

ברכת המשנה

(והוא ברכת זקנים)

בעניני

ברכת אירוסין ונישואין

וברחמ"ז

עם ביאור קצת על ברכת אירוסין ונישואין
וגם קצת ליקוטי דינים ומנהגים ציצים ופרחים

מחידו"ת של כ"ק אדמו"ר הגאון

מרז רבי מנשה קלייז שליט"א

אבדק"ק אונגוואר ור"מ דישיבה בית שערים

וגם פנינים יקרים מאת רבותינו הקדושים זי"ע

ובסופו הדפסנו

קיצור נחלת שבעה

בעניני כתיבת שטרי כתובה ותנאים

והדינים המסתעפים

יוצא לאור ע"י

התאחדות תלמידי

ישיבה בית שערים

ר"ה בסלו תשנ"ו

שנת הדרו"ה וברכ"ה ישוע"ה ונחמ"ה

Published by

Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of

Rabbi Menashe Klein

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 53rd Street

Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:

To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free

ניו יורק (718) 851-0806

ארץ ישראל (02) 587-0613

MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל

Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:

Please send your generous donations to:

Machon Mishne Halachos

3301 W. Strathmore Ave.

Baltimore, MD 21215

USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד

Copyright © 2004

ברכת מזל טוב

בחרדת הכבוד וברגשי גיל וחדוה
הננו בזה להביע מעמקי לבבינו ברכותינו החמות והלבביות
אל כבוד קדושת אדמו"ר הגאון האדיר
המפורסם בכל קצוי תבל, שה"ת, פוסק הדור, כקש"ת מרן

רבי מנשה קלויזן שליט"א

גאבדק"ק אונגוואר וראש ישיבת בית שערים
בעהמח"ס שו"ת משנה הלכות

לרגלי כלולת בתו הכלה הבתולה הצנועה המהוללה

מרת פייגא רשקא תחי'

עב"ג החתן העילוי המו"מ בתורה וחסידות
חריף ובקי נפלא, עדין לגאון

הרב צבי שליט"א

בן הרהגה"צ המפורסם שלשלת היוחסין

מוה"ר גרשון האגער שליט"א

גאב"ד ור"מ בגאלדערס גריין, לונדון

עם כל משפחתם הכבודה

ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל

יה"ר מן קדם אבוהון דבשמיא שהזיווג יעלה יפה יפה
ויהי' קשר של קיימא, ויזכו לראות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח
זרע ברך ה' מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עד ביאת ינון בב"א

כעתירת

התאחדות תלמידי ישיבת בית שערים
קהל אונגוואר ומוסדותיה

ברכת מזל טוב

בששון ושמחה ונס יגון ואנחה
הננו בזה להביע מעמקי לבבינו ברכותינו החמות והלבביות
אל כבוד קדושת אדמו"ר הגאון האדיר
המפורסם בכל קצוי תבל, שה"ת, פוסק הדור, כקש"ת מרן

רבי מנשה קליין שליט"א

גאבדק"ק אונגוואר וראש ישיבת בית שערים
בעהמח"ס שו"ת משנה הלכות

לרגלי כלולת בתו הכלה הבתולה הצנועה המהוללה

מרת פיגא רשקא תחי'

עב"ג החתן העילוי המו"מ בתורה וחסידות
חריף ובקי נפלא, עדין לגאון

הרב צבי שליט"א

בן הרהגה"צ המפורסם שלשלת היוחסין

מוה"ר גרשון האגער שליט"א

גאב"ד ור"מ בגאלדערס גרין, לונדון

עם כל משפחתם הכבודה

ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל

השוכן בירושלים ישלח ברכה והצלחה וחיים להזוג הצעיר
ולכל המשתתפים בבחי' ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים
ויהי נועם ה' אלקינו שתשרה שכינה במשכנותיהם
ובמעשה ידיהם עדי יבוא גוא"צ ויגאלנו במהרה בימינו

כברכת

תושבי קרית אונגוואר
ומוסדותיה

ברכת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ב' לסדר כלם שוים לטובה שנת והיית לקהל עמים בני יצו"א

מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח נו"נ כש"ת כו'

מוה"ר מנחם מאניש הופמאן שליט"א

ראש המכון בקרית אונגוואר ירושלים עיה"ק ת"ו

אחדשכ"ת בידידות נאמנה,

שמחתני בהודעתך אשר עלה על רוחכם לחזור ולהדפיס לכבוד שמחת כלולת בתי הצעירה היקרה את ספר הקטן ברכת המשנה, וטעם זקנים, ציצים ופרחים וחידושי תורה שנלקטו מאז ומלפנים על יד ב"א הרה"ח מוה"ר שמואל הי"ו מערוגת הבישם לקוטי שושנים דברים נחמדים מרבותינו הראשונים כמלאכים, ובפרט מאבותינו וזקנינו רבותינו הגה"ק אדמור"ם ראשי ישיבות מקור מחצבתינו וראשי משפחתינו הכבודה והמיוחסת בישראל זי"ע. וגם הוסיף דברים נחמדים מפז ומפנינים מהצדיקים הגה"ק גאונים אדמור"ם המחותנים למשפחותיהם המיוחסות בישראל לבית אבותם, אדמור"י גור, לעלוב, מאדוויץ, אלכסנדר, סלונים, מרן החת"ס וכת"ס, הן מהיושבים בישיבה של מעלה ולהבחל"ח אשר פה היום אתנו חיים לאורך ימים ושנים, וגם פירורים וגרגרים מפה ומפה מחוד"ת שלנו אנכי תולעת ולא איש אסקופה הנדרסת בפני לומדי תורה לשמה, אשר חנני ה' ברוב רחמי וחסדיו מתנת חנם בזכות אבותינו הקדושים אשר מסרו נפשם על קדה"ש.

ועתה נתוסף בעזה"י לארוכת ימים ושנים ולברכה והצלחה עוד נדבך חשוב מאד נעלה על הבנין המפואר לכבוד שמחת כלולת בתי הכלה הבתולה המהוללה שלשלת היוחסין (עיין בסוף הספר קצת יחוס משפחה) מרת פיגא רשקא תחי' עב"ג בנש"ק פא"ה הב' צבי האגער שליט"א לבית סטארזניץ, קאריץ, רוזשיץ, קוסיב, ויזניץ, בעלזא, זידיטשוב, ובנין שלמה ועוד, ולקטתם ליקוטים יקרים פרחים וציצים לפאר ולרומם הבנין, ועוד כמה הלכתא גבירתא וקצת דברי אגדה בעניני א"ע והכל מסודר באופן נאה ומסודר י"שר כחם ותתברכו בברכות מן השמים.

ואשא כפי למרום בתפלה קצרה ובכוונה עמוקה בורא עולם בקנין השלם זה הבנין ויתקיים בהם איש ואשה זכו שכינה שר׳וי ביניהם חזו השלמה, ויזכו לבנות בית נאמן בישראל לתפארת אבות ולראות בנים ובני בנים דורות ישרים עוסקים בתו״מ לשמה ויפרו וירבו כדגים בקרב הארץ ואל ישלוט בנו ובהם יצה״ר ופגע ותצילנו היום ובכל יום מאדם רע ומפגע רע ומעיק הרע עדי יבא ינון ולו יקחת עמים כעתירת וברכת העלוב אסקופה הנדרסת המצפה לישועת ה׳ כהרף עין בלב ונפש.

מנשה הקטן

מפתח

	ג	זיווגו של אדם
כב	ג	עזר כנגדו
	ג	כבודה בת מלך פנימה
כג	ד	קשה לזווגן כקריעת ים סוף
כה	ד	כן עזאי - נפשי חשקה בתורה
	ד	אי ביי"ד כופין שישא אשה
כה		ימכור אדם כל מה שיש לו וישא
	ה	בת ת"ח
כה	ו	פגישה והסתכלות לפני השידוכין
כו	ז	חובת האב
כו	ז	צניעות לכלה קודם נישואין
כז		אי מותר לעשות שידוכין קודם
כז	ח	שיראה החתן את הכלה
כז	ח	זווגים הראשונים
		כל כבודה בת מלך פנימה רק
כח	ט	אצל בנות ישראל
כט		אופן זיווגו של יצחק אבינו ע"י
	י	אליעזר אם היה כהוגן
כט		האבות אי הותר להם חיתון
כט	יא	במצרי
	יא	סימנים שמסר יעקב לרחל
ל		עיקר סימני קדושה לפני שידוכים
	יב	מדות טובות
ל	יג	מה יצא הדבר
לא	יג	הנושא אשה לשם שמים
לב		מעשה נורא מהגה"ק מו"ה שמשון
	יג	וויענער זצ"ל
לב	טז	אשת חיל מי ימצא
לג	טז	קדושת התנאים
	טז	ידבק אדם בטובים
לד	טז	מעלתו של בעל יחוס משפחה
	יח	תפלה על זווג הגון
לה	יח	המגיד מראשית אחרית
לה	יט	הנהגה בעניני שידוכין
		בשאלת פיה ואמרה הן ולא
לו	כא	שיתדל לדבר על לבה
לז		חופה תחת כיפת השמים
		הזהירות והתרחקות מזיווג שאינו
		הגון
		בענין גילוי חסרונות על חתן או
		כלה לפני השידוכין
		למה מותר לשנות כשידוכין
		עד הזווג האמיתי נאחזין זווגי
		שקר
		אפילו מלאכים ושרפים אינם
		יודעים בענין זווגים
		לא לבטל שידוך
		זיווג מן השמים
		לעת מצא - זו אשה
		כלה שעניי יפות וכו'
		ותמהר ותורד כדה
		בעל אבידה מחזר אחרי אבידתו
		וענין שידוכין
		סעודת ארוסין
		לא לאחר זמן החתונה ממה
		שכתוב כ"תנאים"
		כלה אי צריכה שימור
		שבת שלפני החתונה כולל כל
		החתונה
		טעם לעליית חתן לתורה כשבת
		לפני החתונה
		יום החתונה
		מקשטין כסא לכלה
		הורדת החפצים של החתן לפני
		החופה והתרת קשרי הבגדים
		מחילת עוונות ביום החופה
		מחילת עוונות ביום החופה אפי'
		לחתן כעשו
		מחילת עוונות לחתן ע"י שינוי
		שם, מקום, ומעשה
		הכנה לקראת החופה
		יום החופה בחינה יותר גדולה
		מיום כיפור
		חופה תחת כיפת השמים

ב	בקיודשי טבעת מרובעת אי יש	לח	עשיית החופה מבעוד יום
עא	לחשוש משינוי מנהג	מ	מנהגי חתן קודם החופה
עב	לשון הרי את וכו'	מג	בביית החתן
עג	לשון כדת משה וישראל	מג	לבישת הקיטל
עה	מנין ברכות נשואין - וטעמה	מד	לבישת בגד לכן
עה	ברכות נשואין על הכוס	מד	טעם ורמז לחופה
	חיסר ברכה או שאמרן שלא	מה	חופה - עולם התיקון
עה	כסדרן	מה	סוד חופה
עה	ברכת שהכל ברא		טעם שמברכים הכלה בברכת
עז	יוצר האדם	מו	אחותינו את וגו'
עט	ברכות יוצר האדם ואשר יצר	מו	לעמוד בשעת החופה
פ	אשר יצר את האדם בצלמו	מח	ברכת ארוסין מתי מברכין
פא	בצלם דמות תבניתו	מט	כוס של ברכת ארוסין
פא	והתקין לו ממנו	נ	ברכת ארוסין מי מכרך
פא	יוצר האדם	נב	כוונה בברכה
פב	ברכת שוש תשיש		סידור קידושין אצל רבותינו
פג	ברכת שמח תשמח	נג	הקדושים
פג	כשמחך יצריך בג"ע מקדם	נד	האיש מקדש בו ובשלוחו
פג	ברכת אשר ברא	נד	קידושין אי הוה מצוה
פד	קול ששון וקול שמחה	נה	קידושי אדם חוזה
פד	משמח חתן עם הכלה	נו	מנין היו להאבות עדי קידושין
פה	טעם לשינוי מטבע הברכה		ע"מ שאני צדיק גמור מקודשת
פה	חתן וכלה - חתן "עם" הכלה	נז	שמא הרזה תשובה בלבו
פו	אהבה ואחזה ושלום וריעות	נח	קחה קחה משדה עפרון
פו	שכירת כוס	נט	המקדש את בתו סתם
פו	איזה כוס שוברין	נט	סברי מרנן
פז	ברכת כלה לחתן	ס	נוסח ברכת ארוסין
פז	ענין הייחוד שטוב		בטעם דברכת אירוסין מברכין
פח	סעודת נשואין	סד	אחר קידושין
פח	המשמחו זוכה לה' קולות		לר"מ דחייש למיעוטא למה אין
פח	מחילת עוונות לכל המסובין	סו	חוששין תמיד בקידושין
	מזמרין לחתן בשעת אמירת		שמא אילונית הוא וכן לענין
פח	הדרוש	סו	ברכה
	ואכלת ושבעת וברכת את ה'	סז	רצונו על העריות
פט	אלוקיך	סח	שתיית רביעית מהכוס
פט	אכילה לשמה	סח	שהחיינו לנושא אשה
פט	שלחן דומה למזבח	ע	קידושין כטבעת
צ	נהנה מסעו' חתן ואינו משמחו		

קיב	חתן תורה	צא	אגרא דבי הילולא
קיב	מוליכין החתן לביהכנ"ס	צב	ברכת שהשמחה במעונו
קיג	"שבת שוהל פירען"	צג	נוסח ברכה לחו"כ בבהמ"ז
קיג	לישא אשה בשבת	צג	האי עלמא כבי הילולא דמיא
קיג	פרו ורבו ומלאו את הארץ	צד	שכר הברדחן וכלי זמר
קיד	מנהגים שונים וענינים נפלאים קיד	צה	כיצד מרקדין לפני הכלה
קיו	שיתוף עוה"ז ועוה"ב בנשואין קיו	צה	שמחת חתן אף בלא ריקודין
קיו	ויקרא שמם אדם	צה	ענין מחול וריקודין לעת"ל
קיו	גדולת מצוה הכנסת כלה	צו	השפעות שמחת החתונה
קיח	טהרת אשה לבעלה	צו	שמחת החתונה בארץ ישראל
קיט	לבנות בית קדושה	צו	לא היו י"ט לישראל כט"ו באב
	השפעות טובות בכח שמחת		כמה אוכלי פת בעי לברך שבע
קיט	נישואין	צז	ברכות
קיט	זכו שכונה שרויה ביניהם	צז	מי שלא אכל אי מותר לברך שכע
	כי יקח איש אשה חדשה לא יצא	צז	ברכות
קכ	בצבא	צז	אם חומה היא
	חתן לאחר ג' ימים מתי עושה	צח	ברכת אשר צג
קכא	מלאכה	צח	גאולה בזכות הנישואין
	נקי יהי לביתו שנה אחת ושמח	צח	ויהי בבוקר והנה היא לאה וגו' צט
קכא	את אשתו	צט	פנים חדשות
קכג	תוי"ש גם לאחר החתונה	ק	אר"י אי היו פנים חדשות
	הנושא אשה צריך לרבק עצמו	קב	תשעה וארון ושבת מצטרפים
קכג	בתורה ויראה טהורה	קב	ולענין פנים חדשות
קכג	שלום בית	קה	חתן דומה למלך
	תפקיד האשה ללכת אחרי הכעל	קו	חתן דומה לכתר מלכות
קכד	דייקא	קו	הנהגה מסעודת חתן וכו' אי זה גם
	במילי דשמיא יהא גם נגר	קו	כלא אכילה
קכד	אשתו		אוכל מסעודת חתן ואין שם החתן
קכה	כרכה והצלחה	קז	אי צריך לשמחו
	שלא יהיו ת"ח מצויין אצל	קז	גדיא יאי
קכה	נשותיהן וכו'	קח	קול רנה וישועה
קכו	הבוטח בה' חסד יסובבנהו	קח	סעודה של מצוה
קכז	לא ימוש מפין ומפי זרעך	קט	ונאכל מפריה ונשבע מטובה
	ויזכו לראות בנים ובני בנים	קי	האי עלמא כבי הילולא
קכז	עוסקים בתו"מ לשמה	קי	ריקודין של מצוה
קכז	יאה עשירות לישראל		חתן שמחל על כבודו אי כבודו
קכח	הלכות אירוסין ונישואין	קיא	מחול
קל	שער הפרישה	קיא	כנסת ישראל בן זוגך

קמד	ואשה בכל אלה לא מצאתי	קלב	לבטל שידוכין
קמה	עיקר גדול בתפקיד המשפחה הוא	קלב	זמן נישואין
קמה	הזהירות	קלג	נשים האסורות לינשא
קמה	מפני עירוב התחומים ומעמדם של	קלג	תענית חתנים
קמה	הבעל והאשה	קלד	החופה
קמו	עניני עוה"ז בזכות האשה עניני	קלד	פנים חדשות
קמו	העוה"ב בזכות הבעל	קלה	מטבע של אברהם אבינו זקן חקנה
קמו	וא"א לזכות לעוה"ב כי אם דרך	קלה	מצד אחד
קמו	עוה"ז	קלח	ריבוי הפגישות לשידוכין
קמז	להשרות אויר נוחה בבית	קלח	הקב"ה נותן את חן הנערה בזכות
קמז	הבעל יקבל בבית את האורחים	קלח	הצניעות
קמז	והאשה את הנשים	קלט	האשה נבראת מגוף האדם
קמח	בנים צדיקים בזכות האם	קמ	עיקר תכשיטי וקישוטי האשה
קמט	להשתדל בענין שלום בבית כל	קמג	בתוך הבית דייקא
קמט	ימיו ולדבר בניחותא	קמג	חכמת נשים בנתה ביתה

הקדמה להוצאה ששית לספר ברכת המשנה

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, בגיל רון שיר ושבח והודי' על הטוב אשר גמלנו עת דודים הגיע, שמחת נשואי בתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א עב"ג הרה"ג פאמ"ק הרב צבי האגער שליט"א בן הגה"צ שלשלת היוחסין כש"ת הרב גרשון האגער שליט"א אבד"ק ור"מ בגאלדערס גרין לונדון יצ"ו.

ששון ושמחה ישיגו כעת שזכינו לבא עוה"פ ולברך על המוגמר בספרא רבה הדין ספר ברכת המשנה ברכת זקנים, על עניני נישואין. כמעשהו בראשונה כך מעשהו כעת בהוצאה זו הוצאה שישית, פנינים יקרים שנלקטו מעל שולחנות של מלכים, מאן מלכי רבנן קשישאי מדורות הקודמים בכלל, ובפרט מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ואבוה"ק זי"ע ועכ"י, ומחותניו מדורות הקודמים נ"ע ולהבחלח"ט, דברים נפלאים להלהיב הלבבות בעידן דרעוא בעניני שמחת נישואין וכיו"ב.

ויה"ר מקדם אבוהון די בשמיא שמשמחה זו יושפע שפע רב נחת דקדושה אל מול פני המנורה קדם מרן כ"ק אדמו"ר שליט"א ומחותנו הרהגה"צ שליט"א שיזכו לרוות רב מכל יוצ"ח ומכל תלמידיו ואנ"ש. ובברכת מזלא טבא וגדיא יאי נזכה לקבל פני משיח צדקנו ומלכנו בראשנו בב"א.

כ' לחודש מר-חשון שנת שנו"ת חיים לפ"ק

מערכת מכון משנה הלכות גדולות

בעריכת

הרב מנחם מאניש הופמאן

הקדמה מהוצאה רביעית

ברכת השיר והשבח נברך לאלקינו שהשמחה במעונו והגיענו לזמן הזה לשמחה בשמחת התורה ולקחת חבל בשמחת כ"ק רבינו עטרת ראשינו מרן אדמו"ר שליט"א בבי הילולא של בנו החתן תמים במעלות פרי צדיק עץ חיים העילוי המופלא מו"מ בתו"ש עדיו לגאון ולתפארת וכו' בנש"ק הרב עמרם שליט"א, עב"ג הכלה הצנועה המהוללה בת הרהגה"צ כש"ת מוה"ר ישראל צבי יאיר דאנציגר שליט"א ראש ישיבת אלכסנדר בן להרב הצדיק המפורסם כ"ק אדמו"ר מאלכסנדר שליט"א בארה"ק, נכדת הצדיקים והגאונים הקדושים מביאלא, ווארק, גריצא, פשיסחא, בעל התניא ועוד למעלה בקודש זצוק"ל זי"ע ועכי"א, ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל, בת ת"ח לת"ח, הגונה זו למלך מאן מלכא רבנן ה"ה חתן דנן אב בחכמה ורך בשנים ויראתו קודמת לחכמתו, אשר כל רואיו יאשרוהו וקראו לפניו אברך, כרוכב במרכבת **המשנה.**

ברכת חתנים בעשה כדאיתא בפ"ק דכתובות, ולחד מ"ד יליף לה מדכתיב במקהלות ברכו אלקים ה' ממקור ישראל, ועיי"ש דכל בי עשרה מיפרסמא מילתא, אשר על כן נהגנו בעצמנו מקדמת דנא לפרסומי מילתא בקהל עם ועדה בדברים שבכתב מעניני ברכת אירוסין ונישואין ליקוטי שושנים בהלכה ואגדה מחידושי תורתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א וגם לרבות פנינים מזקה"ק של רבינו שליט"א, ובתוספת ברכה לכבוד המחותנים שליט"א, דהיינו במהדורא ראשונה הוספנו פנינים יקרים מאדמו"ר"י בית גור, ובמהדורא שניה לקטנו ציצים ופרחים מאדמו"ר"י בית לעלוב, ובמהדורא שלישית הצגנו ליקוטי אמרים מאדמו"ר"י בית מודוץ, וחפץ ה' בידינו הצליח כי כל המתענגים בה יזכו לרוב שמחה מחדוותא דשמעתתא דברים יקרים השוים לכל נפש כרכא דכולא ביה, וזה שמו נאה לו ברכ"ת המשנה"ה כי זאת הברכה עיקרו מיוסד מדברות קודש וחידו"ת של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א המפורסם בכל קצוי תבל בחיבוריו שו"ת משנה הלכות י' חלקים [וכהיום נתוספו עוד ב' חלקים] ושאר ספרים, ומרומז שמו הטהור של רבינו שליט"א ושם חיבוריו בתיבת **המשנה.**

ברכת הודאה להקב"ה לא מצינו מיום בריאת העולם עד שנולד יהודה רביעי שבשבטים כמ"ש הפעם אודה וגו' (עי' ברכות ז' ע"ב), ואף אנו שזכינו כעת להוציא לאור ברכת המשנה מהדורא רביעי בקודש נברך לה' ונקדמה פניו בתודה וקול זמרה. וליכא מידי דלא רמיזי כי ברכת המשנה עולה בגימ' "באלקים הללנו כל היום ושמן לעולם נודה סלה" (תהלים מ"ד), לרמז על שאנו מודים לאלקינו אשר בעזרתו ית"ש זכינו להגיש לפניכם מנחה חדשה בתוספת ברכה לכבוד השמחה הנוכחי, וגם לרבות חידושי תורה ופרפראות נאות מהצדיקים הקדושים אדמו"ר בית אלכסנדר לכבוד המחותנים שליט"א משפחת הכלה תחי'. והנה נודרנו בחפזון להו"ל החיבור בעתו ובזמנו ושגיאות מי יבק, גם נבקש סליחה מכבוד הצדיקים אולי מעלנו בקודש בסידור הדברים, ואין מוקדם ומאוחר בתורה גם אין סדר לדברי המשנה.

ברכת זקנים הקדושים משני הצדדים אשר אייתא לן הקב"ה עימי מג"ע להשתתף בהאי חדוותא (עי' בפנים החיבור, שיתוף עוה"ז ועוה"ב בנישואין) ילוו את החתן ואת הכלה כל ימיהם לאישו"ט, שיזכו לבנות בית נאמן בישראל לתפארת בית אבותם הקדושים, ובגלל אבות תושיע בנים שתהא תורה מחזרת על אכסניא שלה, ויזכה חתן דנן שליט"א ע"י עזרתו בקודש לישיב על התורה ועל העבודה מתוך נחת והרחבה ולהמשיך בדרכי אבות כאשר קיבל מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שה"ת ומגיד המשנה.

ברכת הדיוט לראש משביר ה"ה עטרת ראשנו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ומשפחתו הכבודה, וגם לרבות המחותן שליט"א אבי הכלה וכל משפחתו שיחיו, שיזכו לראות ולרוות רוב תענוג ונחת דקדושה מהזיווג הזה מכל יוצ"ח זרע ברך ה' מתוך בריות דגופא ונהורא מעליא, ויתברכו בברכת הצדיקים (אבות פ"ו מ"ח) הנ"י והכח והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה לעולם, כמבואר בפרק שנו חכמים בלשון המשנה.

ברכת ה' אליכם כל המשתתפים בשמחתנו, זכאין כד שמעתון שבח דא שירתא, קביעין כן תהוין בהנהו חבורתא, וכאשר זכינו להתענג בהאי בי הילולא דצדיקיא כן נזכה להשפיע משמחה זו עלינו ועל כל בית

ישראל די בכל אתר ואתר ברכה ושלוש וכל טוב סלה, וכהא דתנינן
סוף עוקצין לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלוש
שנא' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלוש, ועי' תוי"ט שם דקאי
אביאת משיח צדקנו, יה"ר שנזכה בהאי שעתא דבי' רעוא לעורר עת
דודים שהזיווג יעלה יפה יפה בביאת גואל צדק בקרוב, ויתקיימו דברי
חכמינו ז"ל גדול השלוש שכשמלך המשיח יבוא אינו פותח אלא
בשלוש, שנא' מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום, כמובא
בתוי"ט הנ"ל בסיומא דשיתא סדרי **המשנה**.

התאחדות תלמידי ישיבת בית שערם

בעריכת

הרב שמואל קליין

ברכת המשנה

זיווגו של אדם

בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת.

(משלי י"ט י"ד)

ארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין ואומרין בת פלוני לפלוני.

(סוטה ב' ע"א)

כל אשה שהיא צנועה בביתה זוכה להיות לה בנים שראויין להיות כהנים גדולים.

עזר כנגדו

לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. בפדר"א פי"ב ר' יהודה אומר אל תקרי כנגדו אלא לנגדו אם זכה תהיה לו עזר ואם לאו לנגדו להלחם וכו' ריב"ק אומר מה עשה הקב"ה נתן שמו ביניהם י"ה אם הולכים בדרכי ושומרים מצותי הרי שמי נתן ביניהם ומציל אותן מכל צרה ואם לאו הריני נוטל את שמי מביניהם והם נעשים אש והאש אוכלת אש.

כבודה בת מלך פנימה

עייף אה"ח הקדוש פ' קדושים אל תחלל את בתך להזנותה וגו' וז"ל פי' יצו הא-ל למי שיש לו בת שלא ינהג בה מנהג חולין להראותה לפני כל והתנאות לפנייהם אלא כבודה בת מלך פנימה והגם שיתכוין בה להנאת זיווגה כי בת יפה והנעימה היא ותנשא להראוי לה עכ"ז יצו הא-ל כי חילול הוא לה. והיוצא מזה הוא להזנותה ולא להשיאה כי יבער בה אש הטבעי ותחלל כבודה ולא זו בלבד אלא שתהיה סיבה להבעיר אש בלב רואה וחומד ותזנה הארץ ולבסוף ומלאה הארץ זימה ונמצא עון הרשע תלוי בצוארו.

קשה לזוגן כקריעת ים סוף

ביאר המהר"ל ז"ל, כי קריעת ים סוף היה נס שלא כסדר העולם, וכך החיבור הזה הוא שלא ממדרגת העולם הזה, כי בטבעם הם מחולקים, ואי אפשר שיזדווגו ויתאחדו רק שלא ממדרגת עולם הזה. והדבר הזה ידוע מן מה שאמרו כי שם י"ה מחבר איש ואשה ביחד, ובקריעת ים סוף כתיב עזי וזמרת י"ה ויהי לי לישועה, ולפיכך קשה לזוגם כקריעת ים סוף" עכ"ד.

(חידושי אגדה ח"ב סוטה דף ח')

בן עזאי - נפשי חשקה בתורה

יבמות ס"ג בן עזאי אומר כל מי שאינו עוסק בפ"ו כאלו שופך דמים וממעט הדמות וכו' אמרו לו לבן עזאי יש נאה דורש ונאה מקיים נאה מקיים ואין נאה דורש ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים אמר להן בן עזאי מה אעשה ונפשי חשקה בתורה אפשר לעולם שיקיים על ידי אחרים.

האמנם במקום אחר הסברתי דברי בן עזאי דידוע דלקיים מצות פ"ו צריך עכ"פ להיות קצת אחיזה בעולם הגשמי ואין קשוי אלא לדעת וע"ד רמז אמרו נחות דרגא ונסיב איתתא, ולכן בן עזאי שהיה קשור בחכמת התורה עד אין סוף ולא היה לו שום חשקת דבר אחר פשוט לא היה יכול לקיים המצוה במציאות ולכן כששאלוהו השיב להם כפשוטו ומה אעשה ונפשי חשקה בתורה וממילא א"א לו להיות שום חשק לשום דבר בעולם והו"ל בכלל אונס, וכ"ש דאתי שפיר לשיטות דסברי דנסיב בת ר"ע וגירשה, ולהנ"ל אתי שפיר דלא היה לו במציאות לקיים המצוה.

(שו"ת משנ"ה ח"ז סי' רכ"ט)

אי ביי"ד כופין שישא אשה

ואע"ג דאמר רב הונא בפ"ק דקידושין דף כ"ט בן כ' ולא נשא אשה כל ימיו בהרהור עבירה, וכן תני דבי ר"י עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי מתי ישא אשה כו' תיפח עצמותיו,

לא משמע ליה להרמב"ם שמפני כך יכפוהו הבי"ד דא"כ הו"ל למיתני בהדיא כופין אותו וכן בפט"ו מהל' אישות שהעתיק דברים הללו לא ביאר בהם שיכופו. אבל הרא"ש בספ"ו דיבמות כתב שהיה נכון ברווק שעברו עליו עשרים שנה ואינו רוצה לישא אשה שיכפוהו בי"ד לישא אשה ולקיים פ"ו כמו שאר מצות עשה שמכין אותו עד שתצא נפשו ע"כ.

ואפשר לי לומר כיון דתניא התם בקידושין לעיל מהך ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ומצינו בפ"ו דיבמות דף ס"ג בבן עזאי שחשקה נפשו בתורה ולא נשא אשה כל ימיו, ונמצא דלא פסיקא כפייה זו דדילמא חשקה נפשו בתורה כבן עזאי.

(הגה"ק מרן רבינו התויר"ט זיע"א - בפתיחה לסדר נשים)

ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח
לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח (פסחים מ"ט.).
 וצ"ע למה השמיטו הרמב"ם פכ"א מא"י"ב הל"ב והטור הך דימכור אדם ולא כתבו רק שישתדל לישא בת ת"ח.

דלולא דמסתפינא הייתי אומר דהא דאמר לעולם ימכור אינו ר"ל למכור ממש ולהוציא המעות כדי להשתדל ולהשיג לישא בת ת"ח דאפשר דכזה באמת אינו מחוייב אלא ר"ל דאם מבקשין ממנו כתובה גדולה בשביל בת ת"ח וע"ד דתנן דב"ד של כהנים היו גובין לכתולה ד' מאות זוז, ואין לו קרקע כדי שיעור הכתובה שרוצין ממנו ומטלטלין הא לא משעבדי לכתובה בזמן הגמרא, על זה אמרו דימכור כל מה שיש לו ויקח בעבור זה קרקע שהוא צריך לשעבד לצורך הכתובה וכזה לא שייך דהמבזבז וכו' דהא אינו אלא שעבוד בעלמא ולע"ע הוא שלו.

אמנם כל זה בזמן הגמרא אבל האידנא דתקנו הגאונים דמטלטלי משתעבדי לכתובה אין מקום למכירה זו דהא יכול לשעבד

המטלטלין עצמן ולפיכך השמיטו הטור ז"ל, אכן הרמב"ם ז"ל הביאו להלכה משום דדרכו ז"ל לא להשמיט שום דין הנז' בגמ' אף שהאידינא נשתנה הדין כידוע. וע"כ צ"ל דכל מה שיש לו לאו בדוקא דהא צריך להשאיר קרקע כדי שיעור כתובה דהא אסור לומר לאשתו הרי כתובתיך מונחת על השלחן וא"כ יש לפרש נמי כמו שכתבתי בע"ה ואף שהוא רחוק קצת לפרש ד' הברייתא כן מ"מ מתוך חומר הנושא יש להעמיס גם זה בדברי הגמ' ע"פ דרך החידוד.

ועוד יש ליתן טעם להשמטת הטור ז"ל דאפשר דסובר דהאידינא אינו נוהג דין ת"ח לענין זה דיהיה צריך למכור כל מה שיש לו וכה"ג כתב הרמ"א ז"ל בהג"ה יו"ד (סימן רמ"ג ס"ז) דאין דין ת"ח בזמן הזה לענין שיתן לו המבייש ליטרא דדהבא [ועי' בש"ך חו"מ (סי' א' ס"ק י"ט) שכי' דבשובות מהרי"ט ז"ל חולק ע"ז עיי"ש], אבל מ"מ להשתדל לישא בת ת"ח זה מחויב גם האידינא. (בנין שלמה להגר"ש הכהן מוילנא - בנין שלמה ח"ב סי' ל"ב)

פגישה והסתכלות לפני השידוכין

עי' מדרש שלח, ד"א שלח לך, ר' יהושע אומר למה הן דומין למלך שזימן לבנו אשה נאה ובת טובים ועשירה א"ל הבן אלך ואראה אותה שלא הי' מאמין לאביו מיד הקשה הדבר והרע לאביו אמר אביו מה אעשה אם אומר לו איני מראה לך עכשיו אומר כעורה היתה לפיכך לא רצה להראותה לסוף א"ל ראה אותה ותדע אם כזבתי לך ובשביל שלא האמנת בי קונם שאין אתה רואה אותה בביתך אלא לבנך אני נותנה כך וכך.

הנה המשיל המרגלים לבן שרצה לראות את האשה שבירר לו אביו וזימן לו, ולכאורה מה עוולה עשה הבן שרצה לראותה אדרבה מצוה הוא לראותה, אמנם כנראה דודאי אם אביו הזמין לו יש לו לסמוך עליו ואין צריך לראותה ואדרבה לפי שרצה לראותה אמר לו תראנה ולא תשאנה ולפי שהמשיל המרגלים לזה מבואר

ברכת המשנה

דפשיטא לי' לר' יהושע שאין הבן צריך לראות האשה שהזמין לו
אביו וראה אותה טובה לו, ואדרבה.

(שו"ת משנ"ה ח"ט סי' רס"א)

חובת האב

ת"ר האב חייב בכנו למולו ולפדותו וללמדו תורה וולהשיאו
אשה" וללמדו אומנות וכו'.

(קידושין כ"ט ע"א)

* * *

מכאן למדנו שהמשיא את בתו כל עוד שלא נכנסה לבעלה, אביה
ואמיה מתקנים אותה ונותנים לה כל מה שהיא צריכה,
ואחר שנתחברה עם בעלה הבעל מזין אותה ונותן לה מה שהיא
צריכה (זוה"ק בראשית מ"ח ע"ב).

צניעות לכלה קודם נישואין

ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל וגו'
ותקח הצעיף ותסכס, פי' כיון שראתה אותו השמיטה
עצמה מעל הגמל ונפלה לארץ ולקחה צעיפה וכסתה פניה ואח"כ
עמדה. בספור הזה למדה תורה דרך ארץ צניעות שראוי לאשה
לבייש מארוסתה ושלא תתראה אליו עד שתנשא לו.

(מפ"י רד"ק עה"ת)

* * *

ועי' בספר דברי שאול (פ' נשא) כי הבינה בשכלה שכל שהוא
אדונו אסור לה ללכת פרועת ראש, ומזה מוסר השכל לנשים
שלנו אשר פרוצות בזה בעוה"ר, עכ"ל.

אי מותר לעשות שידוכין קודם שיראה החתן את הכלה ודע דהגם כי חברתי בעזה"י חיבור מיוחד בענינים אלו הנקרא בית רחל משנה"מ מ"מ ראיתי להביא כאן מה שכתב הגאון ר' מאיר ליבוש מלבי"ם בספרו התורה והמצוה (דברים כ"ד א') כי יקח איש אשה וגו' והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וז"ל, יש להתבונן אחר שכבר לקחה לאשה ובא עליה אין ספק שראה אותה מקודם ומצאה חן בעיניו וע"כ לקחה, ואם יכון הכתוב לומר שאבדה החן היה כותב בלשון המורה ע"ז, לכן מכאן תשובה להמתלוצצים מאבותינו שהיה דרכם בקחתם נשים לבניהם חקרו רק על המשפחה ועל הנהגת אביה ואמה ועל מדות הנערה, ורק קודם הנישואין היה החתן רואה את פני הנערה.

זווגים הראשונים מצור מחצבתנו

אבל נביטה צור מחצבתנו א"א ע"ה כשרצה לקחת אשה לבנו יחידו אשר אהבו העיקר היה אצלו רק ממשפחת הנערה וארצה, וחפץ שתהי' ממשפחתו ומבית אביו שידע צניעותם, ויותר מזה שסמך על עבדו זקן ביתו ולא שלח את בנו עמו. וכתיב ויבאה יצחק האהלה שרה אמו, ואח"כ ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ואח"כ ויאהבה, וכן היה מנהג בני"י בשבתם על אדמתם. ואהבתם היתה כנטיעת עץ אשר הוא מגרגיר קטן וע"י מים יתדבק בארץ ובכ"י יגדל ויתעבה יותר, כך היתה אהבתם שבתחלה היתה רק זיק אהבה שתול על תלמי לבו, וע"י כשרון המעשה נתוסף כ"י אהבה, ונמצא שעיקר אהבה נתגלתה רק אחר הנישואין, וז"ש והיה אם לא תמצא וגו' שע"י שמצא ערות דבר שהוא דבר גנאי ומאוס או מומין שבסתר או איזה פריצות לא תמצא חן הנחוך לה שתמצאנה.

וגם השכל יחייב שטוב היה מנהג אבותינו שאחרי שקודם הנישואין לא ידע האיש בבירור מזג האשה וכן האשה לכן בהכרח היה אצלם ההסכם שנכון גם אם יהיה ע"ד הממוצע, אבל כפי מנהג החדש יתלמדו הבנים מקודם איך לתפוש בלבבם זא"ז שירא זה לזה אהבה אשר אין על עפר יסודה ורק במשלים

ובמחזות על כמת ישחק, ולכן כשיתודע להם אח"כ שהטעו זה את זה תתקרב האהבה מעט מעט עד שיתכן שתהיה לאין ואפס, וכו' ע"ש העתקתי לשונו כולו כדי שנראה דעת הגאון שהי' נחשב בזמנו יודע ומכיר העתים ראה לכתוב מה שכתב, ועתה ראי עד כמה טחו עינינו מראות שחושבים בדרך עקלקלות למצא חן ואח"כ לבנות בית תורה ודי להבין למי שרוצה לראות האמת.

(חי' משנה על מס' פסחים דף מ"ט)

כל כבודה בת מלך פנימה רק אצל בנות ישראל

בים של שלמה יבמות פ"ח סי' י"ט ח"ל ויש טועין בפשט הלכה ואומרים מאחר שהאשה דרכה להיות צנוע בבית מ"ה מואביות לא קדמו וחלילה שיאמר הכתוב כל כבודה בת מלך פנימה על האומות שדרכן בפריצות ובנות מואב יוכיחו שבאו לאהל לזנות וכן הוא מן הנמנע ח"ו שישוה את מואב לשרה אשת אברהם וא"כ מאי מעליותא דשרה אמנו, אלא ה"ק מה שלא הי' להם לקדם לקראת נשי ישראל לפני שבנות ישראל היו באהלים ולא היו יוצאות ממנו כל עיקר אפילו לקנות לחם ומים ודרך הקידום הוא על המיצר של החיל. ומכאן משמע שדרך אשה חשובה להיות צנועה אף בדרך תרחיק בכל מה שתוכל להיות פנימה עכ"ל.

הנה גילה לנו רבינו הגדול היש"ש ביאור האמתי במימרא זו ובהלכה זו דבנות מואב ודאי שאינן צנועות ח"ו אלא כיון דאיסור חיתון בעמון ומואב בא להם כתור קנס על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך וכו' וכיון דדרך של איש לקדם לאיש ואשה לקדם לפני אשה אבל כיון דבנות ישראל כשרות היו וצנועות היו וח"ו לא יצאו החוצה וא"כ לא חטאו בנות מואב על שלא קדמו כיון דלא היו בנות ישראל בחוץ שיוכלו לקדם ולכן לא נענשו ג"כ ושפתים ישק משיב דברים נכוחים.

ברכת המשנה

אגב גילה לנו רבינו הגדול הישי"ש דבר חדש דאשה אפי" שהיא בדרך ג"כ כל כבודה בת מלך פנימה ואשה חשובה אף בדרך תדחוק עצמה בכל מה שתוכל להיות פנימה ושלא תהי' כל שעה בחוץ בין האנשים.

(שו"ת משנ"ה ח"ט סי' רע"ד)

אופן זיווגו של יצחק אבינו ע"י אליעזר אם היה כהוגן **ובדבר** ששאל במעשה דאליעזר עבד אברהם שעמד על יד הבאר והרהר דברים ועשה על זה שידוך ליצחק וכי אין זה ערמה.

אהובי ידידי דבר זה שאלו בגמ' והי' הנערה אשר אומר ובגמ' (תענית ד' ע"ב) שלשה שאלו שלא כהוגן אליעזר יכול אפילו חיגרת או סומא וכו' ע"ש. ועיין יו"ד סי' קע"ט ס"ד בית תינוק ואשה אע"פ שאין ניהוש יש סימן הג"ה י"א דאדם מותר לעשות לו סימן בדבר שעתיד לבא כמו שעשה אליעזר עבד אברהם או יהונתן (טור והר"ד קמחי) ויש אוסרים (רמב"ם וסמ"ג) ועיין ש"ך שם סק"ה ובביאור הגר"א.

וראיתי בפענח רזא שהקשה למה לא אמר אפי' כנענית ותי' שלא הי' מצויות שם עוד תמה דחשיב שם שאול שאמר מי יעלה אל הפלישתי וגו' יכול אפילו כנעני אפילו ממזר וכן יפתח וכו' ותי' דיש גורסין באליעזר יכול אפילו גיורת או אמה, ובאמת על גיורת או אמה צ"ע שהרי אליעזר רצה שישא את בתו שהיתה גיורת והוא עבד ובתו אמה ועל אמה י"ל שחשב שישחררו אותה ועל גיורת צ"ע.

עוד יש לעיין דלמ"ד דאבות קודם מ"ת דין ב"נ להם וכדעת התוס' ועיין בב"ב ט"ז ע"ב בת היתה לו לאברהם ובכל שמה ובתוס' שם דף קמ"א ע"א ד"ה בת וא"ת אמאי לא השיאה ליצחק למ"ד ב"נ מותר באחותו ועיין רמב"ן עה"ת עה"פ ויצא בן אשה

ישראלית והוא בן איש מצרי וא"כ גיורת מאי פחיתות וגם ביהודה
מבואר במדרש דאמרה תמר גיורת אני וי"ל קצת דיצחק כה"ג היה
ומצוה על הבתולה ואין להאריך בזה.

(שור"ת משנה הלכות מבדו"ת אבה"ז סי' ער"ה)

האבות אי הותר להם חיתון במצרי

בדבר מה ששאל אי קודם מ"ת נאסרו האבות ובני יעקב להתחתן
במצרים או שאר אומות.

באמת נשאלתי בזה זה יותר משלשים שנה מאחד מידידי ז"ל
והארכתי אז בזה דלכאורה נראה מחלוקת בזה וכעת
מצאתי בספר פענח רזא עה"ת פ' חיי שרה שהקשה למ"ד קטירה
זו הגר איך נשא אברהם מצרית ראשונה האסורה לבא בקהל
ובשלמא מתחלה הי' ע"פ הדיבור כדכתיב וישמע אברהם לקול
שרה ופרש"י לקול רה"ק שבה אבל פעם שני' קשה וי"ל דמצרים
לא שיעבדו בישראל עדיין ועדיין לא נאסרו, וכן תירצו בדעת
זקנים מבע"ת ע"ש וא"כ איפשיט ספיקן נמי ומיהו לאו כ"ע הוא.

איברא דהרמב"ן חולק ע"ז וכתב שח"ו ישאו בני ישראל כנענית
או מצרית ובגמ' פסחים (נ' ע"א) בת איש כנעני מאי
כנעני אילימא כנעני ממש וכי אפשר בא אברהם והזהיר על יצחק,
בא יצחק והזהיר על יעקב, ויהודה אזיל ונסיב, אלא בת גברא
תגרא כדכתיב (ישעיה כ"ג) אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ,
ומיהו עה"פ ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו פרש"י ר' נחמיה
אומר כנעניות היו וקאי על כלותיו ועכ"פ יש בזה מדרשים
חלוקים.

(שור"ת משנה הלכות תי"ב סימן רע"ו)

סימנים שמסר יעקב לרחל

בחא"ג מהרש"א (ב"ב קכ"ג) הק' למה הי' לו ליעקב ליתן
הסימנים לרחל ולא סמך אטביעות עין דקלא כדאמרי

(חולין צ"ו) לא הותרו סומין ופקחין בנשותיהן כלילה אלא בטב"ע דקלא, והמרש"א תירץ שה"י עושה כן עצהיו"ט והאחרונים פלפלו הרבה בדבר. ולפענ"ד נעלמו מהאחרונים לאחר הסליחה דברי הרמב"ן עה"ת עה"פ אולי ימושני אבי שהקשה ואני תמה איך לא פחד מהיכר הקול וכל בני אדם ניכרים בקולם כמ"ש רבותינו האיך בני אדם מותרין בנשותיהן כלילה אלא בטביעת עינא דקלא ואם סתם בנ"א כן מה יהי' יצחק החכם ובקי להכיר בין בניו שיהי' לו באמת טביעות הקול אולי היו האחים אלו דומים בקולם או שהי' משנה קולו לדבר כלשון אחיו כי יש בבני אדם יודעים לעשות כן עכ"ל. וא"כ לפי דעתו יעקב שינה קולו כשבא לדבר ביצחק ולא הכירו אביו וא"כ חש ל"י יעקב שגם לבן יצוה ללאה בתו לשנות את קולה ולכן לא סמך על קול לבדו דלשיטתי' קול לבדו אפשר לשנות אבל נתן לה גם סימנים ובשנים כבר ס"ל דלא תדע גם הסימנים ולכן לא סמך אט"ע דקלא.

ואין להקשות דא"כ לעולם אמאי סומכין די"ל עוד דדוקא בלבן שאמרה ליה רחל ליעקב אבי רמאי הוא ולא יתן הצעירה לפני הבכירה ולכן היכא דשכיח רמאים כה"ג אין לסמוך אקלא לבד ולא דמי לסתם בנ"א שמתרין ומיושבת קושית המהרש"א גם לפ"ז. או מטעם דהי' קול ב' אחיות דומות וכמ"ש ג"כ שם הרמב"ן ז"ל.

(שו"ת משנ"ה ח"ט סי' רנ"ז)

עיקר סימני קדושה לפני שידוכים מדות טובות
וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמיאנו נא מעט מים מכרך וכו' ופירש"י לפי שראה שעלה המים לקראתה, ולכאורה יש לתמוה כיון שראה ממנה המופת הגדול הזה שעלו המים לקראתה אין לך הוכחה גדולה מזו ולמה לו עוד הסימן עם הגמיאנו נא מעט מים ללא צורך כמובן, אלא עיקר הראי' הוא ממדות טובות לא ממופתים ע"י ברמב"ם פרק ח' מיסודי התורה והבן.

(דברי ישראל מהה"ק ר' ישראל ממודיץ זל"ה, פ' ח"י)

ברכת המשנה

יג

מה' יצא הדבר

בענין שידוכים אמר (כמדומה בשם רבינו הק' מלובלין זצלה"ה) שאין לומר שום דעה בשום שידוך רק כפי שיוטב בעיני המחמתנים והזוג, ואמר שמפורש בתורה כן שאמר השי"ת לבנות צלפחד לטוב בעיניהם תהיינה לנשים ומדוע לא אמר למי ינשאו וע"כ שאין לומר בזה שום דעה.

(“נחמד מזהב” להה"ק ר' יחזקאל מקוזמיר זלה"ה)

הנושא אשה לשם שמים

מעשה נורא מהגה"ק מו"ה שמשון וויענער זצ"ל

[נודע] בשם רבי שמשון ווערטהיימער, זקה"ק של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, והוא הי' בן הקצין ר' יוסף יוזל בר' יצחק פרנס ומנהיג בוירמייזא, והי' אב"ד ור"מ במדינת הגר ובק"ק וירמייזא ובק"ק איזנשטאדט ומצודתו היתה פרוסה גם בק"ק פראג ובעה"ק חברון וצפת תוב"ב, וסביב לשנת תע"ג נתקבל ג"כ לאב"ד בק"ק קראקע והגליל. נולד ביום א' י"ג שבט ת"ח בק"ק וורמייזא ובא לק"ק וויען יום א' כ"ה כסלו תמ"ה ונפטר שם ביום ט"ב אב שנת תפ"ד בהיותו בן ס"ו שנה. והשאיר אחריו ס' חדושי תנ"ך בכת"י כולל דרשות על מדרשות כולן ואיזה פלפולים בש"ס חבור גדול בכמות ובאיכות. בניו וחתניו כולם היו גדולים בתורה ובחכמה בעושר ובנדיבות].

וסיבת ביאתו לויען מעשה שהי' כך הי', הגירוש שהי' אז במדינתו הי' זמן קצר אחר חתונתו ובשעת הגירוש מחמת הפחד ובהלה שהי' נס כל אחד למצוא מפלט לנפשו נתפרד מזוגתו וכל אחד לא ידע מתאומתו ועי"ז הי' כאו"א נע ונד בארץ למצוא זוגו עד שבא הר"ר שמשון לק"ק וויען ומחמת גודל עניותו שלא הי' בידו אפילו שוה פרוטה הלך אצל הגבאי ליקח אצלו צעטיל אצל מי יאכל בש"ק והמנהג אז הי' בק"ק וויען שהי' אצל הגבאי קלפי והי' מונח בתוכה צעטיל משמות הבעלי בתים וכל אורח הוציא צעטיל מן הקלפי ואותו בעה"ב אשר הי' נכתב על הצעטיל

הלך האורח אליו ואכל אצלו בש"ק. והר"ש הנ"ל הוציא צעטיל מן הקלפי לאשה אלמנה גבירה גדולה. וגדולה בנוי ורכה בשנים. ואכל אצלה בש"ק, וכראותה את האיש הזה ואת שיחו ואת נימוסו אף ה' עני הכירה בו שהוא איש רם ונשא ושאלה אותו על אודותיו וסיפר לה כל המעשה שהוא כמה שנים נע ונד בארץ ומשוטט למצוא זוגתו אשר נתפרדה ממנו בעת הגירוש ואינו יודע היכן היא וכשמעה את הדבר הזה אמרה לקרוביה שידברו על לבו עד מתי יהי' נוי' ומשוטט בארץ ומי יודע אם היא בחיים לכן תתן לו סך מסוים לנסוע וליקח היתר ממאה רבנים לישא אשה אחרת ותנשא לו לאשה ויהי' גביר גדול והר"ש הסכים לדבר הזה כי נלאה מנשוא חרפת נעוריו ולקח היתר ממאה רבנים ונשאה לו לאשה ויהי ברכת ה' בכל אשר עשה ונעשה גביר גדול כפלים מכאשר היתה אשתו קודם נשיאיו וחיו שניהם בטוב ובנעימים.

ואשת נעוריו היתה משוטטת ג"כ בארץ למצוא את בעלה וברכות הימים באתה ג"כ לק"ק ויענן והלכה ג"כ להגבאי שיתן לה צעטיל על אכילת ש"ק ויקר מקריה ותוציא צעטיל להר"ש הנ"ל ומחמת רוב עתים וימים שהיתה עניה נע ונד בארץ חשך משחור תוארה ולא הכיר אותה הר"ש וגם היא לא הכירה אותו שהניחה אותו בלא חתימת זקן ועכשיו זקנו מגודל ותוארו כתואר פני המלך. ויהי כאכלה אצלו בש"ק שמעה הקידוש שלו והזמירות ונדמה לה שזה קול בעל נעוריה וגם נתנה עיניה על הנימוס שלו ועל תנועותיו ונדמה לה בבירור כי הוא זה ותהי כמחריש. וכיום א' שלח להעניה הזאת נדבה ע"י אחד ממשרתיו ותמאן לקחת ותאמר לא כי אך אמור לאדוניך שדבר לי אליו וכשמוע ר"ש את זאת צויה שתבא לפניו ותאמר לו יסלח נא אדוני על שאלתי האם הי' לאדוני אשה קודם האשה הזאת ובענות צדקו השיב לו הן הי' לי אשה ממקום פלוני ותאמר אליו אני האשה הנעצבת עליך זה כמה שנים ונתנה לו כל הסימנים וכראות ר"ש כי כנים דבריה הלך לאשתו הגבירה ויספר לה כל הדברים האלה ואמר לה [כדי שתתרצה לקבל ג"פ] שע"פ דת תוה"ק צריך לגרש את שניהם

ואח"כ יכול לקחת את אחת מהם איזה שירצה. והיא אמרה בלבה במי יחפרץ יותר ממני כי היתה גבירה גדולה וגדולה בנוי והראשונה היתה ענייה מניולת וחשך משחור תוארה כנ"ל. ואחר הגירושין אמר להגבירה אני רוצה ליקח בחזרה האשת נעורים והנה כמה שנים עבדתי אתך וכמה מעות הרווחתי והנכון שתתן לי שכר עבודתי אשר עבדתיך. והגבירה היתה ג"כ אשה צנועה והכירה שמאהבת בוראו וישרות לבבו עשה את הדבר הזה ונתנה לו את כל ההון אשר הרוויח מבואו ועד צאתו.

והחילוף הזה הרעיש את כל קרית מלך רב ותהום כל העיר עד שנשמע הקול לבית המלך ואמר המלך שרוצה לראות האיש הזה אשר לא הלך בתאות לבו וגם מאס כל העושר והכבוד משום ישרת לבבו ואהבת האמת ויבא הר"ש לפני המלך וכראות המלך את חכמתו ובינתו וישרת לבו נחשב מאוד בעיניו ונעשה מאנשי עצתו. והשי"ת ברך אותו בעושר וגדולה וכבוד ומאותה האשה יצאה לו שלשלת גדולה צדיקים וגאוני ארץ הרבנים דק"ק ברעזאן ושאר קהילות קדושות דור אחר דור עד היום הזה. ויהי ה' אלוקינו עמנו כאשר ה' עם אבותינו.

(נעתק מהקדמה לס' מנחם משיב נפש)

* * *

הנה רבקה לפניך ותהי אשה לבן אדוניך כאשר דיבר ה' (בראשית כ"ד נ"א). נ"ל לאחר שראה לבן כי אליעזר מאמין כי ה' הסיב כל אלה ומאתו רבקה מיועדת לבן אדוניו, החזיק בדבריו ואמר שלא יקחנה רק לש"ש ולא יתן עיניו בממון כלל כדאמרו (תענית ל"א ע"א) אל תתנו עיניכם בממון קחו מקחכם לש"ש, והיינו מה' יצא הדבר וכו' הנה רבקה לפניך ותהי אשה לבן אדוניך כאשר דיבר ה' רק לש"ש כמו שדיבר ה' רק ואתם פרו ורבו ולא לשום פניה אחרת וק"ל.

(כתב סופר חיי שרה)

אשת חיל מי ימצא

אשת חיל מי ימצא כמוש"כ רש"י ז"ל שהוא התורה, מי ימצא, וע"ז השיב ורחוק מפנינים מכרה ע"י ידיעה אמיתית שהוא רחוק מאור פני מלך חיים ע"ז יוכל להשיג תוה"ק שהיא יקרה מפנינים.

(תפארת שמואל - בשלח)

קדושת התנאים

נרמח כתב התנאים הוא מלא שמות ולכך כתוב בו ואל יבריחו לא זה מזו ולא זו מזה, זו מזה, הם אותיות מזוזה שכתב התנאים יש להם קדושת מזוזה (הה"ק ר' ישראל ממודזין). ביאור הענין הנ"ל עפ"י דברי הרה"ק מוה"ר נחמן מברסלב זצ"לה, בלקוטי מהר"ן, עפ"י הירושלמי (ברכות פ"א) כי בפרשת ואהבת יש בה כנגד " הדברות ומצות וכתבתם על מזוזות כנגד לא תחמוד, ע"ש, והנה אין לישא אשה לשם ממון (קידושין ע') לכך מרומז בה מצוות מזוזה שלא ליתן עיניו בממון.

(אמרי שאול)

ידבק אדם בטובים

א"ר אלעזר לעולם ידבק בטובים שהרי משה שנשא את בת יתרו יצא ממנו יהונתן ואהרן שנשא את בת עמינדב יצא ממנו פנחס, ודרשו עוד אחות נחשון ממשמע שנאמר בת עמינדב איני יודע שהיא אחות נחשון ומה ת"ל אחות נחשון ללמד שהנושא אשה צריך לבדוק באחי דרוב בנים דומים לאחי האם (וע"י מהרש"א).

(כ"ב ק"ט)

מעלתו של בעל יחוס משפחה

הנה באמת כי דבר גדול שאל ומיהו תדע כי יחוס משפחה דבר גדול הוא ובני ישראל זכו להיותם עם סגולה ולהבדל מכל העמים להיותם מיוחסים מזרע אברהם יצחק ויעקב יחוסיתם כדרך

שהביאו בני וסמכוהו על הפסוק ויתילדו על משפחותם והארכת בתשובה עיין משנ"ה ח"ט סי' רל"ו ועל סמך זה נתנו לנו התורה.

איברא דגמ' מפורשת הוא כתובות ק"ה שני דייני גזירות היו בירושלים וכו' עד והאמר ר' פינחס א"ר אושעיא שלש מאות ותשעים וארבעה ע"ש ובתוס' דחשיב ליה קתני ולי נראה דחשיב ליה החשוב יותר ואע"ג דקתני חנן המצרי ברישא הרי נמי אשכחן מעשה בר"א וכו' ורבי אלעזר בן עזרי' ור"ע אע"פ שר"ע ה"י חשוב מר"א ב"ע שהוא ה"י ראש לחכמים וכו' ואפ"ה מזכיר ר' אלעזר ברישא והיינו טעמא שה"י ממשפחה מיוחסת יותר מר"ע שה"י עשירי לעזרא וגם בשביל נשיאתו והכ"נ דקתני חנן המצרי ברישא לא בשביל שה"י חשוב ביותר אלא שה"י משפחה מיוחסת יותר מחנן בן אבישלום ע"ש.

ועיין ר"ן גאון ברכות (כ"ז ע"ב) בשם הירושלמי, וה"י ר"ע יושב ומצטעד ואומר לא שהוא בן תורה יותר ממני אלא שהוא בן גדולים יותר ממני אשרי אדם שזכו לו אבותיו אשרי אדם שיש לו יתד להתלות בה, ומה היתה יתידתו של ר' אלעזר ב"ע, שה"י עשירי לעזרא ע"כ. ובגמ' שם מי שהוא מזה בן מזה ור"ע אין לו זכות אבות ודו"ק בכל זה, וא"כ אין לך להצטער על זה, ועיין גם ב"מ פ"ד בר"א ברבי שמעון ודו"ק. ובמס' הוריות י"ג ובטוש"ע הל' כבוד ת"ח מכבדין בני ת"ח לכבוד אביהם ומושיבים אותם אצלם.

האמנם דע דכל זה דוקא אם הם מתנהגים כשורה רק שאינם כ"כ ת"ח אבל אם הם ח"ו לא מתנהגים כשורה כבר הבאתי מס"ח דמוטב לישא גיורת שהיא כשרה וצנועה מבת ישראל מיוחסת והיא לא צנועה ופרוצה בדעותיה כי מהצנועה יהיה לו בנים כשרים ולא מן הפרוצה וגם זה פשוט.

(שו"ת משנה הלכות מהדו"ת סימן רפ"ה)

תפלה על זווג הגון

במד"ר פ' ויצא (פס"ח ד') ופ' צו (ר"פ ח') ותנחומא פ' תשא (פ"ה) רבי יהודה ב"ר סימן פתח אלקים מושיב יחידיים ביתה מוציא אסורים בכושרות מהו בכושרות בכי ושירות מאן דבעי אומר שירה ומאן דלא בעי בכי, ויש לפרש בעי מלשון בקשה ותפילה כמ"ש רש"י ב"ק ג' ע"ב ובישעיה כ"א י"ב עה"פ אם תבעיון בעיו ופי' הכי מאן דבעי כלומר מי שמתפלל להקב"ה ע"ד דכתיב על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא שירה כלומר יאמר שירה שיתן לו השי"ת מבקשתו ויזמין לו זווגו הראוי לו ויהיה שירה בפיו כל הימים ומאן דלא בעי כלומר שלא יתפלל אז בכי שיבכה על גורלו שלא התפלל לה'.

(כ"ק אדמו"ר רפמ"א שליט"א מגור)

המגיד מראשית אחרית

במגילות אסתר (י' א') וישם המלך אחשורוש מס וכו' ויל"ד מאי קמ"ל בזה וגם איזה שייכות יש לה עם קריאת וסיפור המגילה, אלא אי' בגמ' מגילה י"ט ע"א ומה הגיע אליהם דקטל את וושת, וחזינן דאף דלכאורה נראה דאין לה שייכות עם המגילה אבל בסוף נתברר כי זה מעיקרי הגאולה כנ"ל, כמו"כ כאן בעת יבא מועד בעת קירוב הגאולה כ"ב יתוודע גודל ענינו ורמזיו.

(כ"ק אדמו"ר ריד"ט שליט"א ממודיץ)

* * *

בעיר קוטנא התגורר בחור בן טובים והציעו לפניו נכבודת, והלכו משפחת המדוכרת לדרוש בעצת הגה"ק בעל ישמח ישראל מאלכסנדר זצלה"ה אודות השידוך, והוא ז"ל לא הסכים לזה, ואח"כ הביאו מכתב המלצה מאת הגאון ר' משה בן הגה"ק ר' יהושע מקוטנא באשר מכיר המדוכר הנ"ל ויודע בעצמו גודל התמדתו בתורה וכו', ושאלו שוב את פי הגה"ק הנ"ל ודעתו איתן עומדת לא לעשות השידוך, ובעת שבא אליו הגאון ר' משה הנ"ל

ושאלו פשר הענין מאחר והוא מכיר המדובר הנ"ל וראוי לשבח, ענהו הרה"ק הנ"ל זצ"ל, לא לחנם מתחילים לכתוב בתנאים המגיד מראשית אחרית, להורות שמי שאינו יכול להגיד מראשית איך יפול אחרית דבר אינו רשאי להתערב בו, לאחר זמן נודע שרוה"ק דיבר בו והקדיח הנ"ל תבשילו ר"ל.

(מאורן של ישראל, ליקוטים)

הנהגה בעניני שידוכין

גרסינן בגמרא (ב"ב קס"ח) אמר אב"י האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר ע"ה בהדיה דילמא מחלפו לה מיניה ועיין רשב"ם ע"ה שמסתכל ומכיר ועיין רגמאה"ג משום דצ"מ לאו אורחיה למידק ולא להסתכל משום צניעות אבל ע"ה מסתכל ודייק שאינו ביישן ולא מחלפי שהוא מכירה יפה עכ"ל. ויש לדייק כיון דאמרו בגמרא רפ"ב דקידושין דאסור לקדש אשה עד שיראנה שמא ימצא בה דבר מגונה א"כ אמאי קאמר רגמ"ה דצ"מ לאו אורחיה למידק משום צניעות ומאי צניעות איכא אדרכה מצוה קעביד שמסתכל בה. עוד יש לדייק דקאמר דלמא מחלפו לה מיניה וקשה טובא כיון דקאזיל לקדושי איתתא ולא מכירה א"כ מאי קאמר דלמא מחלפו לה הא לא ראה אותה ולא יודע אלא עכשיו הוא דאזיל לראותה אם כן אותה שיתנו לו היא היא שמקדש ואין לומר דכוונתו דילמא מחלפו לה כלומר שלאחר שיקדש אשה זו יחלפו ויתנו אחרת ותרתי רעות יעשו חדא שהאשה שנתקדשה תשאר אשת איש והשנית שאותה שיתנו לו תהיה פנויה והוא ידור עם פנויה בלא קידושין, ועוד ע"כ מחלפו לה הכונה באחותה כמעשה דלכן וכי ח"ו יכשילו אותו באחות אשתו. עוד יש לדייק דקאמר דקאזיל לקדושי איתתא והא רב מגיד אמאן דמקדש בלא שידוכי וא"כ היל"ל האי צ"מ דאזיל לשידוכי איתתא לידבר ע"ה בהדי דילמא מחלפו לה מיניה ואז הוה אתי שפיר דבשידוכין יראה אחת ובשעת קידושין מחלפו לה מיניה. גם בגמרא קידושין שם דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמנא

אמר ואהבת לרעך כמוך אמר דוקא לקדש והא רב הוא בעל מימרא דמנגיד אמאן דמקדש בלא שידוכי א"כ כשמקדש ע"כ כבר שידך וא"כ כבר ראה אותה בשעת שידוכין.

ואשר נראה מזה מוכרח דעל שידוכין לא קאמר לא רב ולא אביי דבשעת שידוכין אכתי אין להסתכל בה דהשידוכין עשו ההורים שזה דרכם היה שהאב משיא אשה לבנו והאב משיא את בתו כדכתיב תנו בנותיכם לאנשים ובגמרא שם קדושין (כ"ט ע"א) מצות הכן על האב, האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות, והיו האבות משדכים הבנים והן הדברים שנקנין באמירה עיין כתובות דף ק"ב ע"א מדרב גידל אמר רב ובשו"ע א"ע סימן נ"א ורמב"ם פכ"ג מה"א הי"ג (ולדעת י"א בעינן עמדו וקדשו מיד עיין טור והביאו הרמ"א) ורק על הקידושין הוא דאמרו דאסור לקדש עד שיראנה, ולפי"ז אתי שפיר מימרא דאביי צ"מ דאזיל לקדושי איתתא דמיירי ששידכו לו כבר אשה והיינו שאביו שידך לו אשה והחתן והכלה לא ראו זה את זה עד שעת הקידושין ובדקו אותה על ידי קרובים, כבגמרא כתובות ע"ה ע"ש, ואפילו אין לו הורים ואין לו קרובים ואפילו גר הוא בעיר בודק ע"י מיודעיו כ"כ הגאונים ז"ל הביאם הרא"ש ורי"ז נתיב כ"ג ח' שמיני ועי' שו"ע א"ע סימן קי"ז מחלוקת בזה איברא דהמרדכי בשם ר"י כתב דהבדיקה לא היתה אלא לאחר אירוסין דאין רגילות שיבדקנה קודם אירוסין בקרובים עיין משנה הלכות כתובות סימן קצ"ב ודו"ק.

ולפי"ז שפיר מיושב הא דאמרו אסור לקדש אשה ולא אמרו משידוכין דבזה ליכא איסור אדרבה ראוי לעשות כן דאז אכתי אין להסתכל בה דאלו לא סלקה להו השידוך ולקמן נדבר עוד מזה ולפי"ז אתי נמי שפיר דילמא מחלפו ליה דהכי מיירי שכבר שדכו לו אשה ע"י הוריו וכיוצא בזה ויש לחוש דילמא מחלפו ליה מיניה וגם שאר הקושיות כולם יתרצו בזה (וי"ל דמיירי שאמרו לו על אשה ידועה וראוי לדבד ע"ה בהדיה שלא

יחליפו ליה רצ"ע). ואתי שפיר נמי הא דקידושין דאמר ר"י אמר
רב אסור לקדש דוקא ולא שיראנה קודם.

(מתוך קונטרס משנה בפרק האיש מקדש [למזן שליט"א] בעניני שידוכין)

* * *

בשאלת פיה ואמרה הן ולא שישתדל לדבר על לכה
וכבר הארכתי בזה במקום אחר ואין כאן מקומו, דכל פתוי לנשים
שלא לרצונם לשם אישות אפילו קודם הנישואין לאו מדרך
אנשים הכשרים הוא, ובתורה כתיב נקרא לנערה ונשאלה את פיה
ולא שנפתה אותה אלא בשאלת פיה ואומרת הן בלא פיתוי אלא
ברצון שלה. ועיין תוס' ר' פ' האיש מקדש שלא להשיא בתו קטנה
ד"ה אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה ה"מ גדולה שהיא
מתקדשת ע"י עצמה אבל קטנה שמתקדשת ע"י אביה איכא
למיחש.

ומה נמתקו בזה דברי רבינו הרד"ק עה"ת ותקח הצעיף ותתכס פי'
כיון שראתה אותו השמיטה עצמה מעל הגמל ונפלה לארץ
ולקחה צעיפה וכסתה פניה ואח"כ עמדה. בספור הזה למדה תורה
דרך ארץ צניעות שראוי לאשה לבייש מארוסתה ושלא תתראה
אליו עד שתנשא לו עכ"ל, הרי לך דברי אחד הראשונים שזה
מדרכי התורה ומדרכי הצניעות שלא להתראות אל החתן וממילא
ההיפוך הוא היפוך, ובשכם כתיב וידבר על לב הנערה ועיין רש"י
דברים המתיישבים על לכה אבל בכני ישראל ובפרט בני תורה זרע
קודש כי כסתה פניה המדה.

ואגב כדאי לציין דבגמ' אמרו אסור לו לאדם לקדש אשה עד
שיראנה וכו' ואמנם בש"ע א"ע סי' כ"א כתב המחבר מותר
להסתכל בפנויה לבדקה וכו' הנה כתב לבדקה ולא כתב אסור
לקדש אשה או עכ"פ מצוה להסתכל בפנויה ולא כתב אלא מותר
וגם זה רק לבדקה אם אין בה מום ואח"כ שראה ובדקה שוב אסור

להסתכל בה כיון שכבר ראה ומום אין בה וגם זה אם אינו עושה
 כן ליכא איסור וכמו שכתבו ז"ל באברהם אבינו שלא הסתכל
 בשרה מעולם ומינה אמרו עפרא לפומי דאיוב וי"ל ודו"ק.

(שו"ת משנה הלכות חי"ב אבעה"ז סי' ש"א)

* * *

אמר ר"א כל אדם שאין לו אשה אינו אדם וכו' (יבמות ס"ג),
 אולי ע"פ המבואר בסה"ק ובס' הגלגולים דבתחלה עולם
 התהו והיה הכל בשלשלת זה תחת זה ולפיכך הי' לכ"א מהם
 השפעת כל השבעה, וע"י ריבוי האור נתבקעו ונשברו והו' מיתת
 ז' מלכין, ולפי אשר כ"א אמר אני אמלוך כמבואר בסה"ק ולפיכך
 כתיב וימת היינו שלא הרגישו שכל ההשפעה היא להשפיע לזולתו
 ולזה נתן להם הקב"ה להשפיע לזולתם וממך הכל ומידך נתנו לך
 לכן נשברו משא"כ הדר שהבין להחזיר המלוכה להקב"ה עילה כל
 העילות והבין אשר כל ההשפעות הם רק להשפיע לזולתו לכן [לא]
 כתיב גביה וימת, עיין בעבו"י בסוף בהשמטות ומאו"ש פ' מסעי
 בשם הה"ק מלובלין וצלה"ה ולכן כ"ז שאינו מבין שכ"ז מה
 שניתן לו היא להשפיע ועי"ז נק' בחי' זכר, אכן הוא מקבל מגבוה
 ממנו וגבוה מעל גבוה שומר וכ"ז שאינו יודע את כ"ז אין לו חיות
 והוא עולם התהו ולא נק' אדם בחי' עולם התיקון כי האדם נברא
 בעולם התיקון בבחי' דין הניין לי ודו"ק.

(ישמח ישראל)

הזהירות והתרחקות מזיווג שאינו הגון

שים נא ידך תחת ירכי וגו' אשר לא תקח אשה לבני מבנות
 הכנעני וגו' (בראשית כ"ד ב' ג'). הפסוק מאריך בענין זיווג
 יצחק וכל השתדלות שנעשה בזה, להורות לבני ישראל איך צריך
 זהירות יתירה ושקידה והשגחה רבה שלא יזווג באינו ראוי, וע"ד
 שאמרו חז"ל (תמיד ל"ב ע"א) איזה חכם הרואה את הנולד, וצריך
 ביאור וטעם למה בחרו חז"ל בלשון הנולד ולא אמרו הרואה את

היולד, דהנה מצינו מידת הפחד שנשתבח לפעמים כנאמר (משלי כ"ח י"ד) אשרי אדם מפחד תמיד, ומצאנו ג"כ בהיפוך שנתגנה מדת הפחד ויראה שנאמר (ישעי' ל"ג י"ד) פחדו בציון חטאים, ונאמר (משלי כ"ו י"ג) אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחובות, ונראה ששניהם אמת, שבוודאי אם כבר איתרמי מילתא כי האי אפי' נראה בעיני בני אדם רחוק מ"מ כיון שכבר אירע מילתא כזה ראוי לן לפחד ולהשמר מרע כזה, אבל אם הדבר רחוק ולא איתרמי מילתא כי האי ויפחד אדם מדבר כזה, זה דבר מגונה, ואמרו (חובת הלבבות הקדמתו) מן הזהירות שלא תרבה להזהר, אלא יש לנו לשער ולדון בדברים כאלו מן העבר על העתיד, ובנדרים למ"ד ע"ב מסיק דלכ"ע נולד משמע עבר כנאמר כל עם הנולדים במדבר ומשמע נמי לעתיד הנה בן נולד לבן ישי, משא"כ יולד משמע רק לעתיד, וזה כוונת חז"ל איזה חכם הרואה את הנולד, היינו העבר והעתיד, שמשער מן העבר מה שאפשר שיזדמן לעתיד וכו' והיינו שהאריך בפרשה זו בענין בחירת זיווג יצחק לראות הנולד, וכולי האי ואולי ירחם.

(מן החתם סופר בתו"מ קמא חיי שרה)

בענין גילוי חסרונות על חתן או כלה לפני השידוכין

האמנם נראה הדבר דלא קשה מידי ושיבוש הוא שהרי אמרו כי יקח איש אשה ובגמ' יליף קיחה קיחה משדי עפרון ואמרו בגמ' כתובות י"ז ע"א ת"ר כיצד מרקדין לפני הכלה ב"ש אומרים כלה כמות שהיא וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה אמרו להן ב"ש לב"ה הרי שהיתה חיגרת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק א"ל ב"ה לב"ש לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוה אומר ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות וכו' ע"ש ובתוס' ד"ה ישבחנו.

ויש להבין המשל שאמרו בית שמאי לבית הלל ומה שהשיבו הם לבית שמאי והלא דברי ב"ש לכאורה פשוטים היאך יאמר

שקר ויאמר על חигרת שהיא נאה וחסודה וכיוצא בה וגם בית הלל לא השיבו להם על זה כלום אלא השיבו לדבריכם מי שלקח מקח רע וכו' והלא הם לא מדברים ממקח ומה ענין מקח ושבתו לדבר שקר וצ"ע, והמבואר בזה כך דב"ש אמרו להם לב"ה אסור לשבח כמה שאין בהם והוא דבר שקר ועל זה נאמר מדבר שקר תרחק, והשיבו בית הלל הן אמת אם עכשיו היה בא החתן ליטול עצה על בתולה שהיא חигרת אם לישא אותה ואם היא נאה והיא חигרת הי מצוה וחייב להגיד האמת דאסור לומר לחבירו דבר שקר וכמו שמי שהוא בא לשאול עצתו אם לקנות חפץ פלוני או מקח פלוני ולדעתו הוא מקח רע חייב לומר לו שזה מקח רע ולא יחוש שבזה מקלקל המקח להמוכר שלא יוכל למכור.

וּנְרִאָה דהטעם שכיון שבא לשאול עצה ממך אם זה מקח טוב חייב אתה להגיד לו עצה הגונה לו הגם שלאחר זה יגרום שלא יוכל למכור מקחו מ"מ אתה חייב לדאוג על הלוקח ששואל עצתך וסומך עליך וצריך להגיד לו מה שטוב לו ואין אתה צריך לדאוג עכשיו רק עם השואל ולהשיבו לפי דעתך ולא תעבור על יעצנו רעה וזה קודם שלקח ובא להתייעץ אתך ויסמוך עליך, אבל אם מי שהוא הלך וקנה חפץ ולקח מקח רע לעצמו בלי עצתך ולאחר המעשה בא ומראה לך המקח ואתה מכיר בו שאינו שוה אפילו חציו מ"מ אם תאמר לו שהוא לא יצלח הרי רק לצערו באת אם תבזנו ולכן ישבחנו שעכ"פ עי"ז לא יצטער חבירו והכ"נ כן הוא לענין נישואין שמחלקין בין בא לשאול עצה על האירוס או בשמחת חתן דודאי לאחר שכבר נשא מרקד ומזמר כלה נאה וחסודה שהרי כבר קנה מקחו אבל כשאדם הולך לקנות המקח ומבקש עצתך אז עליך להגיד לו מה שהוא מבקש אם הוא לדעתך מקח טוב או מקח רע ואין זה ענין של דלטורין או לשה"ר על השני כיון ששואל אותך.

(משנה הלכות חייב סי' רע"ח)

טעם למה מותר לשנות בשידוכין

שמעתי טוב טעם בשם הבעש"ט. למה מותר לשנות בשידוכין, והוא לכאורה מבואר בגמרא (כתובות ס"ו ע"א), דאיתא שם במשנה וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש, ופירש"י, שדרך הנועדים למזמוטי חתן לשומם יותר משוויים לכבוד הכלה, ובאמת לא נמצא התר לשנות לכתחלה מפני הכבוד בשום מקום, רק בשביל השלום מצינו שגדול השלום שהקב"ה שינה בו (יבמות ס"ה ע"ב), וזהו אם כבר נולדה קטטה בין אדם לחבירו או בין איש לאשתו, ואמר (הבעש"ט), שהוא כדי לתת חלקו דהס"מ, דקשה לזווגן כקריעת ים סוף והוצרכו לשחדם. (נחל אשכול פ' תולדות, ס' בעל שם טוב פ' תצא)

עד הזווג האמיתי נאחזין זווגי שקר

בשם הבעש"ט זי"ע, דכשמכריזין בת פלוני לפלוני (סוטה ב' ע"א) נאספין כמה זווגין שקרים, ונאחזין ונסבכין בהדי האי זווגא שהכרוז יצא עליהם, וחד בחד כי סביך אי אפשר לפטרם כל כך בנקל, רק יש שנפטרים מהם על ידי שנדברים זה לזה להתחתן, ומהם יש שנפטרים ע"י שמתוועדים להתחתן, ומהם יש שנפטרים ע"י התקשרות בתקיעת כף או ראשי פרקים או תנאים, עד שנפטרים מכולם, ואז ימצא מין את מינו זווגו האמיתי וישאו זה לזה כדת משה וישראל.

(דובר שלום אות רל"ט ס' בעל שם טוב פ' תצא)

אפילו מלאכים ושרפים אינם יודעים בענין זווגים

הרה"ק ר' שמואל מקמינקה זצ"ל אמר בשם הבעש"ט זצ"ל שאמר, בענין זיווגים אפילו מלאכים ושרפים אינם יודעים, דאם הם היו יודעים גם אני הייתי יודע.

(אור הגנוז כ"י עמ' ע"ה במערכת הרה"ש מקמינקה זצ"ל אות כ"א)

לא לבטל שידוך

הנה אמת נכון הדבר והוא קבלה בידינו מרבתינו קדושי עליון
נ"ע שלא לבטל השידוך בעבור שום דררא דממונא ויש חשש
סכנה בזה ח"ו וגם שלא לאחר עוד זמן הנשואין ח"ו.
(מאה שערים, אגרות קודש אות י"ג)

זיווג מן השמים

מנה' יצא הדבר (בראשית כ"ד נ'). אמרו אליו כבר יצא הדבר
מב"ד שלמעלה ולחוץ וכבר הזיווג הזה מפורסם בין השרים
השוכנים באויר, וידוע כי אז כל המקרים מזדמנים לגמור הדבר
ואין כאן ראייה שהוא חסד או נס, אלא שעפ"י מקרה כן הוא כיון
שכבר יצא הדבר מאת ה'.

(חת"ס בראשית, צ"ג ע"א)

ויעתק משם ההרה מקדם לבית קל ויט אהלה (בראשית י"ב ח').
י"ל כי אברהם ה' מכניס אורחים וגם ה' זקן ויושב
בישיבה כדאי' ביומא (כ"ח ע"ב), וגם ויקרא בשם ה', שהקריא את
שמו יתברך, כדאי ברש"י (וירא כ"א ל"ג) בשם המדרש, וגם ה'
מגייר גרים (כמו שדרשו במ"ר פ' ל"ט עה"פ ואת הנפש אשר עשו
בחרן, והובא שם ברש"י), ולזה צריכים שגם ביתו זו אשתו
תתאוה לדרכים אלו, וגם כי מחשבותיה תהי' לזה, להיות לאחיעזר
ולסיוע כדי שלא יהא טרוד בדברים אחרים, כדי שיוכל לבצע
מעשהו הטוב, ור' יוסי אמר (שבת קי"ח ע"ב) מימי לא קריתי
לאשתי אשתי אלא ביתי, וכמו כן נקראת האשה אוהל, כי הכל חד,
וזה שרמז התוה"ק ויט אהלה, דהיינו שבתחילה נטה את אשתו
הקרוא' אהל, לדעה זו, שגם היא תתאוה שיקרא הוא בשם ה'. וגם
י"ל כפשוטו כדפירש"י שבתחילה נטה אוהל אשתו, כדי שתוכל
להזמין ולתקן כל צרכי הבית, כדי שיהא הוא פנוי לקרא בשם ה'.
(שיר מעון לך לך)

אמר ר' יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי וכו' אלא לאשתי ביתי (שבת קי"ח ע"ב). נראה דבא לרמז, דעיקר חשיבות האשה דמתאמצת לנהל הבית על דרך התורה והיראה כרצון בעלה. (יד סופר)

לעת מצא - זו אשה

על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא, א"ר חנינא לעת מצא זו אשה שנאמר מצא אשה מצא טוב (ברכות ח' ע"א) - יש לפרש עפ"י מה דאיתא יבמות (ס"ב ע"ב) א"ר חנילאי כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה וכו' במערבא אמרי בלא תורה בלא חומה - הרי דהעיקר לישא אשה כשירה יראת שמים ובעלת מדות טובות שיהי' לו עזר בקדש, חוכה על ידה לתורה ומשמרתו מן החטא [ועיין יבמות (ס"ג ע"א) מה דאמר רב חייא דיינו וכו'], וזה שא"ר חנינא על זאת יתפלל כל חסיד לעת מצא זו אשה שנאמר מצא טוב, ר"ל התורה שנקרא טוב [כדדרשו חז"ל (תנחומא פר' ראה אות י"א) על הפסוק ושמחת בכל הטוב, דברים (כ"ו י"א), דאין טוב אלא תורה, וכן בברכות (ה' ע"א) עה"פ כי לקח טוב נתתי לכם], שיזמין לו הקב"ה אשה כזאת שע"י יזכה לתורה. (כ"ק אדמו"ר רי"ס שליט"א מערלוי)

כלה שעניני' יפות וכו'

כלה שעניני' יפות אין כל גופה צריך בדיקה, פי' כלה היינו עדה ישראל עי"ש, שעניני' יפות ר"ל שהבריות נראות יפות זו לזו ואין עין ברי' צרה בחברתה אין בודקין ואין מדקדקין עוד אחריהם, עד"ש חבור וגו' הנח לו, וז"ש אין כל גופה צריך בדיקה והבן.

(כללי אורייתא - מהה"ק ר' ישראל ממודזין זל"ה - אות כ')

ותמהר ותורד כדה

ותמהר אותיות מוהר ת' רמז השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה ולכן הנושא אשה ונותן לה מוהר יזכה לתורה מ'.

בעל אבידה מחזר אחרי אבידתו וענין שידוכין
 עוד פלפל קצת ענין אי אשה הו"ל אבידת הבעל, ובגמ' קידושין
 ב' ע"ב מי מחזר על מי בעל אבידה מחזר על אבידתו.

ולפענ"ד והנה בגמ' ריש קידושין (ב' ע"ב) ואב"א הא מני ר"ש
 היא דתניא ר"ש אומר מפני מה אמרה תורה כי יקח
 איש אשה ולא כתב כי תלקח אשה לאיש מפני שדרכו של איש
 לחזר על אשה ואין דרכה של אשה לחזר על איש משל לאדם
 שאבדה לו אבידה מי חוזר על מי בעל אבידה מחזר על אבידתו.
 ומבואר מיהו דאשה אבידת הבעל היא ונראה דזה כונת המלך
 החכם שאמר מצא אשה מצא טוב שהיא בכלל שא"א ליקח לעצמו
 אלא לחפש ובגדר כי ימצא ומ"מ הוא בגדר מי מחזר על מי דכן
 הוא מדרך העולם למי שאבד דבר חשוב מחזיר על אבידתו ושואל
 לאחרים אולי ראו אבידתו וזה הענין של שדכנים שהולכין אצלם
 לשאול, או שהשדכן שיודע מעצמו צריך להגיד לו כעין משיב
 אבידה.

ובזה יש להבין דברי רבינו הגדול המהרי"ל ז"ל שהביא בהל'
 חנוכה שהמהרי"ל לא רצה ליהנות משל אחרים ולא רצה
 ליקח משל אשתו ואשתו ובניה דרים בחזר אחר והוא דר עם
 בחורי הישיבה ולא סעד אצל אשתו אלא עם הבחורים ופרנסת
 הבחורים שלמו הקהילה ופרנסת עצמו הי' לו במה שכתב מכתבים
 בכל הגלילות לזווג זווגים ואמר למי שישא את מי והיו סרים
 למשמעתו ומינה הי' לו פרנסתו ע"ש. והוא פלא מה לו להמרי"ל
 לבטל זמנו היקר ולהיות שדכן ומזווג זיווגים ולהנ"ל אתי שפיר
 שהרי לבד שהוא מצוה הרי כל שיודע מאבידת אחיו יש כאן מצות
 השבת אבידה ולכן כנראה שהמהרי"ל ז"ל ידע מי אבידתו של מי
 ולכן כתב להם חזווגם. ואף דמה אני בחנם וצריך להשיב אבידה
 בחנם מ"מ בטירחא שלא צריך או זקן ואינו לפי כבודו וכיוצא בו
 צריך לשלם והבן.

ובזה כתבתי לישב קושית השואל בהלק"ט מ"ט אין מברכין שהחיינו תחת החופה כמו בקונה בית חדש ואשה נקראת נמי בית ואדרבה עקרת הבית, ולהנ"ל פשוט דהו"ל רק כמצא אבידתו ואבי הכלה מחזיר לו אבידתו ואין כאן ברכת שהחיינו על אבידה שהחזירו לו והבן, ומה תאמר אין זה אבידתו כי שמא נתחלפה לו באחרת ושפיר מברך דלא הוי אבדה, א"כ אדרבה כ"ש שלא יברך הרי אם אין זה אבידתו וסופו להוציאה או שימות ח"ו הוא או היא עיין מו"ק י"ח ע"ב דרבא שמעיה להאי גברא דבעי רחמי ואמר תודמן לי פלניתא א"ל לא תיבעיא רחמי הכי אי חזיא לך לא אזלא מינך ואי לא כפרת בה' בתר הכי שמעיה דקאמר או איהו לימות מקמה או איהי תמות מקמיה א"ל לאו אמינא לך לא תיבעיא עלה דמיתא ע"ש.

(שו"ת משנה הלכות מהר"ת חלק אבהע"ז)

סעודת ארוסין

סעודת אירוסין הוי ספק אי הוי סעודת מצוה ע' מג"א סי' תמ"ד סק"ט וח"י סק"י והשפ"א ז"ל אמר כיון שאסור לקדש בלא שידוכין הוי סעודת מצוה. (ועי' קידושין י"ב:). ומג"א תקנ"א (סקל"ד).

(כ"ק אדמו"ר מן רבי אברהם מרדכי זצוקלה"ה מגור)

לא לאחר זמן החתונה ממה שכתוב ב"תנאים"
שלא לעכב החתונה מזמן הכתוב בתנאים אפילו יום א'. כי השידוך הוא כמו בריאת העולם והיא הגליפה. וכשמאחרין החתונה מקלקלין הגליפה. ע"כ איז שון שווער דער נאך צו מאכן חתונה. ובתוך הזמן אין הקפדה.

(הרה"ק רבי פנחס מקוריץ ז"ע)

כלה אי צריכה שימור

במ' חתן דמים פ' וירא אכתב חתן וכלה צריכין שימור כמו המלך, שנאמר משוש חתן על כלה וסמוך ליה ופקדתו שומרים ע"ש.

ולפ"ז נראה לכאורה דכלה נמי צריכה שימור כמו החתן וא"כ אם הולכים שניהם יחדיו צריכים שומר שלישי וצריכים שומר לבר מינייהו והבן.

שבת שלפני החתונה כולל כל החתונה

שבת שלפני החתונה כולל כל החתונה, כמו שהפסוקים לפני הסליחות כוללים כל הסליחות. וכמו שהוא השבת כן יהיה אחר כך אם טוב - טוב.

(הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע)

טעם לעליית חתן לתורה בשבת לפני החתונה

טעם למה קורין החתן לספר תורה בשבת קודם החתונה, דכתיב (שיר השירים ג' י"א) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לכו, ודרשו חז"ל בתענית (כ"ו ע"ב) ביום חתונתו זה מתן תורה, וביום שמחת לכו זה בנין בית המקדש. דאין יחוד למעלה אא"כ נעשה יחוד למטה, ומהו יחוד האמת, כשמיידין תורה שבכתב בתורה שבע"פ. וזהו ביום חתונתו זה מתן תורה שעי"ז נעשה היחוד דאמת, הוא שמיידין תורה שבכתב עם תורה שבעל פה, ועל כן קורין החתן לעשות היחוד הזה.

(הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע)

* * *

השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה וברכה. כי היא נקראת תורה שבע"פ. וברכה. וזהו שנהגו לקרות לחתן לעלות לתורה בשבת קודם החתונה, כדי ליחד תורה שבכתב עם תורה שבע"פ. ע"י שהוא נקרא יסוד.

(הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע)

טעם שקורין החתן בשבת לפני החתונה לעלות לספר תורה, על דרך הפשוט, מלבד שיש טעמים על פי סוד, דמראין בזה שהוא גדול וקידושיו קידושין, כי קטן אינו עולה לספר תורה, לכן צריך דוקא בז' קרואים ולא מפטיר, דמפטיר אפילו קטן עולה. ועוד טעם, שבשבת לפני החתונה כלול כל החתונה, כמו פסוקים שלפני סליחות שכולל כל הסליחות, ולפי מה שהוא בשבת כן יהיה אח"כ אם טוב וכו'.

(אמרי פינחס - הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע)

יום החתונה

איתא במהרי"ל דיום חתונה עדיף לגבי בחור מכל רגל, וכל כלי חרשים שיש לו יחזיק לנישואין.

* * *

טעם שהחתן מתענה ביום חופתו. י"א מפני דאיתא בירושלמי ובמדרש ג' מוחלין להם עונותיהם מלך, נשיא, וחתן, והו"ל כיו"כ שלו. וי"א כדי שלא ישתכר ויבא לידי קידושי טעות והרוקח כתב שמצא באגדה מה שמתענין החתנים עד לאחר הברכה משום דמצוה חביבה עליהם כדרך שעושין חסידים הראשונים שהיו מתענין על מצוה חביבה כגון לולב ושאר דברים עכ"ל בסימן שנ"ג עיי"ש. ויש נפק"מ בין הטעמים לענין אי חתן יתענה בר"ח. ולטעם הראשון משום דמוחלין לו עונותיו אפ"ל לכאורה דנשיא ומלך נמי ביום שנתמנו היו מתענין וצ"ע.

* * *

ועי' במנורת המאור (נר ג' כלל ו' חלק שלישי פרק ראשון) ימי הזוג הם ראויים למשתה ושמחה לחתן ולכללה ולקרובים ולא ניתנו למלאות כריסם אלא ליתן שבח והודיה להשי"ת וכו' ולחלק בהם מתנות לאביונים ולשמות בהן לשמחה של מצוה.

בספר תניא רבתי סימן צ"א מביא המנהג שההורים מברכין את בניהם לפני החופה. וברקי דרבי אליעזר פרק ט"ז וכחזן שהוא עומד ומברך את את הכלה בחופתה כך עמדו וברכו את רבקה שנאמר ויברכו את רבקה ויאמר לה.

מקשטין כסא לכלה

ברא"ש סוכה כ"ה, "ונוהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והיא נקראת חופה". וצ"ע, שכהיום עושין כן רק להכלה ולא להחתן.

ועי' ברש"י סוטה מ"ט, א' באפריון וכו' שהיו מוליכין אותה מבית אביה לבית בעלה ואפריון של מעילים וטליתות מוזהבות מוקפות לה.

במשנה כלים פכ"ב משנה ד' כסא של כלה שנטלו חפויין, וביבמות ק"י ע"א והא ההיא עובדא דהוה ברנש מינסב נסיכי והדר מותבי אבי "כורסיא".

הורדת החפצים של החתן לפני החופה והתרת קשרי הבגדים

בשלחן עזר מביא בשם ברכת אהרן המנהג שלפיו מוסר החתן קודם הליכתו לחופה כל החפצים כסף ושאר דברי ערך לאחר, והולך בכיס ריק משום שצריך לזכור יום המיתה שהרי זהו ענין לבישת הקיטל וחז"ל אמרו אין מלווין לו לאדם לא כסף ולא זהב אלא מצוות ומעשים טובים.

* * *

מנן הר"מ מידנר זי"ע אמר לאחד למקורביו, בנוגע למנהג ישראל לפני החופה להתיר את כל הקשרים של הבגדים והמנעלים, שהכוונה בזה "להתיר הקשר להתיר הקשר להתיר הקשר", וסתם

ולא פירש, וי"ל בזה, שהאדם מחמת פגמיו וחטאת נעוריו הוא נקשר לנוקבא בקליפה רח"ל, ובכואו להקים ביתו ולהתקשר לב"ז בקדושה, צריך להתנתק תחילה מכל הקשרים לטומאה ורק אז יוכל להתקשר עם הקדושה, וזה גם ענין ההקפות שמקיפים את החתן תחת החופה לפני הקידושין, כדי להתיר ולנתק את כל המחיצות והקשרים שנאחזו בו, בענין ההקפות שעשו ישראל סביב חומת יריחו אשר שברו את כל כוחות הסט"א. וכן אמרו חז"ל (פרדר"א פט"ז) חתן דומה למלך, ומלך פורץ גדר, שנותנים לחתן כח מן השמים לפרוץ כל המחיצות והמסגרים המונעים בעדו מלהתקרב אל הקדש. וכבר נתבאר, שזה גם שרש ענין מחילת עוונות בחתן, ושגם שרשי החטא נמחלים ונעקרים, שהוא מחסד השי"ת על יהודי הבא לבנות את ביתו להתיר כל הקשרים ואחיזת הרע בו, ולתת לו אפשרות לפתוח דף חדש בחיים להכנס אל הקדושה ולבנות בית נאמן בישראל.

(בחכמה יבנה בית - סלונים)

* * *

מזבא בספרים בשם הרה"ק מו"ה נפתלי מראפשיץ זיע"א שיום החופה הוא יום גדול עצום נשגב ונורא מכל ימות האדם, וחבל הוא שנותנים אותו לידי ילדים צעירים מאד, דהיה צריך להנתן האי יומא רבתי, בימי הזקנה של האדם, וכי אז בודאי היה יודע מה לעשות עמו, והיאך לנצלו במלואו.

* * *

מחילת עוונות ביום החופה

רק י"ל דאיתא בגמרא עה"פ וילך עשו אל ישמעאל ויקח לו את מחלת בת ישמעאל וכי מחלת שמה והלא בשמת שמה אלא שמחלו לו על עוונותיו, דמכיון שנשא אדם אשה מוחלין לו עוונותיו וכן אי' במד"ר פ' הנ"ל, נמצא לפ"ז י"ל דלכך נענש יעקב

שלא נתן את דינה לעשו אע"ג דלכאורה שפיר עביד לפי סברת ר"ל דאין מזווגין לו לאדם אלא לפי מעשיו והא עשיו רשע הוה, אמנם הא כשישא אשה ימחלו לו על עונותיו.

רק לפ"ז קשה על ריש לקיש דהיאך אמר אין מזווגין וכו' הא כישא ימחלו לו על עונותיו כו', וכו'. כ"ז רשמתי לי ראשי דברים ואם יגזור ה' אותי בחיים אראה לתרץ הגמרא הנ"ל.

(מרן הגה"ק מר"ה שמואל מקאמינקא זצוקל"ה

מבני היכלא קדישא של הבעש"ט)

ר"מ אומר גדולה תשובה שבשביל יחיד ששב מוחלין לו ולכל העולם כולו כו' (יומא פ"א ע"ב). ויראה הטעם עפימ"ש בח"מ סי' ע"ז דשני לוויין שהם ערבים קבלנים ומחל הלוה לאחד מהם כל החוב מחול, וגם לחבירו אינו יכול לתבוע. וכל ישראל ערבים זה לזה כנודע, ומסתברא לי שהם ערבים קבלנים דהא הש"י יכול להשתלם מכל אר"א מהם, והתשובה עיקרה ע"י פיוס להש"י, ולכולי עלמא מחול לכל.

(מרן הגה"ק בעל תרומת הכרי זצוקל"ה - בפתח השער אות ר')

מחילת עוונות ביום החופה אפי' לחתן כעשו

בעת ביקורו (הה"ק מקוזמיר) בווארשא בא אליו חתן ביום חופתו, והי' לבוש כלבוש הדייטשען (לבוש הגרועים בעת ההוא) אמר הרה"ק ז"ל אי' שלשה מוחלין עוונותיהן וא' מהם חתן ביום חופתו ורז"ל למדו זאת מפסוק וילך עשו ויקח את מחלת בת ישמעאל ולכאורה מה שייכות יש בין נשואי עשיו ומחלת למחילת עוונת לחתן, אלא מכאן הלימוד אף כשהחתן הוא כעשו והכלה כמחלת אם עשו תשובה מוחלין להם כל עוונותיהם.

(כללי אורייתא - אות ש)

בשמת - רש"י: ולקמן קורין לה מחלת, ג' מוחלין עונותיהם, גר, עולה לגדולה, וחתן וכ"ה בירושלמי בכורים פ"ג ה"ג וערש"י תולדות (כ"ח ט') וקשה אמאי כ' הרמז בעשו, וי"ל שר של עשו מקטרג על ישראל, וכשרואה שגם לעשו מוחלין אינו יכול לקטרג.

(כ"ק אדמו"ר מרן רבי אברהם מרדכי זצוקלה"ה מגור)

מחילת עוונות לחתן ע"י שינוי שם, מקום, ומעשה
הנה הרמב"ם כתב על בעל תשובה, שמדרכי התשובה שיהיה משנה שמו מקומו ומעשיו כלומר אחר הוא ואינו זה שחטא. וזה כל המציאות של חתן ביום חופתו, שהוא משנה שמו שנקרא "חתן", ומשנה מקומו לבית חדש ומציאות חדשה, ומקבל עליו לשנות מעשיו כולם לטובה, להטהר מכל פגמי העבר ולהתחיל מכאן ואילך בחיים חדשים טהורים מכל סיג ופגם, ונמצא כי אחר הוא ואינו זה שחטא, ופנים חדשות באו לכאן.
 (קו' בחכמה יבנה בית - סלוניס)

הכנה לקראת החופה

צריכינן החתן והכלה להתקדש עצמן במאד מאד בהכנסם לחופה. ראשית דבר נודע מה שאמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג) הקדוש ברוך הוא מוחל להם עונותם. על כן יעשו תשובה ביום קודם החופה, כי נהגו בכל ישראל שמתעניין (רמ"א אהע"ז סי' ס"א ס"א), ויתעוררו מאד בתשובה ויפששו במעשיהם מיום הולדם עד היום הזה, ויתוודו ויבקשו מחילה וסליחה וכפרה מהשם יתברך, ויהיו מודים ועוזבים ויתחרטו חרטה גמורה בשברון לב, ויעשו הסכמה חזקה מהיום והלאה לעבוד את ה' באמת ובתמים, ולהיותם קדושים וטהורים וכו'. ואחר כך יכנסו לחופה, ויתפללו שהקב"ה ישרה שכינה ביניהם, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (סוטה י"ז), איש ואשה זכו שכינה שרויה ביניהם.
 (של"ה - שער האותיות אות קדושה אות קטנה ש"צ)

הרה"ק מרוזין זצ"ל אמר לפרש דברי רש"י ז"ל על הפסוק (חיי שרה כד, סה) ותקח הצעיף ותתכס, לשון ותתפעל כמו ותקבר ותשבר. דהנה ג' זמנים יש לו להאדם אשר מתרגשין עליו ומרעישין עולם בעבורו - א) בצאתו מרחם אמו שאמו התרגש עבורו בחבלי יולדה, אח"כ בצאתו לאויר העולם אביו ואמו שמחים בו, ויתפללו בעבורו. ב) בעת כניסתו לחופה, נעשה התרגשות ושישו כמשוש חתן על כלה. ג) בעת לכתו בדרך כל הארץ ויצא מזה העולם, שאז ההתרגשות והתפעלות היותר גדולה, וצריך האדם שיהיה שוה אצלו התרגשות האמצעי בעת כניסתו לחופה היינו "ותתכס", כמו "ותתפעל" ההתרגשות הראשון "ותשבר" היינו משבר לידה והאחרון "ותקבר" שהוא בשעת פטירתו, שאין בהם הנאות גשמיות, כי בעת הולדו אין בו עוד דעת, ומכש"כ בעת פטירתו, כמו כן יהיה שוה לו ההתרגשות וההתפעלות ביום חופתו.

(בית ישראל)

יום החופה בחינה יותר גדולה

מיום כיפור

צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה (שיר השירים ג' י"א), היינו שחתן דומה למלך, ומתחילה היה רק פלג גוף, וכשנשא אשה נקרא מלך שלם, בעטרה שעטרה לו אמו, היינו שחתן נעשה בחינת אימא עילאה שמוחלין לו כל עונותיו ולכל הנלוים אליו, והיא עטרה שעטרה לו אמו ע"ד תבוא אמו ותקנח את בנה, ואימתי הוא ביום חתונתו, ויש בזה סוד עמוק, כי ביום הכפורים שהוא סוד אימא עילאה יש בו חמשה תפלות, ובחתן יש בו חמשה קולות קול ששון וכו', והוא בחינה יותר גדולה מיום הכיפורים.

(דגל מחנה אפרים - פרשת בא)

חופה תחת כיפת השמים

ברמ"א באה"ע סס"י ס"א כתב וז"ל י"א לעשות החופה תחת השמים לסימן טוב שיהי' זרעם ככוכבי השמים עכ"ל שורש הדבר בתשו' מהר"ם מינץ סימן כ"ט שדבריו צריכין ביאור ואבארם ב"ה כי כתב שם וז"ל כשבאים החתן והכלה למקום שרגילין לעשות הברכות צריכים להעמיד הכלה לימין החתן יש מעמיד' לצד מערב ופניהם למזרח והטעם שהי' פניהם נגד ארון הקדש וכו' ויש מעמידים חתן וכלה לצד צפון כי כשמעמידים לצד דרום אז הכלה קרובה טפי לארון הקדש מהחתן כי צריכ' לעמוד בימינו וזה נגד הסבא עכ"ל משמע מזה שהי' רגילין לעשות החופה בבהכ"נ ממש שוב אחר זה בהיפוך הדף כ' וז"ל וכן אנן עבדינן בשעת נישואי' כמה ענינים המורה על הצלחה כגון אבוקות בשעת מאיי"ן המורה לאורה ולשמחה וכן תחת השמים והככבים כלומר כה י"ה זרעכם כככבי השמים וכן החטים שנזרקין על ראשם ואומרים פרו ורבו עכ"ל א"כ מבואר שעושין החופות תחת השמים ודבריו סותרין זא"ז.

והנה הג' מהר"ם מינץ הי' תלמידו של מהרי"ל ז"ל ועיינתי במהרי"ל שם וכ' שם מנהג המאיי"ן שכתבתי לעיל והוא נהוג גם עתה באשכנז וכו' שם וז"ל בשחרית קורין לבהכ"נ ולמאיי"ן ואז הולך הרב החתן לפניו וכל העם אחריהם לאור אבוקות וכו' וכאשר בא עד פתח חצר בהכ"נ מוליכין החתן לקראת הכלה ובחיבורן יחד זורקי' כל העם חטין ואומרי' פרו ורבו ויושבי' שם מענו וכו' וכ' ע"ש והמנהג הזה הוא בהוויתם וצורתם גם עתה בפ"פ דמיין ובכל פרווהי. ובתשו' מהר"ם מינץ הנ"ל כ' וז"ל ואחר המאיי"ן המנהג שמושיבין החתן והכלה תחת הכיפה הנעשית לשם כנ"ל וזהו חופה שלנו כי במדינתנו אין לנו חופה בשעת ברכה וכן י"א דזהו חופה עכ"ל מהר"ם מינץ שוב כ' במנהגי מהרי"ל הנ"ל שבשעת ברכה הולך הרב החתן למגדל והכלה לימינו בצפון ודרום וכו' ומסיים לאלמנה עושי' החופה בחצר הבהכ"נ מבואר דלכתולה עושי' במגדל בהכ"נ ששם קורין

בס"ת ויש לעיין מה בין בתולה לאלמנה לענין זה, וגם תימה על הרמ"א שלא הביא כלל ממנהג הברכות לקדש ולעשות החופה בבהכ"נ.

אבל דעו כי כל המנהגים הללו שבאשכנז נוסדו עפ"י רבותינו בעל תוס' רש"י ותלמידיהו תושבי ארץ ההיא והמה ראו כי טוב מאוד לעשות ס"י טוב לברכתם של זרע אברהם כה יהי זרעכם, ושם כתיב ויוצא אותם החוצה שעשה הקב"ה פועל דמיונו לנבואה זו והוציאו החוצה במקור הככבים שתחול בנקל הברכה כה יהי זרעכם מכש"כ שיש לנו לעשות פועל דמיון להמשיך הברכה בשעת הראוי לכך ולעמוד בשעת חופה תחת כיפת הרקיע במקום הראוי לראיית כוכבים. עוד ראו רבותינו הקדמונים ז"ל שראוי לברכם זי"ן ברכות במקום קדוש במקום קבוע להתפלל ע"כ אחזו בזה וגם מזה לא הניחו ידם ז"ל ותקנו תחלה החופה והוא שקורין מאיי"ן באשכנז שהי' תחת השמים לסימן ברכה והחופה עם ברכותיהם בבהכ"נ על הבימה נמצא אין כאן סתירה בדברי מהרי"ל ומהר"ם מינץ, אמנם כל זה בבתולה דאיכא תרווייהו מאיי"ן וחופה אבל באלמנה דליכא מאיי"ן באשכנז ראו לעשות החופה עם ברכותי' תחת השמים לסימן ברכה ומברכין שם ז' ברכות כי חשבו טעם זה עיקר מזה למד רמ"א במדינות אלו. וכל מדינות וגלילות פולין ורוסי' שלא נהגו מעולם בחופת מאיי"ן א"כ ע"כ להעמיד החופה של כלונסות בתצר בהכ"נ תחת השמים לסימן ברכה ואתי שפיר הכל בעזה"י.

(שורת חת"ס אהע"ז ח"א סי' צ"ח)

בענין עשיית החופה מבעוד יום

ע"ד המנהג בכמה מקומות לאחר החופה עד הלילה, ומקדשים בלילה אם נכון לעשות כן.

דבר זה אין לו יסוד לא בראשונים ולא באחרונים, רק בש"ע אה"ע (סי' קכ"ג בהג"ה) כתב ואין לגרש לכתחילה בלילה,

מקור הדין הם דברי המר"י מינ"ץ וז"ל בסי' נ"ז, אשה שקבלה גט בלילה אינה מגורשת, וכן אם הוא קדושין אבל קיום שטרות הוי אפילו בלילה עכ"ל, והביא שם הגט פשוט דברי הרא"ם בשו"ת ח"א סי' ע"ב, וכתב הטעם בגט הוי בתחילת דין ומדמי לה לחליצה עיי"ש, אולם בקדושין לא ביאר טעם ספיקתו, ובשו"ת הרא"ם ח"ב סי' ל"ו האריך מאד, כדיני גט בלילה, והעלה דמדינא דאורי' אינו גט, וכתב שם ומגמגם אני על הקידושין משום דכתיב ויצאה והיתה ויש צדדים בדבר עכ"ל, נראה אופן ספיקתו, די"ל דלענין זה ל"ש היקישא ויצאה והיתה כיון דבגט עצמו לא כתיב קרא לפסול בו בלילה רק מסברא כיון דגובה כתובתה הוי כתחילת דין, וכיון דהסברא ליחא בקדושין ממילא אין לפוסלו, וסברא כזו כתב הפני יהושע כתובות (דף ע"ג) לענין תנאי דאפשר לקיים עיי"שליח עיי"ש.

רנ"ל ראי' דעכ"פ בקדושין מדינא מהני בלילה, מההיא דאמרינן פ"ט דגיטין המגרש וכו' ולנה עמו בפונדק וכו' אא"ע בב"ז ובעל לשם קידושין, והרי לנה משמע רק בלילה ואפ"ה מהני אם בעל לשם קדושין, גם הרשב"א הביא ראי' דפנוי הבא על הפנויה לא אמרינן אין אדם עושה בעילתו ב"ז, וא"כ לא משכחת לה דנושא מפותת אביו עיי"ש, ודלמא מפותת אביו מיירי שאביו בא עליה בלילה דודאי ליכא קדושין, אע"כ מדינא מהני קדושין בלילה, ובודאי בשעת הדחק אם נמשך עד הלילה יש לסמוך להתיר לקדשה כיון דאפילו בגט רבו המקילים, אך שלא בשעת הדחק ראוי ונכון לקדש ביום לחוש לספיקא דהרא"ם הנ"ל, ואם מנהג העיר בשביל טבילת הכלה, כבר הסכימו בשו"ת עבודת הגרשוני סי' כ' ובשו"ת פנים מאירות ח"ב סי' ד' וכתפארת למשה ואורח מישור וסדרי טהרה, דמותרת לטבול ביום ז' אחר הנץ החמה דלא כהש"ך, מ"מ אם מנהג העיר בשביל הטבילה נראה דקבלו עליהם להחמיר כדעת הש"ך, אין לשנות מנהגם, דלא גרע מדברים המותרים וכו' מאחר דהקדושין בלילה אין קפידא כ"כ, וכדנראה דהרמ"א הביא דברי מהר"י מינץ לענין גט, והשמיט דברי

הר"י מינץ לענין גרושין, נראה דלא חש לה לענין קדושין, ועי' בגט פשוט (סי' קכ"ג) דתמה על הרא"ם, דהא סוגיא ערוכה בקדושין (דף ח' וי"א) דקדשה בלילה, עיי"ש.

ולענ"ד יש לדחות, דהא עיקר יסודו דהרא"ם בגט כיון דקיי"ל כר"א ביבמות (דף ק"ד) דחליצה בלילה פסול דחליצה כתחילת דין, ה"נ גט הוי כתחילת דין, א"כ י"ל מה דאמרינן בקדושין (דף ח') ל"צ דיהבה נהיליה בלילה ה"נ דאשתכח וכו', היינו דלת"ק דר"א דיבמות דחליצה בלילה כשר דכגמר דין דמי, ממילא גם גט כשר בלילה, דמשכחת לה דיהבה בלילה, ולר"א עכ"פ משכחת דאשתכח ביני זחי, וכן ההיא דדף י"א דאר"ז כי קאמינא דקדשה בלילה, י"ל דר"ז ס"ל להלכה כת"ק דר"א בחליצה, וכדס"ל ביבמות שם לרבה בר חייא קטוספאה, אח"ז ראיתי בספר שער המלך ריש הל' גירושין כתב לתרץ קושיית הג"פ הנ"ל, די"ל דהרא"ם ס"ל דבקדושי כסף לא מקשינן ליציאה, ומספק רב בקדושי שטר, עיי"ש, ולפי הנ"ל אין הכרח, די"ל דגם בקדושי כסף מספקא ליה, אמנם דברי השער המלך מספיקים ליישב ראיה דידן מההיא לנה עמו בפונדק, די"ל דבאמת כסף וביאה מהני בלילה אבל לא לקדושי שטר, עכ"פ זכינו לדון מכח ראי' דידן דלמנהגינו דמקדשים בכסף מותר בלילה, כן נראה לענ"ד.

(מ"ן הגרע"א שו"ת מהדו"ת סי' ע"א)

מנהגי חתן קודם החופה

מזה שנהגו לזרוק חטים לפני החתן והכלה (עיין מהרי"ל ואבודרהם) י"ל ע"ש הכתוב (תהלים קמ"ז) השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך, וכמו שלמדו ז"ל מכאן דהרואה חטים בחלום ראה שלום (ברכות נז). ע"כ זורקין חטים לרמוז על השלום שיתברכו בו מאדון השלום.

משימין אפר מקלה בראש החתן במקום הנחת תפילין ע"ש הפסוק לתת אפר תחת פאר ויש לזהר להחתן שלאחר החתונה ינקה ראשו או יכבסנו במים כדי שלא יהא חציצה בתפילין עיין מג"א או"ח סימן כ"ז בשם שלה"ק שיש לרחוץ מקום התפילין ולא יהא שם דבר חוצץ.

ומיהו ברכינו ירוחם (נתיב כ"ב ח"ב) וז"ל משימין אפר מקלה בראשן של חתנים במקום תפילין כדי לזכור חורבן ירושלים שנאמר אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני ויש מקומות שנהגו להניח להם תפילין דלא להוו קרקפתא דלא מנח תפילין ותחת התפילין אפר מקלה בראשי חתנים ע"כ וצ"ע דלא ליהוי חציצה. עיין משנה הלכות ח"ה סימן ט' ודו"ק. ועיין ב"ב דף ס' מאי על ראש שמחתי אמר רבי יצחק זו אפר מקלה שבראש חתנים אמר ליה ר"פ לאבבי היכא מנח לה א"ל במקום תפילין שנאמר לשום לאבלי ציון פאר תחת אפר פירש"י פאר תחת אפר מכלל שהיו רגילין ליתן אפר במקום פאר דהיינו תפילין. ולרש"י י"ל דהיינו שלא בשעת תפילין אבל לרי"ו צ"ע.

וי"ל כיון שמניחו ומקפיד עליו שיהי' על הראש לא הוי חציצה, ולהרשב"א דס"ל דתפילין של ראש מניח על סמרטוט ואין בו משום חציצה אתי שפיר, ואכתי צ"ע.

ועי' בארחות חיים ה"ל תשעה באב סי' י"ג שיש מקומות שנמנעו מלתת אפר מקלה בראשי החתנים, ועי' ברמ"א או"ח סי' תק"ס משם הכל בו שנוהגין לתת מפה שחורה על ראש החתן והכלה וע"ש.

* * *

ובשמוליכיין החתן להכניסו לחופה אזי ב' שושבינין מוליכים אותו אחד מימין ואחד משמאל כדאיתא בב"ר א"ר

יודא בר סימון מיכאל וגבריאל היו שושביניו של אדם הראשון והתשב"ץ כתב החתן דומה למלך מה מלך חייליו מקיפים אותו אף חתן שושבינים מקיפים אותו. ויש מקומות שנוהגים שכל השייכים נושאים נרות הרבה לפניו ויש מקומות נושאים נרות רק השני שושבינין כל אחד יש לו נר אחד בידו. ובמט"מ כתב הטעם לשתני נרות דאשה יש לה נר"ב אברים (בכורות מ"ה) ולאיש רמ"ח ובדבוק איש ואשה הם ת"ק ב"פ נר ויש נושאים אבוקה וב' פעמים נר גימ' פרי"ו ורבי"ו סימן שיהיו פרין ורבין.

והשושבינין יהיו שני אנשים לאיש ושתי נשים לאשה כמנהג אבותינו הקדושים ולא איש ואשה אפילו אב ואם וכן מבואר ברמ"א יו"ד סימן שצ"א ס"ג ובלבוש שם ובעה"ש ס"ב שם ב' ובשו"ת נוב"ק יו"ד סימן ק' וזה מנהג קדמונים. ועיין משנה הלכות ח"ז סימן רמ"ז ואין לשנות.

* * *

החתן נכנס תחילה לחופה ואח"כ הכלה. הטעם כמו באדם הראשון ויבן ה"א את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויביאה אל האדם ובגמרא ברכות ס"א ע"א ויביאה א"ר ירמיה בן אלעזר מלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדה"ר ומכאן למדה תורה ד"א שיחזיר גדול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו והנה מבואר דהביא האשה אצל האיש וכן מצינו בקבלת התורה שלמדין משם דיני חתן וכלה שהקב"ה בא קודם ועיין בספר אגרא דפרקא. לכן החתן נכנס תחילה ומביאין הכלה אליו. ועי' רוקח אות שני"ג שטוב להוליך הכלה לחופה בשעה שנכנס מזל נוגה.

* * *

בכיתת החתן

שמחת נישואין היא התקרבות הגאולה, וזהו הרמז בגמרא (יבמות סב.) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, וזהו שמחת נישואין על הנשמות אשר יבואו על זה העולם וזהו הזיווג, ובוזה יהיה התקרבות הגאולה, ולכך אנו אומרים בשבע ברכות שוש תשיש על בנין בית המקדש, כי מזה השמחה יבנה המקדש, ולכך סומכין ברכת שוש תשיש לברכת שמח תשמח, כי השמחה יקרב בנין בית המקדש, ולכך החתן בוכה בשעת החופה, כי הנשמה כשבאה על זה העולם יש לה צער על אשר ניתנה מעולם החדרה וששון ושמחה, על זה העולם, ולכך אדם בשעה שיוצא מבטן אמו הוא בוכה, כי הנשמה בוכה על ביאתה על זה העולם, ולכך בוכה החתן בשעת חופתו מתמת שהנשמות העתידים לבוא ממנו הם מעוררים אותו ועי"ז בוכה.

(קדושת לוי)

לבישת הקיטל

טעם שהחתן לובש בגד לבן (קיטל בלע"ז) תחת החופה משום דאיתא שלשה מוחלין להם עונותיהם מלך נשיא וחתן עיין ירושלמי ביכורים (פ"ג ה"ז) ויבמות (ס"ג ע"א) ובי"ר (פ"ג ו') ומאחר שמוחלין להם עונותיהם לובש בגד לבן על דרך אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. ועוד י"ל כיון שהוא בגד מתים ובגמרא ברכות ל"א בהלולא דבריה דרב אשי דחזינהו לרבנן דהו קבדחי טפי אייתי כסא דזוגותא חירותא ותבר קמיהו ואעצבי וכתבו התוס' שם דמהאי טעמא שוברין כוס של זכוכית תחת החופה ובהלולא דמר ברי' דרבינא אמרי ליה רבנן לרב המנונא לישרי לן מר אמר להו ווי לן דמיתנן ווי לן דמיתנן אמרי ליה אנן מה נעני בתרך א"ל הי תורה והי מצוה דמגנו עלן ע"כ נראה משם דתרי דברים נינהו אחד שבירת הכוס והשני להזכיר יום המיתה וא"כ החתן שובר כוס תחת החופה כמ"ש הרוקח שהוא מטעם הגמרא א"כ מה"ט לובש נמי הקיטל. ועי' כל בו סי' ע"ה.

ועי' בכל בו (סימן ע"ה) ומעטפין אותו בטלית לבנה כדי לקיים
 מה שנאמר בכל עת יהיו בגדיך לבנים, ובלקט יושר (עמוד
 130) הביא שגם הכלה לובשת בגד לבן וכן הוא בתשב"ץ קטן סי'
 ק"ס. ועי' שו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תרצ"ג.

והמנהג משה הביא הכל בו הנ"ל וכתב ומטעם זה מלבישין אותו
 הקיטל בשעת חופה. ומסיים ומאחר שנמחלו עוונותיהם
 לכן הוא לבוש קיטעל להראות הסליחה על דרך אם יהיו חטאיכם
 כשנים כשלג ילבינו.

* * *

במידור חתם סופר הביא מעשה נורא שסיפרו המהר"ם שי"ק
 שעובדא היה אצל בעל החתם סופר זי"ע שחתן סירב
 ללבוש הקיטל ואמל' כי הוא רק מנהג ואמר החתם סופר אם החתן
 לא רוצה עכשיו ללבוש הקיטל אז בעוד כמה ימים ילבישו לו
 הקיטל וכן הוי רח"ל.

* * *

לבישת בגד לבן

י"ל בדרך רמז מה שנהגו ללבוש בגד לבן בעת החופה, דהנה בכל
 הגוונים נעשה בהם איזה פעולה של צביעה וכוד', אבל גוון
 לבן במקורו, הוא חלק בלי שום תוספת, ומורה על כך שיהודי
 מסוגל להתחדש בעת הזאת ככריה חדשה וכתינוק שנולד ולפתוח
 דף חדש וחלק בחייו הרוחניים.

(בכחמה יבנה בית - סלונים)

טעם ורמז לחופה

טעם שתקנו ז"ל חופה כתב רבינו יהודה בר יקר (רבו של
 הרמב"ן) בפ"י התפלות והברכות שהוא רמז לצל ענני כבוד

שעשה הקב"ה לישראל קודם מ"ת ואח"כ קדשם מיד בהר סיני בתורה ומצוות ולכך אומר ע"י חופה תחלה.

חופה - עולם התיקון

בלילה שלפני החופה היה דוחק גדול בבית. ואמר שזה מחמת שהוא מעולם התהו. ואחר החופה שיהיה עולם התיקון יהיה הרוחה. וכן היה.

(הרה"ק רבי פנחס מקארין זי"ע)

סוד חופה

חופה קונה ולכאורה הם שני הפכים אש ומים כידוע, אלא מצד הסתכלות לשורשן ומקורן שממקום אחד יבואו אזי נתבטל ההפיכות ונתאחדו כי נבטלין לשורשן ואינם נראין ליש כלל וחופה הוא לשון חופף ומחפה היינו ע"י שמחפה ואינם נראים ליש קונה דהיינו נתאחדו, ושמעתי בשם הרב המגיד מקאזניץ זי"ע עה"מ עושה שלום במרומיו אלו מיכאל וגבריאל דאעפ"י שהם שני הפכים כידוע אעפ"כ מצד הסתכלותם למרום יתבטלו ונעשה שלום ביניהם וזהו עושה שלום במרומיו פי' במרומיו היינו ע"י הסתכלותם למרום כנ"ל וזהו הענין כשאומר הרי את מקודשת לי היא שותקת ולכאורה הי"ל לענות הן כמובן אלא מורה על בחי' ביטול בתכלית עד שאין לה כח הדיבור אפי' לענות הן וכנ"ל והבן.

(הה"ק מקחמיר - בסו"ס דברי ישראל)

* * *

ויבא משה ואהרן אל אוה"מ ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה', וכו', נ"ל ויברכו את העם ואח"כ וירא כבוד ה' וכו' הוא כענין כלה בלא ברכה אסורה לבעלה, והבן. (דברי ישראל - פ' שמיני) ובהגהות בנו הה"ק ר' שאול ידיד' אלעזר ממודזיץ זל"ה, ר"ל עפ"י המדרש עה"כ ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן.

כלת כתיב, וכו' עם הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה.

(הגהות, שם)

טעם שמברכים הכלה בברכת אחותינו את וגו'

אחותינו את היי לאלפי רבבה (בראשית כ"ד ס') נל"פ מ"ש אחותינו. כי הגה יעקב ועשו היו שני הפכים, והוא יען רבקה היתה צדקת בת רשע, לכך היתה מולדת אחד צדיק ואחד רשע, ולכן הרשע אמר בברכתו, אחותנו כלומר חלק אחוה שלנו שהוא חלקו של עשו זה יהי לאלפי רבבה, ולכך אחז"ל (ב"ר ס' י"ג) שהיתה רבקה עקרה שלא תהי ברכתם עושה פירות, עד שהתפלל יצחק עליה וזרעו מלא ברכת ה' - ומנהג ישראל לברך את הכלה קודם החופה בלבישת ההינומא, בברכה זאת אחותינו וגו', ולכאורה יפלא מדוע בחרו רק בברכת לבן הברכה אחת היא לנו, אבל למען להפוך ברכתו לברכתנו אנו אומרים אחותינו חלק שלנו שהוא חלק יעקב זה יהי לאלפי רבבה.

(חת"ס תו"מ תנינא חיי שרה)

לעמוד בשעת החופה

ומחוייבים לעמוד בשעת החופה. עיין תיקוני זוהר תיקון עשיראה וז"ל והא אינון בחופה צריכין עמא קדישא למיקם בעמידה קדמיהון עם חזן לברכא לון בז' ברכאין ולקדשא החתן לכלה בקדמותא בקדושין ובעמדם עמא קדישא וחזן לברכא לון חיוון קדישין דהוו מנגנין בגדפייהון תרפינה כנפיהון עכ"ל. ומבואר דתחת החופה מחוייבים העם לעמוד ועיין שו"ע א"ע סימן ס"ב בבאה"ט בשם כנה"ג כן ובשו"ת האלף לך שלמה סימן קט"ו ולא הביאו דברי התק"ז ופלא, והכין נהוג עלמא בכל מקום, ודלא כמנהג הרע שהנהיגו פה בעלי מלונים שמישבים את העולם. גם בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' ק"ב כתב נהגו העם לברך מעומד ברכת אירוסין ונשואין.

בדבר אשר תמה על מה שמחיתי תחת החופה שאמרו לכולם לישב שהוא נגד ההלכה, והרי בכל המדינה הזו כולם יושבים תחת החופה. וגם גדולים ישבו שמה ולא אמרו כלום.

אהובי ידידי תאמין לי כי לא מלבי אמרתי כן ומה אעשה כי כך ההלכה מפורשת שצריך לעמוד תחת החופה עיין תקוני זהר תיקון עשירה וכנה"ג א"ע סי' ס"ב ובה"ט שם, שכתבו כן להדיא שצריך לעמוד תחת החופה להמשתתפין שם. וכן צריך לעמוד בפני נושאי התינוק לברית מילה עיין רע"ב פ"ג דבכורים מ"ג בסופו ועיין משנה שם שעומדים מפני מביאי בכורים דחכיבה מצוה בשעתה וכן כתבתי במקום אחר דצריך לעמוד בפני גבאי צדקה וכן בפני כל עושי מצוה ואין זה מדין דצריך לעמוד בשעה שמקיים המצוה אלא זה הוא דין בשעה שאחרים מקיימין המצוה. עכ"פ מפורש בתיקון"ז ובשו"ע אהע"ז סי' ס"ב ובה"ט שם שצריכים כל הנאספים לעמוד בשעת החופה וק"ל.

ובאחת התשובות כתבתי קצת בח"א שפלפל אי מצות דרבנן נמי צריכין עמידה או דוקא מצות דאורייתא והביא דברי בעהע"ט הל' ציצית שער ג' ח"ב כתב רבינו טוביה בפסיקתא פ' אמור שצריך לברך על ציצית מעומד וכו' ואלו הן ג' מצות שצריכות להיות מעומד עומר ציצית ומילה, ורב חביבי היה אומר שכל מצוה שלא ניתנה ליהנות מברך עליה מעומד כגון עומר הלל לולב מילה שופר מגילה ונטילת ידים. ולא בריר לן האי טעמא דהא לישב בסוכה ונט"י מברכין מיושב ע"כ.

ובארצות החיים סי' ח' אר"י סק"א כתב דבמצוה דרבנן שא"צ עמידה גם הברכה לא צריך להיות בעמידה וציין שם לדברי הרמ"ע מפאנו סי' ק"ב אות ד' ועוד הרבה בקיאות וידיעות. ואעתיק קצת מה שנוגע לדידן.

והנה ראשון לציון ממ"ש בתיקוני זוהר (תיקון עשיראה) דמחויבים לעמוד על רגליהם כל העומדים תחת החופה בשעת ברכת שבע ברכות והוכא גם בבאה"ט א"ע סי' ס"ב אות א' ועיין אלף לך שלמה, והנה ידוע מחלוקת הרא"ש והרמב"ם אי קידושין הוה מצות עשה בכלל דלדעת הרא"ש עצם הקידושין לא הוי אלא מכשירי מצוה דהמצוה הוא פ"ו ופרו ורבו יכול לקיים אפי' ע"י פלגש עיין רא"ש כתובות ד' ע"ב (אות י"ב) יש מקשין על נוסח ברכה למה אין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה ועוד היכן מצינו ברכה כזאת שמברכין על מה שאסר לנו הקב"ה והלא אין אנו מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוט וכו' ונ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פלגש וקיים פ"ו אינו מחוייב לקדש אשה וכן הנושא זקנה איילונית או עקרה וכן סריס חמה שנשא מברכין ברכת חתנים ואין חיוב במצוה שאין כאן מצות פ"ו והילכך לא נתקנה ברכה במצוה זו וכו' ע"ש וכבר הארכתי בדברי הרא"ש. ועיין בהגהת אשר"י שם בשם המרדכי.

ולדידן מיהו מבואר דז' ברכות שהם דרבנן לכ"ע ולהרא"ש אפילו ליכא מצוה לקדש עצם הקידושין ואעפ"כ חייבים לעמוד בשעת אמירתן ומעתה לא מיבעיא לדעת הרא"ש דליכא מצוה כלל לקדש אלא אפילו להרמב"ם ז"ל דס"ל דאיכא מצוה מ"מ רק עצם הקידושין אבל ז"ב לכ"ע דרבנן הוא והם תיקנם מדין כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ועיין כתובות דף ח' שם ואין להאריך בזה.

ונכון להזהיר על זה להשומעין ובפרט לבעלי מלונים שידעו עכ"פ שיש דין כזה שצריכים לעמוד תחת החופה ולא לשבת.

(שו"ת משנה הלכות מהדו"ת ח"ב)

ברכת ארוסין מתי מברכין

ברכת אירוסין כתב הרמב"ם פ"ג מה"א הכ"ג כל המקדש אשה בין ע"י עצמו ובין ע"י שליח צריך לברך קודם הקידושין והראב"ד ז"ל כתב עליו אין אנו נוהגין אלא מקדש ואח"כ מברך, והטעם מפני שהדבר תלוי בדעת אחרים שאם תמאן האשה ולא תרצה הרי ברכה לבטלה, אבל להרמב"ם דמותר להסתכל בה לבדקה א"כ גם היא ראתה אותו ונתרצו זה לזה שוב אין לחוש שתמאן בו שהרי בתר ראיית נפשה אזלה ואדרכה הרי אמרו טב למיתב טן דו ולמה ניחוש לה ולכן שפיר ס"ל דמברך קודם הקידושין ולא חיישינן שתחזור בה והוי ברכה לבטלה.

ודעת רבינו הגאון הבה"ג ז"ל והשאלתות ובעל העיטור ורי"א דקודם מקדש ועיין שו"ע א"ע סימן ס"ב ומשנה הלכות כתובות סימן א'. ובפדר"א פ' י"ב וט"ז ובתק"ז תיקון עשיראה משמע לכאורה כדעת הרמב"ם שכתב בתק"ז ז"ל תפילין דרישא עטרת זהב ברישא דכלה ותפילין דיד טבעת דדרועא הא כלה מתקנא בתכשיטין דילה צריך לתקנא לחתן דילה הה"ד שמע ישראל. והא אינו בחופה צריכין עמא קדישא למיקם בעמודה וכו' קדמייהון עם חזן לברכא לון בז' ברכאן ולקדשא החתן לכלה בקדמיתא בקדושין והנה דכתב ולקדשא החתן לכלה בקדמיתא כלומר קודם שיאמר הז"ב יקדש החתן להכלה בקידושין וכ"כ בפדר"א נמי וי"ל דודאי לענין קידושין בעי קודם ז' ברכות אבל לענין ברכת אירוסין לא קאמר מתי יאמר וא"כ אפשר בין קודם הקידושין בין לאחר רצ"ע.

כוס של ברכת ארוסין

ברכת אירוסין דעת הרמ"א ליקח כוס של חרס (א"ע סימן ס"ב) ולברכת נישואין כוס של זכוכית ומיהו נראה דס"ל דבעי ב' כוסות וגם שהכוסות לא יהיו של כסף או זהב אלא זכוכית או חרס. ואולי עשו כן שלא לבייש מי שאין לו כמו שעשו כמה

ענינים והברכות שלא יאמר החתן משום שלא לבייש והכ"נ לענין כוס של ברכה.

ברכת ארוסין מי מברך

בטוש"ע א"ע כל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח מברך הוא או השליח (טור) וי"א דאחר מברך וכן נוהגין (סמ"ג והגמ"י) וכתב הב"ש הטעם דאחר מברך שלא לבייש מי שא"י לברך ואי ליכא אחר יברך החתן, פרישה. והנה הגמ"י הביא דברי רבינו פרץ בהגהות סמ"ק מצוה קפ"ג דרבינו יחיאל הנהיג ע"פ הירושלמי שיברך החתן לקדש את האשה ונהגו באחר פן יתבייש מאן דלא ידע לברך אבל הר"ר שלמה אומר דאין מברכין על שום דבר אא"כ ראוי לו ולחברו ואיתתא לבי תרי לא חזיא, ולפי"ז אין צריך לטעם שלא לבייש. אמנם במרדכי כתובות דף ז' ח"ל הכי אמר רב שר שלום גאון מקום שאין בקי לברך ברכת אירוסין או נישואין אלא החתן לבד חתן מברך לעצמו אבל אם יש אחר אל יברך החתן משום דמיחזי כיוהרא כן מצא רש"י בתשובת הגאונים עכ"ל, ומשמע דהטעם משום יוהרא ולא משום שלא לבייש, ואולי י"ל דס"ל כמו בק"ש דחתן פטור מלקרות משום דטרוד ואם קורא הו"ל יוהרא והכ"נ בדין וצ"ע.

ועיין שו"ת באר שבע סימן מ"ט, ובר"ן ורא"ש דברכת אירוסין לא הוי ברכת המצוה, וא"כ גם עיקר הברכה א"צ החתן לאומרה בעצמו, ומיהו בתק"ז תיקון עשיראה משמע דחזון מברך שכתב שם "ובעמדם עמא קדישא וחזון לברכא לן" וכו' עיי"ש, ועיין לקמן.

ושמענין עוד מדברי המרדכי דהגאון רב שר שלום פליג על הרמב"ם בברכת חתנים ולא ס"ל לחלק בין ברכת אירוסין לברכת חתנים אלא תרווייהו לכתחילה לא יברכם החתן ובדיעבד אם בירך יצא, נמצא עכ"פ דדא הוא מחלוקת הפוסקים ולכו"ע אין לחתן לברך בין ברכת אירוסין ובין ברכת נישואין.

ועיין שו"ת נודע ביהודה תניינא א"ע סימן א' דברכת אירוסין על החתן לברך והביא דברי הרמב"ם שאם בירך אחר הוא ברכה לבטלה וכתב דמנהג העולם שאחר מברך וכמ"כ הב"ש הטעם שלא לבייש, ומינה דייק דעיקר הברכה להוציא את החתן וא"כ חרש שנשא חרשת שאינם שומעין הכ"נ דאין מברכין שבע ברכות. ועיין בהגרעק"א א"ע סימן ל"ד שציין עליו גם בפת"ש שם. ולכאורה הנפק"מ בין הטעמים דלדעת הר"ר שלמה בסמ"ק ולהר"ן והרא"ש ורמב"ן דלא הוא ברכת המצוה כלל וכ"כ עוד הרבה ראשונים דאינה אלא ברכת הודאה א"כ אין החיוב כלל על החתן והכלה.

והב' החתן עדיו לגאון ר' יהודה ארי' ליב אלטר (שליט"א) זצ"ל
העיר לדברי רש"י מגילה כ"ג ע"ב ברכת אבלים אין אבלים
מן המנין וברכת חתנים חתנים מן המנין ופירש"י משום שהברכה
לאבלים, משמע דברכת חתנים אין הברכה לחתנים ובחי' הארכת.

ומרן הגה"ק כק"ז זצוקלה"ה בשו"ת בית שערים יו"ד סי' נ"ג
כתב בענין מצות קידושין וז"ל: בהגה' מל"מ פ"ה מאישות
התפלא על מה שצייד שם דהמקדש באיסור הנאה אינה מקודשת
משום דהוא אסור ליהנות הא קידושי אשה מצוה ומצות לאו
ליהנות ניתנו עיין תשובת אב"מ סימן כ"א וכתבתי במקום אחר
[עיין בית שערים או"ח סימן ער"ב וסימן רפ"א] דרש"י כתב
בסוכה דל"א ע"ב ד"ה ואם נטל וכו' מללה"ג כלומר אין קיום
מצות הנאת הגוף וכו' וא"כ דוקא הנאת הנשמה שנהנה במצוה
אינו אסור מאיה"ג אבל מצוה שצריך לקנות בעד ממון בנותן ממון
של איה"ג הרי משתרשי ליה ממון ואין הנאתו באיה"ג הנאת הנפש
רק הנאת הגוף דהרי הנאת הנפש היה אפשר לו בלי איה"ג וזה
אסור.

כשאני מזדמן בחופה הנני אומר להחתן שיתכוין לצאת בברכת אירוסין כי עיקר הברכה צריך בעצמו לברך אך מטעם שלא לבייש [ועי' אה"ע (סימן ל"ד) בהגה"ה].

אולם הספק [שנסתפקנו אם החתן בעצמו יכול לברך] היה בברכת חתנים הז' ברכות, יען נראה מהפוסקים כי בהם מברכין את החתן והכלה וכמ"ש במהרי"ל הלכות נשואין שכשהגיע לברכת שמח תשמח הפך פניו אל החתן, א"כ לא שייך שיברך את עצמו, זה היה הספק [נויעי' בראש ס' מעשה רקח שכ' רבינו אברהם בשם אביו הרמז"ל שכעס על החתן שברך ברכות אלו לעצמו ויע"ע בס' שיורי ברכה (סימן ס"ב) שכ' וידעתי שגדול א' בירך ז' ברכות לעצמו, ואני בעניי אמרתי דנעלם ממנו ד' הרמב"ם ושהוא ז"ל הקפיד ע"ז ע"כ].

(כ"ק אדמו"ר מן רא"מ זצוקלה"ה מגור מובא בספר פסקי תשובה)

* * *

ובפי' התפלות והברכות לרבינו יהודה בר יקר ז"ל, והחזן צריך שיברך ברכת חתנים כדאמר תמן והקב"ה כחזן מה לאדם ולעזרו שנאמר ויברך אותם אלקים והוא בפדר"א פי"ב ע"ש וזהו ראיי' לכ"ק אדמו"ר הא"א זצלה"ה.

(כ"ק מן שליט"א בהגהות לברכת המשנה)

כוונה בברכה

בספר האשכול (הל' שחיטת חולין סוסי' ו') מיהו לכתחילה יכוין למצות שחיטה כי היכי דמצי לברוכי עליה וכה"ג אמרינן אף למ"ד מצות אצ"כ עכ"ל מבואר מזה דבר חדש דאף דהמצוה קיים בכל אופן מ"מ לברך צריך כוונה וכוזה מיושב דעת הרמב"ן שכתב דעל אמירת פסוקים בדרך שבח אצ" לברך ברכת התורה אעפ"י שקיים המצוה דת"ת.

בספיקת האחרונים הובא במשנה הלכות ח"ה סי' י"א אי שומע כעונה הכוונה שעצם השמיעה נחשבת כעונה א"ד שומע כעונה היינו שיוצא בשמיעה אבל אינו נחשב כעונה ממש ויש להביא ראיה מהא דבעי כוונת משמיע להוציא השומע.
(ממכתב הב' החתן ר' יעקב יצחק בידערמן שליט"א)

סידור קידושין אצל רבותינו הקדושים

א"י עפ"י העובדא שאירע בק"ז הגה"ק רבי עמרם חסידא זי"ע [זכור לטוב בתשו' ח"ס חיו"ד סי' רל"ג] בעת שהי' אבד"ק מאדע שפעם אחת נסע בהגליל שנקרא לשם לסדר קידושין אצל בע"ב א' שהי' לו בביתו מורה הרעה (לעהרער) ואם כי טובים היו הראשונים מאלו אשר ישנם פה עמנו היום בעוה"ר עכ"ז השתמט א"ע מדבר דבר עם האיש ההוא אבל לא עלתה בידו כי האיש הזה הלך אחריו על כל פסיעה ופסיעה ויהי כי חפש אחר מים ליטול את ידיו ושאל לו האיש מה מבקש אם מבקש מים ויהי כמשיב הן וזולת מלה זו לא דיבר אתו מאומה ואחר איזה שבועות סיפר ק"ז זצ"ל כי הרגיש בנפשו שע"י דיבור קל עם אותו האיש נפל ממדרגתו ורק ע"י התפעלות מפעלות אלקים משך ארבע שבועות הוא שב למקומו.

(הגש"פ ערכי פסחים למן בית שערים)

בהיותי בארה"ק סיפר לי הרה"ג רמ"ד וואלנער אבד"ק אשקלון ששמע מפי אביו הגאון שפעם נודמנו חמשה גדולי הדור על חתונה, ובתוכם אביו הגאון זצ"ל והגאון הגדול ר' משה צבי פוקס אבד"ק גראסווערדיין זצ"ל ועוד ב' גדולים ומרן רבינו בעל בית שערים בתוכם ונזרקה מפי החבורה מי יהי מסדר קדושין ועמד הג"ר צבי הירש פוקס זצ"ל ואמר הרי אמרו ז"ל (קדושין ו' ע"א) כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם ולגבי ר' עמרם קראלער (כך הי' נקרא בפי ידידיו) כולנו בגדר אינו יודע בטיב גיטין וקידושין וכבדוהו לסדר קידושין.

(מתוך הקדמת כ"ק מן אדמ"ר שליט"א לשר"ת בית שערים חאו"ח)

האיש מקדש בו ובשלו

קידושין מ"א ע"א השתא בשליחו מקדש בו מבעיא, ויש להקשות למה תלה הקושיא בשליחו הי' לו להקשות בו מקדש פשיטא. והנראה דבריש מכילתין פריך בגמ' וניתני האיש קונה ומקנה ומשני ואבע"א אי תניא קונה הו"א בע"כ תנא האשה נקנית מדעתה, ובתוס' שם ד"ה ואי הקשו דאע"ג דתנא האיש מקדש דמשמע בע"כ היינו משום דכבר אשמעינן קרא דבע"כ לא ע"ש.

והנה הקשו האחרונים האיך אשה נקנית ע"י שליח והא הוי ליה חב לאחרים. וצ"ל כיון דמצי לקדשה לעצמו ומיגו דזכי לעצמו זכי נמי לאחרים, והתייבח שליח שאינו קרוב שליח קרוב מאי איכא למימר הא ליכא מיגו והדרא קושיא לדוכתא האיך מצי לקדש, ולהדיא אמרו האב נעשה שליח לקדש בתו ולבנו, וצ"ל כמ"ש הרשב"א דהכא ליכא חוב לאחרים דאשה מתקדשת לדעתה וכיון שרצונה בזה א"כ ליכא חב לאחרינא שהרי נתרצתה בזה.

ומעתה אתי שפיר מאד דהמקשן לא הקשה בו מקדש פשיטא דדילמא ר"ל בע"כ וכהו"א של התוס', ולכן אי לאו דאשמעינן דהאשה מתקדש ע"י שליח הו"א כקושית התוס' דמקדש בע"כ וא"כ רבותא הוא דאשמעינן וליכא למיפרך פשיטא, אבל השתא דאשמעינן דבשליחו מקדש וא"כ שמעינן מינה דדוקא מדעתה מתקדשת וא"כ האיש מקדש נמי דוקא מדעתה ולא בע"כ וכת"י התוס' ושפיר פריך השתא בשליחו מקדש בו מבעיא, וש"י.
(כ"ק מרן הגה"ק רשכבה"ג רבי יוסף אלימלך כהנא אבר"ק אונגוואר הי"ד מפי השמועה)

קידושין אי הוה מצוה

בפלוגתת הרמב"ם והרא"ש אי יש מצוה לקדש אשה, דהרמב"ם ס"ל דמצוה הוא, וזה לשיטתו אזיל דהבא על הפנויה בלי קידושין לוקה לכן מוכרח לקדש כדי לקיים מצות פ"ו.

ובסהמ"צ כ' הרמב"ם דנשים פטורות ממצוה זו דקידושין, והטעם הוא דנשים פטורות מפ"ו, ומה שאמרו בקידושין מ"ב מצוה בה יותר מבשלוחה היינו שעי"ז מסייעת לבעל לקיים המצוה, והרא"ש ז"ל ס"ל דאפשר לקיים מצות פ"ו בפלגש ולכן לדעתו ליכא מצוה בקידושין. ובזה יבואר מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בפ"ג מה"א הכ"ג דדעת הרמב"ם לברך ברכת אירוסין קודם הקידושין ודעת הראב"ד דמקדש ואח"כ מברך, דהרמב"ם ס"ל דקידושין הוי מצוה וא"כ צריך לברך עובר לעשייתן ככל המצוה והראב"ד ס"ל כהרא"ש דלא הוי ברכת המצוה אלא ברכת השבח וס"ל דהבא על הפילגש אינו לוקה.

(הגאון מר"ה יהודה אריה אלטר זצ"ל חרב"נ להבחלחט"א
כ"ק אדמו"ר שליט"א במשנה הלכות ח"ט סי' רכ"ט)

קידושי אדם וחיה

בקושית הגר"ג אדלר מובא בח"ס איך קידש אדם את חיה בלא עדים (והנה כמובן דהוא רק לפלפולא דאטו אדם הראשון קיים התורה כישראל): וי"ל בכמה אנפי חדא לפמ"ש בגמ' קידושין אמר ל"י רב אשי לר"כ מאי דעתך דילפת דבר דבר ממון אי מה להלן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי א"ל התם לא קא חייב לאחריני הכא חייב לאחריני, ולפ"ז באדם הראשון שאדם אין בארץ שישא חוה ליכא קמחייב לאחרינא ה"ג דנאמן על עצמו כמאה עדים ואין צריך עדים לקידושין ודו"ק.

שנית אמרתי דקידושי אדם היו קודם שנתגרש מג"ע והי' הקב"ה השושבין והמלאכים מעידים בו דדוקא בעוה"ז אין מלאך נאמן אבל בג"ע מלאך נמי ראוי להיות עד אם נימא דבעי עדים לקידושין.

ועוד בו שלישי' דכבר עמדתי על המחקר דבאמת צ"ע למה צריך ליתן לאשה מעות קידושין ולקנותה הרי אשה זו היא עצם מעצמיו ובעל אבידה מחזר על אבידתו ואטו בהמוצא אבידתו צריך

לעשות בו קנין חדש להחזיקו הרי שלו הוא נוטל. ואמרת שאפשר אהכ"נ אלו ידע האדם שזהו זיווגו המוכן לו לא הי' צריך שום קנין אלא כאדם הנכנס בשלו, אבל היות שאין ידוע לנו ואפשר משתמש בשאינו שלו וע"כ צריך קנין בעדים שאז העולם מתייאשים ממנה והו"ל כזוכה מן ההפקר וכדברי הר"ן המפורסמים והבן. ולפי"ז אתי שפיר דוקא לדידן דיש להסתפק אבל בחוה שנלקחה מאדם ממש צלע אחת ובנאה הקב"ה והביאה לו כה"ג לא הי' צריך קנין קידושין ועדים כלל ולזאת יקרא אשה בקריאה בעלמא כי מאיש לקחה זאת.

(שו"ת משנ"ה ח"ט סי' רצ"ד)

אבות מגין היו להם עדי קידושין

בדבר אשר תמה האיך קדשו אבותינו אברהם יצחק ויעקב נשותיהם ומגין להם עדים וכתב ואולי כיון דבגט קיי"ל כתב בכתב ידו ואין עליו עדים מהני הכ"צ בשטר קידושין דמהני כה"ג וי"ל דאבותינו קדשו בשטר.

ולפענ"ד הגם דלדינא יש לפלפל בדבר מיהו לעצם הדבר ניתן להאמר וקצת רציתי להביא לו סמוכין דבשטר שכתב בכתב ידו כה"ג בדיעבד לא בעי עדים דמקיש ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה וא"כ כיון דבגט מהני הכ"צ בקידושין.

איברא דהמל"מ (פ"ג מה"א ה"ג) הביא דדבר זה מחלוקת הראשונים הוא שהביא שם אמה שכתב הרמב"ם ז"ל ואם קידש בשטר וכו' ונתנו לה בפני עדים הביא המל"מ דאם קידש שכתב בכתב ידו הרי את מקודשת לי וחתם בו ונתנו בידה בינו לבינה בתשובת מוהר"ם ס"ס נ"ב כתב דאיכא מ"ד שהיא מקודשת גמורה ואיכא מ"ד דאינה מקודשת ואיכא מ"ד דהוי ספק קידושין ע"ש. וא"כ עכ"פ דבריו במחלוקת שנוין.

האמנמ לפענ"ד אפילו נימא דקידושי שטר בעי עדים ולא מהני בלי עדים עיין טוש"ע א"ע סי' ל"ב ובי"ש וח"מ שם ולא דמי בזה לגט.

אבל לפענ"ד לא ידענא מאי קא קשיא ליה והרי אברהם מגייר אנשים ושרה מגיירת נשים א"כ י"ל דבשעה שנתגיירו והכיר את בוראו גייר שני עדים כשרים וביצחק ורבקה כבר היו הרבה גרים ואדרבה כמה מן המפרשים כתבו דלכן לקח אליעזר עמו עשרה אנשים שיהי' למנין לברכת אירוסין למ"ד דברכת אירוסין בעי עשרה ואפילו לעיכובא עיין א"ע סי' ס"ב מחלוקת הבי"ו והתה"ד דדהב"י הביא בשם הרשב"א (סימן אלף קס"ז) דעיר שאין בה עשרה בנ"א וא"א להביא שם עשרה א"א לקדש אשה ובכתבי מהרא"י סי' ק"מ כתב בשם תשו' מיימוני שאין הברכות מעכבות ע"ש ועיין משנ"ה ח"ב סי' מ"ב באריכות בעיר שאין בה עשרה עכ"פ מהאבות מאין היה להם עדים לנישואין לא קשה.

ודע דבמקום אחר הבאתי קושיא שהקשה גאון אחד מאדה"ר למ"ד שקיים כל התורה כולה ומאין הי לו עדים ואמרתי בס"ד דהתם כיון דאין אדם בעולם בהודאת הוא והיא סגי כמבואר בקידושין ס"ה דפריך כיון דליף דבר מממון א"כ כמו בממון הודאת בעל דין כמאה דמי ולא בעי עדים הכ"נ בקידושין אם הוא והיא מודין ודחו התם לא קא חב לאחרינא הכא חב לאחרינא ועיין רש"י מה החב שם ועיין ח' הרשב"א וריטב"א שם שגרסו חייב לאחרינא, ולפ"ז כיון דבימי אדה"ר לא קא חב ולא חייב לאחרינא ולכן סגי כהוא והיא מודים.

(שו"ת משנה הלכות ח"ב)

ע"מ שאני צדיק גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בלבו **מפורמם** ענינו של הפרופסור ד"ר בערנארד שחזר בתשובה ע"י הרבי ר' דוד ז"ל מלעלוב והי' אח"כ לאדמו"ר ולצדיק ידוע בשם ר' חיים דוד דוקטור מפיעטריקוב. כשנודמן לפניו בפעם

הראשונה ובהשפעתו הסכים בדעתו לחזור מיד בתשובה, התחיל הר"ד מלעלוב ז"ל מיד לדבר אתו בענינים נשגבים בעבודת הבורא, על תמיהתו הגדולה של ר' חיים דוד ז"ל איך מדבר אתו בענינים כאלה שעד אז הי' כ"כ שקוע בעון, השיב לו הר"ד ז"ל, כך אמרה תורה, משכו וקחו לכם וכו' ושחטו הפסח, ארו"ל משכו ידיכם מע"ז - אך משכתם ידכם מע"ז וכבר אפשר לכם לקחת קרבן ולהקריבו לה'.

(לקוטי דברי דוד פ' בא)

קיחה קיחה משדה עפרון

בדבר תמיהתו על רבינו אוה"ח הקדוש עה"ת פ' חיי (י"ט כ') שכתב דאברהם בשעה שנתן הכסף לא קנה עדיין השדה מעפרון רק שעפרון הפקיר את זכותו ובשעה שקבר את שרה קנה השדה מדין חזקה כמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' זכי ומתנה הגוי מעת שלקח הכסף נסתלק מהשדה וישראל לא זכה בה עד שיחזיק בה (וכ"כ במשך חכמה עיי"ש), וא"כ איך ילפינן בקידושין קיחה קיחה משדה עפרון הרי אברהם אבינו לא קנה שדה עפרון בכסף רק בחזקה.

ולפענ"ד לא קשה דהנה ידוע שיטת הר"ן דבשעת קידושין האשה מפקדת עצמה לבעלה והוא זוכה מן ההפקד ולפ"ז אתי שפיר מאד דיליף קיחה קיחה משדה עפרון ודוקא משדה עפרון ולא משאר קנינים דכמו דבשדה עפרון הקנין הי' שא"א נתן מעות שע"י נסתלק עפרון מן השדה זכה בה אברהם אבינו והכ"נ בקידושין הבעל נותן מעות להאשה כדי שתפקיר עצמה לו ויוכל לזכות בה, וא"כ האמת דקיחה קיחה בקידושין הוא ממש דומיא דשדה עפרון, ועיי' תוס' קידושין ב' ע"ב ד"ה מקודשת ודו"ק.

ובהא נמי יש ליישב קושיית האחרונים על הר"ן שהוא מדין הפקר א"כ אם יבא אחר ויקדשנה ויזכה בה הכ"נ שתהי'

ברוך אתה יי אל-ינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

ברוך אתה יי אל-ינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין ברוך אתה יי מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין:

ברכת בורא פרי הגפן אינה מברכת אירוסין אלא שאומרים אותה על הכוס היכא דאפשר: אשר קדשנו במצותיו. שכין שקדשנו במצותיו לכן צונו על העריות שאינן אסורות בני נח, וכלל בזה בין עריות דאורייתא ובין עריות דרבנן: וצונו על הערות. צווי הוא דבר

שאינן אחריו היתר, איסור הוא דבר שיש כח להתירו לאסור איסור ולכן בעריות אמרו לשון "צונו" ובארוסות לשון "אסר": ואסר לנו את הארוסות. מדרבנן שגזרו על הייחוד של פנויה, ואף ארוסה לא התירו עד שתיכנס לחופה ובברכה כדפרישית כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, ואדרבנן נמי מברכין וצונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה (שבת דף כג.): והתיר לנו. את נשותינו הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין:

לד לאשה, ועיי' אבנ"מ מה שכתב בדברי הר"ן, ולהנ"ל אתי שפיר דרך למי שנתן לה המעות מפקרת עצמה.

(ש"ת משנ"ה ח"ט סי' רצ"ב)

המקדש את בתו סתם

זה"ק ר"י מקוזמיר זלה"ה אמר פעם על המקדש את בתו המאמר דא"י בראשונים דעת בעה"ב היפך דעת תורה, בדרך צחות, רא"י לזה מהמשנה (קידושין ס"ד ע"ב) המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל, הרי אם ישאלו לכהע"ב דעתו בנידון, בוודאי יאמר ההיפך.

סברי מרנן

יש מקומות שאומרים סברי מרנן וכו' עיין ב"ח או"ח סימן קע"ד ובא"ר שם סק"יז דבמדינתנו לא נהגו לומר סברי, ואולי י"ל דתלוי במחלוקת אי ברכת חתנים הוא מצות החתן או ברכת השבח (עיין בסמוך), דלמאן דאמר שהוא מצות החתן ואם כן המסדר הוא

שלוחו וצ"ל סברי, אבל למ"ד שהוא ברכת שבח א"צ לומר סברי, והבן.

ובזה יש ליישב נמי מה שהקשה הפני יהושע בק"א למסכת כתובות כוס של אירוסין שאין המברך שותה ואיך יצאו החתן וכלה בכרכתו דהא בכרכת הנהנין אינו מוציא אחרים אא"כ יוצא גם לעצמו, ולהנ"ל י"ל כיון דאנן סמכינן דהוי ברכת השבת וכל אחד יכול לברך וא"צ להוציא החתן וכלה דלא הוי חיוב דידהו.

נוסח ברכת ארוסין

נוסח ברכת אירוסין בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות וכו' ונתקשו רבותינו הראשונים ז"ל בנוסח ברכה זו דלא מצינו ברכה על האיסור כמו דאין מברכין ואסר לנו אבמה"ח והתיר לנו השחיטה עיין רא"ש כתובות דף ז' ור"ן שם ובשאר ראשונים. ולפום ריהטא דדוקא באיסורים שהם איסורי תורה ואיהו לא גרם להו על אלו אין מברכין דהתורה היא שאסרה אותם ומה ברכה שייך אבל איסור שהוא עשהו שפיר מברך עליו דהאיסור בא על ידי מעשה שלו ולכן ארוסה שהוא הגורם להאיסור ועושהו שפיר מברך ולא דמי לאבמה"ח דמעצמו נאסר מה"ת.

איברא דאיסור ארוסה נמי לאו איהו קעביד ל"י ע"י כתובות דף ז' ע"ב ד"ה ואסר לנו את הארוסות פירש"י מדרבנן הוא שגזרו על ייחוד פנוי ואף ארוסה לא התירו עד שתכנס לחופה ובכרכה כדאמרינן כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כגדה ע"כ ע"ש נראה דס"ל לרש"י דאיסור ארוסה אינו איסור עצמי מדין ארוסה אלא שאיסור פנויה שגזרו עליה חז"ל לא פקע לה עד שתכנס לחופה ולפי"ז גם איסור ארוסה אינו איסור שעושה מעצמו ולא בא על ידו והדרא קושית הרא"ש ז"ל לדוכתיה.

הן אמת דדברי מאוה"ג רש"י ז"ל לפענ"ד צ"ע דלשון ואסר לנו את הארוסות לא משמע שלא התיר דא"כ היל"ל ולא התיר לנו את הארוסות או שהיל"ל ואסר לנו את הארוסות לנו או ואסר לנו הארוסה דהיה משמע על ארוסתינו וסתם ארוסות לכאורה משמע דעל ארוסות דעלמא קאי כמו שוצונו על העריות על כל העריות דעלמא קאי הכ"נ בארוסות, גם מדסיים הנשואות לנו ולא קאמר הארוסות לנו משמע דבארוסות דעלמא קאי, שוב מצאתי בתניא רבתי שהביא גירסת בעל העיטור ואסר לנו ארוסתינו והתיר לנו נשואותינו ונוסח זה אתי שפיר אבל לפי גירסתינו נוסחתינו קשה.

והרא"ש בר"י אב"ד פירש ואסר לנו את הארוסות מדכתיב חופה באורייתא דדרשינן כי יהיה נער בתולה מאורסה ולא נשואה וכו' אלא נשואה שלא נכנסה לחופה ולא נבעלה ש"מ דארוסה אכתי מיחסרא מסירה לחופה והו"ל ארוסתו כארוסת אחר לגביה ואסורה לו ועיין משנה הלכות כתובות סימן א' בקמח סולת.

ולולא דמסתפינא הינלפענ"ד לפ"מ דקיי"ל דכב"נ בעולת בעל אית להו נכנסה לחופה ולא נבעלה לית להו וכן ארוסה לית להו עיין סנהדרין נ"ז ע"ב כל ערוה שב"ד של ישראל ממיתין עליה ב"נ מוזהר עליה וכו' ואנו אין לנו אלא נערה המאורסה בלבד ופירש"י ואנו אין לנו שיהא בן נח חלוק בין ישראל לכותית אלא נערה המאורסה משום דלידידהו לית להו עי"ש. וכישראל עכ"פ המקדש אשה נאסרת לכל העולם וארוסה בסקילה הבא עליה והנשואה בחנק הבא עליה ולפי"ז י"ל דה"פ וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות כלומר שכמו שהתורה אסרה כל העריות לישראל הכ"נ אסרה דין ארוסות בישראל דכל מי שבא על ארוסת ישראל חייב מיתה וליכא איסור ארוסה בעכו"ם ומוסיף והתיר לנו את הנשואות לנו ע"י חו"ק ושפיר מדויק לישנא דואסר לנו את הארוסות ולא אמר לנו ולא ארוסתינו.

ומה שנלפענ"ד בישוב קושית המפרשים ובפירוש נוסח הברכה כעת הוא בלשון אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות וכו' דאיתא בירושלמי א"ר יהודה בן פזי למה סמך הכתוב פ' עריות לקדושים תהיו ללמדך שכל מי שהוא פרוש מן העריות נקרא קדוש שכן השונמית אמרה לאישה הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש וגו' ואמרו כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה עיין רש"י ר"פ קדושים, והנה כתב הרמב"ם פ"א מהל' אישות קודם מ"ת היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה וכו' כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים וכו' וליקוחין אלו הן נקראין קידושין או אירוסין בכ"מ, ולפי"ז ה"פ אשר קדשנו במצותיו כלומר שהקב"ה קדשנו וא"כ ע"כ צונו על העריות להיות גדר ערוה למצא קדושה קדשנו במצותיו דהא בהא תליא.

ומוס"ף ואסר לנו את הארוסות לפ"מ שאמרו קדש עצמך במותר לך ובגמרא סנהדרין ק"ז ע"א אמר דוד בחנינו ה' ונסני מיד לעת ערב ויקם דוד מעל משכבו ואמר רב יהודה אמר רב שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום ונתעלמה ממנו הלכה דאמר ר' יוחנן אבר קטן יש בו באדם וכו' (ועיין סוכה נ"ב ע"ב) פ"י שהקב"ה רצה לנסותו והפך משכבו של לילה כדי להשביע עצמו בתשמיש ולא יכשל בדבר ערוה ונתעלמה ממנו הלכה דאדרבה עי"ז יתרבה תאותו ויכשל ח"ו באיסור ערוה ולפי"ז כיון שהתירה תורה דירת איש ואשתו לקיום המין אפשר שיהיה ישביע עצמו בדבר היתר ובא לידי כשלון בעריות, ומן המותר יבא לידי האסור, והתורה אסרה עריות כדי להיות קדושים ולכן הוסיפו ז"ל ואסר לנו את הארוסות כלומר דעשו סיג וריחוק במותר לך שהיא הארוסה ובכלל קדש עצמך במותר לך וסיים והתיר לנו את הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין נמצא דמה שאסרו הארוסות הוא כדי לקדש עצמך במותר ומסיים ברוך א"י מקדש עמו ישראל ע"י חופו"ק כלומר שע"י שצריך חופה לאחר הקידושין עי"ז מקדש עמו ישראל שיהיו גדורים מעריות.

ובזה מיושב קושית המפרשים למה הקדים חופה לקידושין עיין בראשונים ז"ל וגם נוסח שלנו שמוסיפין מקדש עמו ישראל ע"י חופו"ק ודלא כר"ף דקדושת ישראל אינו תולה בקידושין ולהג"ל אתי שפיר דבמה שנתחייבנו לקדש ע"י חופה וקידושין דוקא ולא סגי בקידושין גרידא עי"ז מקדש עמו ישראל שנעשה זה גדר ערוה ומוסיף קדושה והקידושין נמי הו"ל קדושה במה שנתקדשו מכ"נ דבהם אדם פוגע אשה בשוק ולדידן בעי קדושה ואפילו פנויה לדעת הרמב"ם הו"ל בלאו ואפי' לשאר פוסקים דפנוי' לא אסורה בלאו ולא הוה זונה מ"מ אסור מדרבנן לכר"ע בלא קידושין א"כ הקידושין כבר קדושה אית בהו ואתי שפיר לפענ"ד כל נוסח הברכה.

עוד יש לפרש לפמ"ש הרמב"ן והרא"ש ז"ל דפלגש מותר ואפשר לקיים בה המצוה ואין מצוה לקדש אשה היינו שאין מ"ע בדבר וא"כ מעיקר דינא אין לנו שום דינים באישות אלא שנאסרו לנו העריות ושאר נשים הרוצה יכול לדור עמה עם נתרצית בתור פלגש ולזה מתחיל אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות וממילא צריכין ליקח אשה שאינה ערוה אלא דלכאורה היה סברא לומר דארוסה ג"כ מותרת לבעלה מכ"ש דפלגש ולא מבעיא למ"ד דפלגש בלא ברכה ומותרת ללוקחה והמזמינה כ"ש ארוסה שהיא בקידושין וברך עליה תהא מותרת לו ואפילו לשיטות דס"ל דפלגש נמי. בברכה עכ"פ כיון דמצינו דפלגש מותר בה מיד שיחדה הכ"נ ארוסה ולזה מוסיף והולך בברכתו ואסר לנו את הארוסות דלא תימא כיון דהתחיל ואסר לנו את העריות א"כ בשאר נשים כולם לעולם מותר מוסיף דאסר לנו את הארוסות נמי והא דלא דמי פלגש לארוסה דפלגש לא הוה אלא פלג אשה היינו אשה לחצאין דכל זמן שמיוחדת לו מותר בה אבל יכול לשלחה בכל עת ולא בעי גט וגם היא אם לא תרצה בו אזדה לה ולא כן ארוסה דאגידה ביה לא ניתרת בכך (ולזה ארוסה אותיות אסורה וק"ל) ועתה כיון שהשמיענו דארוסה אסורה לנו הצריך להשמיענו האיך ובמה ניתרת לנו לאשה.

ולזה מוסיף והתיר לנו את הנשואות ע"י חופה וקידושין והקדים חופה לקידושין כיון דקאי אלעיל והוא המשך הברכה ופי' אהא דאסר לנו את הארוסות ובא להודיענו באיזה אופן ניתרות הארוסות ולכן אמר ע"י חופה שהחופה מתרת את הארוסה שדברנו בה למעלה.

והוסיף ג"כ וקידושין היינו חופה וקידושין שלא תימא דוקא ארוסה שקבלה קידושין קודם החופה הוא דאסורה עד שתכנס לחופה אח"כ אבל היכא דלכתחלה נכנסת לחופה תהא מותרת לבעלה אפילו בלא קידושין דנימא דארוסין לחודיהו גריעותא הוא ובעי חופה אחריי אבל חופה לבדה סגי, או כדעת רב הונא, ולכן הוסיף חופה וקידושין דבעי תרווייהו, או משום דקאי אמה שאמר והתיר לנו הנשואות וקאי אנשואות היינו נשואות דעלמא דבעי תרווייהו אלא שכיון שהצריך להקדים כאן חופה קודם בשביל היתר הארוסה שהזכיר כבר באיסורה הזכיר קידושין באחרונה דחופה ע"כ צריך להזכיר קודם משום היתר הארוסה שקדם. ומסיים ברוך אתה ה' מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין וקאי החתימה על הפתיחה ר"ל דלא תימא כיון דמצד הדין מותר בפלגש למה לן חופה וקידושין בכלל ולזה מסיים מקדש עמו ישראל כלומר כי זה קדושה יתירה שנתנה לעם ישראל קדושים וע"י קידושין הללו בחופה וקידושין יתקדשו עם ישראל זה על זה וכדעת תוס' ריש קידושין דקידושי אשה הוא מעין הקדש שנתקדשה ונעשית הקדש לכל העולם ולא כן בפלגש דליכא קדושה כלל אלא פרישות מן העריות.

(שר"ת משנה הלכות ח"ד סי' ר"א)

בטעם דברכת אירוסין מברכין אחר קידושין

אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות - י"ל דהפילוסופים הראשונים אמרו בטעם איסור העריות שלא יהי' רגיל אצלם כ"כ שאדם רגיל עם קרובותיו, והבל הוא דא"כ אדרבא לא יקדש לו אשה כלל ולכשיצטרך לאותו דבר ימציא לו אשה ויפתנה כמ"ש

חכו"ל לענין אכילת בשר בלא יאכל בשר כי אם בהזמנה הזאת
 ער"פ כיסוי הדם. וכבר האריך להשיב עליהם הרמב"ן ז"ל בפי
 אחרי (ויקרא י"ח ו'). אלא שהאמת שהיא תוספות קדושה מסתרי
 תורה ונעו מעגלותיה לא תדע (משלי ה' ו'), והיינו דקאמר אשר
 קדשנו במצותיו בתורת קדושה ולא מהבלי הפילוסופים במה שצונו
 על העריות שהרי התיר לנו הנשואות ע"י חופה וקידושין והי' יותר
 ראוי לאסור אותן מפני תדירות ורגילות עמנו אע"כ נעו מעגלותיה
 לא תדע, והקב"ה הוא שקידש עמו ע"י חופה וקידושין.

(חת"ס כתובת ז' ע"ב)

והתיר לנו את הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין. לשון זה קשה
 מאי והתיר לנו ועד כמה תיתסר ותיזיל. ונ"ל דהוה ס"ד
 דאסר לנו הארוסות עד שיהי' חופה מפסקת בין אירוסין לבעילה
 וכמ"ד דחופה שקודם אירוסין אינו מועיל, קמ"ל והתיר לנו
 הנשואות אפי' ע"י חופה שקודם קידושין.

(חת"ס שם)

והתיר לנו את הנשואות. נ"ל כשאמר בסיני אל תגשו אל אשה,
 נאסרו בכל הנשים בעולם והצריך מנין אחר להתירו (ביצה
 ה' ע"ב), וכשאמר שובו לכם לאהליכם, התיר הנשואות ע"י חופה
 וקידושין שהן נקראו אהליכם ואינך נשאר באיסורן הראשון.

(שם)

* * *

ב' הראב"ד (פ"ג מה"א הכ"ג) דברכת אירוסין מברכין אחרי
 הקידושין והטעם דכל מצוה שקיומה תלוי בדעת אחרים ואם
 תמאן האשה ולא תרצה הרי הברכה לבטלה, ולכאורה ק' דהרי
 מבואר בפסחים ז' דלא חיישינן שמא יקלקל בשחיטה - מילה -
 ותקיעה, ולכן מברכין עובר לעשייתן, ויש לישב דכיון שעושה מה
 שמוטל עליו אפילו אם אח"כ לא זכה לקיים המצוה מ"מ לא

מיקרי ברכה לבטלה כמ"ש הריטב"א חולין משא"כ כשקיום המצוה תלויה בדעת אחרים.

(הגה"צ מ"ה יהודה אריה אלתר זצ"ל)

(חרי"ג להבחלחט"א כ"ק אדמו"ר שליט"א)

והנה אמת ונכון הוא הדבר, דכבר הקשיתי בהשוחרט אמאי סומכין ארוב בהמות כשרות ניוחש שמא ימצא טריפה או שמא יקלקל ונמצא ברכה לבטלה, והי"ל לברר קודם כדקי"ל היכי דאיכא לברורי מבררין, אלא עי' ירוש' ברכות פ"ט ה"ג ובפנ"מ שם לענין שחיטה ולענין פ"פ עי"ש, אלא כהנ"ל, ועי' בספר הפרדס לרש"י עניני מילה דמבואר הטעם משום שהוא בידו ויכול לתקן, וכירושלמי פליגי בזה.

(משנה הלכות ח"ט סי' רכ"ט)

לר"מ דחייש למיעוטא למה אין חוששין תמיד בקידושין
שמא אילונית הוא וכן לענין ברכה

בקו' הגאון יד אליהו סי' צ"א שהק' למה פריך הגמ' חולין י"א ר"מ היכי אכיל בישראל, ולמה לא פריך היאך מקבלים גרים דילמא מעמון ומואב הם ועל זה לא שייך לתרץ היכא דלא אפשר לברורי וכו' דמה לא אפשר הוא אם לא נקבלינהו וכו' עיי"ש.

ובהנהות על הגליון מאת מרן הגה"ק רשכבה"ג רבי עמרם חסידא זיע"א האריך בזה ובא"ד וזה"ל: גם אפ"ל דהא דאמרינן [דר"מ] חייש למיעוטא ברובא דליתא קמן, הכוונה שאין אנו באים לדון על הרוב ולא שייך ביטול כמו בסריסים ואילונית דלא בטלי ברובא, אבל היכי שאנו באים לדון על הרוב והמיעוט כאחד דשייך בהו ביטול ברוב ור"מ נמי מבטל בטיל ברובא, אמנם בתוי' חולין גר' להדיא דלא ס"ל הכי עיי"ש.

(מרן הגה"ק רבי עמרם חסידא זצוקל"ה)

וצונו על העריות

בדעת זקנים מבעה"ת פ"י ריב"א העם בוכה למשפחותיו פירש"י על עסקי משפחותיו שנאסרו להם והיה להם לבכות במתן תורה ופ"י שלא רצה לערב את השמחה. והקשה השואל מאי קושיא הא בשעת מתן תורה היו במדרגה גבוה מעל גבוהים שאמרו נעשה ונשמע וכפה עליהם ההר כגיגית ולכן לא היו בוכין.

ולפענ"ד כוונת הריב"א חדא דאדרכה מדאמר כפה עליהם ההר כגיגית א"כ הרי לא ה"י ברצון גמור ובגמ' אמרו מכאן מודעא רבה לאורייתא ועיין תוס' שם ואמרו ז"ל שמחמת ביעתותא יחזור בהן או שלא רצו לקבל רק תורה שבכתב ולא תורה שבע"פ וא"כ פשוט שה"י להם מיד לבכות אשניות לעריות ועריות שנאסרו בהלכה למשה מסיני ועכ"פ לטעם שחזרו לגמרי פשוט הקושיא.

שנית דבאמת בכייתם על עסקי משפחותם לא היתה דוקא ענין של יצה"ר ודבר רע ח"ו אלא שהם חשבו שהוא לטובה שישא איש את אחותו וכיוצא בזה וכמ"ש הרמב"ן דאין טעם לאיסור עריות שהרי אם ה"י אדם נושא אחותו ה"י טוב לו אלא שהתורה גזרה וא"כ אף שהיו במדרגה גבוה מכל מקום איסור עריות דלא נאמר הטעם למה נאסרו ה"י מקום לבכות בשעה שנאסרו וכדעת ריב"א.

(שו"ת משנ"ה ח"ו סי' רמ"ד)

* * *

בקושיות הרא"ש על נוסח ברכת אירוסין היכן מצינו ברכה כזאת שמברכין על מה שאסר לנו הקב"ה, וי"ל דהנה הטעם שאין מברכין על איסור כי לא שייך לומר אשר קדשנו במצותיו זולת במצוה מעשית שע"י עשייתה נתקדש האדם משא"כ במה שאינו עובר על איסור אין בזה אלא מניעת הטומאה שהיה בא עליו ע"י עשיית האיסור אבל אין האדם נתקדש עי"ז, אמנם

ברכת המשנה

בעריות מצינו להדיא שע"י מניעת האדם מהאיסור הריהו מתקדש - קדושים תהיו, הוו פרושים מן העריות כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, על כן שפיר יכול לברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על העריות, שקדשנו ע"י איסור וגדר ערוה.
(כ"ק הגה"ק רא"מ מגור זצוק"ל)

ע"י פי' התפלות והברכות לרבינו יהודה בר יקר דף ל"ז.

שתית רביעית מהכוס

בשורת באר שבע מוכא בבאה"ט א"ע סימן ל"ד סק"ו שהחתן יזהר לשותות רביעית מהכוס של ברכת אירוסין כדי לברך ברכה אחרונה, ובכנה"ג כתב דבזמנינו אין נוהגין כן וע"י מחצהש"ק סי' ק"צ ס"ס ד'.

ולפענ"ד י"ל דהדבר תלוי דמלשון מהרי"ל בהל' נשואין משמע דלא היו טועמין החתן וכלה מהכוס אלא אחר ברכת נשואין ובמהר"ם מינץ כתב מפורש דאחר ברכת נישואין מטעימין לחו"כ מב' כוסות ולפי"ז י"ל דלפי מנהגינו כיון שטועמין החו"כ מיד אחר ברכת אירוסין ואח"כ מקדש ואם ישתה רביעית הרי בכלל שכור ואסור לקדש וכן היא אם תשתה רביעית ולכן רק טועמין. ועיין במט"מ שכתב די"א דמה"ט מתענה החתן ביום חופתו כדי שלא ישתכר ויבא לידי קידושי טעות. וכ"כ בשורת מהר"י ברונא סי' צ"ג, וע"י פמ"ג א"ח סי' תקע"ג סק"א. אבל במקום שהחתן שותה לאחר החופה וליכא למיחש שפיר מצי לשותות רביעית.

שהחיינו לנושא אשה

טעם דאין מברך שהחיינו בנישואי אשה עיין ש"ך יו"ד סימן כ"ח סק"ה בשם מהרש"ך משום דלא הוי זמן קבוע ועיין באה"ט אה"ע סימן ס"ב וח"ס או"ח סימן נ"ה דדבר התלוי בבחירת האדם אין מברכין עליו והכ"נ תלוי בבחירה שאין אתנו יודע אם מן

השמים הסכימו לשידוך זה, ולפענ"ד צ"ע דהא אמר החכם מכל אדם ומה' אשה משכלת וי"ל. ובהלק"ט ח"א סימן ז' כתב דעת מהר"י בוטין לברך וכששאלו פי הרב אור שרגא השיב עד שאתה שואלני למה לא מברך שהחיינו שואלני אם לברך דיין האמת ע"ש והוא פלאי. וי"ל כוונתו שהרי אמרו ז"ל אשה רע מר ממות א"כ ח"ו צ"ל דיין אמת ואשה טובה מתנה טובה וצריך לומר שהחיינו וכיון שהוא בספק בשעת נישואין שב וא"ת עדיף. ואין להקשות מהא דמברך על הטובה מעין הרע דהתם עכ"פ אותו שעה טובה היא אבל הא אפילו עכשיו אשה רעה היא.

איברא דכבר אמרתי שדרשו ז"ל על זאת יתפלל כל חסיד לעת מצוא זו אשה מהא דאמרו קידושין (ב' ע"ב) דרכו של איש לחזר אחר אשה מי מחזיר על מי בעל אבידה חוזר על אבידתו וא"כ אצלו לאו דבר חדש הוא אלא הוא אבדתו והמוצא אבדתו שאבד ודאי אינו מברך שהחיינו והכ"נ כיון שהיא צלע מצלעיו כדכ' לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת וא"כ ממ"נ אינו מברך שהחיינו שאם היא אשתו וצלעתו א"כ הרי על שלו אינו מברך ואם היא אחרת כ"ש שאינו מברך עליה שהרי אינה ראויה לו ושפיר אין מברכין שהחיינו, והבן.

עוד י"ל לפמ"ש רבינו יהודה בן יקר (רבו של הרמב"ן ז"ל) בפ"י התפלות והברכות (דף ג' ע"ב) וז"ל, ונראה שאם נולד לו בן צדיק לברך שהחיינו שחדש הוא לו ושמח בו וכו' ועל הנקבה לא יברך דיין האמת אע"פ שכתוב באגדה שלשה דברים אין אדם רוצה שיצא לו עשב בקמה ונקבה בבנים וחומץ ביינו וכו' ע"ש, הרי דעל הנקבות ה"י ס"ד לברך דיין האמת, ולכן כשנושא אשה אף שע"כ חייב לישא אשה, אבל אינו מברך שהחיינו.

הרי את מקודשת לי במבעת זו ברת
 משה וישראל:
 הרי את מקודשת לי.
 כלומר להיות לי
 מקודשת לעולם

כשבילי, ופשטא דמילתא מקודשת לי מיוחדת לי ומזומנת לי, דגבי אשה במה
 דמתיחדת להיות לו היא נאסרת לכל (תוס' רפ"ק דקדושין): משה וישראל. דאורייתא
 ודרכן ללכת בדרך תורה ולהתנהג בדתם ומנהגיהם:

כי אנו מברכים להקב"ה שהגיענו לזמן הזה לקנות כלי חדש זה
 או להנות מפרי חדש, ומכ"ש בקדושת זמן עצמו כרגלים
 וכדומה, והכל תלוי בהקב"ה עצמו הוא יעץ ומי יפיר, אבל דבר
 התלוי בבחירת וחפץ האדם ואין הקב"ה משנה בחירתו של אדם
 ואילו לא רצה הזווג הזה להזדווג זע"ז לא הי' ממעשי שמים
 לכופם לכך, ואין לנו עסק בנסתרות דארבעים יום קודם יצירת
 הולד (סוטה ב' ע"א) והאר"י ז"ל פי' בו פירוש אחר נכון אין כאן
 מקומו מ"מ כיון שלא נגמר ע"י הקב"ה לבדו אין לברך עליו, ולא
 דמי למקבל מתנה מחבירו שהתם כיון שהקב"ה גזר עליו לזכות
 לחפץ זה בזמן הזה אילו לא רצה זה ליתנו לו הי' הקב"ה מזמין
 לו חפץ כזה ממקום אחר והוה כולו בידי שמים, משא"כ קידושין
 ונישואין אע"ג דביד הקב"ה להזמין לו שום אשה אחרת, מ"מ אין
 לברך שהחיינו על זיווג גוף זה כנלע"ד.

(שו"ת ח"ס או"ח סי' נ"ה ד"ה ואולי)

קידושין בטבעת

מה שמקדשין בטבעת ולא בכסף האמור בתורה עיין א"ע סימן
 כ"ז ס"א ובתקו"ז תיקון ה' ובהגר"א שם. והחינוך מצוה
 תקנ"ד כתב הטעם כדי שיהיה הטבעת לה למזכרת בידה תמיד
 ועי"ז תהיה לבה על בעלה תמיד שהיא קנויה לאותו איש לעולם
 ולא תמעול בו. ואולי יש לומר עוד שתקנו ז"ל מעשה ידיה לבעלה
 ולכן נותן טבעת על ידה.

בקידושי טבעת מרובעת

אי יש לחשוש משינוי מנהג

בדבר שאלתו בכמה מחסידים ואנשי מעשה שנוהגים לקדש אשה בטבעת של כסף מרובעת ולא של זהב עגול אי יש בזה חשש שינוי מנהג וגם אי יש בזה חשש משום שאינו שו"פ.

תשובה פשוט דטבעת של כסף מרובעת שוה יותר מפרוטה בכל מקום דהנה פרוטה דכספי לא עבדי אינשי כמבואר בכתובות ק"י ע"ב ועיין רש"י קידושין ב' ע"א שהפרוטה של נחושת ומה שאמרו ב"ב קס"ה ע"ב ומנחות ק"ז ע"א באתרו דלא סגי פרוטה דכספא פי' התוס' דפרוטי דהתם לאו דוקא. ובתוספתא סופ"ה דב"ב ובקידושין י"ב ע"ב פליגי רשב"ג ורבנן וקיי"ל כחכמים שהפרוטה הוא חצי קונטרק וכתב הרמב"ם פ"א ה"ג משקלים ופ"ג ה"ז מהל' טוען ונטען דמשקל כסף הפרוטה לפי"ד חכמים הוא משקל חצי שעורה כסף צרוף וכ"כ הרי"ף ריש קדושין והטור ח"מ סי' פ"ח בשם ר"ת וכ"כ הרא"ש בכורות פ"ח סי' ט' בשם הגאונים והר"ן בר"פ שבועות הדיינים ובש"ע יו"ד סי' רצ"ד ס"ו וא"ע סי' כ"ז ס"י והוא לערך 1/40 עד 1/46 גראם ועיין שו"ת בית שערים או"ח סי' רצ"ו וקצת צ"ע, וא"כ פשוט דטבעת אחד יש כמה וכמה פעמים משקל חצי שעורה ואפילו המחמיר ביותר שבהם ולית דין צריך בשש.

ובענין שינוי מנהג נמי לא חזינא חדא דהרי הוא ג"כ מנהג אצל כמה צדיקים גם כי מנהגם מבואר בזה"ק לדעתם ז"ל ומנהגנו אינו מפורש להקפיד דוקא על טבעת עגול הגם דבחינוך נתן טעם למה מקדשין בטבעת עגול, ומיהו ברמ"א א"ע סי' כ"ז כתב וכן נוהגין לקדש בטבעת ויש להם טעם בתק"ז (דברי הרב) ולכן לפענ"ד אין בזה שום פקפוק למי שרוצה לנהוג כן.
(שו"ת משנה הלכות ח"ב סי' שכ"ב)

לשון הרי את וכו'

הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל. הכונה לפמ"ש כתובות (ע"א) ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית ואיזהו דת משה מאכילתו שאינו מעושר וכו' ואיזהו דת יהודית יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם, ובגמרא וראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה וכו', ובטוש"ע א"ע סימן קט"ו ס"א אלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה וכו' (ובס"ד) איזו היא דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל ולכן מתנה בשעת קידושין על דת משה וישראל שהוא דת יהודית. ואמר בלשון מקודשת ולא אמר הרי את קנויה לי ובתורה כי יקח איש אשה ויליף קיחה קיחה משדה עפרון כריש קידושין עיין תוס' דף ב' ד"ה דאסר והרי את מקודשת לי כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי כמו הרי הן מקודשין לשמים ולפי שמברך וצונו על העריות וכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא גדר קדושה ולכן אמר מקודשת. ועל דרך הפשט מקודשת מזומנת לפמ"ש הר"ן דאשה מפקרת עצמה ובעל קונה מן ההפקר וז"ש מקודשת שמזמינה עצמה והבעל קונה, והבן.

ובדברי הר"ן שכתב דאשה עושה עצמה כחפץ של הפקר כתב מעכ"ז מרן הגה"ק רבינו עמרם בלום וצלה"ה בשו"ת בית שערים אורח חיים סימן קנ"א דודאי לאו כהפקר ממש קאמר דהא הפקר מטעם נדר הוא ומשום הכי אינו יכול לחזור בו כמבואר בשו"ע סימן רע"ג. והלא חזי בקידושין דנ"ט דפליגי ר"י ור"ל במקדש אשה לאחר ל' יום וחזרה בה תוך ל' אם יכולה לחזור או לא ופלוגתייהו אם נתינת מעות ליד אשה מקרי מעשה ואם נימא לדעת הר"ן דאשה דומה להפקר איך תוכל לחזור מנדרה שקבלה על עצמה להתקדש לו אבל הנ"ל בכונת הר"ן הוא כן דבהפקר קי"ל דצריך להפקיר לכ"ע בין לעניים בין לעשירים אבל אם יפקיר חוץ מלפלוגי לא מהני וכן בגיטין וקידושין אם אומר הרי את מותרת לכל אדם חוץ מלפלוגי לא מהני וכן קידושין אם

מתקדשת חרץ מפלוני לא מהני וכמבואר כ"ז ר"פ המגרש משא"כ במתנה אם נותן חפצו לא' ואומר חרץ מפלוני נראה ודאי דמהני, ועיין באבני מילואים סימן קל"ז וסימן קמ"ג וטעמא נ"ל דהרי אמר בהשולח דמ"ב לענין משחרר חצי עבדו דלא מהני דוקא בהניח חציו אבל שחרר חציו נותן במתנה חציו מהני משום דעכ"פ נפיק כוליו מרשותי ע"ש.

ולכן בהפקר שאינו רק הפקעת רשות אם אינו מפקיר לכו"ע א"כ לא נפיק כולה מרשותיה ולא מהני וכן בגירושין שהבעל מפקיע רק קנינו וממילא האשה זוכה בעצמה ואם אומר חרץ מפלוני לא נפיק כולה מרשותי וכן בקידושין דהיא אינה מכנסת עצמה לרשות הבעל אלא דמשוי' נפשה כחפץ של הפקר וא"כ באומר חרץ מפלוני לא נפקא כולה מרשות עצמה ולא מהני משא"כ במתנה הוא נפק כוליו מרשות המקנה רק שאינו מכניס ברשות הקונה אלא חרץ מפלוני שפיר מהני וזה כונת הר"ן דמשוי' נפשה כחפץ של הפקר.

זמרון הגה"ק מעכ"מ רבינו יצחק מאיר אדמו"ר מגור זצוקלה"ה בשו"ת הרי"ם סימן כ"ג דמה"ט לא מהני קידושין בחרש מטעם דעת אחרת מקנה כיון שהתורה אמרה כי יקח ולא כי תלקח אשה לאיש לא כל הימנה שתכניס עצמה לרשות הבעל אלא מכיון שהוא מסכמת לקידושי האיש היא מבטלת דעתה ורצונה ומשוי' נפשה לגבי הבעל כדבר של הפקר כו' ולכן כפדאוהו אחרים דמי עיין ר"ן נדרים ל' וממילא לא הוי כלל דעת אחרת מקנה בקדושין רק כהפקר ושפיר אין להו זכי' לחש"ו בדבר הפקר וכן בקדושין כנ"ל ע"ש.

לשון כדת משה וישראל

טעם דבקידושין אומרים כדת משה וישראל ולא בשאר מצות. דהנה בכל המצוה שאנו מקיימין המצוה היא כמו שהוא דאורייתא או דרבנן ומקיימה בבת אחת ע"פ רוב אבל בנישואין

איכא נישואין מה"ת ואיכא דת יהודית כמ"ש במשנה כתובות דף ע"ב ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דעת משה ויהודית וכו' ופירש"י דת יהודית שנהגו בנות ישראל ואע"ג דלא כתיבא ואלו היה אומר סתם הרי את מקודשת כלשון חכמים או הרי את קנויה כלשון תורה הרי קני לה בכל אופן ואפילו אי עברה על דת יהודית ולא היה יכול להוציאה בלי כתובה ולכן תקנו חז"ל בקידושין כדת משה וישראל ר"ל שהוא כעין תנאי איני מקדשך אלא בתנאי זה שתהיה כדת משה וישראל שאם לא תשמרי דת משה וישראל ארציאך ותפסיד כתובתיך ולא הוה תנאי גמור להוציאה בלי גט אבל מועיל להפסיד כתובתה וכ"ז בקידושין אבל במצות אחרות ליכא טעם זה.

עוד אמרתי לפמ"ש דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה ובלא שידוכין אף דמדאורייתא הוה קידושין מ"מ מדת ישראל שלא לקדש באופן זה ולכן תקנו הבא לקדש אשה אומר כדת משה וישראל ולא יהיה באיסור דרבנן בלא שידוכין, ובזה יש לומר נמי למה נאדו חז"ל מלשון תורה וכקושית הבכור שור קידושין הנ"ל ובררו לעצמן לשון חכמים מרפא. וי"ל דהנה בדיני קנין אין קנין לחצאין ומדאורייתא המקדש קנה לה מיד אבל חכמים תקנו תחלה שידוכין ואח"כ נישואין והוה כעין קנין למחצה והנה מקודשת פירושו ג"כ מזומנת והוא לשון שמזמין אותה לו לאשה והיינו השידוכין וזה מדרבנן דמדאורייתא לא בעי הזמנה וזה שתקנו הרי את מקודשת לי בטבעת זו ואמר דהיכן מצינו הזמנה באשה ולכן מסיים כדת משה וישראל היינו מדרבנן. שוב האיר לי עיני ומצאתי באבודרהם שפירש מקודשת מזומנת כדת משה וישראל כדת מנהגינו של בנות ישראל שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליהם וכו' ושישו מעי כי כונתי לפירוש הגאון.

(שו"ת משנה הלכות ח"ד סימן ר"ג)

מנין ברכות נשואין - וטעמה

מנין ברכות נישואין שש ברכות אלא לפי שמסדרין אותן על הכוס ומוסיפין ברכת בפה"ג ע"כ נהוג עלמא לקוראן שבע ברכות. אמנם עיין בכל בו שכתב דשבע ברכות אלו הם כנגד שבע חופות שעשה הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן. ובמט"מ כתב שהם כנגד שבעת ימי בראשית שבהם נברא העולם, כי סבת הזווג הוא עיקר יצירת העולם התחתון שלא ברא אלא לפ"ו שנאמר לא תהו בראה וגו', ולכן הם שבעת ימי המשתה ג"כ כנגד שבעת ימי בראשית ע"כ.

ברכות נשואין על הכוס

ואומרין על הכוס ואין הכוס מעכב אלא כיון שיש שם כוס לברכה סידרו עליו כל הברכות כדאיתא בירושלמי בבשמים נר והבדלה שנוייה היא דר' מפוזר וחוזר וסדרן על הכוס (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה ורש"י כתובות ח' ע"א ד"ה שמת הובא בשם ירושלמי פסחים ולפנינו ליתא שם). והט"ז כתב דמדברי הרא"ש משמע דכוס מעכב. ובחי' משנה הלכות על מס' כתובות סי' ט' הראתי דדברי הרא"ש קאי על ברכת אשר צג ולא ב"א וב"נ. ובליקומי מהרי"ח כתב וכאן הכוס מעכב וזה אינו וכמ"ש.

חיסר ברכה או שאמרן שלא כסדרן

אם חסר ברכה אחת או שברך הברכות שלא כסדר אין בכך כלום. דברכות אין מעכבות זו את זו עיין תניא, ורמב"ם ומ"מ ובשו"ע א"ע סימן ס"ב ס"א.

ברכת שהכל ברא

שהכל ברא לכבודו. יש בה רמז שלא יעשה זיווג אם לא לקיום המין לכבוד הש"י שמו (מט"מ) ולזה היא ברכה ראשונה להזהיר על זה מראש.

ברכת שהכל ברא לכבודו. פירש"י ברכה זו נתקנה לאסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד לכבוד המקום זכר לחסדיו שנהג באדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו, ובאבודרהם הקשה למה לא תקנו לברכה אף בברכת אירוסין שגם שם נאספים העם וי"ל שאין מברכין אותה אלא על אסיפת שמחה ועדיין אין שם שמחה עד שעת נישואין. ולפענ"ד י"ל לפ"מ שנחלקו הפוסקים בברכת אירוסין אי בעי עשרה וברכות נישואין לכו"ע בעי עשרה עיין טור א"ע סימן ל"ד ומ"ש הב"ח שם וא"כ בב"א דליכא מצוה בעשרה ולא בעי רק ב' עדים לא תקנו שהכל ברא אבל ב"נ דבעי עשרה וע"כ צריך לגמול חסד תקנו שהכל ברא לכבודו לאסיפת העם הנאספים לכבוד המקום.

ובעל העיטור בעשרת הדברות ז"ל כתב שהכל ברא לכבודו כנגד ולכבודי בראתיו (ישעי' מ"ג) שיהיו מקלסין אותו. ברוך יוצר האדם כנגד יצרתיו ברוך אשר יצר את האדם עד סוף הברכה כנגד עשיתיו. וברכה זו על מצות פ"ו כרתניא ר' אליעזר אומר כל מי שאינו עוסק בפ"ו כאלו מיעט את הדמות שנאמר (בראשית ט') כי בצלם אלקים עשה את האדם וסמוך ליה ואתם פ"ו ומברך על שתי יצירות באדם ושתי פרצופות היו עירובין י"ת. ואשר יצר את האדם מדבר בזמן והתקין לו ממנו בנין עדי עד על הנקבה.

רביעית שוש תשיש וכו' משום אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי זה אפר מקלה שבראש חתנים (ב"ב ס' ע"ב) וחותרם משמח ציון בבניה.

שמח תשמח כתב רב שרירא גאון ומר רב צמת גאון ז"ל דמנהג ידיהו לחתום משמח עמו ובונה ירושלים וכ"כ בסידור דרב סעדיה גאון ובגמרא משמח חתן וכלה כמנהגינו ואשר ברא משמח חתן עם הכלה, וכתב בעל העיטור שראשונה ברכה על ב' יצירות שמחת אדם וחיה אחרונה תפלה על הזווג לשמות זה עם זה בהצלחה לפיכך מברך חתן עם הכלה לשון שמחת איש ואשתו.

ברוך אתה יי אל-ינו מלך העולם שהכל
ברא לכבודו:

ברוך אתה יי אל-ינו מלך העולם יוצר
האדם:

ברוך אתה יי אל-ינו מלך העולם אשר
יצר את האדם בצלמו בצלם דמות
תבניתו והתקין לו ממנו בנים עדי עד
ברוך אתה יי יוצר האדם:

שהכל ברא לכבודו. אינה מן הסדר אלא לאסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד, זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו, ואסיפה זו כבוד המקום היא. וברכה זו לכך נתקנה, ומשעת אסיפה היא ראיה לכרך, אלא מכיון שיש ברכה על

הכוס הזיקקה לסדרה עליו כר, ולפי שאינה משאר סדר הברכות וכולה הודאה אחת לא חתמו בה בכרוך: יוצר האדם. תיקנה ליצירה ראשונה של אדם הראשון כר, אינה מסדר ברכות הזווג והא ביצירה הראשונה אכתי נקבה לא הוא, וא"ת למה היא באה, מתוך שאנו מברכין על יצירה השניה תקנו אף על הראשונה שהיא עיקר ותחילתו: אשר יצר את האדם. מרבר בזכר: והתקין לו ממנו בנים עדי עד. היא הנקבה: והתקין לו ממנו. מגופו מצלעותיו: בנים עדי עד. בנים נהג לדורות וחיה קר ליה בנים על שם יבן את הצלע (בראשית ב):

יוצר האדם

יש מקשין האיך מברכין יוצר האדם שהרי נמנו וגמרו (עירובין י"ג ע"ב) נח לו לאדם שלא נברא משנברא. ולפענ"ד לדייק דהתחיל בברכת שהכל ברא לכבודו שאין לו שייכות עם הקידושין כלל ויוצר האדם בלשון יחיד ואח"כ התקין לו ממנו בנים עדי עד ועיין רש"י ור"ן שלא נסדר על עסק הזווג אלא מאשר יצר ואילך ע"ש ולפי"ז שפיר י"ל דשהכל ברא לכבודו קאי על בריאת העולם וכל מה שנברא בשבעת הימים האלו הכל לכבודו בראם, ואח"כ יצר את האדם ביום השישי והיינו קודם שנולדה חוה בין למ"ד כנגד ב' יצירות נתקנה ובין למ"ד בתר מחשבה ואח"כ אשר יצר את האדם בצלמו וכו' והתקין לו ממנו בנים עדי עד עזר כנגדו והיה הכל קודם החטא ואז ודאי נח לו שנברא ושפיר מברכין יוצר האדם. ועיין פרישה א"ע סימן ס"ב.

שוש תשיש ותגל העקרה בקבוץ בניה
לתוכה בשמחה ברוך אתה יי משמח
ציון בבניה:

שמח תשמח רעים האהובים כשמחך
יצירך בגן עדן מקדם ברוך אתה יי
משמח חתן וכלה:

ברוך אתה יי אל-ינו מלך העולם אשר
ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רנה
דיצה וחדוה אהבה ואחוה ושלוה ורעות
מהרה יי אל-ינו ישמע בערי יהודה
ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה
קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים
מחפתם ונערים ממשחה נגינתם ברוך
אתה יי משמח חתן עם הכלה:

שוש תשיש. לפי שאנו
צריכין להעלות זכרון
ירושלים על ראש
שמחתנו שנא' (תהלים
קל"ז) תדבק לשוני
לחכי וגו': עקרה.
ירושלים: שוש תשיש
ושמח תשמח. מפני
שהן ברכה הסמוכה
לחברתה לא פתח בה
בברוך, שכן תיקנו לכל
הברכות שסמוכות אחר
הראשונה על הסדר:
שמח תשמח. ברכה
לחתן וכלה שיצליחו
בשמחה וטוב. לב:
רעים האהובים. החתן
והכלה, שהן רעים
האהובים זה את זה:
כשמחך יצירך. כמו

ששמחת את אדם הראשון: בגן עדן מקדם. דכתיב רטע גן בעדן מקדם רשם שם וגר
(בראשית ב'): משמח חתן וכלה. לא בשמחת חתונה אנו אומרים, שהרי תפלה היא
שמתפללים ומברכין שיהו שמחים בהצלחה כל ימיהם, לפיכך אין לחתום בה משמח
חתן עם הכלה דמשמע איש באשתו, אלא ברוך ה' משמח את שניהם לעולם כסיפוק
מזונות וכל טוב: אשר ברא. מפני שהיא נאמרה יחידית רוב ימי המשתה כשאין שם
פנים חדשות, לפיכך אינה מן הסמוכות והוצרך לפתוח בה בברוך ולסיים בה בברוך:
אשר ברא. לשם כל ישראל: אשר ברא וכו', שבח שמשבח להקב"ה שברא חתונת
דיבוק איש באשה על ידי שמחה וחדוה, לפיכך יש לחתום משמח חתן עם הכלה
שהוא לשון שמחת איש באשה: (מלוקט מדברי רש"י פ"ק דכתובות ועיי"ש)

א"י לפ"מ שאמרו ז"ל ג' מוחלין להם עונותיהם ואחד מהן חתן
א"כ כיון שמוחלין לו כל עונות הו"ל כקטן שנולד דמי ונח
לו שנברא עיין תוס' עירובין הנ"ל, ולכן כ' הגה"ק בעל דע"ק
מבוטשאטש, זי"ע דכל ד' ימי המשתה יש מחילת עוון לחתן
והביאו בספר ברכת אברהם, דכ"ז שמברכין ברכה זו אכתי הוי נוח
לו שנברא.

ומיהו הרמ"ה כתב שהכל ברא לכבודו נתקנה ברכה זו כדי להזכיר סבת הזווג שהיא עיקר יצירת העולם התחתון שלא נברא אלא לפ"י שנאמר לא תהו בראה לשבת יצרה זהו כבודו של מקום שאין כבוד הבורא נודע אלא ע"י בריאותיו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי וגו' כנגד שהכל ברא לכבודו יצרתיו כנגד יוצר האדם אף עשיתיו כנגד אשר יצר את האדם בא"י יוצר האדם ברכה נתקנה עד שלא ניטלה ממנו הצלע ואח"כ מברך אשר יצר את האדם בצלמו כנגד יצירת אדם וחיה שאף יצירת האדם לא נגמרה אלא לאחר שנגמרה יצירת חיה שהרי כשנלקחה ממנו הצלע נשתנתה בריאתו ממה שהיתה קודם לכן ולפי' ברכה זו פותחת בברוך ואינה נקראת סמוכה לחבירתה לפי שממנה מתחיל לדבר בענין זווג שהוא עיקר ברכות אלו.

ברכות יוצר האדם ואשר יצר

ברכות יוצר האדם ואשר יצר, קס"ד כמ"ד דשתי יצירות הוה וכרב אסי בהילוליה דמר בריה דבריך שית ולבסוף מסיק דכ"ע חדא יצירה מ"ס בתר מחשבה ומ"ס בתר מעשה אזלינן.
(כתובות ח')

א"י יוצר האדם. מה שמברכין דוקא בשעת נשואין, לפ"מ שאמרו ז"ל (קידושין כ"ט ע"ב) בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בהרהור עבירה, וכיון שכן הוא הרי נוח לו שלא נברא, אמנם עיין יבמות (ס"ג ע"א) ר' חייא הוה קא מצערא ליה דביתהו כי הוה משכח מידי צייר ליה בסודריה ומייתי ניהלה א"ל רב והא קא מצערא ליה למר א"ל דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא פירש"י הרהור עבירה, וכיון שינצל על ידה מן החטא נוח לו שנברא (עיין עירובין י"ג ע"ב ובתוס' שם ד"ה נוח), וז"ש אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו וא"כ ודאי נוח לו שנברא כי בצלם אלקים נברא אלא דחיישינן שמא יגרום החטא ואז נוח לו שלא נברא, וע"ז מסיק והתקין לו ממנו בנין עדי עד

שע"י האשה שמצילתו מן החטא יזכה לחיי עד ולכן בא"י יוצר האדם כי נוח לו שנברא.

ע"ל עפ"מ שחלק ר"ת בין אדם להאדם (מס' ע"ז ג' ע"א, תוד"ה כהנים) דאדם פירושו ישראל והאדם פירושו עכו"ם [עשד"ח א' ע"ד], ומוכח מזה דאדם מורה על הרוחני והאדם על הגשמי וכיון דמברכינן יוצר האדם דייקא דהיינו גוף האדם א"ש מאוד דבודאי יצירת האדם הוי בחכמה נפלאה וראוי לשבח אבל לא מברכינן יוצר אדם דברוחניות אנו קרובים להפסד יותר מלשכר כמ"ש המרש"א ומדויק הלשון נח לו לאדם כו'.

גם ק' בז' ברכות יוצר האדם (כתובות ח'). הא הב"ח או"ח סימן מ"ו הקשה למה לא אמרינן שעשני ישראל ואומרים בל' שלילה שלא עשני גוי, ותי' דנוח שלא נברא משנברא וע"ש במג"א וטו"ז, וק' מהכא דאמרינן יוצר האדם, וי"ל להנ"ל דחתן מוחלין עונותיו ולצדיק נוח שנברא (לפמ"ש במהרש"א מכות כ"ד. דנמנו וגמרו נוח שלא נברא, שמנו העשין ול"ת, ומרובין הל"ת ממ"ע וקרוב להפסד לכן נוח שלא נברא ע"ש אבל צדיק נוח שנברא).
(כ"ק אדמו"ר מן רבי אבהם מדכי זקוקלה"ה מגור)

אשר יצר את האדם בצלמו

אשר יצר את האדם בצלמו שנאמר נעשה אדם בצלמנו ונאמר בצלם אלקים עשה את האדם ור"ל על צורת הנפש שנאצלת מכבוד הבורא והוסיף עוד ופי' בצלם דמות תבניתו שב אל האדם ור"ל דמות תבניתו שהיא צורת גופו יצר אותו בצלמו שהוא צורת הנפש. וכל זה כדי לדחות כפירה הרעה שתעו בה רבים שאמרו שעל תואר תבנית אדם נאמר שנברא בצלמו כמו שביאר זה הרמב"ם בריש מורה נבוכים.

בצלם דמות תבניתו

שמעתי ממורי אדמו"ר הה"ק מקוזמיר זצ"ל כי קבלת פני השכינה הוא כפי ערך כח בחי' כלי אשר יש לו כל חד וחד לפום דרגא דיליה משא"כ ע"י מצות הכנסת אורחים זוכה האדם לבחי' ומדרגת האורח ואם האורח הוא צדיק ואיש אלקים קדוש עובר עליו ומכניסו לביתו ושם לו מטה כסא ומנורה זוכה ומשיג בחינותו ומדריגתו אשר הוא הרבה והרבה יותר מערך בחינתו אשר הוא תמיד.

(בית יעקב - דף ל"ג)

והתקין לו ממנו

והתקין לו ממנו כלשון יחיד. היינו שנתקן לו בנין ממנו ומעצמו שחווה נוצרה עצם מעצמיו, וכתב הראב"ד בהקדמה לספרו בעלי הנפש שעשה הקב"ה טובה לאדם בזה שלא ברא הנקבה לעצמה והביאה לפניו אלא לקח אחת מצלעותיו ובראה ממנו כדי שתהא נחשבת כאחת מאבריו שנבראו לשמשו וימשול עליה כאשר הוא מושל על אבריו, משא"כ אם היה בורא את הנקבה בפני עצמה לא היה יכול לדור עמה ולמשול עליה אלא כשאר בעלי חיים שהנקבות נפרדות מהזכרים ואין הזכרים מושלים עליהן, וזהו אומרו והתקין לו ממנו ר"ל שברא לו הנקבה מגופו ועי"ז יהיה בנין עדי עד ולא כשאר בעלי חיים שנפרדות זו מזה.

וחזר וסיים יוצר האדם כי השרוי בלא אשה אינו אלא פלג גופא ולא נגמרה יצירתו עד לאחר שנתקן לו הבנין עדי עד.

יוצר האדם

נעשה אדם נאמר בעבורך קאי ארשב"י - והרי נוח לו שלא נברא אלא דאר"ש יכול אני לפטור העולם כולו מן הדין וא"כ לשיטתו אין מה לפחד מיום הדין.

(כ"ק הרה"ק רמ"מ זצלה"ה מלעלוב)

הנה מה שאמרז"ל ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, אתם קרויים אדם ואין העכו"ם קרוים אדם, יל"ה עפ"י דאי' בזוה"ק (ויקרא ה') אדם כי יקריב ומאן דלא איקרי אדם לא יקריב לאפוקי מאן דהוא פלגא דגופא דאיהו פגים וכו' עי"ש וע"ש בזוה"ק (בראשית נ"ה ב') והנה אי' במדרש (ב"ר פי"א) אמרה שבת לפני הקב"ה לכולם נתת בן זוג ולי לא נתת אמר לה הקב"ה כנסת ישראל הוא בן זוגך עי"ש זהו הענין אתם קרוים אדם, כי ישראל יש להם בן זוג היא השבת, אבל עכו"ם ששבת חייב מיתה ולכן אינם קרויים אדם וזה הענין מש"כ בפע"ח שער השבת שמשם מחזיר לישראל בכל שבת אלף אורות וכו' וזהו הזדווגות ישראל עם השבת וכדאי' בזוה"ק יתרו (דף פ"ו א) תאני ר' שמעון עי"ש, וז"ש המדרש אדם אחד מאלף מצאתי זה משה ר"ל ישראל נקרא אדם מכח אלף אורות ע"י שהחזירה להם משה ולולא זאת אשה בכל אלה לא מצאתי כי לא היתה לה לשבת בן זוג וכו' עי"ש.
(הה"ק רשי"א ממאדויץ בהגהות לדברי פי' ויקרא)

ברכת שוש תשיש

ולפי שהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה (יבמות ס"ב ע"ב) אמר אח"כ שוש תשיש ותגל העקרה וגו', כלומר לאחר שנשא אשה שוש תשיש וכו'.

ונראה עוד דתגל העקרה קאי על ירושלים (עי' פירש"י), ויתבאר כמה שאז"ל (יבמות ס"ב ע"א) אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף, וע"י שנושא אשה ויוליד בנים יכלו כל נשמות שבגוף ובא יבא צמח ויגאלנו, וז"ש שוש תשיש ותגל העקרה בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה במהרה דכיון שזה נשא אשה יתקיים במהרה קיבוץ גליות ובא"י משמח ציון בבניה.

משמח ציון בבניה כדאמרינן בתנחומא כמה עתיד הקב"ה לנחמה קיבוץ בניה לתוכה בשמחה.

ברכת שמח תשמח

ואמר שמח תשמח ריעים האהובים, דהרי אמרו (ברכות ו' ע"א) כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר ח"ו עיי"ש, והנה הקב"ה נהנה מסעודת חתן כי עי"ז תתקרב הגאולה למען שמו יתברך וא"כ מחויב לשמחם, ולכן לאחר שאמר משמח ציון בבניה ואיכא שמחה מזה להקב"ה על גאולתנו ועל פדות נפשנו וכנ"ל אנו מתפללים שישמח החתן וכלה כדת לעשות.

כשמחך יצירך בג"ע מקדם

הנה השידוך הראשון היה הקב"ה השושבין והביא לו לאדם את חוה אשתו ולא ראה אותה אלא תרדמה נפלה עליו ולא הכיר בה מעולם ועי"ז שמעתי שאומרים כשמחך יצירך בג"ע מקדם.
(קוני' משנה בפרק האיש מקדש)

ברכת אשר ברא

ברכה זו נאמרת אפילו בדליכא פנים חדשות לפיכך פותחת בברוך ואינה נקראת סמוכה לחברתה ולכך פותחת בברוך.

אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה רינה דיצה וחדוה, אהבה ואחווה שלום וריעות. שבעה מיני רעות כנגד שבעת ימי המשתה עכ"ל העיטור מובא בתניא רבתי, וכן הוא בגמרא ורי"ף ורמב"ם ורא"ש. ובזוה"ק תרומה ששון ושמחה חתן וכלה אהבה אחווה גילה דיצה שלום וריעות, חיסר רינה.

אשר ברא ששון ושמחה. לשון ברא צ"ע ובאבודרהם כתב משום דשייך בריאה כחתן וכלה אמר לשון בריאה בששון ושמחה ולפי"ז הול"ל אשר ברא חתן וכלה וששון ושמחה, ונראה דבאמת בריאה מיוחדת היתה והוא ששון ושמחה ונבראה בריאה זו לחתן וכלה שבמקום חתן וכלה יהיה ששון ושמחה וזה שתקנו כמשוש חתן על כלה.

מזהרה ה' אלקינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה וגו' פסוק הוא שמסיים קול אומרים הודו לה' צבאות ובמקום זה אומר קול מצהלות חתנים מחופתם על לשון צהלי ורוני יושבת ציון כלשון הקרא דבנגינת נערים לא יבא לעולם הפסד ותקלה אבל מנגינת הבחורים באה חרבה לעולם שנאמר זקנים משער שבתו מה טעם משום דבחורים מנגינתם כלומר מנבלים את פיהם בפריצות.

(אבודרהם)

קול ששון וקול שמחה

קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות. יש כאן ה' קולות ובפ"ק דברכות א"ר חלבו אמר רב הונא כל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות כלומר הנאמרות כאן והרי זה מבזה חמשה קולות שנתבשרו בהן ישראל ואם משמחו מה שכרו א"ר יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמישה קולות שנאמר ויהי קולות וברקים וענן כבוד על ההר וקול שופר חזק מאוד וכתוב ויהי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלקים יעננו בקול והטעם בזה כי כוונת הנשואין להוליד בנים ולגדלם לת"ת ועל כן יש בנשואין חמשה קולות כנגד ה' קולות שנתנה בהן תורה וזוכה לתורה מדה כנגד מדה.

משמח חתן עם הכלה

והנה אשר ברא ששון ושמחה ר"ל לכבודו שכבוד השם בשמחת הנפש כדי שתהיה מוכנת לקבל מהורדו כי היגון סותם מקום הנפש והיא מחיצה מפסקת בינה לבין אלקיה שאין ראוי לאדם שיכעוס רק שנקבל גזרת השם באהבה שכל מי שנותן מחשבת היגון בלבו קרוב לכפור בהש"י הלא תראה שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה וזה כבודו ית"ש וכיון דאיש ואשה שכינה שרויה ביניהם אם לא יהיה בשמחה יושבת מדור השכינה ח"ו ולכן ברא ששון ושמחה

ושכינה שרויה ביניהם והיינו שמסיים משמח חתן עם הכלה כלומר משמח הקב"ה שכינה השרויה ביניהם, היינו עם.

ואמר חתן וכלה כנגד יצירת אדם וחווה, גילה רנה כנגד רני עקרה שהיא ירושלים וזהו שוש תשיש, ואח"כ שלום וריעות כנגד שמח תשמח רעים אהובים, והוא ע"ד הפסוק למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך ובזכות אהבה וריעות שתתקן השנאה שחרכה מקדשנו נזכה למהרה ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים ומסיים בא"י משמח חתן עם הכלה.

טעם לשינוי מטבע הברכה

חתן וכלה - חתן "עם" הכלה

וכתבו הראשונים בדרכת שמח תשמח היא דרך בקשה לבקש רחמים על חו"כ לשמחם בזווגם והצליחם במעשה ידיהם בשמחת זיווג אדם הראשון בג"ע והוא דרך שבח והודאה למקום על יצירת השמחה והזיווג בעולם לשעבר ולצעוק לעתיד לבא על שמחת ירושלים ולפיכך חותם באותה ברכה משמח חתן וכלה מפני שהיא דרך קשה וצריך לבקש רחמים על שניהם ואם היה חותם משמח חתן עם הכלה לא היה במשמע שמחה אלא לחתן בלבד שישמח בכלה אבל ברכת אשר ברא שהוא דרך שבח והודאה על שמחת הזיווג חותם משמח חתן עם הכלה משמח החתן לבדו שישמח על עסקי הכלה שכך כתיב ומשוח חתן על הכלה כ"כ המט"מ.

ועיין אבודרהם ובתניא רבתי הביא בשם העיטור להיפוך וז"ל בתרייתא משמע חתן עם הכלה לפי שראשונה ברכה על ב' יצירות בשמחת אדם וחווה אחרונה תפלה על הזוג לשמוח זה עם זה בהצלחה לפיכך מברך חתן עם הכלה לשון שמחת איש ואשתו ע"כ ע"ש ועיין רש"י כתובות ח' ע"א ד"ה משמח ובר"ן שם ועי' רש"י (דברים כ"ד ה').

אהבה ואהרה ושלום וריעות

שמעתי בשם הרה"ק הרבי ר' דוד מלעלוב זצ"ל שפ"א שמע איש אחד מהמוני עם שהתפלל ואמר בין כל פסוק ופסוק שם הוי' מחמת שבין כל פסוק כתיב הפסק שני נקודות באורך כזה, ומחמת שהורגל לומר כל שני יודי"ן ברוחב כזה. שם הוי' כמו כן קרא לשני נקודות באורך ג"כ שם הוי' ולא הי' אצלו שום נפק"מ ואמר לו הרה"ק הנני נותן לך סימן וכלל גדול שלא תטעה עוד לקרות לשני נקודות באורך לשם הוי' וזה הכלל שאם תמצא שני יודין יחד בשוה הוא שם הוי' אבל אם תמצא שני יודין זה על גב זה אינו שם ודבר זה לענין חברים נאמר והבן (ובספר נפלאות היהודי נדפס בדומה לזה בשם תלמידו היהודי הקדוש זי"ע).

(שיח שרפי קודש)

שבירת כוס

נדהגין שהחתן שובר כוס של זכוכית ברגלו זכר לחורבן. והוא ע"פ גמרא ברכות ל"א ע"א ובתוס' שם מכאן נהגו לשבור זכוכית בנושואין ע"ש ועיין ח"א למהרש"א שם ובצל"ח תמה עליו.

איזה כוס שוברין

והנה הרמ"א כתב דשוברין הכוס שברכו בו ב"א ובכנה"ג סימן ס"ה בהגב"י אות א' כתב דלא נתבאר איזה כוס לישבר אם של ב"א או ב"נ ומהר"ם מיניץ סימן ק"ט כתב דלאחר ברכת נישואין יתן ליד החתן הכוס של ב"א ויזרוק אותו להכותל וישבור והטעם שהכוס של ב"נ בא לגמור הזווג ומברכין והתקין לו ממנו בנין עדי עד אין סברא לשבר כוס של נושואין שמורה ח"ו על שבירת הענין וסימנא מילתא וע"כ טוב לשבר כוס של אירוסין ע"ש ונראה נמי כרמ"א וכ"כ הלבוש וכ"כ דהיה מנהג קושט"א. ומנהגינו שאין שוברין כוס של ב"א ולא של ב"נ נראה לפמ"ש הפמ"ג או"ח סוסי' תק"ס במש"ז סק"ד שכתב אבל ראיתי המנהג שלוקחין כלי זכוכית לב"א ומ"מ אין שוברין אותו אלא לוקחין כוס אחר ושוברין אותו ונראה דבתרתי פליגי בכוס של ב"א דלדעת

הרמ"א הוא של חרס וגם ששוברין אותו ולהפמ"ג הכוס הוא של כסף או זכוכית ושוברין כוס אחר. ואולי דהא בהא תליא דבזמנם שהיו מברכין ב"א בכלי חרס היו שוברין אותו אבל עכשיו שמנהגינו ששוברין כלי חרס בשעת שידוכין א"כ ברכת אירוסין נמי עושים בכוס של זכוכית ואין שוברין אותו וגם בהא לא דמי דבשידוכין המחותרים שוברין ותחת החופה החתן שובר.

* * *

במפר תולדות אהרן (זיטומיר) כתב בשם הבעש"ט זיע"א טעם למה בשעת שידוכין שוברין כל"ח ובשעת נישואין כלי זכוכית כי לעולם נעשים התנאים כשם שכלי חרס שנשבר אין לו תקנה כן אין מבטלין שידוכין, אך לאחר נישואין יכול לפוטרה ע"י גט. דוגמת זכוכית שיש להם תקנה. עי"ש. ובספר כתר ראש מובא דבר זה ממש בשם הגר"א ז"ל, ובדומה לזה כתב החת"ס בהגהות לאר"ח סי' תק"ס בשם מהרי"ט עי"ש.

ברכת כלה לחתן

במה"ק עבודת ישראל בליקוטים בד"ה הנה אני כתב חל"ק כדרך החתן וכלה כשמתייחדים בחדר מדרך הכלה לברך לחתן ולומר לו תזכה לאורך ימים ולהתייחד באהבה מעתה ועד עולם ולפעמים שהכלה אינה משכלת כל כך מדרך החתן ללמד אותה הברכה כלומר ברכני באזכה לשבת עמך לעולמים עכ"ל"ק.

ענין הייחוד שטוב

מזה שקוראין חדר הייחוד ולא חדר קידושין או חדר הזוג, אלא רז גדול יש בזה, כי מצינו (בראשית ב' י"ח) לא טוב היות האדם לבדו וגו' וברש"י שלא יאמרו שתי רשויות הן, הקב"ה יחיד בעליונים ואין לו זוג, וזה בתחתונים ואין לו זוג עכ"ל, לכן

בהשלמת קידושין, מתברר אז יחוד אלוך, שהוא יחיד בעליונים ותחתונים, וע"ז רומז חדר הייחוד דווקא.

(אמרי שאול)

סעודת נשואין

כתב מהרי"ל ה' עירובין אם יש צו שלא לנגן בכלי שיר לא יעשו הנישואין בלי כלי שיר ואם א"א במקומם ילכו למק"א, ובתשרי רדב"ז סי' קל"ב דהיינו דוקא בארצותיהם אבל בארצותנו איכא שמחה בכשר ויין ושיר בפה בשירות וקרובץ שתיקנו ראשונים, ועי' אלי' רבה א"ח סי' של"ח ס"ב או' ד' עי"ש.

המשמחו זוכה לה' קולות

ברכות ר' ע"א, ואם משמחו מה שכרו, וקשה מה השאלה הלא די שלא עבר על הקולות, וי"ל דרק אמרינן הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בה' קולות אבל מי שאינו נהנה ואעפ"כ משמחו מה שכרו וכו'.

(כ"ק אדמו"ר רא"ם וצוקלה"ה מגור)

מחילת עוונות לכל המסובין

פסחים קי"ד. בתד"ה ואין, דהמיטב בסעודת נשואין ניצל מדינה של גיהנם, וי"ל שזה יהיה מקור למ"ש בספר דגל מחנה אפרים דגם להמסובין אצל החתן מוחלין להם עונותיהם.

(כ"ק אדמו"ר רא"ם וצוקלה"ה מגור)

מזמרין לחתן בשעת אמירת הדרוש

טעם המנהג שבשעה שהחתן דורש קודם החופה מזמרין העולם י"ל שאמרו ז"ל (יבמות ס"ד) כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה במערבא אמרו בלא תורה בלא חומה ובגמ' קידושין (כ"ט) א"ל רב הונא לרב המנונא מ"ט לא פריסת סודרא א"ל דלא נסובנא אהדרינהו לאפיה מיניה א"ל חזי דלא חזית להו לאפי עד דנסבת, הרי דהגם דרב המנונא אדם גדול

היה לא רצה רב הונא שיראה פניו עד שישא אשה. ובגמ' מנחות (ק"י ע"א) ומנחה טהורה זה הלומד תורה בטהרה נושא אשה ואחר כך לומד תורה נמצא דתורה שלמד קודם שנשא אינה כל כך במעלה ולכן כשהחתן דורש בתורה שלמד בלא אשה מזמרין להודיע שהיתה תורה בלי טהרה והוא שרוי בלי תורה וכרב הונא שהדר לאפיה מיניה ולא רצה לדבר עמו דברי תורה עד שישא אשה.

(מכת"י כ"ק אדמר"ר מרן שליט"א)

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך

קודם האכילה יש קבלה מהרב הקדוש ר' דוד מלעלוב זצ"ל, שיתפלל על ג' דברים: א' שהאכילה יהא לתיקון כמ"ש בספה"ק, ב' שיהא לבריאות. ג' שלא יהא שום מכשול ח"ו של ספק טריפות.

(נפלאות חדשות)

אכילה לשמה

פ"א ה"י הרה"ק רי"מ מזלאטשוב זצ"ל בקלימנטוב, וה"י שם כמה צדיקים, וגם הרה"ק ר"ד מלעלוב ה"י שם, וכשנסע משם הלך הרה"ק ר"ד לתוך העיר, (שמא לא יוכל להגיע אל הרי"מ ליקח ממנו פרידת שלום), וכשעבר הרי"מ לפניו הלך ר"ד אליו עם פיתקא, וכ' שם שיתפלל עבורו שיוכל לאכול לשמה, ובירך אותו שיוכל לאכול לשמה.

(מגדל דוד)

* * *

שלחן דומה למזבח

פ"א התאכסנו אצל המגיד הקדוש מקאזניץ זצ"ל אלו השלשה צדיקים, היהודי הקדוש מפרשיסחא, והרה"ק ר"ר פישלי מסטריקוב, והרה"ק ר"ר דוד מלעלוב, והמגיד הק' ה"י יושב

במטתו מחולשת כחו וגם שלחנו הי' סמוך למטתו ועשה סעודה לפני השלשה צדיקים הנ"ל מן מאכלי חלב והושיב אצלו בסמוך לו את היהודי הקדוש, והרה"ק ר"ר פישלי והרה"ק הר"ר דוד מלעלוב היו יושבין זה כנגד זה בצדדי השלחן אחד מימין ואחד משמאל, והמגיד הקדוש והיהודי הקדוש שהיו יושבים ביחד היו מספרים ביניהם והמתיקו איזה סוד בחשאי, והרה"ק הר"ר פישלי הי' חשקו מאוד לשמוע והטה את אזנו לשמוע מה הם מדברים, והרה"ק הר"ר דוד מלעלוב הי' עושה את שלו והי' אוכל לחם וחמאה טח על פני כנהוג, והרה"ק המגיד אמר להר"ר פישלי מפני מה אין אתה משגיח ללמוד מזה האברך (על הרה"ק הר"ר דוד מלעלוב אמר כן) אוכל חתיכה לחם עם חמאה והוא קרבן, ועוד חתיכה לחם עם חמאה וג"כ הוא קרבן ע"כ.

(נפלאות היהודי)

הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו

כל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בה' קולות, ופירש"י מזלזל בה' קולות, אולי הפי' דאי' בסה"ק דע"י תפלה צריך לבטל ב' קליפות א' הממונה על יללות והב' ממונה על תוף ומחול שמחה של הוללות ר"ל, ולכן אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה של מצוה (ברכות ל"א) כדי לבטל כח הטומאה של שמחה זרה, ואח"כ יתפלל בדמעות ובכי, ובשעת שמחת חו"כ שרומזים על יחוד עליון צריך כ"א ואחד שישמח בשמחה הזאת ובכח קדושת השמחה לש"ש זוכח ומבטל קליפ' מחלת הממונה על ההוללות, ר"ל, וזהו הפי' בירושלמי (ביכורים פ"ג ה"ג) חתן מוחלין לו כל עונותיו דכתיב וילך אל ישמעאל ויקח את מחלת, וכי מחלת שמה וכו' אלא שנמחלו לו כל עונותיו כתינוק בן שנה. והיינו ע"י השמחה שאחר התשובה ביום זה, וזה שנקראת אז מחלת להורות ע"ז שנתבטל ע"י שמה מחלת ונעשה בשמת, ע"ד שאחז"ל בירושלמי ובמדרש (עי' רש"י תהלים מ"ח) מור וקציעה כל בגדותיך א"ת בגדותיך אלא בגידותיך, ומכל העבירות נעשו וכיות ובא כפרה לכל העולם, וחסד ואמת שהם בגי' חתן וכלה

ברכת המשנה

צא

כמבואר במד"פ אז צריך צדק ושלוי שהוא יחוד עליון נשקו, וכו', ומי שאינו משמח חלילה להקב"ה בשמחה הזאת היא בחי' זלזול לה' קולות כי מראה ח"ו שהקל"י נתערב בה ולא נתבטלה ח"ו זה זלזול לקולות.

(ישמח ישראל להרה"ק מאלכסנדר זצוקל"ה)

* * *

איתא דמדת יסוד נק' לחם כמאה"כ כי אם הלחם אשר הוא אוכל כפירש"י ז"ל שם ועיקר המצוה לכוון לקיים רצונו ית"ש וזהו ענין הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו שאינו מכוי' לעשות נח"ר לשם המצוה, דאם היה מכוי' לעשות לשם המצוה אז המצוה היה משמחו כמ"ש פיקודי ה' ישרים משמחי לב (תהלים י"ט) משא"כ שמכוי' להנאת עצמו אז ואינו משמחו, עובר בה' קולות דמדת יסוד הוא מדה הו' מז' המדות והיא כוללת כל החמש הקודמות, דיסוד נקראת כל שכוללת כל המדות לתוכה, ועי"ז שפוגם ביסוד פוגם ג"כ בכל הקודמות השי"ת יזכנו לתיקון השלם. (עקידת יצחק מאלכסנדר)

אגרא דבי הילולא

אגרא דבי הילולי מילי, בזה הכח אנו יכולין לפתוח פה בתורה אגרא ותפלה, וכמ"ש הנמו"י על כאילו קבלה מהר סיני, על מאחז"ל (מנחות ל') הלוקח ס"ת מן השוק כאילו חוטף מצוה מן השוק, ופי' הנמו"י שאין לו שכר גדול כ"כ כמי שטרח בכתיבתו ויש מקום למדת הדין לחלוק ולומר אלמלא שבאה לו בלי טורח לא הי' עושה אותה, כתב הוא בעצמו או שהגיה בה אפילו אות כאילו קבלה וכו' שטרח בעצמו או שכר הסופר לכתבו וטרח בתיקון הקלפים כאילו קבלה מהר סיני, ויש למדת הרחמים לומר כמו שטרח זה טורח זה, כן היה טורח ללכת במדבר כדי לקבל

התורה מהר סיני עכ"ל, ובעל שמחה היינו שהוא בעל המשפיע שמחה.

(ישמח ישראל ליקוטים)

* * *

אֵיתָא בספר כנפי יונה על מאחז"ל אגרא דבי הילולי מילי (ברכות ו') כמו שקורין ה"כתובה" בשמחת הנישואין כן מזכירים בשמים ממעל ביומא דהילולא צדקת הצדיק ומעשיו הטובים. (תפארת שמואל - אלכסנדר, וארא)

ברכת שהשמחה במעונו

ברכת שהשמחה במעונו נראה בדרך צחות לפמ"ש הקב"ה יושב ומזווג זווגים ודרך השדכן לשמוח על החתונה יותר מן המחותרנים שגרם לשמחה זו ואצלו השמחה בשלמות אבל אצל המחותרנים השמחה בבחינת וגילו ברעדה שעדיין לא ידעו אם זה הזווג האמיתי, ולכן היודע תעלומות השמחה במעונו.

ובעה"ט כתב שהשמחה במעונו, שבע שמות יש לו לרקייע, וילון רקיע שחקים זכול מעון מכון ערכות. ולפי שבמעון מקום השיר כדגרסינן בחגיגה (י"ב ע"ב) מעון שבו כתות ממלאכי השרת אומר שירה לפני הקב"ה כדכתיב החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים לפיכך אומר שהשמחה במעונו, וביהמ"ק נקרא מעון דכתיב המעון הזה אם אלין הלילה (ב"ב דף קס"ו וכריתות ח' ע"א) ולפי שבו השרה שכינתו והלויים אומרים שירה לפני הקב"ה בכל יום אומר שהשמחה במעונו. ועיין תניא רבתי ואבודרהם.

* * *

כתב בס"ח סימן תתשכ"ח, המברך שהשמחה במעונו צריך לחקור אם קיימו וגילו ברעדה (תהלים י"א) אם רעדה במקום גילה קיימו אבל אם אדם לוקח לו אשה שאינה הוגנת או הוא אינו הגון או שניהם אינם מהוגנים או אין תרבות שם וניכול פה ביניהם או נשים יושבות בין האנשים שהרהורים שם לא יתכן לברך שהשמחה במעונו.

נוסח ברכה לחתן וכלה בברהמ"ז

ודע דבמחזור רומי הוסיפו בברהמ"ז הרחמן הוא יברך את החתן הזה ואת הכלה הזאת כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל כן יתברכו יחד בברכה שלמה ונאמר אמן. "יהי רצון מלפני אלקי השמים שלא יבוש החתן הזה ולא תכלם הכלה הזאת ולא יבשו בכנים ולא יכלמו בכני בנים לא יבשו בעוה"ז ולא יכלמו לעוה"ב ישמח החתן עם הכלה כלה תשמח בחתן ובכנים ובכנות בעושר ובנכסים ויצליחו מאד בכל נכסיהן ויהיו נכסיהם מוצלחין וקרובין לעיר ואל ישליט שטן לא במעשה ידיהן ולא במעשה ידינו ולא יזדקק לא לפניהם ולא לפנינו שום דבר והרהור עבירה ועון מעתה ועד עולם", ממרום ילמדו עליהם וכו'.

האי עלמא כבי הילולא דמיא

האי עלמא כבי הילולא דמיא (עירובין נ"ד) כידוע החתונה בלא קידושין אי אפשר והקידושין היא פרוטה ובלעדה א"א להיות החתונה אמנם אעפ"כ אין הפרוטה זו עיקר כוונת החתונה כלל, אך עיקר המכוון היא הזיווג חו"כ, וכך האי עלמא היא הפרוטה ובלעדה אי אפשר כמובן אעפ"כ אין הפרוטה עיקר הכוונה כלל וכלל לא, אלא עיקר המכוון היא הזיווג והדביקות בה' אלקים חיים באמצעות תו"ת והבן.

(כללי אורייתא - אות ה')

שכר הבדחן וכלי זמר

ע"פ שראיתי בס' דבש לפי ערך שכר, וז"ל שכר נקרא אם הוא מזכה את הרבים אך על קיום המצוה הוא מתנת חנם עי"ש וז"ש האי עלמא כבי הילולא פי' מצוה דהאי עלמא כבי הילולא דמי היינו השכר שנותנין להבדחן וכלי זמר עבור שמשמחין החתן והכלה וכל האנשים על החתונה כך שכר דהאי עלמא הוא כשמזכה את הרבים כי שכר מצוה שאדם בעצמו עושה ליכא בעולם הזה רק כמתנת חנם וד"ל.

(כללי אורייתא - אות ה')

כיצד מרקדין לפני הכלה

ת"ר כיצד מרקדין לפני הכלה ב"ש אומרים כלה כמות שהיא (כתובות י"ז ע"א). כ' מורי בהפלאה ז"ל דמשבחין אותה במה שנמשלה כנסת ישראל ושבת לכלה. ולפע"ד דגם ב"ה שאומרים כלה נאה וחסודה י"ל שיתכוונו האומרים על כלה עליונה כ"י ושבת ות"ח דאיקרי כלה. ואין בזה משום גניבת דעת כדאמרינן פג"ה (חולין צ"ד ע"א) אם יש שם חבר עיר מותר ע"ש, וה"נ כיון דאורחא כך מי שלקח מקח מן השוק וכו'. ואולי להכי שרו במערבא לא כחל ולא שרק וכו' לפמ"ש מהרש"א בח"א (שם) דשרו לר' זירא לא כחל וכו', ר"ל שאיננו צבוע אלא תוכו כברו, וה"נ שרו במערבא לכלה נאה וחסודה לא כחל וכו' ר"ל שאין אנו אומרים כן ע"ד צבועה ולכווין לכלה אחרת כי זאת היא המעלת חן. ונ"ל ר' יהודה בר אילעאי רצה להשמר טפי מדבר שקר ע"כ נקט בד הדס המרמז על הצדיקים ובפרט לת"ח המשולשים במקרא משנה ותלמוד לעומת ההדס כלה נאה וחסודה. ורב אחא עשה בהיפך הי' מרכיב לה אכתפי' לומר אין שום זיוף בדבר כי בוודאי כוונתו אהכלה הלזו. והיינו דקאמר אי דמיין לכו כי כשורא, היינו משום דמ"ש על הכלה בעצם שהיא נאה משום דאין אשה אלא לבנים, ולהא מילתא מיהת נאה היא אפי' חגיגת וסומא, והיינו כי כשורה לצלמא (כתובות פ"ו ע"א) שעשוי' לצור בו צורות, וה"נ

אי דמיינ בעינינו שאין אשה אלא לצור צורות הולד אזי אמת הוא שהיא נאה, ואל"ה ה"ל מדבר שקר תרחק, ועיין הפלאה.

(חת"ס כתובות י"ז ע"א)

* * *

אמרו עליו על ר' יהודא בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה. היו רגילין בהדס לפני כלה ע"ד שאחז"ל פ"ק דמגילה (י"ג ע"א) אסתר לא ארוכה ולא קצרה אלא בינונית כהדס. ולפי דרכנו נ"ל דר' יהודה בר אילעאי הפליג בחסידתו שלא לומר סתם כלה נאה וחסודה על זאת הכלה אעפ"י שהכוונה נאה במעשים וכל ישראל בחזקת כשרות, מ"מ לא רצה להעיד כן בפיו, ע"כ נטל בד של הדס שצדיקי ישראל נמשלין בו בגלות כמבואר שם פ"ק דמגלה ע"ש דכתיב (זכרי' א' ח') והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה, ונקראו ת"ח כלה, כי כן אז"ל (שמ"ר מ"א ו') מה כלה מתקשטת בכ"ד קישוטים אף ת"ח צריך להתקשט בכ"ד ספרים, ע"כ אמר כלפי ההדס שהי' נושא כלה נאה וחסודה.

(חת"ס שם [דפוס סטמר] י"ז ע"א)

שמחת חתן אף בלא ריקודין

הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בה' קולות (ברכות ו') ותמיה הרי מי שאינו יכול לרקוד ולשמח יעבור על ה' קולות, אלא ע"י שנשארים ועומדים לראות בזמטוטי חתן וכלה ולהסתכל בשעת הריקודין והבדיחה, ולפי רוב ע"י הקהל מתעורר בלב המשוררים והמשמחים, ביתר שאת ועוז, ובזה גם הוא משמח. (הרה"ק ר' יחזקאל מקוזמיר)

ענין מחול וריקודין לעת"ל

עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים לע"ל, דרכו של מחול שמתחילה מתרחקים הרוקדים זה מזה כאלו הם ברוגז

ואח"כ מתחבקים שניהם באהבה כי כן הוא דרך המתול וכן יראו הצדיקים שמקודם תבא ההתרחקות ואח"כ תבא האהבה.
(הרה"ק ר' יחזקאל מקוזמיר)

השפעות שמחת החתונה

מאמתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה (ברכות נ"ט) היינו בשעת שמחת חו"כ אפשר להשיג השפעות ברכות וישועות.

(הה"ק ר' ישראל ממודזין)

שמחת החתונה בארץ ישראל

ברוך אלוקינו שהשמחה במעונו, י"ל עפ"י זוה"ק (במדבר קי"ח) שמחו ירושלים וגו' בגין דחדוה לא אשתכח אלא בזימנא דישראל קיימא בארעא קדישא דתמן איתחברת איתתא בבעלה עי"ש לכן מזכירים את ירושלים על ראש שמחתינו שמחת כנס"י, וזהו ישיש עליך אלוקיך כמוש חתן על כלה, (ישעי' ס"ב ה') והוא רק באר"י, וזהו שהשמחה במעונו וציון נקרא מעונו כדכתיב (תהלים ע"ו) ומעונתו בציון, ופלא "שהשמחה במעונו" בגימט' "ארץ ישראל".

(אמרי שאול)

לא היו י"ט לישראל כט"ו באב

מ"ש לא היו ימים טובים בישראל כט"ו באב ויוה"כ שבו בנות ישראל יוצאות וכו' שלהי תענית וב"ב קכ"א ע"א וי"ל למה דוקא בזמנים אלו ומה שייכות לבנות ישראל ליום זה דוקא. וי"ל לפ"מ שאמרו ז"ל יבמות ס"ב ע"ב א"ר תנחום א"ר חנילאי כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה כו' במערבא אמרי בלא תורה בלא חומה בלא תורה דכתיב האם אין עזרתי בי וגו' בלא חומה דכתיב נקבה תסובב גבר, והנה בגמ' שם אמרו תניא ר"א הגדול אומר כיון שהגיע חמשה עשר באב תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה אמר רב מנשה וקרד

ליה יום תבר מגל מכאן ואילך דמוסף יוסיף שאינו מוסיף יסיף מאי יסיף תני רב יוסף תקבריה אמיה ועיין רש"י ורשב"ם שם ולפ"ז ע"כ מי שאין לו אשה אין לו תורה וחייב לישא אשה לקיים מכאן ואילך דמוסף ושפיר דוקא ביום זה תקנו לישא אשה, והא דיו"כ גמי כיון דמוחלין להם כל עונות אם ישא אשה יוסיף בקדושה ולא יחטא ואמרו מנחות ק"י הלומד תורה בטהרה זה הנושא אשה וכו'.

(מהב' החתן ר' עמרם קליין שליט"א)

כמה אוכלי פת בעי לברך שבע ברכות

שלשה שאכלו פת ושבע אכלו או שתו אצל החתן ולא אכלו פת יכולין לברך שבע ברכות עיין מנח"פ א"ע סי' ס"ב ס"ה שחלק על הזכור לאברהם שהצריך שבעה אוכלי פת, ועיין מהרש"א אלפאנדרי (א"ע סי' כ"ח) ובשו"ת האלף לך שלמה (א"ח סי' צ"ג) ומיהו לכתחילה טוב שיאכלו שבעה פת ככהמ"ז בעשרה.

מי שלא אכל אי מותר לברך שבע ברכות

האחרונים נחלקו במי שלא אכל אצל סעודת חתן אי יכול לברך השבע ברכות בשו"ת פני יצחק ח"א סי' ק"א ובזכור לאברהם מספקא להו אי דוקא מי שאכל יכול לברך אבל מי שלא אכל לא יכול לברך, והעולם נהגו להקל ולברך, וחשבתי דאולי תלוי בהא מחלוקת אי מי שהוא לפנים חדשות בעי לאכול דוקא או די שהוא חשוב שמתקנין בשבילו, ודע דרכינו ירוחם כתב דאפילו לא אכלו כלום גמי מברכין ז"ב והבאתי דבריו בהלכות גדולות כתובות ע"ש.

אם חומה היא

אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף - אם מבדילה ח"ו חומה של ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים אזי העצה היעוצה נבנה עליה טירת כסף - טירה של געגועים וכיסופים.

(כ"ק אדמו"ר רמ"ב וצלה"ה מלעלוב)

אשר צג. מלשון ויצג את המקלות כלומר נטע: אגוז. אלו ישראל שנמשלו לאגוז דכתיב (שה"ש ז"א אל גנת אגוז ירדתי, שאמר הקב"ה שנקרא חתן של כנס"י שנקראת כלה ועל הרבה דברים נמשלה כלה לאגוז, ומרמז נמי

לאחר קיום המצוה מברך ברכת אשר צג וזה נוסחתו:

ברוך אתה יי אל-ינו מלך העולם אשר צג אגוז בנן ערן שושנת העמקים בל ימשול זר במעיין חתום על כן אילת אהבים שמרה במהרה חוק לא הפרה ברוך הבוחר בזרעו של אברהם:

על הבתולים של בנות ישראל דמה אגוז יש בו קליפות זה על זה כך בנות ישראל שמשמרות קליפת בתוליהן וכן מסיק בל ימשל זר במעיין חתום, פרישה. ואפשר כיון דהבתולים תמונתם כאגוז ובראשו פה קטן לפתוח: שושנת העמקים. ישראל נמשלו לשושנה דכתיב כשושנה בין החוחים, ומרמז נמי על הבתולים כדכתיב סוגה בשושנים שהוא גדר קל ואין פורץ בו ליכנס הכי נמי חתן נכנס לחופה ולבו מתגעגעת לחיבת חיתוניו בא לזקק אמרה לו טיפת דם כחודל ראיתי הרי פורש מיד הרי סוגה בשושנים (רש"י בשיר השירים): בל ימשל זר במעיין חתום. על שם גן נעול מעיין חתום: אילת אהבים. ישראל נמשלו לאילת אהבים ומרמז על הבתולים דמה אילה רחמה צר ובתוליה חוזרין כל פעם ולעולם אינה בלא בתולים כך בנות ישראל שמשמרות בתוליהן ולעולם אינו בלא בתולים עד שתנשא: שמרה בטהרה. כלומר שמרה בתולה ועל דרך איש לא ידעה והיינו בטהרה: וחק לא הפרה. כגון חק זרע אברהם הקדושים לא הפרה ברוך הבוחר בזרעו של אברהם:

ברכת אשר צג

כך הוא נוסחת הברכה הובא ברבינו הגדול בעל הלכות גדולות ריש כתובות ובפוסקים בשם הגאונים, ועיין רא"ש פ"ק דכתובות דלא מצאנו ברכה זו בשום מקום בתלמוד ומתקנת הגאונים היא, ומברכין לאחר המצוה ולא עובר לעשייתן, וצריכה כוס ולא יברך בלא כוס, וכתבו האחרונים שאין לברך ברכה זו בשם ומלכות אלא יאמר בלי שם ומלכות ויהרהר השם בלבו, ועיין א"ע סימן ס"ב ובספר משנה הלכות כתובות ס"ק ח' באריכות.

גאולה העתידה בזכות הנישואין

וכמו שנגאלו ישראל ממצרים בזכות שהיו פרים ורבים כמו כן יגאלו לעתיד בזכות שהם פרים ורבים, ומנין לך תדע לך שהוא כן שאין ישראל נגאלים אלא אם כן הם פרים ויהיו מלא כל

העולם שנאמר (ישעי' נ"ה ג') כי ימין ושמאל תפרוצי וזרעך גויים יירש וערים נשמות יושיבו.

(תנ"כ"א זוטא י"ד ו')

ויהי בבוקר והנה היא לאה וגו'

פעם אחת שב אדמו"ר הרב הקדוש מרן דוד צבי שלמה (נכד ר' משה מלעלוב) זיע"א לביתו מסעודת מצוה של הילולא דרבי זצ"ל (הרה"ק בעל בית אהרן זצ"ל מקארלין). והי' בגילופין, ובביתו הי' איש אחד או שנים מאנ"ש, ויאמר, יש לי הרבה מה לומר אבל אין לי בפני מי לומר, בסיום דבריו אמר, ויהי בבוקר והנה היא לאה, בבוקר היא תיקון לאה.

(לקוטי דברי דוד פ' ויצא)

פנים חדשות

גרסינן בפ"ק דכתובות (ז' ע"א) רב אסי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות מברך כולהו ואי לא אפושי שמחה בעלמא הוא מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא. וי"ל בפנים חדשות מה הוא ומ"ש אם יש אפושי שמחה בלי פנים חדשות סוף סוף אפושי שמחה הוא, ובב"ד ויכל אלקים ביום השביעי אמר הקב"ה בואו ואמרו שירה פנים חדשות באו לכאן וזהו שנאמר מזמור שיר ליום השבת וי"א שגם י"ט מקרי פ"ח ואפילו פורים לי"א, וי"א שחתן הדורש משום הדרשה הוא כמו פ"ח ועיין א"ע סימן ס"ב ובמשנה הלכות כתובות סימן ה'.

והנראה לפענ"ד לפ"מ שכתב הכל בו טעם שמברכין שהשמחה במעונו שהשמחה השלמה במעונו של ה' ולא לפנינו לפי שהיכולת שלו לחדש לו פנים חדשות שהרי הרקיע שבו מלאכי השרת אומרים שירה נקרא מעון ובכל יום ויום נבראים מלאכים אבל השמחה השפלה והחסרה אצלנו שאין אנו יכולים להביא פנים חדשות לרצונינו ע"כ.

נראה דהשמחה השלמה אינה רק אם יתחדש דבר מה שלא היה עוד בשמחה זו וכל שהיה כבר בשמחה זו חסר בשלימות השמחה ואין אנו יכולים להביא פ"ח לצוננינו אבל לפי"ז הרי בשבת שיש לכל ישראל נשמה יתירה הרי פנים חדשות באו לכאן וי"א דעם יו"ט דשמחת יו"ט נמי פ"ח הוא שהוא שמחה חדשה שמחת החג ולפי"ז מובן נמי משום הדרשה לפ"ח דמבואר בזה"ק דהמחדש חידושי תורה הרי זה בורא עולמות וז"ש המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית וא"כ הו"ל פנים חדשות מכח חידושי תורה, א"י לפ"מ דכתיב דהמחדש חידושי תורה נבראים עי"ז מלאכים וא"כ גם בידינו להשלים השמחה ולברא מלאכים חדשים שהם פ"ח ושפיר מברכין ע"י דרשה.

ארץ ישראל אי הוי פנים חדשות

ג' פקודי תשמ"ד באוירון לארצה"ק

בדבר החקירה אי הנוסע מחו"ל לארצה"ק והוא חתן אי א"י הו"ל בכלל פנים חדשות, לפימ"ש הגה"ק המגיד מקאזניץ זיע"א (עבודת ישראל, לסוכות) דאושפיזין בסוכות הו"ל פנים חדשות.

והגם כי הוא דבר פלא מ"מ בדרך דרוש, ע"ד קוב"ה חדי בפלפולא, הנה איתא במדרש דשבת הו"ל בכלל פ"ח ונחלקו הפוסקים בטעם הדבר. והארכתי בזה במקו"א (ע"י ברכת המשנה דף ט"ו ונ"ט ושו"ת משנה הלכות ח"י סי' כ' - המלקט), וי"ל או מטעם קדושת השבת הוא או משום נשמה יתירה שבאת לאדם הו"ל בכלל פ"ח, ובדרך רמז י"ל ממה שאמרו בירושלמי הובא בתוס' ב"ק ל"ז ע"א דמועד לשבת לא הוי מועד לחול דבשבת לא מכירה הבהמה את האדם עי"ש, וביארתי במק"א הטעם דבשבת נשתנה צורתו מחמת נשמה יתירה שיש בו. ואמרו ז"ל שבת קנ"א ע"ב אין החי שולטת באדם א"כ הלכה ממנו צלם אלקים ולפי שקדושתה גדולה מאד ומחלליה פוגם הרבה אזדה לה צורת

אלקים, וע"ד שאמרו המחלל שבת הר"ז גוי גמור לכל דבריהם וכו', ולכן יש חילוק בין שבת לחול דפנ"ח באו לכאן.

וי"ש לחקור למה תקנו לברך ז"ב על פ"ח דייקא ואי ליכא לא, ואי משום תוספות שמחה והלא אפי' יוסיף בשמחה הרבה לא יתחייב בכרכה רק עם פ"ח ואמרתי הטעם דהנה אמר בפרד"א שלשה מוחלין להם עוונותיהם חתן מלך והעולה לגדולה וכיון דחתן מוחלין לו כל עוונותיו נמצא דפנים חדשות באו לכאן וע"ד שכתב הרמב"ם בהל' תשובה פ"ב שאחר ששב צריך לקרא לעצמו שם אחר, כלומר שאחר וחדש הוא לגמרי ע"ד שאמרו נפש חי הוא שמו, והיינו פ"ח וא"כ החתן לאחר החתונה הוא בעצמו פ"ח באו לכאן, וזהו השמחה שלו ולכן תקנו ז"ב כל שבעה אבל רק עפ"ח והבן.

והנה כתבנו כבר דגם ע"י תורה שבורא עולמות חדשות הר"ל פנ"ח, הרי לן שפ"ח מיקרי או שיש כאן גברא חדש או שפניו נתחדשו ע"י תשובה או שבונה עולמות חדשות נמי הר"ל פ"ח, ומעתה נראה דהעולה לא"י הרי אמרו המהלך ד' אמות בא"י הרי"ז בן עוה"ב, והדר בא"י מוחלין לו כל עוונותיו ע"י שלהי כתובות (ק"י ע"ב) אמר ר"א וכו', ולפי"ז כיון שבא לשם ומוחלין לו כל עוונותיו מ"מ אכתי הי"ל מה שדר בחו"ל ועכשיו שחזר לא"י וקיים וישבת בה נעשה גם כזה פנים חדשות, ועוד נראה דהעולה לא"י נעשה ברי' חדשה לפימ"ש ז"ל והובא ברש"י והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו דמלאכים שלוהו בא"י אינם נכנסים לחו"ל, ואפי' המלאכים אינם יורדים לחו"ל, או לפימ"ש שכתב המקובל בספה"ק חסל"א (אזולאי) מעין ג' נהר י"ד דקודם שנכנס לגור בא"י דרך קבע נותנין לו בחי' נפש מעולם היצירה עי"ש, וא"כ כשבא לא"י באו מלאכי א"י ללוותו או נשמתו וממילא איכא פ"ח, ואולי לפימ"ש במדרש ב"ר פ"ח דבאדה"ר היו המלאכים השושבינין וכשמחך יצירך בגן עדן מקדם, וקמ"ל כמו התם היו המלאכים הפ"ח וה"נ כאן הי"ל פ"ח.

ועוד טעם דהנה יש להבין מ"ש המג"א בשם הזוה"ק דאפשר לקיים שלש סעודות עם תורה וצ"ב, מה זה ענין תורה לסעודה, והגם שאמרו לכו לחמו בלחמי וגו' והוא לחמה של תורה, ונראה דבשבת וקראת לשבת עונג כתיב וכיון דיש לו להגוף הנאה ותענוג מאכילה ושתי' חייב לאכול, אבל הרי בשבת איכא נמי נשמה יתירה ולהנשמה בוודאי התענוג בלימוד התורה ובפרט בש"ק שקדושתו גבוה ולכן כיון שכבר בשתי סעודות קיים לענג הגוף, אבל בסעודה שלישית עידן רעווא דרעווין סגי לענג הנשמה בלבד וכ"ש הנשמה יתירה שאינה מורגלת באכילה כמו הנשמה שבגוף שבכל ימות השבוע, והדברים נעלמים וידועים למבין, ולפ"ז הפ"ח נמי היא כדי שירכה סעודה עבורו, ולפ"ז כיון דאפשר לקיים בסעודה שלישית בד"ת הכ"נ הו"ל פ"ח. ועי' שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' מ' דסעודה ג' עצמו הוי פ"ח עי"ש.

אכן עוד טעם נראה לפימ"ש ז"ל (כתובות ע"ה) חד מינהו כתרי מינן וכי סליק להתם כתרי מינהו, ובמקום אחר ביארתי הטעם בזה משום דאלקים יבקש את הנרדף וע"ד שאמרו כי סליק ר"ז וכו' אחיכו עלי', והבן, ואמנם כי כן העולה מחו"ל לא"י חד מינן נעשה כתרי מינהו וא"כ האי שני הו"ל בכלל פנים חדשות. (מכת"י כ"ק אדמו"ר שליט"א)

תשעה וארון ושבת מצטרפים

ולענין פנים חדשות

בגמ' ברכות מ"ז ע"ב אמר רב הונא תשעה וארון מצטרפין א"ל ר"נ וארון גברא הוא וכו' ותימה דמה ס"ד דר"א דארון ושבת גברא הוא ועוד תימה מה שתי' תשעה נראין כעשרה מצטרפין וקשה למי מצטרפין.

(כ"ק אדמו"ר ראמ"ב שליט"א מלעלוב)

ואשר נלפענ"ד במה שאמר רב אמי שנים ושבת מצטרפין א"ל רב נחמן ושבת גברא וכו' והנה בצל"ח הקשה אמאי לא פריך כשאמר לי' ר"א שני ת"ח המחדדים וכו' אטו חידודי גברא הוא.

ומה שנראה בס"ד דהנה במדרש (הובא באהע"ז סי' ס"ב) ויש אומרים דשו"ט ראשון ושני הוה כפנים חדשות. ועיין חידושי הר"ן כתובות ד"ה וחתנים מן המנין הביא בשם הירושלמי ומסכת סופרים וז"ל ומברכין בשבת ואין חוששין לדעת אם יש פנים חדשות לפי שא"א שלא יהי' בשבת אחד שלא הי' אתמול וי"א שסומכין על מה שאמרו במדרש וכו' ועיי' במשנה הלכות גדולות סי' ו' מסכת כתובות ודו"ק.

ובב"ר ויכל אלוקים ביום השביעי אמר הקב"ה בואו ואמרו שירה פנים חדשות באו לכאן וזה שנאמר מזמור שיר ליום השבת וי"א שגם יו"ט מקרי פ"ח וי"א אפילו פורים וי"א דחתן הדורש דהדרשה הוי נמי פ"ח וצ"ב חתן הדורש מה פ"ח הוא. ובספרי ברכת המשנה דף מ"ז ענין פ"ח כתבתי לפי"מ שכתב הכל בו טעם שמברכין שהשמחה במעונו שהשמחה השלימה במעונו של ה' ולא לפנינו לפי שהיכולת שלו לחדש פנים חדשות שהרי הרקיע שבו מלאכי השרת אומרים שירה נקרא מעון ובכל יום ויום נבראים מלאכים אבל השמחה השפלה והחסרה אצלינו שאין אנו יכולין להביא פנים חדשות כרצוננו ע"ש.

והנה שבת הנקרא פנים חדשות או לכאן י"ל משום קדושת שבת ונשמה יתירה שנתחדש בזרע קודש בני אברהם יצחק ויעקב וי"א דגם יו"ט נמי נקרא פ"ח שעכ"פ נתחדש שמחת החג והנה מבואר בזוה"ק דהמחדש חידושי תורה בורא עולמות ורמוז לדבר המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית וממילא לענין פ"ח הו"ל בכלל, ואמרו ז"ל עוד דהמחדש חידושי תורה מכל אות ואות נבראים ממנו מלאכים שהם פ"ח.

ומעתה נראה דזה שאמר רב אמי שנים ושבת מצטרפין דכיון
 דשבת איכא פ"ח א"כ מצטרפין לזימון א"ל רב נחמן
 ושבת גברא הוא אפילו תימא דפ"ח הוה מ"מ לא הוי גברא והגם
 דיש בו נשמה יתירה מ"מ אינו אלא אותו גברא שהי' ולענין
 חידוש איכא למימר דהוה חידוש אבל היכא דבעי גברא לא הוי.
 או יאמר דר"נ באמת פליג דגם לענין פ"ח לא מהני שבת לר"נ
 וכבר הבאתי דדבר זה הוא מחלוקת הראשונים ז"ל דבגמ' לא
 מבואר אי שבת וי"ט הוה פ"ח ובש"ע א"ע סי' ס"ב וז"ל וי"א
 דשבת וי"ט הוי פ"ח הנה כתב רק בלשון וי"א ועיין ב"י שם ועיין
 ר"ן כתובות דף ז' דבירושלמי ובמס' סופרים משמע דשבת נמי
 בעי פ"ח רק דלא בעי לחוש דמסתמא איכא וי"א דסומכין על
 המדרש שאמרו דשבת הוה פ"ח וי"ל דהיינו ס"ד דרב הונא שנים
 ושבת מצטרפין דס"ד כהמדרש והקשה ליה ר"נ דאטו שבת גברא
 הוא וממילא גם לפ"ח לא מהני וחזר בו ואמר שני ת"ח המחדדים
 זה לזה בהלכה דאז הם בוראים מלאכים ומצטרפין ולא פריך תו
 וע"כ דאטו חידוד גברא הוא דסוף סוף נבראו עי"ז מלאכים שהם
 מצטרפים.

ובזה נראה לכאורה ליישב קצת מה שאמרו מחוי רב חסדא כגון
 אנא ורב ששת מחוי כגון אנא ורב חסדא ובמה פליגי. אמנם
 ידוע דרב ששת הי' סיני בקי במשניות היטיב ורב חסדא הי' עוקר
 הרים כדאמרינן בגמ' עירובין ס"ז רב חסדא ורב ששת כי פגעי
 בהדי הדדי רב חסדא מרתען שיפותיה ממתנייתא דרב ששת (שהי'
 בקי גדול בברייתות) ורב ששת מרתע כוליה מפלפוליה דרב חסדא
 ע"ש. והנה ס"ל לר"ח דעיקר חידוד הוא ע"י פלפול שע"ז הוא
 מחדש הלכות חדשות וכל חידוש בורא מלאך חדש וזה שאמר
 כגון אנא ומ"מ רב ששת נמי שהי' גורס משניות וברייתות טובא
 אלא דעוקר הרים מחדש יותר ורב ששת ס"ל דלימוד ברייתות
 ומשניות עדיף יותר וזהו הוי חידוש יותר דמקשה ברייתות ומשניות
 אהדדי ומיישבן ועי"ז נבראים מלאכים ועי"י שלהי הוריות רב ורב

יוסף סיני ועוקר הרים שלחו מתם סיני עדיף וע"כ היס"ל רב אמי ורב נחמן ורב חסדא ורב ששת כולו דחידוד מצטרף.

ולפמ"ש לעיל דהצירוף כביכול עם השכינה י"ל לפמ"ש אבות פ"ג מ"ב אבל שניהם שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרוי' ביניהם שנאמר אז נדברו לראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון ליראי ה' ולחושבי שמו אין לי אלא שנים מנין אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שהקב"ה קובע לו שכר שנאמר ישב בדד וידום כי נטל עליו והנה בשנים שעוסקים בתורה כתב שכינה שרויה ביניהם ולמד מקרא דלחושבי שמו כלומר דחושבים ומצטרפים לשמו כביכול ונחשב עמהם אבל ביחיד הקב"ה קובע לו שכר ואינו נחשב ומצטרף עמו ובין כך ובין כך אתי שפיר מה שפי' בפסקי רי"ד הנ"ל ובתוס' הנ"ל שההלכה מצטרפת להיות שלישית שההלכה חשובה כשלשה ולפרי' החסיד מצטרפת גם לעשרה והיינו כנ"ל דהצירוף עם השכינה אין נפק"מ בין זימון לעשרה כנפלע"ד בס"ד ומקום הניחו לי להתגדר בשמעתא זו.

(שו"ת משנה הלכות ח"י סימן כ')

חתן דומה למלך

בפדר"א פט"ז החתן דומה למלך מה המלך אינו יוצא לשוק לבדו כך החתן אינו יוצא לשוק לבדו, מה המלך לובש בגדי כבוד כך החתן לובש בגדי כבוד כל שבעת ימי המשתה, מה המלך הכל מקלסין אותו כך החתן מקלסין אותו כל שבעת ימי המשתה, מה המלך פניו מאירות כאור החמה כך החתן פניו מאירות כאור החמה שנאמר והוא כחתן יוצא מחופתו וגו' ע"כ. והעיסור ותניא רבתי הוסיפו מה מלך משתה ושמחה לפניו אף חתן משתה ושמחה לפניו כל שבעת ימי המשתה.

חתן דומה לכתר מלכות

מעשה באגריפס המלך שראה חתן וכלה ופינה לפנייהם הדרך. יש לדקדק הרי חתן רק דומה למלך ולא מלך ממש. וביאר כי אית מלכות ואית כתר מלכות. והענין הוא שכתר מלכות הוא גדול מבחינת מלכות. לכן שורת הדין שיחלוק כבוד לחתן.
(הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זיע"א)

הנהגה מסעודת חתן וכו' אי זה גם בלא אכילה

בהא שאמרו הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו וכו' אם מי בא לנישואין ונהגה הרבה מהסעודה וממה שראה אבל לא טעם מידי אי הוה בכלל נהגה וכו', והנה מצינו הנאה בלא אכילה, ובתורה כתיב ויחזו את אלקים ויאכלו וישתו, ובגמ' יומא (ע"ד ע"ב) המאכילך מן במדבר למען ענותך, רב אמי ור"א חד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל, אר"י מכאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין, אמר אביי הלכך וכו', אר"ז טוב מראה עינים מהלך נפש עי"ש נראה דראיה חלק מאכילה הוא, ובגמ' סוטה י"ד דרש ר' שמלאי מפני מה נתארה משה ליכנס לא"י וכי לאכול מפרי' וכו' ובברכות ל"ב אמר ר"א וכו' שאין לך גדול ממשה רבינו אעפ"כ לא נענה אלא בתפלה, שנאמר וגו' עלה ראש הפסגה, וזה הי' זכותו בא"י, ובפ"ח נחלקו אי בעינן שיאכלו שם דוקא או סגי אף בלא אכילה דידהו, עי' ש"ע א"ע סי' ס"ב ס"ז ובגמ' כתובות ז', והנה כ' הב"ח שם (ס"ח) אהא דבעינן שיהא הפ"ח ראויים להרבות בשבילם הסעודה, ואפי' שאין מרבים עתה הוי פ"ח, והיינו לדעת הפוסקים דס"ל דפ"ח הם שאוכלים שם, אבל להר"ן ל"צ להרבות בשבילם אלא כששמחים בני החופה, עיין ח"מ סק"א וב"ש סק"י.

(ש"ת משנה הלכות ח"י סי' רכ"ז)

אוכל מסעודת חתן ואין שם החתן אי צריך לשמחו

והנה בעזר מקודש א"ע סי' ס"ה דל"ש הא דנהגה אלא אם אוכל במקום הסעודה בין המסובין לסעודת חתן וכלה במקום

החופה, וכן הביא ראי' מיו"ד סי' של"א דיש מתירין לאבל לאכול בבית המשמשין והרי לאבל א"א שישמח את החור"כ כלל ובפרט שאינו יכול לבא לחדרם וכן הוא גבי נהנה ע"כ, ולפענ"ד משום הא לא אריא חדא דהרי אפשר דזה הוא שמחת חתן במה שהוא משמש בין המשמשין ובמה שהוא שם ומשתתף הו"ל בכלל משמח, גם מה דפשיט ל"י דהאבל א"א שישמח את החור"כ ולבא לחדרם, לולי דמיסתפינא לא ידענא אמאי לא דהרי אפשר שישמח אחרינא והוא לא ישמח וע"ד שאמרו הוא אינו שש אבל אחרים משיש (מגילה י' ע"ב) והדבק בדרכיו.

איברא דהרי במחבר סי' ס"ב סי"א פסק דגבי חופה שחלקו לחבורות אפי' אם אכלו בבתים שאינם פתוחים למקום שהחתן אוכל כולם מברכין ברכת חתנים לא מיבעיא כשהשמש מצרפן אלא אפי' בלא"ה כיון שאוכלין מסעודה שתקנו לחופה ע"כ, נמצא לכאור' דאף בחדר אחר כיון שאוכלין מסעודה שהוכנו לכבוד חור"כ הו"ל בכלל ברכה ולכאור' ממילא ה"ה לשמחה וצ"ע. מיהו אם הוציאו המאכל למק"א לכאור' אין לו לברך ולשמוח וכו', וקצת ראי' מש"ע א"ח סי' תקס"ח ברמ"א ס"ב בנדר שלא לאכול בשר ואירע לו ברי"מ מצוה לאכול וא"צ התרה ודוקא שאוכלים שם אבל אם שולחין לו לביתו אי"ל לאכול, ועי' באה"ט א"ח תקנ"א סקל"ג עי"ש, וא"כ הכ"נ נרא' דמה ששולחין לביתו אינו בכלל וי"ל.

(שו"ת משנה הלכות ח"י סי' רכ"ח)

גדיא יאי

י"ל הכוונה עפמ"ש הגמ' פסחים (נ"ז ע"א) מלכא ומלכתא הוו יתבי מלכא אמר גדיא יאי ומלכתא אמרה אימרא יאי אמרי מאן מוכח, כהן גדול דמסיק קרבנות כל יומא, אתא אחויה בידיה אי גדיא יאי יסיק לתמידא. ופלא דכלום חסר משלחן המלך, ושמעתי הכוונה ע"ד מליצה דהוא אמר גדיא יאי דהכל תלוי במזל דגדיא היינו מזל כמ"ש רש"י פ' ויצא עה"פ בא גז, והיא המלכתא

אשת חיל אמרה שהכל בגזירת עירין ומאמר קדישין, ה' יתן אומר, "אימרא יאי", אמרו נשאל לכהן גדול כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' ואמר אי גדיא יאי יסק לתמידא כלומר אי מזל גורם א"כ יהי כן תמיד בלי הפסק מי שנולד במזל טוב או רע צריך להיות כן לעולם, ומה שנראה זה ישפיל וזה ירום מזה ניכר שהכל מיד ה' בהשגחה פרטית והוא גוזר ומקיים מי יעני ומי יעשר, וכבר צווח הב"ח על שאומרים על איש ישראל שהוא בר מזל דאין מזל לישראל (שבת קנ"ו) וכו'.

(כ"ק מרן הגה"ק בית שערים זיע"א בהגדש"פ ערבי פסחים עה"פ מי כה' אלקינו)

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

קול רנה וישועה באהלי צדיקים ימין ה' עושה חיל. הכונה דימין מורה על החסד כמבואר בספה"ק, והקב"ה מנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים, אבל אם ימין ה' רוממה, שהוא גבוה ונעלמה מאתנו ואין נראה בעליל לעין כל חסדו, גם אז ימין ה' עושה חיל, לעשות חסד עמנו, כי הן הן גבורותיו שאלמלא מוראו וחסדו היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות שה אחת בין זאבים הרבה כמחז"ל (יומא ס"ט ע"ב) והבן.

(הגה"ק מרן הבית שערים זצוקלה"ה)

ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו

סעודה של מצוה

והענין הוא דיש ב' עניני שמחות הא' שמחה של מצוה, והב' הוא שמחה של עצמו ששמח באכילה ושתייה ושחוק, והחילוק הא' כמו"ש בס' ב"ל על פסוק ישישו בשמחה כי אותה של מצוה היא מרחבת דעתו של אדם ואפי' אחר גמר השמחה לעולם נשאר השמחה בלבו וטעמו שזוכר שאותו יום וכו' בכונה גדולה והוא משמח א"ע בזה וזוכר הטעם הנאהב והנחמד כמ"ש עולמך תראה בחייך, משא"כ בשמחה גשמיות שהוא להיפך שמתחלה יושבין לאכול קצת ולשתות בטוב לבב ואח"כ למי אוי ולמי אבוי כו' מכין זא"ז וכמ"ש באלשיך גבי פרשת נזיר, וז"ש בצדיקים ישמחו

לפני אלקים אז ישישו אחר כך באותה שמחה, וזהו שאמרו שאין הקב"ה שונא רק חדשיכם ומועדיכם שעושים לעצמן, וזה"ש איני יודע במי נשמח אם בהקב"ה אם בחציו לה' דהיינו או ביום דהיינו שמחת עצמו שנאמר על חציו לכם כשהוא אומר נגילה ונשמחה בו פי' שגם אח"כ נגילה ונשמחה להבא, על כרחך בהקב"ה ולא ביום שאין השמחה תמיד רק בהקב"ה ושמחה של מצוה עומדת לעד.

(כ"ק מן הגה"ק בעל מראה יחזקאל זיע"א)

ונאכל מפריה ונשבע מטובה

ונאכל מפריה ונשבע מטובה, ובשם הגר"א איתא שלא לומר ונאכל מפריה. וכ"ה הנוסח במג"א סימן ר"ח ס"ק ט"ז וכו'. אך שמעתי מאא"ז מאוה"ג הגה"ק מו"ה עמרם חסידא אשר מ"כ בעיה"ק צפת תוב"ב הפי' דפירות ארץ ישראל יש בהם קדושה יתירה עד שמקדשים ומטהרים האוכל אותם ומזכך ומצרף חומרם, וא"כ אם נזכה כי "נאכל מפריה ונשבע מטובה" אז ממילא "ונברכך עליה בקדושה ובטהרה" שהם יקדשו אותנו לעבודת ה' בקדושה ובטהרה ודפח"ח.

(מן הגה"ק רשכבה"ג רבי עמרם חסידא זיע"א)

מובא בהגדש"פ למרן הבית שערים עמ' ק"ז)

ובזה יש ליתן טעם דארץ ישראל מקיאה עוברי עבירה כמ"ש ולא תקיא הארץ אתכם דכיון שאוכל מפירות הארץ ונהנה מקדושתה היה מן הראוי שיהיה מזוכך ומצורף מכל סיג ופגם והיה קדוש, ותהי להיפך שהוא חטא ואשם לכן גדול עונו מנשוא וראוי ח"ו לעונש יותר גדול, ומזה הטעם זר אסור לאכול תרומה וקדשים דהמאכלים הללו בעוצם קדושתם מקדשים ומטהרים את האדם ואם בכל אלה חטא ואשם גדל עונו מנשוא ולכן זר אסור לאכול בהם רק הכהנים הנגשים אל ה' זריזין הם ופרושים מן העולם המה יאכלו מלחם אלקיהם.

(מן ה"בית שערים" - שם)

האי עלמא כבי הילולא

א"ל שמואל לרב יהודה שיננא חטוף ואכול חטוף ושתה דעלמא דאזלינן מיניה כבי הילולא דמיא. דהנה עיקר האכילה ושתיה הוא לברר הניה"ק מהמאכל, וזה אינו רק בת"ח אבל המון עם אוכלים לקיום גופם, וא"כ הסברא נותנת שהתלמידי חכמים יאכלו הרבה והמון עם יאכלו מעט רק לקיום גופם, אמנם הדבר מוכרח שהמון עם יאכלו הרבה כדי שיעסקו במאכלים להכין לתלמידי חכמים שאין לו פנאי לזה. דאם הם לא היו עושים לקיום גופם לא היה להת"ח כלום. ודוגמא לדבר מה שאנו רואים בחתונה שיש כמה אנשים ששמחים סתם מחמת שרוצין למלאות תאותם לשמח ולקוד, ועכ"ז החתן צריך להם כדי שיוכל ג"כ לשמח, זה ג"כ בענין האכילה דהת"ח צריך להמון עם שיאכלו הרבה. וזה שרמו שמואל לרב יהודה חטוף ואכול שיראה להוציא הנה"ק בשעת אכילה ואל יפלא בעיניו דא"כ למה אכילת ההמון עם יותר לכן אמר לו דהאי עלמא דאזלינן מיניה כבי הילולא דמיא וכנ"ל.

(צמח צדיק - ליקוטים)

ריקודין של מצוה

הרה"ק מהר"ם מרימנאב זיע"א אמר אשר בעת נישואי חתן וכלה ובשעת ריקודין שהוא התערבות אנשים ונשים, על כן המנהג לצעוק אז "שבת", בכדי להזכיר העם במצות תענוגי שבת לבטל תענוגים הרעים ולהפך נגע לענג, להנצל מתאוות הנקראים נגעי בני אדם.

(אמרי נועם פרשת וישב)

* * *

בהחתונה הגדולה והמפורסמת ב"אוסטילא" - החתן רבי שמואל יחיאל היה בנו של הרה"ק רבי דן מראדוויל זי"ע שהיה בנו של הרה"ק רבי איציקעל מראדוויל זי"ע וחתן הרה"ק מאפטא זי"ע. והכלה היתה בת הרה"ק רבי יוסף מאוסטילא זי"ע

ברכת המשנה

קיא

בנו של הרה"ק רבי מרדכי מנעשחיו זי"ע - כאשר נתכבד הרה"ק מרוזין זי"ע לרקוד "מצוה טאנץ" לפני הכלה, הכריז סב החתן הרה"ק מאפטא זי"ע "פנו מקום". והרע הדבר לבניו, ויאמרו לו: אבא - הלוא הנך זקן הדור והוא צעיר לימים, אך הוא לא שמע אליהם ויאמר להם: "היודעים אתם מי הוא ההולך לרקוד מלך ישראל"

(אהלי יעקב)

חתן שמחל על כבודו אי כבודו מחול

בפדר"א חתן דומה למלך, ובמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (כתובות י"ז ע"א) איך הדין בחתן אי מחל ע"כ אי כבודו מחול, וי"ל קצת דביומא ע"ג ע"ב איתא והמלך והכלה ירחצו את פניהם, ופירש"י טעם שלא תתגנה על בעלה, ואם כבודו מחול הלא יכול למחול ע"כ, וראיה דאין כ"מ (הפדר"א הוא בפט"ז, וחשב שם ה' דברים שחתן דומה למלך, ובמדרש תלפיות ענף חתן האריך בזה וחשב י"ח דברים, ובפדר"א פל"ט כ' ביוסף שיצא לקראת אביו, וכל העם יוצאים לקראת המלך, ואין המלך יוצא לקראת אדם אלא ללמדך שאביו של אדם כמלכו ע"ש, וק' דהרי אב יש לו דין אחר ממלך דאב שמחל ע"כ כבודו מחול בקידושין ל"ב, וצ"ע).

(הרה"ק רא"מ זצוקלה"ה מגור)

כנסת ישראל בן זוגך

ובזה יל"פ מחז"ל (ב"ר פרק י"א) אמרה שבת לפני הקב"ה לכולם נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג א"ל הקב"ה כנסת ישראל יהיה בן זוגך. הכוונה כמו שביארנו כי גורל אחד לשניהם לשבת ולישראל אם אמנם מועטים המה בכמות המה עיקריים מפני חשיבותם, כמו שמצינו בהולך במדבר ואינו יודע מתי שבת דאסור לו לעשות מלאכה וכו' ועי' מג"א (רסי' שד"מ) שהק' ואע"ג דרוב ימים הם של חול, וביאר הפמ"ג שם דהוקשה לו דליבטל השבת ברוב ימי החול, אבל הדבר נכון דאע"ג דהשבת הוא רק יום אחד

ומיעוט נגד רוב ימי חול מ"מ כיון שהוא חשוב יותר וחמדת הימים אותו קראת וכמ"ש בעה"ט בפסוק ויכל אלקים ביום השביעי לכן הוא חשוב מהעיקר ול"ש ביה ביטול ברוב וכדקי"ל בשו"ע יו"ד (סי' ק"י) דדבר חשוב לא בטיל וכו'. וכן הוא בישראל כמש"נ כי לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם וגו' כי אתם המעט מכל העמים, והטעם הוא דדבר חשוב אינה בטילה לעולם ברוב. וזהו בן זוגך ששניהם שווים בענין זה בתר חשיבותם אף שהמה מועטים בכמותם, וממנו ניקח לעבוד את ה' ולא נלך אחר ההבל לעבוד ע"ז ח"ו כרוב העולם וכשאלת האי מינא (ויק"ר פ"ד) דכתיב אחרי רבים להטות ורוב עולם עווע"ז הם וכו'. ואדרבה משום שאנחנו נעמוד בחשיבות מעשינו אנו עומדים נגד הרוב ולא נגררים בתרה.

(כ"ק מרן הגה"ק הבית שערם זיע"א בקר' עלות השחר אות ט"ז)

חתן תורה

ענין חתן תורה היא ענין התקשרות כמו זיווג התחתון שע"י אור התוה"ק רוח אייתי רוח לקשר ולדבק נפשו בחי החיים כמו"ש בזוה"ק אורייתא קוב"ה וישראל חד הוא, כמ"ש בפיוט תורה היא עץ חיים כי עמך מקור חיים, ואפי' אנשים עצבי רוח שנקרא היפך מחיים עכ"ז ע"י התורה היינו ע"י התכללות בכלל ישראל ביחוד הלב שזה הי' הכנה לקבה"ת כמו"ש ויחן, זוכים לחיים.

(ישמח ישראל, שמח"ת)

מוליכין החתן לביהכנ"ס

כתב במהרי"ל שבת שחרית מוליכין החתן לביהכ"ע ומושיבין אותו במזרחית צפונית מצד התורה, נראה הטעם משום שאמרו ז"ל הרוצה להחכים ידרים והרוצה להעשיר יצפין וכשנשא אשה והו"ל ריחיים על צוארו שהבטיח לה מזונות ואנא אפלא ואוזין ואפרנס יתיכי כהלכות גוברין יהודאין דפלחין חזנין ומפרנסין

לנשיהון בקושטא ולכן מעמידין אותו מצד התורה במזרחית צפונית.

שבת אחר החתונה נקרא "שבת שוהל פירען"
איתא במס' סוטה (ט"ז) איש ואשה זכו שכנה שרויה ביניהם,
 ושבת שמא דקוב"ה לכן שבת אחר החתונה ששניהם
 מיוחסים אל השכינה נקרא "שבת שוהל פירען".
 (כ"ק אדמו"ר ראמ"ד שליט"א מאלכסנדר)

טעם להנ"ל דהקב"ה מצוי בביכהנ"ס (ברכות ו') וזהו בחי' עש"נ,
 ביכנ"ס בחי' עולם, שבת בחי' שנה, נפש הם החתן והכלה,
 והיחוד הוא בשלימות, וע"י יחוד השי"ת זוכים לתורה דקוב"ה
 אורייתא וישראל חד הוא וזה הענין שנישואין מכפר דהוא כמו
 יה"כ שיש בה יחוד עש"נ, דהכה"ג הי' מובחר העם בחי' נפש,
 ונכנס לקה"ק בחי' עולם, ביום המובחר בחי' שנה, וכתוב לא יגורך
 רע כמו"כ בנושא אשה, ממילא יוכל לזכות לתורה בטהרה בלא
 עונות דהעונות מכופרין.

(הה"ק ר"מ מאלכסנדר בספר מאורן של ישראל)

לישא אשה בשבת

מו"ק ח': אין נושאתין נשים במועד וק' בשבת אמאי נושאתין, וי"ל
 דשבת הוי בן זוג לישראל, וממילא הוא חדא שמחה
 (ועמג"א תקמ"ו סק"ד דנהגו לישא בע"ש סמוך לחשיכה, ובעיר"ט
 לא נהגו כן, והטעם דבשבת אין איסור משום עירוב שמחה
 בשמחה כצ"ל וע' במחצה"ש).

(כ"ק אדמו"ר מן רא"מ זצוקלה"ה מגור)

פרו ורבו ומלאו את הארץ

והכוונה בזה עפ"מ שביארתי בקודש הפ' וכאשר יענו אותו כן
 רובה וכן יפרוץ, דהנה אחז"ל שאוה"ע היו מבזין את
 ישראל ואמרו ששלטו בנישי ישראל שאם בגופן שלטו בנשותיהן

לא כש"כ, וכמ"ש רש"י (ריש פרשת פנחס, ותהלים קכ"ד) דשבטי י"ה עדות לישראל דהטיל הקב"ה שמו בשמותיהן יו"ד בסוף וה"א בראש להעיד שהם כשרים וכ"ז מפני החשד הנ"ל.

אך פיהם דיבר שוא ושקר ענו בישראל דהרי אחז"ל (ע"ז נ"ד ע"ב) מי שבא על הערוה דין הוא שלא תתעבר אלא עולם כמנהגו נוהג, והרי במצרים נולדו ששה בכרס אחד וכו' וא"כ אם ח"ו שלטו בנשותיהן הרי לא עביד קוב"ה ניסא למגנא, ומי יאמין בשוא נתעה שיעשה הקב"ה נס למעלה מדרך הטבע לדבר עבירה, ועוד שאין זה עולם כ"מנהגו", וא"כ מזה עצמו שפרו ורבו למעלה מדרך הטבע הוא עדות לישראל והוכחה ברורה שלא שלטו בנשיהם ואדרכה מאסו בהם, וזש"ה וכאשר יענו אותו א"כ יאמרו אם בגופן שלטו בנשיהם כ"ש, אי לזאת כן ירבה וכן יפרוץ לזאת עשה הקב"ה נס שפרו למעלה מדרך הטבע כדי להכחישם שזה הוראה שלא שלטו בנשותיהם ותהי להיפך ויקוצו מפני בניי שעוד מאסו וקצו בהם וכו'.

(כ"ק מרן הגה"ק רשכבה"ג הבית שערים זיע"א)

מנהגים שונים וענינים נפלאים

ולפי שראיתי דבר נפלא מרבינו מהר"ם מרוטנבורג, בתשב"ץ קטן סימן תס"ד, אציגו כאן לתועלת הרבים, וז"ל: ואמר מהר"ם מרוטנבורג ז"ל, כי מה שאומר החתן הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל, לפי שמצינו בהרבה מקומות שאירס הקב"ה לישראל בתורה, וכל אותן אירוסין ונישואין וכתובה אנו עושין, והיכא נקראת תורה אירוסין דכתיב תורה צוה לנו משה מורשה וארז"ל אל תקרי מורשה אלא מאורשה, הרי התורה הוה בהרבה מקומות לכלה, לכך מתחיל החתן בה' הרי את מקודשת כנגד חמשה חומשי תורה, וכנגד ה' דברים שנתנית טבעת מביא, לנישואין, לגטין, לחליצה, ליבום, למיאון. ולפי שהתורה מתחלת בבית, לפיכך הכתובה מתחלת בבית, וכמו שהיו במתן תורה ז' קולות דכתיב הבו לד' וגו' קול ה' על המים וגו', כנגדן תקנו ז' ברכות, וכמו

שיש בעשרת הדברות י"ד אזכרות כך יש בשבע ברכות, וכמו שהיו ג' ימים מיציאת מצרים עד מתן תורה, כך נתן הקב"ה ג' שערי בינה וכמו כן הכתובה ג' שקלים, דכתיב כסף ישקול כמוהו הבתולות ואמרו רז"ל זהו ג' שקלים.

עוד שם (סימן תס"ה) וכמו שהתענו בו ישראל כמו כן החתן מתענה, ובמתן תורה היו נשואין דכתיב אהבת כלולותיך, עשרה פעמים נקראו ישראל כלה לפני המקום שבע פעמים בשיר השירים ושלושה פעמים בספרים אחרים, כנגד עשרת הדברות, וכנגדן מקבצין עשרה לברכת חתנים שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים, וכמו שנאמר ויכתבם על שני לוחות אבנים ויתנם אלי כך החתן חותם ונותן הכתובה (אנו אין נוהגין לחתום הכתובה ע"י החתן), וכמו שהיו ישראל במצרים שנים עשר חודש משעה שנאמר ושאלה אשה משכנתה, כמו כן נותנין לאשה שנים עשר חודש לפרנס את עצמה בתכשיטיה (דוקא לבתולה ולא לאלמנה ובוגרת כדאיחא בגמרא, הכותב). ומה שאנו שופכין כוס של ברכה על פני הבית סימן טוב שישפיע להם הקב"ה ברכה עד בלי די וכו'. חתן בגימטריא ח"ן נשי"ם, לפיכך יש לו חן לפי שדומה למלך. חת"ן ע"ל כל"ה בגימטריא התורה, לומר כל המשמח חתן וכלה כאלו עסק בתורה וכו'. פרי"ה ורבי"ה בגימטריא חת"ן וכל"ה. זכ"ר בגימטריא ברכ"ה. נקב"ה בגימטריא קלל"ה ארו"ר המ"ן בגימטריא ברו"ך מרדכ"י. בתול"ה בגימטריא אפרסמו"ן, לומר שיש לשלוח לכלה בשמים. בחו"ר היר"א, בלשון אשכנז, לומר לאיזה בחור אנו חייבין לשמח ולעשות כל מה שאמרנו להירא את דבר ד', אבל בחור עם הארץ ואינו ירא את דבר ד' אסור, וכל הנהגה מסעודת ת"ח וחבר כאלו נהנה מזיו השכינה, שנאמר ויבא אהרן וכל זקני ישראל וגו'.

ובמדרש יש: ג' מוחלין להן עונותיהם, מלך, נשיא וחתן וכו', חתן דכתיב וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת וגו'. בג"ן בגימטריא כל"ה, כל המשמח חתן וכלה יבא בגן עדן. חת"ן

בגימטריא שחקי"ם, לומר כל המשחק לפני חתן וכלה זוכה ליהנות ממזן שמשחקים ברקיע שחקים. חת"ן נוטריקין ח' חורין, ת' תלמיד חכם, נ' נשיא, מלמד שנעשה חורין ממלאך המות ואינו צריך לעמוד מפני תלמיד חכמים ולא מפני נשיא ודומה למלך ונשיא, מה מלך ונשיא אינם הולכים יחידים אף חתן לא ילך יחיד. וג' אותיות מלך וג' אותיות חתן, מה מלך חיילים מקיפין אותו אף חתן שושבינין מקיפין אותו, מה מלך שולחין לו מנות אף חתן שולחין לו מנות. מה שאנו נוהגין למסור כלה לחתן ג' פעמים נגד כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה, וכי יקח איש אשה ובעלה, וכי יקח איש אשה חדשה, רמז ג' מסירות וכו'. בן י"ח לחופה דכתיב והוא כחתן יוצא מחופתו, והו"א בגימ' י"ח. חת"ן ע"ל כל"ה בגימטריא מש"ה רבינ"ו, כשמשה רבינו קבל התורה היתה הכלה והחתן זה הקב"ה וזה שיסד הפייטן בקבלת כלה כתובת חתן וכו'. ומה שזורקין נרות דולקות רמז למתן תורה שנאמר ויהי קולות וברקים. נקוט האי כללא בידך, כל המנהגים של חתן וכלה אנו למדין ממתן תורה שה' היה מראה עצמו כחתן נגד כלה שהם ישראל. הטבע"ת בגימטריא הקידושי"ן. והי"ו תואמי"ם בגימטריא חת"ן וכל"ה וכו'. וכל המשמח חתן וכלה יזכה לראות בשמחת לויתן, שנאמר לויתן זה יצרת לשחק בו, ע"כ. הבאתי הדברים להראות חיבתן של מנהגי ישראל ושכל מנהג ישראל תורה הוא בנשואי אשה. ודלא כבעוה"ר במדינה זו שכל אחד עושה לפי דעתו מעשה תבל והוללות בלי שום מנהג ישראל ובטלו כמעט כל מנהגי ישראל הראשונים אשר עליהם נשען בית ישראל וכמה מנהגים אשר שרשם יורד לנקבי תהום, ועולה עד לרקיע השמימה בקדושה ובטהרה ועתה נהפוך הוא בעוה"ר, אוי נא לנו כי כך עלתה בימינו והקולר תלוי באותן המסדרים סדרים חדשים בעזבם מקור מים חיים, ודי בזה, והשומע ישמע ויתברך מד' הטוב.

(משנה הלכות על בה"ג מס' כתובות סימן ד')

ברכת המשנה

ק"ז

שיתוף עוה"ז ועוה"ב בנושאים

בזוה"ק פ' פנחס בשעה שאדם יש לו שמחה ומשתף להקב"ה בשמחה שלו הקב"ה מודיע לאביו ולאמו בגן עדן השמחה ואייתא לון עימיה להאי שמחה. ומקובל מפי צדיקים שבשמחת נשואין באים נשמות אבותיהם מן העולם האמת עד ג' דורות למפרע הוא בכל ישראל, ויש שבאין יותר ויותר ואפילו עד עשרה דורות, ומי שזוכה לזה באין עוד יותר.

ויקרא שמם אדם

טוב לו לאדם שלא נברא משנברא (עירובין י"ג ע"ב) וטעם הדבר י"ל דצריך האדם לעשות מצוה שלא על מנת לקבל פרס ועל העבירה מקבל עונש ח"ו, [נמצא שהאדם הוא רק קרוב אל ההפסד מחמת העונש ובשעה שאינו מצפה לשכר דהרי אין לו להמתין על השכר ממילא אין לו אלא יגיעת החטא ועונשו ח"ו], מ"מ האמת הוא שהשי"ת משלם שכר טוב לעושי רצונו לנצח נצחיים, והעונש הוא רק זמנית ונרצה עונו עד הכפרה, על כן אדרבה טוב שנברא, [כי העונש הוא דבר העובר משא"כ המצוה ושכרה הוא תמידי ונצחי ועומדת לעד], ולכן עולם חסד יבנה. ואמר הכתוב (תהילים ס"ב) "ולך ה' החסד", כלומר שעשית חסד עם בריאת העולם משום ש"אתה משלם לאיש כמעשהו", אפילו אם הם עושים מתוך כוונה שלא על מנת לקבל פרס, [ולולי זאת ח"ו לא היה עולם חסד יבנה דמצד האדם הוה הבריאה קרוב לעונש ואינו מצפה לתגמול שכר, אך מכיון שבפועל משלם הקב"ה השכר לצמיחות הרי שמצד הקב"ה הוה הבריאה עולם של חסד].

(כ"ק מרן הגה"ק רשכבה"ג רבי עמרם חסידא זצוקל"ה)

גדולת מצוה הכנסת כלה

במשנה פאה (פ"א מ"א) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה וכו' ביקור חולים והכנסת כלה והלויית המת, מה שהכניסו חז"ל את הכנסת כלה בין ביקור חולים להלוויית המת שמצות הכנסת כלה מציל שמביקור חולים לא יהא הלוויית המת

ח"ו וזאת מפטיק בין ביקור חולים להלווית המת. (ולזאת המנהג בשעת צרה רח"ל ש"ת עושין חתונת יתומים ועי"ז נושעין בכ"ט).
(נחמד מזהב - ליקוטים)

טהרת אשה לבעלה

גדול תלמוד שמביא לידי מעשה (ב"ק י"ז ע"א) ונ"ל דהנה הצדיקים הקדושים הלומדים תורה בקדושה וטהרה נעשה מיד מעשה בפועל כענין לימודם שלמדו כדרך שמצינו ברשב"י (זוה"ק ח"ג ק"ו ע"ב) ר"ש הוי אזיל באורחא וכו' פתח ואמר וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב, את כל אשר עשה סתם אפי' דאתחזי מחבלי עלמא בכולהו כתיב והנה טוב מאד, ומיד תוכ"ד כך הוה, רהיט חוויא קמייהו וקטר אפעה באמצע הדרך והכו זה את זה ומתו וניצולו מן האפעה ע"י החוויא עי"ש באורך, הרי כאשר למד רשב"י הפשט בהפסוק נעשה מיד כך בפועל ממש וראו בחוש הפשט שלמדו, או כידוע ומפורסם המעשה מן הבעש"ט הק' עם הרבי ר' בער זצוק"ל המאמר מס' "עץ חיים" שהי בו כמה שמות מלאכים ומיד שאמר הבעש"ט זצוק"ל המאמר נתמלא כל הבית אורה וראו בחוש המלאכים הנזכרים.

אז כמעשה שהי' אצל אא"ז זצוק"ל (הה"ק ר"י מקוזמיר) שחסיד א' התנצל לפניו שזה זמן כביר שאשתו אינה יכולה לטהר א"ע, ולקח אא"ז זצוק"ל הגמ' ברכות ולמד עמו המארו"ל מדהמע"ה לא חסיד אני ואני ידי מלוכלכות בדם שפיר ושליא כדי לטהר אשה לבעלה, ומיד כך הי' שנתרפאה האשה ויכלה לטהר לבעלה מאז והלאה ועוד יותר כמו כן הי' אצל אאמו"ר זצוק"ל (הה"ק ר' שמואל אלי' מזוואלין) בחסיד א' הידוע לי שהתנצל ג"כ לפניו מאשתו שאינה יכולה לטהר לבעלה סיפר לו אאמו"ר זצוק"ל המעשה הנ"ל מאא"ז זצוק"ל כהוויתו וסיים כדי לטהר אשה לבעלה וכך הוה שנתרפאה האשה ומאז והלאה יכלה לטהר א"ע לבעלה וכך הוה שנתרפאה האשה ומאז והלאה יכלה לטהר א"ע לבעלה היוצא לנו מזה הצדיקים הקדושים ככל היוצא מפיהם

בהתורה"ק כן נעשה מיד מעשה בפועל ממש כמו שלמד, זה"פ גדול תלמיד שמביא לידי מעשה היינו שכלימודו בתורה נעשה מיד מעשה בפועל ממש כמו שלמד.

(כללי אורייתא אות ג')

לבנות בית קדושה

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם - איתא במדרש בתוכו לא נאמר אלא בתוכם מלמד שהקב"ה משרה שכניתו בלב כל אחד ואחד ואם כן למה לא נאמר בתוך כל אחד ואחד, אלא שבאה תורה ללמדנו שהשראת שכניתו יתברך בלב כל אחד ואחד כרוכה בתנאי שבני ישראל יהיו בבחינת "בתוכם", שכולם יהיו מאוחדים כאיש אחד בלב אחד ורק בכח הכלל יזכו להגיע למדריגה הגבוהה. (כ"ק אדמו"ר רמ"מ זצוקל"ה מלעלוב)

השפעות טובות בכח שמחת נישואין

שמעתי מכבוד אדמו"ר הרב ממעזבוז, שכאשר אדם עושה איזה נישואין לבניו משם באה לו פרנסה, ומצאתי רמז לזה מהפסוק ויעש להם משתה, דהיינו שהעושה שמחה לבניו, ויאכלו וישתו, באה משם פרנסה וכל טוב.

(אור לשמים פרשת תולדות)

מי שזיכהו השי"ת לעשות שמחה של מצוה, כגון ברית מילה או נישואין וכדומה, פותחין לו כל ההיכלות וממלאין לו כל משאלותיו, ויכול להשיג את כל ההשגות, ואותו איש אשר יצער אותו ביום זה ועל ידי כך גרם שמשך ידו אפילו לרגע אחד מן שמחה, עווננו גדול.

(עת דודים בשם הרה"ק מהר"ש מקארלין זיע"א)

זכו שכונה שרויה ביניהם

מאה"ב אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, ולכאור' תמוה, כלום אפשר לו לאדם לשבת תמיד

ברכת המשנה

בבית המדרש, והלא הוא מחוייב לישא אשה ולעסוק כדי פרנסתו וגידול ילדיו וכו'. אכן פנימיות הבקשה היא, "אחת שאלתי", בקשה אחת אני מבקש מאת ה', "שכתי בבית ה' כל ימי חייו", שאזכה למתנה של "זכו שכינה שרויה ביניהם" שאז יהפוך ביתי שלי להיות בית ה', בית מקדש מעט, וממילא הריני יושב תמיד בבית ה' וכל מעשי נעשים בבית ה'. זו צריכה להיות משאלת לבו של יהודי כבואו לבנות את ביתו בעת נישואיו, שכיתו יהיה בית ה' שהשכינה שרויה בו, ונמצא יושב בבית ה' כל ימי חייו.

(בחכמה יבנה בית - סלונים)

כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא

שמעתי מהחסיד וכו' כי בפה קבלו לעבודת הצבא את האברך וכו' והזכירו לפני הרבי שליט"א (מסאכטשוב צוק"ל) פעמים רבות, פעם אחת אמר להם תדעו שהגה"ק ר' דוד לעלובער והקדוש מקאצק היו אצלי בהקיץ והזכרתי אותו ואמרתי להם כי האברך הלז צריך להיות חפשי ואח"כ בא לביתו חפשי האברך ויספר כי באותו זמן בא אליו רופא ובדק אותו ואמר שאינו ראוי לעבודת הצבא.

(שיח שרפי קדש)

* * *

עוד שמעתי כי פעם אחת בא אליו (לאדמו"ר מסאכטשוב) חסיד אחד מחסידיו שהי' עומד לעבודת הצבא וקיבלו אותו לעבוד בעבודת הצבא ובא אליו פעמים רבות פעם אחת הי' דומה להרבי בחלום כי הגה"ק ר' דוד לעלובער יושב על השלחן בראש וסביב יושבים חבורה גדולה ובא לפניהם אברך הלז בטענה לעשותו חפשי מעבודת הצבא ואמר הגה"ק ר' דוד אל החבריא, האברך הלז הוא צריך להיות חפשי מעבודת הצבא והאברך נעשה חפשי ובא אליו ושאל אותו הרבי על הזמן הלז וסיפר לו האברך כי הוא הי' אז על הקבר של ר' דוד לעלובער והתפלל שמה. (שם)

חתן לאחר ג' ימים מתי עושה מלאכה

חתן כשהוא בחור והכלה גרושה או אלמנה, אף דלענין ברכות מברכין כל שבעה כבחור שנשא בתולה, מיהו לענין מלאכה לאחר ג' ימים לעשות מלאכה, עיין ב"ש בשם הר"ן א"ע סי' ס"ב.

נקי יהי' לביתו שנה אחת ושמח את אשתו

נראה דחתן וכלה מוחלין כל עונותיהם, וצריך לזהר שלא יתלכלך בחטא, ולפי שהכל תלוי בבית, וכמ"ש רש"י והרמב"ן קדושים תהיו כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא גדר קדושה, ולכן רמז נקי יהי' לביתו שנה אחת שישאר ויתנהג בנקיות ופרישות בביתו כראו ואז ושמח את אשתו אשר לקח, שזה השמחה שאין לך שמחה גדולה לאשה משראה בעלה מנקויי הדעת וק"ל.

א"י נקי יהי' לביתו, לפמ"ש רש"י ע"ז דף ט"ז ע"ב ד"ה פתיא אוכמא, כלי שחור כמו (לקמן ל"ג ע"ב) הני פתותא דבי מוכסא אוכמא שנשתחר ע"י מלאכה כלומר גם אתה רגיל ותדיר בתורה כמו מכותלי ביתך (ברכות דף כ"ח) מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה, חכמה מפוארה בכלי מכוער (תענית ז' ע"א) דרכן של ת"ח שמצטערין על לימוד תורה ואינם מכבסים בגדיהם ע"כ. ופלא מה שפי' דת"ח אינם מכבסין בגדיהם והרי אדרבה ת"ח שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה וגם ברייתא דר"פ דטהרה מביאה לידי נקיות (עיין סוטה מ"ט) וכיוצא בו.

ואשר נראה כעת ביאור הדברים דהמקדש ומטהר עצמו בא לידי נקיות בכחינת ככל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר, כלומר אפי' יהיה שמן הרבה על ראשך ואפ"ה לא יטנפו בגדיו ולא יהיו רבב על בגדיו, וזה שאמרו בכריתות (ה' ע"ב) ת"ד כשמן הטוב על היורד על הראש וגו' כמין שתי טיפין מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו אמר רב כהנא תנא כשהוא מספר עולות ויושבות בעקרי זקנו וכו' והיו משה ואהרן דואגים שמא מעלו

יצתה בת קול ואמר כטל חרמון וגו' הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים, וכמו בשעיר לאחר שנשלח החוט השני נהפך ללבן, ורמז לדבר מהאר"י ז"ל כולו הפך לבן טהור הוא.

ונראה דזה שפרש"י פתיא אוכמא דעדיין לא היגעת להיות בכל עת יהיו בגדיך לבנים ופי' שדרכן של ת"ח שאין מכבסין בגדיהם ומצטערים על לימוד תורה ורואין אם לומדים תורה לשמה גם בגדיהם מתחווירין מעצמן בבחינת בכל עת יהיו בגדיך לבנים כלומר יהיו מעצמן ולא אמר תלבש בגדים לבנים אלא בכל עת מעצמן יהיו לבנים ולא יצטרכו ליכון וכיבוס, ואולי זה שאמר אל תקברני בבגדים לבנים שמא לא אזכה ואהי' וכו' ומאי נפ"מ אלא שמא לא אזכה והבגדים ישחרו וכן להיפוך אלא בבגדים כפתיא אוכמא והבן.

והנה אמרו ז"ל מנחות ק"י ועוד כמה מקומות איזהו הלומד תורה בטהרה הנושא אשה ואח"כ לומד תורה זה לומד תורה בטהרה וטהרה מביאה לידי נקיות, ומספרים מרבינו הגר"א ז"ל שפעם נשים הסיתו אותה להתגרש ממנו והלכה והוציאה שתי חלקים (העמדער בלע"ז) אחד שכבסה לכבוד שבת ואחד מה שפשט הגר"א ז"ל שהלך בו כל השבוע ואמרה אתה אם תכירו איזה הוא החלוק שכבסה ואיזהו שהלך בו כל השבוע אז תשמע להם ולא הכירו חילוק ואין לו מובן ולה"נ מובן מאד דנתקיים בו בכל עת יהיו בגדיך לבנים ולא צריך כבוס, וז"ש לאחר שישא אשה וילמוד תורה בטהרה נקי יהי' לביתו שנה אחד ושמח את אשתו אשר לקח, דאז תראה בו הקדושה בנקיות הבגדים, ואולי בזה יש לישב מנהג הכל בו מוב"א ברמ"א א"ח סי' תקס"ט שנוהגין לתת מפה שחורה על ראש החתן והכלה, והוא שיתקיים בהם משחור ללבן כבשעיר לעזאזל כיון דיום החופה הוא בבחינת יו"כ וגדול הימנו בבחינת יו"כ ויום המיתה שמכפר על הכל גם מה שיו"כ אינו מכפר, ויש להאריך בזה הרבה.

תוי"ש גם לאחר החתונה

פ"א בא אל הה"ק ר' יחזקאל מקוזמיר זל"ה אברך שכלה זמנו שפסק לו חותנו לסמוך על שולחנו, ועי"ז נאלץ הי' לעזוב עסק התורה ולבקש מחייתו על פני תבל, וביקש מרבו כעין ברכת פרידה וברכת הצלחה בכל עסקיו להלן, אז אמר לו רבו כמה גדולים רמזי חז"ל, הרי דאיפסק בשו"ע (סי' קמ"ז ס"ג) שבעת גלילת הס"ת צריך להעמידו נגד מקום התפירות שבין יריעה ליריעה, והא למה, מפני שבין יריעה לחברתה ישנם נקבים וסדקים קטנים במקום התחברותם, הרי בא זה ללמדך שאף אחר סגירת הס"ת וגלילתה עוד ישאר תמיד דרך ומבוא להפיק משם אור התורה החוצה, אף אתה היוצא למסחר, אחרי סגירת ונעילת הגמרא עליך למצא תמיד מקום להתנוצצות זריחת אור התורה נגד עיניך.

הנושא אשה צריך לדבק עצמו בתורה ויראה טהורה
 על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו (בראשית ב'
 כ"ד). אשת"ו נוטריקון אהבת תורה ויראת שמים (ברכות י"ז
 ע"א), כשנושא אשה והולך מבית אבותיו המדריכים אותו בדרך
 הטוב, צריך בעצמו להשתדל ולעבוד לדבק את עצמו בתורה ויראת
 שמים.

(אהבת ישראל לקוטים אות א')

שלום בית

בימי נעוריו של אדמו"ר בו"ק מווארק ז"ל הי' לו עגמת נפש וצער מאשתו והוא סבל הכל, אמנם כאשר ראה הע"צ והעיניו שהי' להמשרתים שלו ממנה לא הי' יכול לשות עצה כנפשו אם לסכול גם זה ושלא להתקוטט עמה כי גם עבורו לא הי' מתקוטט עמה, אם לאו, ואמר בלבו שיסע למורו הה"ק מו"ה דוד מלעלוב ז"ל לשאול אותו ע"ז, וכאשר בא אליו ושאל אותו, והשיב לו בזה הלשון: "מה תאמר לי, אמור בעצמך" וחשב בזה איזה זמן שיבין פי' הדברים, עד אשר מצא בשם הבעש"ט זצלה"ה, שיש

מחשבה דיבור מעשה, אחד כנגד אשתו ואחד כנגד בנים ואחד כנגד משרתיו, וכאשר האדם זוכה לתקן אלו השלשה בחינות מחשבה דיבור ומעשה יתהפכו כולם לטובה, ואז הבין פי' רבו הקדוש כי הכל תלוי בעצמו.

(לקוטי דברי דוד פ' וישב)

* * *

פ"א בליל ש"ק הלך הרב ר' דוד מלעלוב זי"ע לשולחן בזמן מאוחר מאוד, עד שהנרות התחילו לכבות אחר אכילת הבשר, ולא נשאר רק העששית הנקרא "לאמף", ואז הי' תלמידו הרה"ק ר' ישראל יצחק מווארקה זצ"ל ושאלו מפני מה הוא עושה כן, הלא אין ראוי לעשות כן מפני שלום בית, אמר לו, הנה אשתי היא אשת חיל מאד, ואפילו אם יכבו הנרות קודם לכן ג"כ לא תקפיד. (לקוטי דברי דוד - שבת ומועדים)

תפקיד האשה ללכת אחרי הבעל דייקא

ואומר אל אדוני אולי לא תלך האשה אחרי וגו', אפשר לומר עפ"י מה דאיתא בס' כוונות להאר"י ז"ל (דף ס"ז ע"א) עה"כ לעיל בפ' לך וז"ל התהלך לפני והיה תמים רמו שלא ילך האדם אחרי האשה אלא לפני עכ"ל ודו"ק וזה"פ ואומר אל אדוני אולי לא תלך האשה אחרי פי' אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי רק לפני מה אעשה, ויאמר אלי ה' אשר התהלכתי לפניו שרמו שלא ילך האדם אחרי האשה אלא לפני כנ"ל הוא ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך שתלך אחריך לא לפניך שבאמת הנה כתיב ותלכנה אחרי האיש ודוק בזה והבן.

(דברי ישראל - פ' חיי)

במילי דשמיא יהא גם נגר אשתו (ב"מ נ"ט)

ויעתר יצחק לה' נוכח אשתו דהנה אמרו וז"ל (ב"מ נ"ט) איתתך גוצא גחון ותלחוש לה ואיתא שם הא במילי דעלמא אבל

במילי דשמיא לא עי"ש, ז"ש ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו פי' ויעתר יצחק לה' היינו במילי דשמיא הי' לנוכח וכנגד אשתו וד"ל.
(דברי ישראל - תולדות)

ברכה והצלחה

בשם הה"ק ר' משה'לי מלעלוב ז"ל שאמר ידוע החילוק שבין ברכה ובין הצלחה, ברכה הוא שלא ע"פ דרך הטבע והצלחה הוא ע"פ דרך הטבע, ואמר מו"ח הרב היהודי זצלה"ה שבחורן לארץ ישראל יוכל לחול רק הצלחה ולא ברכה ובארץ הקדושה יוכל לחול גם ברכה כמאמר הכתוב יברכך ה' מציון וכו' עכתד"ק. ואאמ"ר ההצה"ק מו"ה דוד מלעלוב זצ"ל הוסיף על דבריו הקדושים דגם בחו"ל יוכל לחול ברכה, היינו אם אדם מקדש עצמו מלמטה ומלמעלה ואפי' ד' אמות שלו בקדושה וטהרה אזי יחול הברכה בנכסיו אפי' בחו"ל כי זהו ג"כ בחינת ארץ ישראל כנודע עכ"ל.

(נפלאות היהודי)

שלא יהיו ת"ח מצויין אצל נשותיהן וכו'

הצדיק הקדוש מוה"ר דוד צוק"ל מלעלוב הי' דרכו בקודש להיות הלך ונסוע להרבנים שישתדלו לעשות מקואות חמין בימות החורף כדי שיוכלו גם האנשים ללכת למקוה בכל יום. ושאל אותו רב אחד הלא עזרא תיקן טבילה לבעלי קריין כדי שלא יהיו ת"ח מצויין וכו' כתרנגולים, ועתה אם נעשה מקואות חמין עדיין יהיו מצויין וכו' שיוכלו לטבול עצמן בבוקר במקוה חמה. והשיב לו הצדיק מוהר"ד זצ"ל הנ"ל כי ידוע כי טהרה מביאה לידי פרישות, א"כ כאשר ילכו ויטבלו עצמן במקוה יבאו ממילא לידי פרישות ע"י הטהרה וממילא לא יהיו מצויין וכו'. והוטב בעיני הרב תשובתו וציית לדבריו.

(עונג שבת)

הבוטח בה' חסד יסובבנהו

בברכת התורה ונהי' אנתנו וצאצאינו וכו' כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, י"ל שייכות יודעי שמך ללומדי תורתך לשמה, ע"פ מה שכתב החיד"א ביוסף תהילות ויבטחו בך יודעי שמך לפ"מ דאיתא בירושלמי (יומא סופ"ג) שמי שיודע שם המפורש אסור לו ליהנות מבני אדם ומובא ברבינו חננאל יומא ל"ו ע"ב, ולכן ויבטחו בך דייקא יודעי שמך יהיו לומדי תורתך לשמה ולא על מנת לקרא רבי או לקבל פרס.

ממכתב החתן (הב' צבי האגער שליט"א)

* * *

והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו וגו' וי"ל כיון שכבר ראה שנתקיימה מחשבתו למה משתאה, ונראה ביאור כל הענין לפמ"ש בקרן לדוד עה"פ אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא דלכאורה הוא כפל לשון וביאור הענין דלאחר שהושיע ה' וכבר הישועה בא צריך לדעת היאך לנצל ולקבל הישועה ולא להפסידה ולקלקלה ולזה התפלל אנא ה' הצליחה נא לאחר שכבר הישועה בא שיצליח לקבלה ולא תיאבד הימנו, ולכן

הכי נמי כיון שראה שכבר באה הישועה מ"מ משתאה לה ומחריש
ההצליח ה' דרכו שה' יצליח דרכו שתגמר הענין בכי טוב.
חלק מד"ת בשעת הווארט מאבי החתן (הרהגה"צ ר' גרשון האגער שליט"א)

הבטחת לא ימושו מפין ומפי זרעך וגו'

במדרש (תנחומא - תולדות) הצדיקים מתעטרין בבני בניהם
ובניהם מתעטרין באבותם, י"ל עפ"י הגמ' (ב"מ פ"ה א')
כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו ת"ח שוב אין התורה פוסקת מפי
זרעו לעולם, וזהו כוונת המד' שצדיקים ישמחו בבני בניהם ת"ח,
שעי"ז יובטחו לקיום התורה לדורות ע"ע.
(הה"ק ר' שמואל אלי' ממודיץ)

ויזכו לראות בנים ובני בנים

עוסקים בתורה ובמצוות לשמה

בשחר טל ילדותו נתפרסם הרבי ר' דוד מלעלוב זי"ע כקדוש
מרחם ושמו הטוב יצא במרחקי תבל. הרבי ר' אלימלך
מליזענסק והרבי ר' זושע מאניפולי באו לתהות על קנקנו,
כשנשאלה אמו הצדקנית מפיהם על פשר הדבר למה זכו הוריו לבן
קדוש זה, היתה מענה פיה. כשאביו מגיע לחרוז שבזמירות ליום
השבת "ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות
לשמה" הרי הוא מתלהב בהתלהבות גדולה עד כדי התעלפות, ולא
פעם היו צריכים להשיב את רוחו. בגלל זה ובגלל זכות מדתו שהי'
דובר אמת בלבבו.

(הקדמה לס' לקוטי דברי דוד)

יאה עשירות לישראל

בספר לחם אשר פ' בא מביא בשמו של הגאון השר ר"ש
וירטהיימער מוויען, עמ"ש במס' ברכות דבר נא באזני העם
וגו' אמרי דבי ר' ינאי אין נא אלא לשון בקשה א"ל הקב"ה למשה
בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים
כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אותו צדיק ועבדום ועמו אותם קיים

בהם ואח"כ יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, ופי' די"ל שלא יאמר אותו צדיק א"א דרק בעת צרה כשעבדום וענו אותם אז מחזיקים ישראל ומקיימים את התורה וכלומר דרק ע"י הצרו ועינוי מתקיימת אומה ישראלית וע"ד יאה עניותא לישראל, אבל בזמן שיש להם עושר אז ח"ו הם סרים מן הדרך ואין להם קיום ולכן אמר דבר נא באזני העם וישאלו ויהיו שומרי התורה ומצות מתוך עושר כדי שלא יאמר אותו צדיק.

* * *

הלכות אירוסין ונישואין

(א) חייב אדם להשיא לבנו אשה הגונה כשהוא בן י"ח שנה. (ב) וכן חייב אדם להשיא בנותיו לאנשים וצריך ליתן להם נדוניא כפי יכלתו ולהלבישן במלבושי כבוד כדי שיקפצו עליהם אנשים מהוגנים. (ג) המשיא בנו סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך. (ד) וכתבו הפוסקים ז"ל שלא להשיא קטנה, או בע"כ אלא בשאלת פיה ואומרת הן. (ה) לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ח"ה, וישא בתו לת"ח, וכל הנותן בתו לעם הארץ כאלו כפתה לפני הארי, והנושא בת עם הארץ עליו הכתוב אומר ארור שוכב עם בהמה. (ו) אם לא השיאו אביו אשה, חייב להשתדל בעצמו לישא אשה הגונה. (ז) ומצוה להדבק בטובים ולבדוק באחיה, שיהיו נוהגים כשורה ובני תורה. (ח) צו חז"ל לבניהם שלא לישא גיורת (מס' ברכות ח' ע"ב ופסחים קי"ב ע"ב). (ט) אם הבן רוצה באשה הגונה, והאב או האם מוחים בידו אינו חייב לשמוע להם, ואפילו הניחו לו בתור צוואת המת. (י) ומיהו דוקא כשהיא הגונה וכשרה וכת טובים וכוונתו לש"ש. (יא) אבל אם רוצה באשה שאינה הגונה כאותם שהולכים אחר תאות לבם חייב לשמוע לאבותיו (ס"ח תקס"ד). (יב) ובכל אופן נכון לרצות האב והאם שיסכימו אפילו לישא אשה כשרה, ואשרי הסומכין על אבותיהם, ויצחק אבינו בן ל"ז שנה ואביו בחר לו אשה ויצא יצחק לשוח בשדה ולהתפלל.

ג) אם האשה ממשפחות שמתגררות זו בזו או מבעלי מתלוקות צריך לשמוע להוריו ולא ישא אפילו היא אשה הגונה בעיניו (אהע"ז סי' ב'). יד) ישתדל אדם לישא אשה שלא יהי' בה שמץ פסול לא בגופה ולא במשפחתה, ומי שרוצה באשה פסולה, בני משפחתו מוחין בידו, ואם אינו משגיח בהם יפרסמו הדבר ברבים שלא יבואו זרעם להתערב בזרעו. טו) משפחה שמעשיה סתומין יבדוק בג' סימנים שיש לישראל ביישנים, רחמנים, גומלי חסדים, אם יש בהם ידבק בהם. טז) אפילו ת"ח שיש בו שמץ פסול לא ישא בתו וראי' מאליעזר עבד אברהם. ועיין משנה הלכות (ח"ז סי' רי"א רי"ב רי"ג). יז) לא ישא אשה והיא חולה, או ממשפחת מצורעין, או נכפין, או שאר חולאין שהוחזקה המשפחה בהן, והוא שהוחזקו בה ג' פעמים, ואפילו נתרפאו יש לחוש שיחזרו לקלקולן.

יד) מוכרין ס"ת לנשואי אשה. יט) מתה אשתו או גירשה חייב לישא אחרת וצריך לישא בת בנים אם אפשר לו אפילו בזקנותו, ואם מוכרין ס"ת בשביל זה נחלקו הפוסקים. כ) הנושא אשה בשביל ממון הוין לו בנים שאינם מהוגנים, אלא ישא אשה לש"ש ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו. כא) זקן לא ישא ילדה, ובחור לא ישא זקנה, ולעולם נותנין לו עצה הגונה בזה לפי הענין. כב) ישתדל אדם לישא אשה ממשפחתו, ומצוה לישא בת אחותו וי"א אף בת אחיו. כג) בענין שמות של חתן וחמיו וכלה וחמותה יש לעשות שאלת חכם והעושה ע"פ הוראת ג' חכמים זווגו יעלה יפה. כד) כששם אחד אינו שוה להשני כגון הכלה מרים וחמותה שרה מרים או החתן משה וחמיו ברוך משה אין לחוש, והוא שנקראין בשינוי. כה) אם מתו המחותרנים והיו להם שם שוה אין להקפיד כלל. כו) י"א שלא תשא אשה לבעל ששמו כשם בעלה הראשון שמת.

כז) כהן אסור בזונה וגרושה וחללה, ובגירות וחלוצה ומשותררת, ואפילו שנתגיירה ונשתחררה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד. כח) בת ישראל שנבעלה לאדם שאסורה להנשא לו, בין שהוא

מחייבי כריתות, בין שהוא מחייבי לאוין, או עשה השוה בכל, או בא עליה נכרי, ואפילו פנויה שהפקירה עצמה לכל כל אלו נשים אסורין לכהן, ואפילו נבעלה באונס, ונבעלה לאו דוקא אלא בהערה בעלמא נפסלה. (ט) נשים המאומצות (אדאפטירט בלע"ז) אסורים לכהן כל שאינו ידוע אם הם מזרע ישראל הכשרים לכהונה, ואפילו להנשא לישראל צריך שאלת חכם ובח' הארכתי עיין משנ"ה ח"י.

(ל) לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו. (לא) האשה חייבת לכבוד את בעלה יותר מדאי ויהיה בעיניה כשר ומלך (רמב"ם), וכבר אמר המלך לבתו שנשאה לבן מלך אם תעשה עצמך לו כשפחה תהיה אצלו מלכה, ואם תרצה להיות מלכה יעשה אותך כשפחה. ואיזה אשה כשרה העושה רצון בעלה.

שער הפרישה

(א) ליזהר שלא יראו המשודך להמשודכת, אלא לכתחילה יראו ההורים משני הצדדים או שאר קרובים את הצעירים, אבי הכלה יראה את הבחור ויתהה על קנקנו, ואם החתן או אחותה או אחד מקרוביו יראו הבתולה וידברו עמה ואחר שיקבעו לפי דעתם שהם ראויים זה לזה אם צריך יתראו הבחור והבתולה בבית הוריה, דדרכו של איש לחזור אחר אשה. (ב) כל ערום יעשה בדעת למעט בהסתכלות שמביא לידי הרהור וח"ו לידי קיל"ד וטומאה ר"ל שהוא איסור דאורייתא ועוד כמה איסורין כמבואר ברבינו יונה ובש"ע א"ע ובב"ש, והרבו בהתראות הרי זה מגונה אפילו אין כוונתו לראי' בעלמא, ואיוב אמר ברית כרתי לעיני מה אתבונן על בתולה. (ג) לצאת לרחוב או לילך במכונה קאר בלע"ז יחידי בחור עם בתולה אין שום היתר לא לפני השידוכין ולא לאחר שידוכין חתן וכלה קודם החתונה, וזה דרך ה"משכילים" המתחדשים ודבר זה גורם לעבירות חמורות שהביא המבול (והארכתי בזה בקונטרס מיוחד הנקרא פרק האיש מקדש), ועיין שו"ת מעיל צדקה סי' י"ט

תוכחת מגולה וביערות דבש ושלחן העזר סי' ד' ס"א ובשמלה שם
אות א' ב'.

ד) כל אשה שתבעוה לינשא בין שהיא ילדה או זקנה שפסקה
מלראות דם צריכה לספור ז' נקיים. ה) ומתחלת למנות ממחרת
יום התביעה וצריכה בדיקות בכל יום עד הטבילה. ו) אם נדחו
הנישואין לאיזה סיבה שהוא צריכה לספור מחדש ויש בזה
חילוקים ותעשה שאלת חכם. ז) במקום שהכלה טובלת ביום ז'
בשעהד"ח לא תטבול עד אחר הנץ החמה, ובדיעבד משעלה עמוד
השחר (ח' רע"א וערה"ש סט"ו). ח) לכתחילה יש לסמוך הטבילה
סמוך לנישואין והמנהג לטבול בליל או יום קודם הנישואין. ט) כל
טבילות נשים בלילה חוץ מכלה לנישואין. י) לכתחילה יש להקפיד
שלא לעשות חופת נדה ולא תנשא עד שתטהר. יא) בדיעבד שעשו
חופת נדה מהני וא"צ לחזור ולקדש לאחר שנטהרה לבעלה ואין
ראוי לפרסם הדבר משום צניעות. יב) אם לא שמרו ז"נ או
שפירסה נדה קודם שנכנסה לביתו והיתה חופת נדה או שפירסה
לאחר שכנסה קודם שבא עליה צריכין להפרישם זה מזה והיא
ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים או שישבו שומר ביניהם
עד לאחר שתטהר. יג) מיד שתבעוה לינשא מותרת להתחיל לספור
ולא להמתין ה' ימים ובמקום שנהגו להמתין גם לכלה בשעהד"ח
עדיף לספור מיד שלא תהא חופת נדה (עיין ש"ך סי' קצ"ב סק"ב).
יד) כלה טובלת ביום אם החופה ביום ח' לספירתה, ובשעהד"ח
טובלת ביום אפילו ביום ז' אם תהי' החופה אחר צאת הכוכבים.
טו) ואם יהי' החופה ביום ז' קודם הלילה תעשה שאלת חכם.

טז) המחזיר גרושתו צריכה לספור ז"נ. יז) אפי' היא מעוברת או
זקנה ומסולקת מן הדמים צריכה לספור. יח) עבר ונשאה
בחופת נדה א"צ שמירה כיון שכבר בא עליה לא תקיף יצרי', וכן
הנושא אשה כבר בא עליה בזנות אעפ"י שצריכה ז"נ קודם
החתונה עבר ונשאה א"צ שמירה.

לכטל שידוכין

(א) איסור גדול לכטל שידוכין, ובאם ח"ו יש הכרח לא יעשו בלי שאלת והוראת חכם ויר"ש. (ב) קלקלה הכלה או אחיה או החתן או שנתחדשו דברים ואפילו אונס או שנראה טעות מעיקרא באיזה אופן שהוא וא"א לפשר ביניהן יקוב הדין את ההר. (ג) דיני שדכנות מבוארין בח"מ סי' קפ"ה ועוד בכמה מקומות (ועיין שלחן העזר סי' ג' ד').

זמן נישואין

(א) נהגו שלא לישא נשים אלא עד כ"ב לחודש משום סימנא טבא, ובחודש אלול יש עושין כל החודש, ובאלמן אין מקפדין על זה. (ב) אלמן שנשא בתולה או בחור שנשא אלמנה או גרושה מקרי זוג ראשון לענין זה וגם לשאר ענינים. (ג) אין נושאים נשים בחוה"מ ולא בימי ספירת העומר, חוץ מל"ג בעומר, ויש מקילין עד ר"ח אייר, ור"ח סיון ויש מקילין לאחר ל"ג בעומר ואוסרין קודם ר"ח אייר, ויש לנהוג כמנהג המקום, אבל לא יעשו תרי קולות דסתרי אהדדי. ולא מי"ז בתמוז עד לאחר ט' באב, ולא בפורים שקורין בו המגילה. (ד) יש אומרים שלא לעשות נישואין בערב יום טוב, ואין עושין רק בשעת הדחק. (ה) בערב שבת מותר לכתחילה. (ו) מותר להחזיר גרושתו בחוה"מ ולא יעשו סעודה, והמתיר גם בסעודה אין מזניחין אותו.

(ז) שבת שקודם החתונה שקורין שפינהאלץ [פארשפיל או אויפ-רופען] לובשין החתן והכלה בגדי שבת שהכינו לחתן. ואפילו בשבת חזון. (ח) החתן הוא חיוב לעלות לתורה. (ט) המנהג לזרוק אגוזים ומיני מתוקה הכל כמנהג המקום. (י) בשבת שלאחר החתונה ג"כ החתן הוא חיוב לעלות לתורה. (יא) מקום שעושין "סעודת חתן מאהל" הלילה קודם התונה אינה סעודת מצוה אם לא שידרוש שם החתן.

יב) הכתובה כותבין קודם החופה. יג) שכר הכתובה על החתן (שלם. יד) בשעת הדחק גדול שא"א לכתוב כתובה אם יש עדי קנין שקנו מהבעל על הכתובה ותוס' כתובה סומכין ע"ז וטוב להתפיס לה שויות על הכתובה עד שיכתוב הכתובה. טו) אין לצייר על הכתובה צורת חתן וכלה או שאר ציורים (שו"ת לחם רב סי' י"ט), לכתחלה חותמין העדים על הכתובה ביום החופה ואם חתמו על הכתובה ביום ונתעכבו ועשו החופה בלילה אין בו חשש.

נשים האסורות לינשא

א) אסור לישא מעוברת או מינקת חבירו עד שיהא הולד כ"ד חדשים. ב) מת הולד או גמלתו בחיי בעלה, או שנתנתו למינקת, או שאסורה להינק וכיוצא בזה יעשו שאלת חכם. ג) אשה שמתו לה שני אנשים לא תנשא לשלישי בלי שאלת חכם. ד) גרושה שנתגרשה משני אנשים מותרת לנשא לשלישי ויותר. ה) אשה שנתגרשה מחמת פריצות אין לאדם כשר לישא אותה. ו) המגרש אשה על מנת שישאנה חבירו אסורה לחבירו. ז) הנטען מאשת איש וגרשה בעלה אסורה להנחשד כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעול.

תענית חתנים

א) נהגו שהחתן והכלה מתענין ביום חופתם. ב) תענית זה נוהג בין בבחור ובתולה, ובין באלמן ואלמנה, או גרוש וגרושה (רמ"א א"ע סי' ס"א). ג) כמה טעמים נאמרו - 1) דהוי יום סליחה וכפרה כיום כפורים, 2) שמא ישתכרו ולא יהי דעתם מיושבת עליהם, 3) דליכא כתובה דלא רמי ביה תיגרא והתענית יבטל הפרעניות, 4) משום חבוב מצוה וחסידים הראשונים היו מתענים על חבוב מצוה כגון לולב וכיוצא בזה (רוקח ומט"מ). ד) אין צריך קבלה במנחה שלפניו. ה) אומרים עננו בתפילת מנחה. ו) נוהגין לומר וידוי כמו במנחה של עיר"כ אפילו בימים שאין מתענין בהם. ז) מנהג לאכול מיד לאחר החופה אם היתה ביום וא"צ להשלים. ח) אם החופה בלילה וקשה התענית יכולין החתן והכלה לטעום

קצת עוגה וישתו מים או שאר משקה שאינה משכרת, ולא ישתו לא חלב ולא דבש, או שאר דבר המשכר. ט) אלו ימים שאין החתן מתענה בהם - ר"ח, אסרו חג, ט"ו באב, ט"ו בשבט, ח' ימי חנוכה, ב' ימי פורים, ערב פסח, ל"ג בעומר, ומר"ח סיון עד שבועות, ובימים שבין יו"כ לסוכות, מתענין, ולצורך יעשו שאלת חכם. י) בימים שאין מתענין בהם יזהר ממותרות האכילה והשתי' ולא ישתו משקאות המשכרות כלל לא. יא) וצריכין לתשובה שלמה ביום הזה וליכנסו בברית בתשובה וקדושה וטהרה. יב) ונכון שהחתן יטבול ויטהר ויבא טהור ויקדש את הטהורה. יג) יש חסידים ואנשי מעשה שמתענים ביום חופת בניהם (ד"מ א"ח סי' ת"פ). יד) בז' ימי המשתה הרי הוא כיו"ט ואין מתענין בהם חו"כ, טו) חל תענית צבור בז' ימי המשתה חייבים חו"כ להתענות, ואפילו בתענית צבור הנדחה (א"ח סי' תקנ"ט ומג"א סק"א שם). טז) וכן הרגיל להתענות בכל ער"ח או בה"ב מתענה חוץ מתענית אסתר או יום שמת בו אביו ואמו שאין מתענין. יז) לענין תשלומין אי בעי נחלקו בזה ויש להקל (עיין עטר"ז א"ח תקנ"ג וש"ע תקנ"ט).

החופה

א) החתן נכנס תחת החופה קודם ואח"כ הכלה, ולחדר הכלה נכנסת קודם (אגרא דפרקא אות ס"ז ובזה"ק פ' פקודי דף רל"ה), מתחלה צריכין להביא הכלה אל החתן ואח"כ החתן אל הכלה. ב) הכלה צריכה להיות דוקא מצד ימינו של החתן (מ' תלפיות אות חתן). ג) חתן וכלה חייבים לאכול סעודה בחדר יחד.

פנים חדשות

א) בז' ימי המשתה אין עושין שבע ברכות אלא א"כ יש שם פנים חדשות. ב) פנים חדשות צריך דוקא אנשים ולא נשים, וגדולים, ושראויים להרבות מאכל בשבילם. ג) בשבת א"צ פנים חדשות, ובסעודה שלישית י"א שצריך פ"ח אם לא שידרוש החתן. ד) יום טוב נמי י"א דא"צ פ"ח. ה) אם נמשכה סעודה שלישית שכבר

עבר יום השבת תלוי במנהג מקומות אי מברכין שבע ברכות, ומנהגנו לברך. ו) לשנות הכוס קודם הבדלה תלוי במנהג המקום, ובמקום שאין מנהג אין להקל, אלא לאחר מעריב ישתו לאחר הבדלה. ז) התחיל לברך ברכת חתנים בעשרה ויצא אחד מהם ואפילו החתן גומרין הברכות כולן. ח) ז"ב בעי עשרה והחתן מן המנין. ט) יום שביעי שעושים הז"ב יש לגמור הסעודה קודם שעבר היום ולברך הז"ב. י) אם גמרו לאחר שעבר היום פסק הגמרהש"ק (אלף לך שלמה אהע"ז סי' ק"ז) שלא לברך וי"ח ולפענ"ד ראי' שלא לברך דהז"ב נתחייב אפילו בלא סעודה לגמרי דהזמן גרם ולאחר זמנו הלך לו.

* * *

לתועלת הרבים, ובכדי לחבר את האהל להיות אחד, אמרנו להציג באופן סמוך ונראה מאמרים מלוקטים, פנינים יקרים, מנופת צופים, מספר "בית רחל" לכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, המיוסד כולו על עניני "הנהגת הבית".

וזאת למודעי כי הספר שהוא רב האיכות מתוכל ברעיונות צמוקים, והשקפה טהורה, בהדרכה ישרה להקים בית נאמן בישראל ולעשותו מקום משכנות לה' כדברי רז"ל (סוטה כ"א) זכו שכינה שרויה ביניהם, אמנם נושא רחב זה הוא מסכת ארוכה וסוגיא מסועפת בפני עצמו, אי לכך בחרנו אי אלו מאמרים קצרים ועיקריים, וצירפנום לפונדק אחד. ובזכות זה נזכה להאמור יהיה ה' אחד, ושמו אחד.

מטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מצד אחד

בחור ובתולה מצד אחר

ת"ר כו' מטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מצד אחד בחור ובתולה מצד אחר (כ"ק צ"ז ע"ב). ובתוס' שם (ד"ה מטבע של א"א) בכ"ר דריש "ואגדלה שמך" - שיצא לו מוניטי"ן בעולם,

ומהו מוניטיין, זקן וזקנה מכאן בחור ובחורה מכאן. ונראה שלא היה בה צורת זקן וזקנה מכאן בחור ובחורה מכאן, דאסור לעשות צורת אדם, אלא כך היה כתוב מצד אחד זקן וזקנה ומצד אחר בחור ובתולה. וכך פי' בקונט' גבי דוד ושלמה וירושלים עיה"ק שכך היה כתוב במטבע, ע"ש ובתוס' (ע"ז נ"ב ע"ב ד"ה דינרי) ע"כ.

וי"ל מה ענין זה ל"ואגדלה שמך". והנראה דאברהם ושרה היו מראים בהתנהגותם היפוך טבע העולם, דמטבע העולם "שמח בחור בילדותיך", והוא בשמחה הולך אחר תאות לבו כל זמן שהוא צעיר וחזק ובריא, ולעת זקנותו כשנחלש כבר בו כח התאווה והגוף נתמוטט הרי הוא כאילו מת ועבר ובטל מן העולם, ועליהם אמרו חז"ל זקני עמי הארץ כל זמן שמזקינים דעתן מטורפת עליהן, וזה מטבע של כל העולם כולו. אבל אברהם ושרה מטבע שלהם הפוך - זקן וזקנה מצד אחד ובחור ובתולה מצד אחר, כלומר כשהיו צריכים לקיים מצות ה' ותורתו ולרדוף אחר המצוות היו בבחינת בחור ובתולה, וקיימו והוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה. זקן וזקנה מצד אחר, כלומר באותו זמן שהיו בבחינת בחור ובתולה אם היו רואים צורך לישוב הדעת היו מתנהגים כזקן וזקנה, כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם, והיה מתהפך כחומר חותם, והעיקר כי לעולם כל מעשיהם לעשות רצון קונם.

* * *

א"י כי לימדו דרך ה' אמונה ובטחון לאנשי דורם שהיו מואסים בזקנה וזקנים והיו טוענים שאין בהם תועלת, עד שבא אברהם ושרה והראו להם לבטוח בה', ואפילו זקן וזקנה אפשר שיתן להם ה' לפרות ולרבות ולשנות הטבע ולחזור מזקנה לבחורות, וכמ"ש "אחרי כלותי היתה לי עדנה" שפירסה נדה, ונעשה נס גדול "וה' פקד את שרה כאשר אמר" וילדה לעת זקנתה עם קדוש גוי הנבחר זרע ברך יצחק אבינו. ועי"ז נתרכה האמונה והבטחון בה',

וכמכואר במדרש שעם שרה נפקדו כל העקרות שבעולם והאמינו כי ה' הוא האלקים, ונתבטל טבע העולם ונהפך להשגחה מן השמים. וכדי לפרסם האמונה והבטחון בה' כתב על המטבע שלו זקן וזקנה מצד זה, כלומר אפילו הוא כבר זקן ואשתו זקנה ומ"מ בחור ובתולה מצד אחר, כי עוד ינוכח בשיבה דשנים ורעננים, כבחור ובתולה. ולכן אין למאס בזקנה, אלא אדרבה "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן".

* * *

עוד יש להוסיף קצת, שבא ללמד להאדם שלא לצאת מן השויון שהוא המביא את האדם לשלימות, כי לשון בחור מורה לימי הבחרות רתיחות הדמים ופחיתות יוצא מן השויון לצד רתיחות הדמים מהיר לכעוס ולשאר דברים, וזקנה הוא ההיפך מורה על המתיונות יותר מדאי, ולפעמים אף למאס בחיים, וכדכתיב "כל אוכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות". גם בימי הבחרות מזרזין המזורזין לכל דבר בזריזות, וגם בענין שלום בית המה דואגים יותר. לא כן לעת זקנה ככלות הכחות מזניחים הדברים בלי להתעניין בדברים, ואפילו באשתו הזקנה האהובה לו בימי עלומיו זקנה גרמה לו להזניחה.

אבל לא כן אברהם ושרה שהיו מזוגים מבחרות זקנה יחדיו, ואם במקום שהי' רתוחות יותר מדאי הי' זוכר הזקנה, ואם היה התרשלות והזנחה מזגו אותו בבחרות, ולכן כל הימים היו בשלימות ובשויון והשלמה גמורה. וזה שאמר נמי, "ואברהם זקן בא בימים" - שכולם לטובה, שלא הי' אצלו בחרות זקנה. וזה שאמרו נמי בשמחת בית השואבה, אשרי ילדותינו שלא בישה את זקנתנו ויש שאמרו אשרי וגו' זקנתנו שלא בישה את ילדותינו. וזה שרמזו מטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מצד אחד ובחור ובתולה מצד אחר והבן, ע"כ.

בענין ריבוי פגישות טרם השידוכין

בדרך הערה נראה מה שאמר בועז לרות "ברוכה את לה' בתי הטבת חסדך האחרון מן הראשון לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר וגו' ותאמר לה חמותה שבי בתי עד אשר תדעין איך יפול דבר כי לא ישקוט האיש כי אם כלה הדבר היום" (רות ג' י"ח). ונראה, דגם בזמנם הי' כבר הענין אצל עמי הארץ שהבתולות הלכו אחרי הבחורים, אבל אין זה לאשת חיל. ואמר לה בועז ברוכה את שלא הלכת אחריהם, ונעמי הבטיחה שיגמר הדבר היום ולא יאחר הדבר לעגן ולצער אותה ראיות פעמים מספר ובחשבונות אלה הן או לאו, ואם נראה לו הדבר יגמור מיד, ואם לאו יאמר ג"כ. ועיין ספר חסידים (סי' תקי"ד) וז"ל, כתיב "ואם לא הגידו לי ואפנה על ימין או על שמאל" (בראשית כ"ד מ"ט), זה מודיענו מי שמשדך באשה, אם אינה רוצה להנשא לו ואמרו לו אין אנו רוצים, מיד יפנה לדבר באשה אחרת. ובגמ' מגילה (י"ג ע"א) דרשו רבותינו ז"ל אהא דכתיב "ובבוקר היא שבה" (אסתר ב' י"ד), א"ר יוחנן מגנותו של אותו רשע למדנו שבחו שלא הי' משמש מטתו ביום, ע"ש. ולי הענין נראה לפ"ז לדרוש סיפא דקרא "לא תבא עוד אל המלך" (שם). ואומר אני מתוך גנותו של אותו רשע למדנו שבחו, שלא עינה אותן כמה לילות זה אחר זה שמא תמצא חן בעיניו ואח"כ ישלחנה אם לא מצאה חן בעיניו, אלא כל שלא נשאה חן בעיניו מיד בבוקר היא שבה ולא תבוא עוד אל המלך, דאפי' לגבי' הו"ל דבר מאוס.

הקב"ה נותן את חן הנערה בזכות הצניעות

ובמספר אלה מצוות להגאון מהר"ם חגיז (מצוה תקנ"ב) כתב וז"ל, ראוי לכל בנות ישראל שלא יתעסקו עם אנשים, ובפרט עם בחורים לא תראה פניהם, כי רוצה אשה בקב ותיפלות מעשרה קבין ופרישות, ופירצה קוראת לגנב, וח"ו נמצא שהן גורמין לבחורי ישראל שיעשו הרע בעיני השי"ת, כי עינים שלהם רואה ולבם חומד ואין אפוטרופוס לעריות. ועל טוב יזכרו בני ארץ

ישראל ששומרין בנותיהן שלא ישלוט בהן עין רואה. ואפילו החתן אם לא בשעת קידושין דאז יראה את משודכתו, והשי"ת נותן את חנם בעיני בעליהן ומצאו מנוחה להאשה בבית אישה. וכן ראוי שינהגו כן כל ישראל קדושים, וכל ראשי ומנהלי העיר מוטל חובה זו לתקן כל אופן הפריצות. והשי"ת ירחם על עמו ויחזק בלבם אהבתו ויראתו, עכ"ל. וז"ע ועכ"י.

האשה נבראה מגוף האדם

שיהיו מאוחדים בדעה ובמעשה

ורבינו הגדול הראב"ד בהקדמתו לספר בעל הנפש כתב וז"ל, כל מעשה הא-ל אשר עשה בחכמה ובתבונה וכדעת עשה את הכל, ואומר אני בקלות שכלי כי לטובת האדם ולהנאתו בראו אחד, שאילו נבראו זכר ונקבה מן האדמה כשאר כל הנבראים, היתה האשה אצל האדם כבהמה הנקבה אצל הזכר שאינה מקבלת עליה שולטנות הזכר ולא עומדת אצלו לשמשו, אף כי זה חוטף מלפני זה וזה מלפני זה, וזה בועט בזו וזו בזה ואיש לדרכו יפנה, וגם אינן מיוחדים זה לזה לפי דבתחילה נבראו זה בפני עצמו וזו בפני עצמה. ולכן ראה הבורא צורך האדם והנאותיו וברא אותו יחידי ולקח אחד מצלעותיו ובנה ממנה את האשה, והביא אל האדם להיות לו לאשה ולהיות לו לעזר ולסעדו ולמסעדו מפני שהיא נחשבת אליו כאחד מאיבריו אשר נבראו לשמשו, וכי יהי' מושל עליה כמושלו על אחד מאיבריו היא, כי משתוקקת אליו כאחד מאיבריו משתוקק להנאת גופו. וזש"ה "ולאדם לא מצא עזר כנגדו" (בראשית ב' כ'), ואמר "לא טוב היות האדם לבדו" - כלומר, כמו הבהמה שאינה מתייחדת אל הזכר, ולכן אעשה לו עזר כנגדו שתהי' עומדת אצלו תמיד. אך טוב שיהי' האדם מתאחד עם האשה, כי הבהמות הם מתבודדות ואין הנקבות מיוחדות לזכרים, ולכן "אעשה לו עזר כנגדו" - אבראנו בענין שיהי' לו עזר ממנה, שתהא מיוחדת לו. וזהו "כנגדו", לומר שתעמוד אצלו יום ולילה. ולכך הזכיר יצירת הבהמה וחי' אצל בריאת האשה, לומר שאילו נבראת האשה לאדם כענין יצירת הבהמה וחי', לא הי' לאדם עזר

מן האשה. ע"כ בראה הבורא מגוף האדם, והאדם בראותו אותה, וידע כי ממנו נלקחה, אמר (בראשית ב' כ"ד) "על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו" - כלומר, ראוי' זו שתהא מיוחדת לאדם והאדם מיוחד אליה. וע"כ ראוי האדם לאהוב את אשתו כגופו ולכבדה יותר מגופו ולרחם עליה ולשמרה כאשר ישמוד אדם אחד מאיבריו. וכן היא חייבת לעבדו ולאהוב אותו כנפשה, כי ממנה נלקחה. וע"כ צוה הבורא את האדם על אשתו וכו', ע"ש.

עיקר תכשיטי וקישוטי האשה בתוך הבית דייקא

"כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה" (תהלים מ"ה י"ד). ומרגלא בפומי לפרש, שכל כבודה כשהיא פנימה ושם ממשבצות זהב לבושה, כלומר בבית היא לובשת משבצות זהב מלבושי כבוד הכל בבית, אבל לא לאחרים, וההיפך ברשעים. ובאחשוורוש כתיב (אסתר א' י"ב) "להראות העמים והשרים את יפיה", ופוק חזי מה עלתה לו. אבל בנות ישראל הצנועות "פנימה ממשבצות זהב לבושה", והבן זה כי באמת זו נקודה יקרה וגדולה לענין שלום בית, וכמה ענינים עשו חז"ל לאשה שלא תתגנה על בעלה ושתשא חן בעיני בעלה ולא שתבקש לישא חן בעיני אנשים אחרים ח"ו. והרבה יש לדבר מזה, כי בזמננו לא איכפת להו מה שהוא בבית אלא מה שיאמרו אחרים, והעיקר לישא חן בעיני אחרים, וזה גורם להתגנות בית ח"ו ולתוצאות בלתי נעימות ויותר מזה.

הבוטח על הקב"ה שולחים לו זיווג הגון מן השמים - והסומך על עצמו ובוחר לפי הבנתו אפשר שידחה בכך את זיווגו

הראוי

בגמרא ריש סוטה (ב' ע"א) כי הוה פתח ר"ל בסוטה אמר הכי, אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו, ופריך והא אמר רב יהודה אמד רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, ומשני לא קשיא הא בזיווג ראשון

ברכת המשנה

קמא

והא בזיווג שני. ובתוס' שם תמהו דכפרק אין מגלחין (מו"ק י"ח ע"ב) אמר שמואל מותר לארס בחוש"מ שמא יקדמנו אחר, ופריך ליה מהכא מ' יום וכו' ואמאי לא מוקי התם מילתיה דשמואל בזיווג שני, ונשאר בתימה ועיין באחרונים.

ולפענ"ד דודאי אדם הסומך על הקב"ה שיזווג לו זיווגו הראוי לו מן השמים אין מזווגין לו אלא לפי מעשים, אבל כשרוצה לבחור בעצמו הזיווג ורוצה להתחכם או מניחים לו מן השמים, דגם כזה ודאי יש בחירה אלא שאח"כ מתחרט בו, וכמ"ש (מו"ק שם) במעשה דהאי גברא דבעי רחמי ואמר תזדמן לי פלוניתא וכו' בטר הכי שמעיה דקאמר או איהו לימות מקמה או איהי תמות מקמיה, א"ל לאו אמינא לך לא תיבעיא עלה דמילתא וכו'. ומבואר דהבוחר לעצמו לבסוף הוא מתחרט ומבקש להפרד ממנה בכל אופן. ואולי זה מה שאמר שלמה המלך (קהלת ד' כ"ו) "ומוציא אני מר ממות את האשה" - כלומר, האשה שאני בעצמי מצאתי דייקא, זו היא מר ממות, שאח"כ מתפלל או שהיא תמות או ימות הוא והבן. וכזה אתי שפיר הסתירה שהקשו האחרונים והבן.

* * *

ובזה אני רגיל לפרש הקרא (משלי י"ח י"ב) "מצא אשה מצא טוב וגו' ומוצא אני את האשה מר ממות". והנה לשון מצא הוא לשון מציאה, ואמרו בגמרא ריש קדושין (דף ב') כי דרך וכו' מה דרכו של איש לחזור אחר אשה, כי מי מחזור על מי בעל אבידה מחזור על אבידתו. והנה במציאה אם זכה והתפלל לה' שימציא לו אבידתו שהיא זיווגו, וזכה ומצא בהיסח הדעת כדרך מציאת המציאה, זה אות שהשם הזמין לו זיווגו ואז "מצא אשה מצא טוב", כיון שבאת לו בבחינת מציאה מורה שמן השמים הזמינו לו, ונחקיים בו "ומה' אשה משכלת". אבל "ומוצא אני את האשה", כלומר שחושב שאני הוא המוצא והמבין ואינו סומך על השם אלא

על "מוצא אני" - אשה זו מר ממות. וכזה אמרתי לפרש נמי מאמרם ז"ל קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, והקושיא מפורסמת שהרי מ' יום קודם יצירת הולד מכריזין (סוטה ב' ע"א). אבל התנא דייק קשה זיווגו של אדם, שהאדם רוצה בו ולא זיווגו של הקב"ה שמזמין לו, אלא הוא רוצה בה באשה שהוא מוציא לעצמו וכפי בחירתו ותאוות לבו, וכיון שהוא בעל בחירה לפעמים משנה ולוקח אשה שאינה בת זוגו, וכיון דבאמת אין זה זיווגו זה קשה כקריעת ים סוף, וזיווגו מה' הולך אצלו.

ולפי פי' זה שכתבתי נראה להסביר קצת למה השוה קשה זיווגו של אדם לקריעת ים סוף דוקא, וכבר דיברו מזה כל המפרשים. ולפמ"ש נראה דבקריעת ים סוף הקושי היה שהי' צריך להבדיל ולהפריד בין הדבקים, דהיינו בין מים למים שהם דבקים ומעורבים והם שייכים זה לזה ושוכנים אהדדי בחיבור טבעי שהקב"ה הטביע בהם משעת הבריאה, והנה עתה בא האדם שהוא דבר נפרד מהם וממקום אחר ומפריד ביניהם לעבור, והגם שהוא רק לשעה אבל הוא מפריד ביניהם. ולא רצו המים להפרד זה מזה כי קשה הפירוד לעולם אפילו לזמן ולכל דבר כי הם עושים רצון קונם, ורצון ה' בשעת הבריאה היתה שלא להפריד אלא יהיו יחדו דבוקים, וכמו שטען נהר גינאי לר' פנחס בן יאיר (חולין ז') אני עושה רצון קוני. ומיהו אעפ"כ ע"כ נקרע הים ונפרדו הדבקים לשעה בשביל שיכנס האדם ויעבור שם, ושוב יחזרו המים לאיתנן.

והכ"נ בזיווגו של אדם שבותר לעצמו ונכנס בגכול חברו ורוצה באשה שמוכנת לאחר, והוא דבוקה כזה שנוצרה לו בנשמתה, וכיון שבא זה ולקחה ובחר בה, הרי צריך להפריד לשעה בין האשה זו ובין בעלה המוכן לה משעת הבריאה. ומיהו שלא לעכב בחירת האדם ע"כ צריך לעשות פה קרע בין הדבקים, והוא קשה כקריעת ים סוף. אבל זיווג שהקב"ה מזווג "מה' אשה משכלת" אין זה קשה כלל, והבן.

חכמת נשים בנתה ביתה

מספרים מהרה"ק השר שלום מבעלז צוק"ל שהיה לו אשה צדקנית, וסייעה לו הרבה לעלות למדרגות הגדולות שזכה להן, ומיד לאחר החתונה החליטו בחברותא להיות ער אלף לילות רצופים וללמוד תורה, כי הי' קבלה שמי שלא ישן אלף לילות רצופין ועוסק בתורה זוכה לגילוי אליהו, וכן היה. ושם אשתו היה מלכה ושמו הי' שלום. ואמר בדרך מליצה, "ומלכי צדק" כשיש לו מלכה צדיקת, אז "מלך שלם" - יוכל שלום להיות מלך. ואשה צדקנית כשרואה בעלה מוכשר להיות גדול בתורה, עליה לסייעו בכל האפשר, ולא יבוא זה ביום אחד ולא בחודש ולא בשנה אחת, ויש גדולים שלא זכו לגדלותם עד סוף שנותיהם, וצריך לזה סבלנות וסייעתא דשמיא.

* * *

וידוע דהגר"א ז"ל, שהאיר כל העולם כולו בתורתו ובקדושתו, ג"כ היו נשים שדברו על לב הרבנית שלו לעזבו, שאינו מפרנסה כידוע שהיו זמנים אשר לא היה ככר לחם בביתו. והרבנית הצדקנית של מרן אדמו"ר בעל דברי חיים זצלה"ה, שהיתה בת בעל ברוך טעם, בעצמה מכרה קדרות לפרנס את ביתה.

* * *

ושמעתי שהגה"ק מהרמ"מ מרימינוב צוק"ל בילדותו נשא אשה בת עשיר גדול, אבל היות שרצה חותנו שילך לבקש פרנסה לאשתו ובניו, וכשלא רצה לילך לעבוד גרשו עם אשתו מביתו ושלחם, ובתו הלכה אתו ושכרו להם חדר, והגרמ"מ ישב ועסק בתורה כל היום והלילה בביהמ"ד, והיא הביאה לו בכל יום מזון. פעם אחת לא היה לה מה להביא, ולא הביאה לו שלשה ימים ולילות רצופים כלום. ויהי ביום השלישי לעת ערב ראתה אשתו כי א"א להמתין עוד, הלכה לבית אופה וביקשה ממנו שיתן

לה פת לחם עבור בעלה, והאופה צעק עליה לך ולבעלך לא אתן כלום שילך לעבודה, אביך עשיר ובעלך עצלן אינו רוצה לעבוד עליך לאלצו להתחיל לעבוד או יגרשך וחזרי לבית אביך, וכדמעתה על לחיה ביקשה ממנו פת לחם, אמר לה אם תתני לי עוה"ב שלך, בלית ברירה אמרה הן, וחתמה לו על נייר שנותנת לו עוה"ב, ונתן לה ככר לחם ואמר שיתן לה לשני שבועות לחם. ומיד רצה לביהמ"ד ונתנה לבעלה הלחם, והגרמ"מ מיד נטל ידיו ובירך המוציא, וכשאכל קצת הרימה קולה בבכי, ושאל אותה בעלה מה קרה, והשיבה לו עזבתי את הורי ועזבתי עשירות אחרי וכל המשפחה בשביל שראיתך צדיק, ואמרתי כדאי לי לאבד עוה"ז בשביל עוה"ב, עכשיו כבר חתמתי ונתתי עוה"ב שלי להאופה, ואין לי לא עוה"ז ולא עוה"ב ולא ההורים ולא כלום. הרגיע אותה בעלה הקדוש ואמר לה, אל תבכי ואל תדאגי רעיתי היקרה, כי תדעי שכבר הייתי בסכנת מות, אחזני בולמוס, ואם לא הבאת לי לחם זה ח"ו לא הייתי עוד בין החיים, ועתה אמרו ז"ל כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, והרי קיימת אותי וקניית לך עוה"ב אתי במחיצתי. ולפי שסבלה מכ"ז זכתה אח"כ לבעל גאון וקדוש שהאיר העולם כולו.

ואשה בכל אלה לא מצאתי

והכתב סופר ז"ל פי' על מה שאמר שלמה המלך ע"ה "אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי", וכיאר ז"ל דשלמה המלך נתן טעם על התמיהה למה לא מצא באדם אלא אחד מאלף, והלוא כולם נולדו ילודי אשה ולכולם ניתנה תורה ונתן ה' חכמה, וראי' לדבר כשיבא משיח מהרה יתגלה יהיו כולם חכמים גדולים ובעלי דעת ויודעים דברים הסתומים ושיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנא' "כי מלאה ה ארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (רמב"ם פ"י מהל' מלכים ה"ה). ולזה הסביר הכתב סופר אמר שלמה שהכל תלוי באשה, ומי שיש לו אשה כשרה ובחכמתה וכשרונה מסייעת לבעלה שיעלה במעלות התורה עד רום שמיא, ואז מצליח, אלא דזה לא נמצא אחת מאלף, כלומר איש

אחד מאלף זכה לאשה כזו ולא כולם, ואולי משום זה אמר "אשה בכל אלה לא מצאתי", שהרי אמרו "מצא אשה מצא טוב", והתשע מאות ותשעים ותשע, לא מצאו שיהי' להם אשה כשרה כמו זה האיש, ולכן הוא רק אחד מאלף שמצא.

והעיקר שהאשה היא שעושה את בעלה, וכמו באשת ר"ע, שלולי בת כלבא שבוע הי' נשאר רועה צאן כל ימי חייו. ועיין ספר חסידים (סי' קל"ה) מעשה בחסיד אחד שנשא אשה חסידה, לימים נתן לה גט, הלך ונשא אשה רעה בת בליעל, וזאת הלכה ונשאת לרשע גמור, החסיד עזב מדתו ונהפך בעצת אשתו הרעה, והרשע שב מרשעתו ונעשה חסיד גמור ע"י אשתו ע"כ ע"ש. ועיין פדר"א (פרק מ"א, ורד"ל שם אות ל"ז).

עיקר גדול בתפקיד המשפחה הוא הזהירות

מפני עירוב התחומים ומעמדם של הבעל והאשה

והנה נשים הגביל להם הקב"ה עוד ביתר שאת ויתר עוז, שאמרו חז"ל (סוטה כ') אסור ללמד את בתו תורה, והיינו שכל עיקרן של עשיית נשים הוא לסייע בעניני עוה"ז כדי שיוכלו בעליהן ובניהן לבוא לדרכי התורה והיראה, כמ"ש המפרשים בקרא ד"אעשה לו עזר כנגדו", דבזה הנשים הם עזר לבעליהן כמה שהן כנגדו, דהבעל עיקר תכלית שלו ללמוד תורה ולעשות מצוות, ואשה נבראת לשמש את בעלה ולגדל את בניה, דמה"ט פטורה ממ"ע שהזמ"ג כמ"ש האבודרהם. ולכאורה אינו מובן, הא בעלה ג"כ משועבד למקום ושיעבוד זה קודם. ולפענ"ד יותר קשה, שהרי בכמה דברים אמרינן אני ואתה חייבין בכבודו, והכ"נ כן. ולהנ"ל אתי שפיר, דזה תכלית האשה שלא ללמוד תורה אלא לעשות רצון בעלה ולגדל את בניה לת"ת, ובזה אתיין לחיי העוה"ב. ולכן אם המצוה מבטלת אותה מעבודת בעלה, פטורה היא ממצוה כזו. כן כשבאת רות להתגייר, אמרה לה נעמי היסוד הראשון אסר לך תחומין, היינו דאצלינו הוגבל שכל האדם ויש בזה גבולין מיוחדים

לאנשים ונשים כהנים ליום וישראלים. והשיבה נעמי דאינה רוצה להיות בעלת מעלה יותר מנעמי, עיי"ש.

**עניני עוה"ז בזכות האשה עניני העוה"ב בזכות הבעל
וא"א לזכות לעוה"ב כי אם דרך עוה"ז**

וראשית דבר אומר שיראה האדם הכוח לבחור לעצמו בעזרת ה' אשה כשרה ממשפחה כולם ברורים כולם צדיקים שומרי התורה כפי האפשר, כי בהיותה משרש צדיקים טבע האב מוטבע בבנים והיא גם היא מושכת עצמה מטבעה אל הטוב, ואשת חיל עטרת בעלה מעוטרת באות של שם י"ה כמארז"ל (סוטה י"ז ע"א) איש ואשה שזכו שכינה שרויה ביניהם יו"ד של איש וה"א של אשה ובשם זה ברא שני עולמות עוה"ז ועוה"ב. ופלא דבגמ' מנחות (כ"ט ע"ב) אמרו בה"א ברא עוה"ז וביו"ד העוה"ב, ונמצא דע"י יחוד האיש והאשה נתאחדו עוה"ז ועוה"ב. וכיון דה"א מרמז לעולם הזה, לכן עניני עוה"ז הם בזכות האשה, ועוה"ב בזכות הבעל. והני נשי במאי קזכין (ברכות י"ז ע"א), ולכן פטורין מת"ת (ועיין כל בו ריש הלכות מילה ובארחות חיים לוניל ריש הלי' מילה) שהוא מעין עוה"ב. ומה"ט האשה רוב פעמים אם לא על הכלל כולו, נוטה ומבקשת עניני עוה"ז יותר מהאיש. ולכן צריך שתהיה האשה בעלת יראת שמים ושלא יצא עליה ערעור מעולם.

ואמרו ז"ל (פסחים מ"ט ע"א) לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ת, שאם מת או גולה מובטח לו שיהיו בניו ת"ת. ולא יתן ענינו ביופי אלא בכשרון מעשיה ולדבק בטובים, שהרי מרע"ה נשא בת יתרו ויצא ממנו כהן לע"א [יונתן בר גרשום], ואהרן עליו השלום נשא אלישבע בת עמינדב ויצא ממנו פינחס (ב"ב דף ק"ט). וטובה גדולה עשה הקב"ה שכרא לו את האשה והיא אוצר הברכה והשמחה, ואמרו ז"ל (יבמות ס"ב ע"ב) השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה בלא טובה בלא ברכה. ובתורה כתיב "לא טוב היות האדם לבדו" (בראשית ח' י"ט), ולא מצא

קורת רוח מכל עד שהביאו לו את האשה. וכשם שאי אפשר לזכות לעוה"ב ולשלימות האדם כי אם ע"י העוה"ז, וכמאמר התנא (אבות פ"ד מכ"א) העולם הזה דומה לפרוזדור, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין, כך אי אפשר לאדם להשיג שלימות לנפשו בענינים כדי לזכות לעוה"ב כי אם ע"י אשה טובה שבה אות הה"א שנברא העולם הזה.

להשרות אויר נוחה בכל מחיר ולבא לידי פשרה בכל ענין

ידוע מעשה מצדיק אחד [הגה"ק מקאזניץ זיע"א] שכאו אליו זוג צעיר שרוצים להתגרש, ונתנו טעם שבכל שבת קודש יש להם מחלוקת, שהבעל רוצה לאכול הבשר קודם ואח"כ הקוגע"ל כי כן נהגו בבית אביו, והאשה שהיא המביאה את האוכל נותנת הקוגע"ל לפני הבשר כאשר שכן ראתה בבית אביה, ועי"ז השלום בית הושבת, ובכל שבת גיהנם בבית ואין להם ברירה רק להתגרש. והצדיק לאחר התיישבות עם שניהם ראה שאין כאן מקום לגירושין ח"ו, וביקש מהאשה לעשות קוגע"ל שני בכל שבת, ושמהיום והלאה תתן קוגע"ל אחד קודם אכילת הבשר והשני לאחר אכילת הבשר, והכל על מקומו יבוא בשלום, וכן הוה. ומה"ט נהגו בהרכה מקומות עד היום לעשות כ' קוגלע"ן. וכיוצא בזה דברים הרבה שמביאין לידי מחלוקת ופירוד על לא-דבר וצריך לעשות תיקון בזה.

הבעל יקבל בבית את האורחים והאשה את הנשים
והנני להעתיק קצת בזה ממה שכתב בשבט מוסר (פכ"ד) וזה
לשונו הקדוש, תהיה האשה צדקנית ורחמנית על כל בני
ביתה ועל העניים לתת להם אם יש לה ליתן, או לפייסם בדברים,
אך לא עם האנשים העניים דאסור להרבות עמהם בדברים פן
יבואו להרהר עליה. ובתורה (בראשית י"ח ו') "וימהר אברהם
האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לושי ועשי
עגות ואל הבקר רץ אברהם וגו' ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר

עשה ויתן לפניהם והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל". ועיין רש"י, צנועה היא וכדי לחכבה על בעלה. ונראה דהודיענו עוד הכתוב בשאלת המלאכים, שהרי אברהם אבינו היה חולה וזקן ובאו האנשים אליו ונתן להם לאכול בעצמו, ולכן תמהו האנשים ויאמרו אליו "איה שרה אשתך" - שאתה עושה בעצמך כל הדברים, "ויאמר הנה באהל" - צנועה היא ואין דרכה להתערב בין האנשים, ולכן לכבד אורחים אנשים אני הוא המכבד והיא מכינה האוכל, והבן את זה. ומבואר דאורחים אנשים יש לבעל לכבד.

בנים צדיקים בזכות האם

ובתורה ברבקה אמנו כתיב כשהי' לה צער הריון "ותלך לדרוש את ה'" (בראשית כ"ה כ"ב), כלומר כיון שראתה כשעברה דרך בית ע"ז עשו מפרכס לצאת (מ"ד וברש"י שם) תלתה החטא בעצמה, ותלך לדרוש את השם, והלכה לבית מדרשו של שם ועבר. ובגמ' מגילה (י"ג ע"ב) בשכר צניעות שהיתה בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול, ובשכר צניעות שהי' בו בשאול זכה ויצאה ממנו אסתר. והתנא ר' יהושע כשמנו חכמים מדותיהם אמרו אשרי יולדתו (אבות פ"ב מי"א), ופירשו דכשהיתה אמו מעוברת ממנו הלכה לת"ח ולבתי מדרשות שיתפללו עליו שיהי' ת"ח וצדיק, וכשנולד נתנה עריסתו בביהמ"ד שישמעו אזניו ויתרגלו לדברי תורה ולא לדברים בטלים. ובכתובים (משלי ט"ו כ) "בן חכם ישמח אב ובן כסיל בוזא אמו", ולכאורה מה להאם בזה, ולהנ"ל אתי שפיר דהיא שגרמה לו ח"ו.

וכשבא המלאך לבשר לידת שמשון הגבור, ושאל אותו אביו (שופטים י"ג י"ב) "מה יהי' משפט הנער ומעשהו", שרצה לדעת היאך להתנהג אתו, "ויאמר מלאך ה' אל מנוח מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר מכל אשר יצא מגפן היין לא תאכל ויין ושכר אל תשת וכל טמאה אל תאכל כל אשר צויתיה תשמר". ויש לדייק דמנוח שאלהו למלאך מה יהיה משפט הנער, והנה

שאלהו על הנער והמלאך השיבו על האם "מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר", אלא כי הכל תלוי בהאם כי "נזיר אלקים יהי הנער מבטן" צריך שיהי קדוש מרחם ומלידה.

להשתדל בענין שלום בבית כל ימיו ולדבר בניחותא
בגמרא אמרו שלשה דברים צריך לומר ע"ש עם חשיכה, ואמרו
 וצריך לומר בניחותא כדי שיתקבלו דבריו. עיין שבת
 (ל"ד ע"א) צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה,
 אמר רב אשי אנא לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתי
 מסברא. ולפום ריהטא לא ידענא מה חידש רב אשי שקיים זה
 מסברא שאמר בלשון נחותא ולא בצעקה. אבל נראה דדבר גדול
 משמיענו, דבכוון תיקנו ז"ל לומר בניחותא, אבל מעצמו יחשוב
 למרמי אימתא אאינשי ביתו, אולי מותר לגעור, קמ"ל דמסברא
 קיימה משום שלום בית. ועיין שאילתות (פ' בהעלותך) דאי לא
 מערכי כיון שלא שרי טלטולי מאניה ליכא שלמא בביתי, ואי לא
 מדלקי שרגא ולא מעשרי ליכא שלמא בביתיה עכ"ל (עיין גליון
 הש"ס שם). וכמה דברים תיקנו ז"ל בשביל שלום בית (שבת ס"ד
 ע"א), והתם אפילו לאנשים שכבר הגיעו לשנים זקנים גדולים
 מופלגים, ואפ"ה צריכים לעשות דברים אלו בכל עת משום שלום
 בית.

וגרזלה מזו מצינו בתורה (בראשית י"ח ט) "ויאמרו אליו איה
 שרה אשתך ויאמר הנה באהל", ואמרו ז"ל (כ"מ פ"ז
 ע"א) יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע
 שצנועה היתה כדי לחככה על בעלה, וכביכול בעצמו שינה הכתוב
 מפני שלום בית, ששרה אמנו אמרה "ואדוני זקן" ובתורה כתיב
 "ואני זקנתי", ודרשו ז"ל (כ"מ שם) ששינה עליו הכתוב מפני
 שלום בית. אבל לימוד גדול הוא לנו, דאפילו צדיקים וקדושים
 כאלו הקב"ה מזהיר להזהיר על שלום בית, ושצריך לעשות למען
 שלום בית כל ימיו, ולא רק הוא בעצמו אלא אף האחרים שבאים
 במחיצתם צריכים לעשות פעולה כדי לחככה על בעלה.

שמות האילנות אשר מהם יצאו הנטיעות

אחר שזיכני ה' לברך על המוגמר והליקוטים נתתי אל לבי להעלות על הכתב ולהכיר האילנות אשר מהם יצאו הנטיעות כמה מקורות בענין יחוס המשפחה ומקור מחצבתם ומראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, היות כי מנהג ודרך אנשי מעשה לרשום מקור מחצבתם, ובפרט בשעת נישואי צאצאיהם כמ"ש בקידושי ראשונים במ"ת פ' במדבר ויתילדו על משפחותם ופרש"י הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לידתם, ובמדרש במדבר רבה דבשעת מ"ת באו בני עשו וטענו מה ראו אלו להתקרב מאלו והשיבם הקב"ה הביאו ספרי יחוסים כדרך שהביאו בני ובמס' ברכות כ"ז ע"ב נוקי לר"ע לית ליה זכות אבות אלא נוקמיה לר"א בן עזריה דהוא חכם והוא עשיר והוא עשירי לעזרא ובירושלמי תענית פ"ד דה"א הובא בר"ן גאון ברכות הנ"ל גרסינן ומינו את ר"א כ"ע בן י"ז שנה ונתמלא ראשו שבה והיה ר"ע יושב ומצטער ואומר לא שהוא בן תורה יותר ממני אלא שהוא בן גדולים יותר ממני אשר אדם שזכו לו אבותיו אשרי אדם שיש לו יתד להתלות בה ומה היתה יתידתו של ר' אלעזר שהי' עשירי לעזרא, ומקובל מפי צדיקים דעד עשרה דרי משתתפים האבות ובאים מעולם העליון לשמחת צאצאיהם.

והגם כי כ"ק מרן מעולם מתחמק מלכתוב ספר יוחסין וכ"ש להעלות בשוק וכוונתו כלפי מה שאמרו בגמ' מנחות (דף נ"ג) אמרו ליה רבנן לר' פרידא ר' עזרא בר בריה דר' אבטולס דהוא עשירי לר"א בן עזרי' דהוא עשירי לעזרא קאי אבבא אמר מאי כולי האי אי בר אוריין הוא יאי אי בר אוריין ובר אבהן יאי ויאי בר אבהן ולא בר אוריין אישא תיכליה, ומרגלא בפומי' מיום שנגנו ספר יוחסין תשש כחן של חכמים וכהה מאור עיניהם ועיין רש"י תשש נשתכת. מ"מ בסוף הספר רשמנו עכ"פ חלק קטן מהצדיקים הגאונים הקדושים זיע"א ראשי אבות משפחות זקני הכלה תחי' מקור מחצבת המשפחה להודיעתא, ועכ"פ אותם שמדברי תורתם הובא כפנים בתוך הספר.

רשימת הצדיקים הגאונים הקדושים זיע"א ראשי אבות המשפחות
- שמדברי תורתם הובאו בתוך הספר, מזקניה של
משפחת הכלה תחי':

כ"ק מרן הגה"ק רשכבה"ג בעל הבית שערים זיע"א
כ"ק מרן הגה"ק רשכבה"ג רבי עמרם חסידא זיע"א
מרן הגה"ק רבי שמשון וירטהיימר מוויען זיע"א
מרן הגה"ק בעל התוספות יום טוב זיע"א
מרן הגה"ק מהר"ל מפראג זיע"א
מרן הגה"ק בעל קונטרס הספיקות זיע"א
מרן הגה"ק בעל מראה יחזקאל מדעש זיע"א
מרן הגה"ק בעל התהלה לדוד מגזע הגה"ק מלובלין זיע"א
מרן הגה"ק רבי בנציון בלום גאב"ד סארוואש זיע"א
מרן הגה"ק רבי שמואל [הראשון] מקאמונקא זיע"א
מרן הגה"ק מהר"ש מקאליב זיע"א

[יציין כי הגה"ק מרן רבי בנציון גאב"ד סארוואש זצוקל"ה,
האריך (בהקדמתו להגש"פ ער"פ ובהקדמה לשו"ת ביי"ש),
כי מרן הבית שערים זי"ע בן הגה"ק מוה"ר יעקב יצחק גאב"ד
שאמשאן ונכד להגאון החסיד רבן של ישראל נשיא אלקים מאור
הגולה קדוש וטהור מרן רבי עמרם חסידא זי"ע מ"כ בעיה"ק צפת,
היה חוטר מגזעם של הגה"ק אור טמיר ונעלם רבי אדם בעל שם
זיע"א, ולמעלה בקודש הגה"ק רבי משה נחום ראזנבוים גאב"ד
וואשאני זיע"א והגה"ק הרבי ר' העשיל מקראקא זיע"א והגה"ק
בעל שו"ת צמח צדק זיע"א. והתויו"ט שהיה נכדו של הגה"ק רבי
משה הלוי וולרשטיין שהיה רב ואב"ד לכל מדינות אשכנז מגזע
של רבינו נתן בעל הערוך זיע"א שהי' משבט יהודה ממשפחת
התפוחים כמ"ש בס' צמח צדק ספוליטי. וגם נכד למהר"ל מפראג
מגזע רב האי גאון מצאצאיו של דוד המלך. ונכדם של הגה"ק ר'
ישראל הלוי הורוויץ נכד הגה"ק רבי ישעי' הלוי הורוויץ בנו של
הגה"ק רבינו שבתי שעפטיל איש הורוביץ שהיה חוטר מגזע רבינו

יצחק הלוי בן רבינו פנחס הלוי (אחיו של הרא"ה בעל החינוך) בן רבינו זרחיה הלוי בעל המאור זי"ע. עוד הוא מזכיר כי היה בידיו מגילת יוחסין עד עזרא הסופר זיע"א.

בן ראוי לציין שהגאון השר ר' שמשון וירטהיימער זי"ע הידוע ונקרא בשם ר' שמשון ויענער הי' גאון דורו וכיהן כראש הרבנים באוסטריה, מורביה ובוהמיה והי' עשיר מופלג וחכם גדול וכתב עליו החו"י "מימות רב אשי לא נמצא דוגמתו תורה וגדולה במקום אחד" (עיין בהקדמת החו"י). הוא הי' מיוצאי חלציו ומגזע רבינו אלחנן בעל התוס' הובא כמה פעמים בתוס' ולדוגמא חגיגה כ"ז ע"א ד"ה מזבח ועוד ונהרג עקה"ש בשנת ד' אלפים תתקמ"ד, שהי' בן רבינו יצחק הנודע בשם הר"י הזקן בעל התוס' שהי' בן רבינו שמואל מויטרי בנו של רבינו שמחה בעל מחזור ויטרי, חתן רבינו מאיר מרומרוג חתנו של מאה"ג רש"י ז"ל שהי' מיוחס לר' יוחנן הסנדלר עד דוד המלך ע"ה. אשריהם לצדיקים לא דיין שהן זוכין אלא שמזכין לבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות, (יומא פ"ז ע"א) וזכותו הגדול של הגר"ש עמדה לו שמשרשיו יסתאפו שלשלת גדולה של גאונים ומנהיגי הדור צדיקים וקדושים ובתוכם הגאון בעל בית יצחק והגאון מהרש"ם ז"ל בדור האחרון.

[**רצוננו** היה עז במהדורה הנוכחית להוסיף אמרותיהם הטהורות של הקדושים אשר בארץ המה ראשי האבות ממשפחת הכלה תחי' מלבד אלו אשר נזכרו לעיל ושמותיהם רבים המה ואין כאן מקום האספם - אך מיעוט דברי תורתם שלא העלום על ספר הם היו בעוכרנו כי מחמת הזמן הקצר שעמד לרשותנו לא הספקנו ללקטם כראוי. גם מקום לנו פה התנצלות על שלא לקטנו יותר מגאונים וקדושים זקני החתן שליט"א כי תירוך אחד עולה לכולנו].

אנו מציגים פה תשובה הלכה למעשה
שנדפס בשו"ת משנה הלכות
מהד"ת חלק ב' אהע"ז סימן רסה

בענין בדיקות דם לשידוכין הנקרא דור ישרים

ד' לסדר מאת כל איש אשר ידבנו לכו התשנ"ב
פה קרית אונגוואר ירושלים עיה"ק ת"ו
מע"כ מחותני ידידי ורב חביבי מאד נעלה בנש"ק
פרי עץ הדר ג"א תנא דליטרא דקציעות הרב הגאון הג' כו'
כגש"ת מוה"ר יעקב סופר שליט"א
רב ואב"ד דקהל כתב סופר, ירושלים עיה"ק ת"ו.

אחדשכת"ה מחותני שליט"א בירידות נאמנה.

הנני בשורות אלו לפרש שיחתי בדבר חדש וזר שהנהיגו לאחרונה
בעניני שידוכין לחקור על העתידות בדברים נפלאים מכוסים
ונעלמים כי יפלא ממך דבר בין דם לדם וקמת ועלית במחקרי
לאברטאריס ואין סומכין על מה שמבואר בתורה ובנביאים
ובכתובים כי מה' אשה לאיש ותמים תהי' עם ה' אלקיך והעושה
תצדקאות כאלו שלאחר שכבר הזמין ה' שניהם יחד והסכימו
להשידוך הם עושים בדיקות ואם לא יצליחו אז לא יעשו השידוך
והרי הוא רוצה ח"ו לשנות מה שמהשם מוכן לו וקורין לזה דור
ישרים [והלואי שלא נהי' בזה ח"ו דור עקש ופתלתול, הלה' תגמלו
זאת הלא הוא אביך קניך הוא עשך ויכוננך], ולפענ"ד שאין לעשות
כן אפילו מצד ההגיון וכ"ש שהוא גם נגד ההלכה לפענ"ד כאשר
אבאר בס"ד.

ומעב"ת מח' בצדקתו ותמימתו אמר שכמה מגדולי הרבנים
החזיקו בזה וא"כ מצוה לשמוע וכו'. ואומר אני הגם
שיש גדולים שבדורינו ששבחו והודו לטעסט זה ומחזיקים בו

בענייני לא זכיתי להיות מהם ולא ילך בני עמהם והגם שאני מאד מחשיב את דברי חבירי וכמאמר ר' יוסי (שבת קי"ח) מעולם לא עברתי על דברי חבירי וכ"ש רבותי וגדולי הדור ואם חפצי ורצוני להיות לראשונים תלמיד, ולקיים את דבריהם ולהעמיד, לעשות אותם לצוארי רביד, ועל ידי צמיד, לא אהיה להם חמור נושא ספרים תמיד, אבאר דרכם ואדע ערכם, אך כאשר לא יכילו רעיוני, אדון לפניהם בקרקע, אשפוט למראה עיני, ובהלכה ברורה, לא אשא פנים לתורה, כי ה' יתן חכמה בכל הזמנים, ובכל הימים, לא ימנע טוב להולכים בתמים, ולא אוכל לשתוק ומלהביע, את דעתי המעוטה מלהודיע, וכבר אמרו דאפילו תלמיד במקום רב, הן מיעוט הן רב, אין עצה ואין תבונה נגד ה', במקום שיש חילול השם, והאמת אהוב מכל, ובוהן לבכות יודע כל, הוא יתן לעבדו תבונה, וחנינו מאתך השכל דעה חכמה ובינה, ללקוט בששונים מן המבחר, והבוחר יבחר ככסף נבחר.

נתיב א

וראשון לציון גרסינן בגמ' (מו"ק י"ח ע"ב) אמר רב משום רבי ראובן בן ארצטרובילי מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש מן התורה דכתיב ויען לכן וכתואל ויאמרו מה' יצא הדבר (בראשית כ"ד) מן הנביאים דכתיב ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא (שופטים י"ד) מן הכתובים דכתיב בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת, (משלי י"ט). עוד שם אמר רב יהודה אמר שמואל בכל יום ויום בת קול יוצאות ואומרת בת פלוני לפלוני, ובגמ' נדה ל' מ' יום קודם יצירת הולד מכריזין ואומרים בת פלוני לפלוני ופריך אהא דאמר שמואל מותר לארס בחוה"מ שמא יקדמנו אחר ופרקינן שמא יקדמנו אחר ברחמים ע"ש.

ורבא (במס' מו"ק הנ"ל) דשמעיה להווא גברא דבעי רחמי ואמר תזדמן לי פלניתא א"ל לא תיבעיא רחמי הכי אי חזיא לך לא אזלא מינך ואי לא כפרת בה' בתר הכי שמעיה דקאמר או איהו

לימות מקמה או איהי תמות מקמיה ע"ש. והנה מבואר דמה' אשה משכלת ואין חכמה ואין עצה נגד ה' ח"ו ואם ע"י סיבה יקדמנו אחר באיזה אופן אפילו בתפילה וכ"ש בדרכי טבע אחרים סופן של הדברים שממילא יחזור הדבר לרצון הבורא אלא שח"ו עוד יגרום שימות אחד או יתגרש וכיוצא בו כיון שנשא מה שאינו שלו ואפילו לכן שהי' עו"ז ואביו בתואל בעניני שידוכין בע"כ הודו שמה' יצא הדבר לא נוכל דבר ולכן כיון שהדבר נתקרב מה' אין לעשות פעולות טבעיות ח"ו לרחק מה שה' קרב וע"ז נאמר ויראת מה' אלקיך ובדוד המלך ע"ה (סנהדרין ק"ז) ראויה היתה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית אלא שאכלה פגה (ועיין זהר ג' ל"ח ע"ב).

ודבר זה מפורש עוד יותר דאפילו ראה ברוה"ק דהו"ל בנין דלא מעלי בהדי כבשי דרחמנא לך והוא (ברכות י"א) במה שאמר ישעיה הנביא (ישעיה ל"ח) לחזקיהו המלך בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צבא' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעוה"ז ולא תחיה לעוה"ב א"ל מאי כולי האי א"ל משום דלא עסקת בפ"ו א"ל משום דחזאי לי ברוה"ק דנפקי מינאי בנין דלא מעלו א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעיא לך למעבד ומה דניחא קמיה דקוב"ה לעביד וכו' ע"ש הרי דאפילו ראה ברוה"ק דלא הוה ליה בני מעלי ורצה למנוע את זה מלהביא לעולם בני דלא מעלי וא"ל הנביא בהדי כבשא דרחמנא למה לך כלומר שאם תעשה פעולות מה שבהדי כבשא דרחמא ימות ולא יחי' ח"ו וגזרת ה' בכל אופן יקום.

נתיב ב

וקצת נראה עוד לבאר לפענ"ד שכיון שראה שהוה ליה בנין דלא מעלי הרי ראה שיהיה לו בנים רק שמן השמים יתנו לו בנין דלא מעלי והוא רצה לבטל בזה רצון הבורא ולא ישא אשה ולא יוליד בנים כאלו דלא מעלי מה שהי' בזה מן השמים וע"ז

א"ל הנביא צו לביתך כי מת אתה דבהדי כבשי דרחמנא נכנסת להפך מערכת השמים ורצון הבורא לכן מת אתה בעוה"ז ולא יחיה בעוה"ב, והכ"ג בנידון כדידן הו"ל בכלל בהדי כבשי דרחמנא למ"ל. ואין לזה שום שייכות למחלה בגוף הנראית לכל.

ואדרבה אומר אני דנידון דידן יתקיים הפתגם ברח מן הזאב פגע בו ארי שהרי אם באמת זה זווגו מן השמים והי' ראוי להוליד מה שראוי והוא הלך והתחכם נגד רצון הבורא ולקח לו אשה אחרת עכ"פ לא נשא אותה האשה המיועדת לו מה' הרי פשוט שתתקיים בו דברי חז"ל שאם נשא מי שאינו בת זוגו או הוא ימות או היא תמות או שלא יהיו להם בנים כלל כידוע מדברי האר"י הקדוש או שיגרש אותה כי כן קי"ל בנושא אשה שאינה שלו ברחמים או בכל אופן שהוא וכמ"ש שם במו"ק י"ח ונמצא ברצונו להציל עצמו מגזירת עירין פתגמין ע"י הצלות ונסיונות ובדיקות יגרום לעצמו או לאשתו מיתה או כל הני ונמצא עבר על גרם רציחה בטעסט זה מלבד שממילא תצטער היא או הוא או שניהם כל ימי חייהם או איזה עונש אחר אם ירצו מן השמים בעונשו ואם לא ירצו אפילו ישא אותה שהטעסט מראה שלא לישא מ"מ מאת ה' ליתן לו בנים כרצונו.

ועל הטענה שטוענים שע"י הבדיקה יכולין לברר אם הדמים מתאימים והתורה אמרה ושמרתם את נפשותיכם ובפרט מעניני בריאות ורפואות הני תרי עניני ניהו דודאי בדבר שתלוי בטבע העולם ובבריאות הגוף האדם חייב אדם לשמור עצמו ובסמוך נברר יותר בזה אבל נידון הבדיקות פשוט שדבר זה הוא בכלל בהדי כבשי דרחמנא למה לך ואין בידינו לעשות פעולות ולהתערב בדרכי ה' כי אין חכמה ואין עצה נגד ה' ואם ישמור התורה ממילא ישתנה הדבר והקב"ה יתן לו בנים ברוכים ואם ח"ו לא יהיה ראוי ממילא ענוש יענוש וגם על זה שעשה הטעסט שלא קיים בעצמו תמים תהי' את ה' אלקיך. ומקרא מלא הוא אם תלכו עמי קרי ופי' מלשון מקרה ע"פ דרך הטבע והלכתי אף אני עמכם

בחמת קרי שהוא מדרך הטבע ויסרתי ח"ו וגו' לפי שעם ישראל אין להם דרך הטבע כלל אלא ה' דורש אותם והכל שלא ע"פ הטבע רק נסי וע"ז אומרים בשמ"ע ועל נסיך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך שבכל עת ערב ובקר וצהרים שהכל נסים ונפלאות הבורא ולא דרך הטבע.

נתיב ג

ובתורת משה שבכתב (שמות כ"ג כ"ה) ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירתי מחלה מקרבך לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא. ופרש"י לא תהיה משכלה אם תעשה רצוני. והחכם רבינו אברהם בן עזרא ז"ל כתב ועבדתם הטעם לא תעבדו רק השם וכו' ועבודת השם היא לעשות כל אשר צוה לאהבה אותו לדבקה בו וכו' הנה שכרו אתו והם ד' דברים בעוה"ז - א) וברך את לחמך ואת מימך, ב) והסירותי מחלה מקרבך, ג) לא תהיה משכלה ועקרה בארצך, ד) את מספר ימיך אמלא. והנה כל אלה בגוף האדם.

אמר אברהם המחבר יש חכמים גדולים חכמי השתי תורות ולא התעסקו בחכמת התולדות על כן לא יכולתי לפרש אלה הברכות אם לא אזכיר מעט מן החכמות בעבור שגוף האדם מהעולם השפל והנשמה העליונה קשורה בו. ויש אמצעיים בין הנשמה והגוף, והנה הם שני כחות ובלשה"ק יקראו על הרוח רוח ונפש, כי הנשמה היא החכמה ומושבה במוח הראש וממנה יצא כח כל ההרגשות ותנועת החפץ, ורוחה בלב וכו' חיי האדם, והיא המבקשת שררה להתגבר על כל העומד כנגדה וכו' והנפש בכבוד והיא המתאוה לאכול, וככה כתיב כי תאוה נפשך, ותאות המשגל ממנה.

והנה יש אדם שנברא שתהיינה לו אלו השלש הנזכרות כולן חזקות או כולן רפות, או זו חזקה וזו רפה, או לא חזקה ולא רפה, והנה בנ"א על כל זה מינים משונים, והשם הנכבד נתן

התורה לחזק ולהגביר ולהגדיל הנשמה העליונה ואז לא ימשול הגוף עליה, ואם לא תהיה התורה נשמרת אז יגבר הגוף על הנשמה, ונתן משל במרה אדומה וכו' ע"ש שהוא מתולדות הגוף והשם ית' ויתעלה למען חסדיו בחר בישראל והורם תורתו. וכאשר ישמררה ימצאם חכמתם וידריכם דרך ישרה לכל דבר שלא יזיק להם, ובהתאמץ הנשמה יתאמץ כח השומר הגוף שיקבל אדם מן השמים והוא הנקרא תולדות, והנה הברכה תהיה בכל מאכל ומשתה, כי יש מארה בא לחסר כח התולדות. כדרך אתה תאכל ולא תשבוע. והנה כל התחלואים באים בעבור אוכל הנכנס בגוף, והנה לא יפחד שומר התורה מהם, וזהו וברך את לחמך ויש תחלואים באים מחוץ לגוף בעבור שינוי האויר כפי השתנות מערכת המשרתים, וע"ז כתוב והסירותי מתלה מקרבך. והנה שומר התורה אין לו צורך לרופא וכו'. והנה דברתי על חכמת הרפואות.

ועתה אדבר על חכמת המזלות דע כי כל הנולד יקראוהו מקרים כדרך מה שיורה מערכת המשרתים ברגע הולדו, וערך אלה אל אלה והדבר עמוק מאד. והנה יהיה כפי מולד האשה שתהיה משכלה וכו' או שתהיה עקרה ולא תלד, והנה אם היה דבק בשם במולדו וכפי תולדתו שלא יוליד בנים השם הנכבד אם היה דבק יאמץ כח תולדות הלכיות ויתקן עלילות הזרע עד שיוליד בנים על כן אמר השם לאברהם התהלך לפני והיה תמים וזהו שאמרו קדמונינו ז"ל צא מאיצטגנינות שלך ואם תכרות ברית עמי שתעבדני אני ארבה אותך במאד מאד. כי אנצח התולדת. ואין זה ניצוח במערכת הכוכבים כי לא נבראו להטיב או להרע לעולם השפל רק הולכים תמיד לעבודת השם לצרכם ובמרצתם יקבלו בני העולם השפל דבר והפכו על ידם. "והנה אם נשמור [התורה] לא נקבל מהמזל מה שהוא היפך הטוב ואדרבה אם מורה על רעה יתהפך לטובה" ע"ש, ומש"כ עוד בפ' כי תשא, ועיין עוד בפ' וירא מש"כ עה"פ בא' ש-די ושמי ה' לא נודעתי להם ודו"ק.

והנה ביאר לן רבינו הא"ע ז"ל דיש חכמים שהם גדולי התורה בשתי התורות כלומר תורה שבכתב ותורה שבע"פ ומ"מ כיון שלא התעסקו בחכמת התולדה לא ידעו ולא יבינו הענינים והקשור בענין חכמת הלידה והעקרה ושהכל תלוי במערכות האלו ולשומרי התורה אין זה נוגע דהם נשמרים מכל אלו מאת השם.

נתיב ד

והרמב"ן ז"ל שם ועבדתם וגו' כי יאמר הכתוב כי בעבודת הקב"ה בלבד יהיה הצלחה והשמירה ועקירת ע"ז תוסיף טובה וברכה כי הקב"ה יברך לחמך והוא כלל לכל מאכל אשר יאכל ויברך מימך שהוא אב לכל משקה אשר ישתה, ואמר והסירותי מחלה מקרבך שיהיו המאכלים והמשקים טובים ובריאים לא יולידו מחלה אבל ירפאו ממנה ואמר עוד שלא תהיה בהם אשה משכלה כי בהיות המאכלים והמשקים והאוויר מבורכים יהיו הגופים בריאים ואברי הזרע נכונים לעשות מעשיהם כהוגן והזכיר הנקבות כי בהם ימצא השכול והעקור יותר מן הזכרים ויתכן שיהיו הזכרים בכלל והסירותי מחלה מקרבך כי העקור מחלה בגופים ואם האנשים ידבר מן הסתם ואח"כ הזכיר נשים כמ"ש לא יהיה כן עקר ועקרה. וברמב"ן עה"ת פ' בא (שמות י"ג ט"ז) שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו ואם יעבור כו' הכל בגזירת עליון ע"ש. ועיין צדה לדרך ה' חנוכה ובא"ע פ' וארא והארכתי בזה במקום אחר.

ובאברהם אבינו לך לך מארצך וממולדך וגו' ובחז"ל בכאן אי אתה זוכה לבנים ובגמ' ר"ה (ט"ז ע"ב) וא"ר יצחק ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם אלו הן צדקה צעקה שינוי השם ושינוי מעשה וכו' שינוי השם דכתיב (בראשית י"ז) שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה וכתיב וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן וגו' ויש אומרים אף שינוי מקום דכתיב (בראשית

י"ב) ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך והדר ואעשך לגוי גדול ואיך ההיא זכותא דארץ ישראל הוא דאהניא ליה, עוד בתורה ויוצא אותו החוצה צא מאיצטגנינות שלך ולא הי' ראוי אברהם להוליד בנים כלל וגם שרה אלא בדרך נס גלוי וכמ"ש היפלא מה' דבר וכתיב וה' פקד את שרה כאשר אמר ונפקדו באותה שעה כמה עקרות ומאז ועד עתה הכל שלא כדרך הטבע, והכל רק בארץ ישראל לא"א עכ"פ.

ובגמ' יבמות (ס"ד ע"א) אבות עקורים היו וא"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים ואמר רבי אמי אברהם ושרה טומטמים היו שנאמר הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נקרתכם וגו' ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה שרה אמנו אילונית היתה שנאמר ותהי שרי עקרה אין ولد אפי' בית וולד אין לה וכו' ע"ש והנה אם היו עושים בדיקות לאברהם או לשרה או ליצחק או לרבקה לא היו נושאים נשים בכלל ולא היה בא כלל ישראל בעולם, ועיין זוה"ק פ' וירא במדרש הנעלם בפ' המכסה אני מאברהם ובש"ס ברכות י" ע"א בעי רחמי ובגהש"ס שם.

ובתורת משה למרן זצוק"ל עה"ת פ' תזריע אשה כי תזריע במדרש זשה"כ חיים וחסד עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי, וכו' הנה בזוה"ק פ' זו הקשה אשה מזרעת תחלה וכו' הא מלאך הממונה על ההריון מייתי הטיפה לפני הקב"ה והקב"ה גוזר עלי' אם זכר אם נקבה ע"ש תירוצו ובברכות (ס' ע"א) הקשה הש"ס מה יועיל תפלה ות"י כשהזריעו שניהם בבת אחת אבל י"ל נהי דעל דרך הטבע כן הוא רובא דרובא וכו' מ"מ ישראל אינם תחת הטבע והקב"ה גוזר על כל טיפה וטיפה אם ישאר בטבע או ישתנה וכמו שאירע ללאה עם יוסף ועד"ז אנו מברכים שלא עשני אשה היינו שברכנו שלא עשנו גוי שהם תחת הטבע לא כאלה חלקינו ע"כ אנו מברכים שלא עשני אשה שאפי' אם האם הזריע תחלה הי' אפשר שתעשה נקבה והיינו דקאמר איוב חיים וחסד

עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי שלא תאמר הטבע עשתה כן לא היא כ"א פקודה שלך שמרה רוחי שלא יתהפך ע"ש. ומבואר נמי לידת ישראל אינה על הטבע כלל אלא על פי פקידה שהמלאך מביא הטיפה לפני הקב"ה וגוזר עליה מה שיהיה א"כ הני טעסט מאי אהני לבני ישראל ומי זה שח"ו לא יאמין בכל אלה.

ובגמ' נדרים כ' ע"ב ובש"ע א"ח סי' ר"מ ס"ג וא"ע סי' כ"ה וברותי מכם המורדים והפושעים בי אמר ר' לוי אלו בני תשע מדות בני אסנ"ת משגע"ח. ובגמ' שם אמר ר' יוחנן בן דהבאי ד' דברים סחו לי מלאכי השרת חיגרין מפני מה הויין מפני שהופכים את שלחנם אילמים מפני מה הויין מפני שמנשקים על אותו מקום וכו', והנה שכל הני מומין שבאים על הילדים הם בגדר עונש ר"ל ולא בטבע.

ועיין ספר מצודת דוד על המצות קכ"ב ומצוה קכ"ט להרדב"ז מה שהאריך לבאר דמי שאינו מתנהג כשורה בשעת המצוה מוריד נשמות שנתחייבו להתגלגל מפני חטאם שחטאו בגלגול הקודם פעמים נתגלגל באיש ופעמים באשה ופעמים חיגר או פיסח לפי החטא שנתחייב בה בגלגול הקודם מקבל עונשו המגיע לו, ויש נשמות שנתחייבו כרת מתוך הקהל וההורים אלו שעברו עבירה כזו כגון הבא על א"א וכיוצא בו מוריד נשמה כזו שנתחייבה עונש שלא לבא לקהל ושולחין נשמה כזו ונולד להם הולד הזה נמצא דההורים מקבלים עונשם שלהם והולד עונש שלו ע"ש ועיין בספרינו הדל משנ"ה ח"ז סי' רט"ז ודו"ק. ועכ"פ הכל ע"פ חשבון ונס ולא כדרך הטבע.

נתיב ה

וממילא פשוט נמי שאם יתנהגו בדרך התורה יהיו להם זרע כשר ובריאים ואם ח"ו לא יתנהגו אפילו יעשו פעולות טבעיות בבדיקות וכיוצא בזה לברר שבענין הטבע הכל בסדר לפי דרכם אבל פשוט שהנזכרות לעיל ר"ל אינן בדרך הטבע אלא בדרך

נס הכל לפי השכר ועונש ואין אתנו יודע עד מה אלא להתפלל לה'.

ובמדרש ויק"ר פט"ו ה' מה כתיב למעלה מן הענין אשה כי תזריע וילדה זכר מה כתיב בתריה אדם כי יהיה בעור בשרו וכי מה ענין זה לזה אר' תנתום בר חנילאי משל לתמורה שרעתה ונכוית ויצא בנה כווי מי גרם לולד שיהיה מצורע אמו שלא שמרה ימי נדתה אמר ר' אבין משל לגינת ירק שהמעין לתוכה כל זמן שהמעין לתוכה היא עושה כריכין כך כל מי שהולך אצל אשתו נדה עושה בנין מצורעים ר' אבין קרי עלה אבות יאכלו בוסר (ירמיה ל"א) ושיני בנים תקהינה והן קוראין על אבותיהם אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו ע"כ ועיין פענח רזא דבני נדה נעשים מצורעים.

וברוקח הגדול הלי' נדה סי' שיי"ח ז"ל המשמשת נדה לבעלה גורמת אפילו לעשרים דור שבניה לוקין בצרעת ונראה שהוא פגם נמשך לדורות ועיין זוה"ק פ' שמות דף ג' מסאבו דנדה קשיא מכל מסאבו דעלמא איסתאיב איהו וכל דמתקרבין בה וכו' ולא עוד אלא דגרים מרעין בישין על גרמיה ועל ההיא זרעא דיוליד וכו' זרעא דיוליד בההיא שעתא משכין עלוי רוח מסאבו וכל יומיי יהא במסאבו דהא בנינא ויסודא דיליה איהו במסאבו רב ותקיף מכל סאבו דעלמא דמיד דקרב בר נש לגבי נדה ההוא מסאבו דליג עלוי וכו' ולדעת הזוהר הם בכלל ממזר דרבנן ע"ש. ועיין ט"ז יו"ד סי' קצ"ו דשמשה בשוגג תוך נדתה צריכה הבחנה ג"ח אם נתעברה ולהודיע שהוא בן הנדה.

ובש"ע א"ע סי' ב' ס"ז לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצורעין ולא ממשפחת נכפין וא"כ הני בני נדה בכלל משפחת מצורעין שלא ישא מהן ועיין ד"מ א"ע סי' ד' ובש"ש בתשו' סי' דהפגם הוא שראוי להתרחק מהם סודו טמא קראו למו ועיין אפי זוטרא סי' ד' ובבית שמואל א"ע סי' ד' סקט"ו ובספר המצות

הקצר להחפץ חיים ז"ל ל"ת קל"ב שכ' בפשיטות דראוי להתרחק מהם, עוד בש"ע א"ע סי' ב' לא ישא אשה לשום ממון ואם נושא הו"ל בנים שאינם מהוגנים, ואשה שיש בה צד פסול משפחה מחמת רינון או סימני פסלות כגון משפחת בעלת מצה ומריבה, או שנותן שמץ במשפחות או ביחידים ואומר להם ממזרים הם, או בעל לה"ר או שיש להם אבות בעלי עזי פנים או אכזריות שונא הבריות לא ישא בנותיהם וכ"ש אינן שומרי התורה ואפי' בת ע"ה אמרו ארור שוכב עם בהמה ויבדוק באחיה וכ"ש אם יש חשש פסלות ח"ו וכהנים צריכים לבדוק ד' אמהות שהן ח', ואם היא ממשפחה שהיה עליה ערעור מוסיף עוד עד עשרה אמהות ע"ש עוד כמה הלכות קבועות בעניני שידוכין.

ואמרו חז"ל (פסחים מ"ט) א"ר יוחנן בת כהן לישראל ובת ת"ח לע"ה אין זוגין עולה יפה מאי הוא או אלמנה או גרושה או זרע אין לה במתניתא תנא קוברא או קוברתו או מביאתו לידי עניות ואיפסק בש"ע א"ע סי' ב' ואמר רב כהנא אי לא נסיבנא כהנתא לא גלאי וכו' ור' יהושע נסיב כהנתא חלש אמר לא ניתא ליה לאהרן דאדבק בזרעיה דהוי ליה חתנא כי אנא ובגמ' כתובות ס"ד ע"ב רבי איעסק ליה לבריה בי רבי חייא כי מטי למיכתב כתובה נח נפשה דרביתא אמר רבי ח"ו פסולא איכא יתיבו ועיינו במשפחות רבי אתי משפטיה בן אביטל ור' חייא אתי משמעתי אחי דוד ופרש"י שפטיה בן אביטל בן דוד היה, אביטל שם אשת דוד ור' חייא אתי משמעתי וזה הפסול שרבי היה מבית דוד ולא היתה בת הבאה משמעתי הוגנת לבנו שלא היתה בת מלכים ע"ש.

והנה על השידוכים אשר חשבו חז"ל שלא יעלו יפה וח"ו או ימיתו או לא יהיה להם בנים וכיוצא בו על כל אלו תכסה אהבה והוא ממש נוגע לבנים והרוחניות שלהם זרע קודש שמביא להם ומשפחתו ועל זה לא מתריעין אלא מקילין מכל וכל ועוד יותר ליבא לפומי לא גליא ובפרט בילדים המאומצין שיש בהם גם ספק שתוקי שאסורים לבא בקהל בכלל והארכתי כבר בדברים אלו

בספרינו ח"ז סי' רי"א רי"ב רי"ג ובח"י מסי' ר"ה-ר"י ע"ש באריכות וכל זה מקילין כקליפת השום ולא חששו משום דור ישרים ועל דבר אשר לא שערום אבותינו ואין בו רמז ורמיזה בתורה כלל ואין בו שום חשש איסור בעולם ואדרבה הרי הוא בכלל דורש על העתידות עשו לעצמם מזה תורה וקראו לו דור ישרים, ולפענ"ד יש לקראו דור עקש ופתלתול.

נתיב ו

ומי יודע כמה שידוכין מתבטלים ע"י הבדיקות מה שהיו מיועדים מאת השם כי מה' אשה משכלת וברחמי שמים שהכל ע"פ נס ולא טבע היו מולידיים זרע כשר ובנים בריאים ורק לפי שסומכין על דרך הטבע קלקלו את הכל, והביטול אפשר שיבא ב' פנים או משום שהטעסט בלע"ז יראה מה שהוא שבדרך הטבע לא בסדר והוא אינו מעלה ומוריד בבני תורה, או ע"י שלפעמים מתעכב השידוכין ע"י הטעסט כמה ימים עד שיביאו הטעסט וידוע שבשעת השידוכין כמה פעמים קשה לגמור ורק ע"י השדכן הם מסכימים ובפרט באנשים שהם קצת עצבונים נערוועזיש בלע"ז ושוב בינתיים עד שיתברר הטעסט יחבטל הדבר כידוע ממעשים שכבר היו דברים כאלו ר"ל.

וכבר אמרו חז"ל (מו"ק דף י"ח) אמר שמואל מותר לארס בחולו של מועד שמא יקדמנו אחר וכן מותר לארס אפילו בט"ב משום שמא יקדמנו אחר ועיין סוטה ב' ע"א ובתוס' שם ד"ה הא ובסנהדרין כ"ב ע"א ובתקו"ז תי"ד (רע"ב) ובשבלי הלקט ח"ב כת"י דבזווג ראשון נמי אפשר לו לאדם ללכת בדרך שישא ברכה מאת ה' וגם אפשר שיטול למטרפסיה ועונשו כי הבת קול מכרזת ואינה גוזרת דבר כי אם מגדת מה שיצור עתיד לעשות בין טוב בין רע אבל ביד היצור לבחור. ועיין פת"ע להחיד"א סנהדרין הג"ל ועיין עוד מה שהארכתי בספרי משנ"ה ח"י סי' רל"ג דף קל"ג ד"ה ונלפענ"ד ודו"ק.

ואפילו לא יתבטלו רק שיתאחרו בשביל זה יום או יומים או שבוע וכיוצא בזה והלא בגמ' עירובין ס"ג ע"ב אמר ר' אבא בר פפא לא נענש יהושע [להיות עירי בלא בן] אלא בשביל שביטל את ישראל לילה אחת מפריה ורביה והנה הגורמין לבני ובנות ישראל אפילו רק לאחר לילה אחת השידוכין ועי"ז יתאחרו אח"כ הנישואין וכיוצא בזה הוא בכלל המאחר ובפרט בחור שעדיין לא נשא ולא קיים המצוה וגם לאידך גיסא הרהורים וכיוצא בזה והצער והעגמ"נ בזמן ומצב כזה והקולר תלוי בצואר אלו שהמציאו טעסט זה והצריכו לעשות טעסט זה ולא סומכין על הקב"ה ובוטחים עליו. וכבר כתב הרמ"א ז"ל על כיוצא בזה תמים תהיה עם ה' אלקיך.

נתיב ז

ואומר אני לאלו החוששים ולא בוטחים בה' א"כ למה לא יעשו בדיקות אם בכלל הם ראויים להוליד שידוע שהאחוזים בבני אדם אנשים ונשים שאינם ראויים להוליד עקר ועקרה ר"ל הם מאה פעמים גדולים מהאחוזים להוליד ח"ו ולד כזה הנקרה טיי טעקס ח"ו. וכמה פעמים ילדו זרע שוטים ברואים בגוף אבל בלי רוח ונשמה שהוא גרע מכלום או ח"ו רשעים וכיוצא בו שנענש על שהלך אחר הטבע ועזב אשה כשרה שהיתה זוגו ונשא אחרת שאינה בת זוגו ולכן נענש בזרע מרעים מדה כנגד מדה על שלא סמך ובטח עצמו על ה' ליבא לפומי לא גליא. והרי בגמ' (נדה ל') אמרו דמלאך הממונא על ההריון נוטל הטיפה ומביאה לפני הקב"ה ואומר טפה זו מה תהא עליה גבור או חלש חכם או טפש עני או עשיר וכי אנן ח"ו לא נאמין בכל זה, ועי"ז אמרה ברוריא (ברכות י') לההוא צדוקי רני עקרה לא ילדה רני כנסת ישראל שלא ילדה בנים לגיהנם כוותיכו ע"ש.

וגם למה לא יעשו בדיקות על שאר עניני בריאות כגון הלב והמוח וכיוצא בו שעל זה מכואר בש"ע לבדוק אחריהם ואם סומכין על כל הגוף על ה' ועל הרוב א"כ כ"ש בפרט זה שהוא מיעוטא

דמיעוטא אחד מאלפים נגד שאר המחלאות או גורמים לבנים או לדורות, ואם משפחה שיש להם ר"ל מחלת הלב ומתים שחורי ראש לא חוששים ואומרים מקרה וכיוצא בזה שבאמת לזה אמרו חז"ל לחוש כיון דנתחזק ועל דבר שלא חששו אבותינו עשו מזה צעקה גדולה ומרה או איזה ביזנעס שרוצים איזה רופאים וכמה אנשים משרתיהם להתפרנס מזה ולזה גורמים מה שגורמים אוי להם שאם ע"י יתבטל אפילו רק שידוך אחד ואוי לנפשותם ואל יהי חלקי עמהם.

נתיב ח

ואגב עיין סנהדרין דף ה' לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו ופרש"י שיש להם כח ורשות מאת מלכי פרס ובתוס' בשם הירושלמי לא משמע הכי ועיין שו"ת ריב"ש סי' רע"א ועיין כנה"ג ח"מ סי' ג' אות ז' מה שתמה אמש"כ ב"י נשיאים שבא"י מן הנקבות וריש גלותא מן הזכרים וכו' ותמה מגמ' כתובות הנ"ל דמשמע דהנשיאים היו מבני דוד הזכרים א"נ הכי קאמר ר"ג מוכרח היה מן הזכרים אבל הנשיאים אין קפידא שאפילו יהיו מן הנקבות יכול להיות נשיא ומיהו הראב"ד בספ' הקבלה כתב שהלל ה"י מבני בניו של שלמה מהזכרים ולדעתו צ"ל דתלמודא דידן פליג אירושלמי וט"ס נפל בדבריו ז"ל ובמקום מבני בניו של שלמה צריך לומר מבני בניו של דוד ע"ש. ולפענ"ד אין להגיה אלא לפמ"ש הרמב"ם בפיה"מ דמשיח בן דוד יהיה דוקא מזרע שלמה המלך ולא מבן אחר ולכן דייק הראב"ד דהלל ה"י מזרע שלמה כלומר ראוי להיות מלך המשיח כנלפענ"ד.

ועיין ב"ח ח"מ הנ"ל מה שהאריך. ובפרישה האריך נמי בזה, ומה שתמה התומים סי' ג' סק"ו לא הבנתי מאיזה טעם יהיה כח ביד ריש גלותא בכבל ליתן רשות לארץ ישראל משום דהיה להם כח מלך פרס ומה לו למלך פרס בארץ ישראל ורבי אדרבה כחו מאנטונינוס וכחו ה"י כח רביעית שראה דניאל אלא ודאי אינו תולה כלל במלך עכו"ם אלא במי שהיה מזרע דוד המלך ע"ה ועיין ר"ן

סנהדרין דראש גולה עומד במקום מלך והפקרו הפקר ורשותו מתפשטת על כל ישראל אבל רשות הנשיא לא אלים כולי האי ועיין יראים עמוד עריות סי' ל' ועיין רמב"ם פי' המשנה סנהדרין קודם ביאת המשיח ודו"ק בכל זה כי יצאתי ממחיצתי קצת.

נתיב ט

נחזור על הראשונות, במה שכתבתי דעל בדיקה וחשש זה אין לחוש כלל ואפילו לפי שיטתם שהצריכו ורוצים לברר ואפרש שיתתי, הנה פשוט דבכל התורה כולה הולכין אחר הרוב אפי' היכא דאיכא מיעוט המצוי נגד הרוב ולא חוששין לברר אם לא במקום שאמרו חז"ל לסיבות, וכבר הארכנו במקום אחר מה שכתב הרמ"א יו"ד סי' ק"י דיש להתיר מכח ס"ס אפילו היכא דאפשר לברר ע"י בדיקת הריאה אין לחוש והש"ך שם סקל"ה הביא בזה מחלוקת הרשב"א והתה"ד וכתב הש"ך דהיכא דאפשר לבדוק הריאה כגון שהוא לפנינו ואין הפסד בדבר יש לבדוק אבל בלאו הכי אין להחמיר. ועיין ט"ז שם ורבינו הנוב"י קמא סי' מ"ג וסי' מ"ז הוסיף לחדש דאפילו לדעת הרשב"א דמתמיר דהיכא דיש לברר אפילו בס"ס צריך לברר לא אמר אלא היכא דאפשר לברר שני הצדדים אבל אם אף לאחר הבירור ישאר עוד צד ספק ונצטרך לסמוך על הרוב או חזקה על חלק שלא נוכל לברר בבירור גמור אז גם הרשב"א מודה דאין צריך לברר אפילו מה שנוכל לברר עכ"פ דזה לא מקרי אפשר לברר כיון דעל כרחק בסוף נסמוך על הרוב על החלק הנשאר ממילא נסמוך על הרוב כולו ועיין שו"ת הגרע"א סי' ע"ז ובט"ז יו"ד סי' ל"א סוס"ק ד'.

וראיתי למרן בבית שערים א"ח סי' ו' אמש"כ המחבר בש"ע א"ח סי' ח' ס"ט דקודם שיברך יעיין בחוטי ציצית אם הם כשרים כדי שלא יברך ברכה לבטלה וכתב בט"ז דבלא"ה יש חשש משום שילבש בגד בלי ציצית מ"מ אוקמי' ליה אחזקתו שהי' כשר רק משום חומרא דלא תשא צריך לבדוק גם המג"א התעורר בסקי"א דהיכא דאיכא לברורי לא סמכינן אחזקה. וכתב

מין ז"ל דא"צ לברר אלא אם אפשר לברר שני צדדי הספק וכ"כ בפ"ת ונ"ץ סוסי' ק"י וידוע שיטת השואל בצ"צ סי' ס"ט דביצת טריפה שנולדה ביו"ט ונתערבה לא מקרי דשיל"מ כיון דאחר יו"ט צריך לסמוך אביטול משום טריפה וכיון שע"כ צריך לסמוך על הביטול לענין אי' טריפה דאורייתא סומך נמי אביטול לענין איסור נולד דרבנן וכן העלה בכנפי יונה סי' ק"ב דלא כצ"צ סי' הנ"ל ובמג"א שם עוד טעם דלא סמכינן אחזקה משום דעשוי ליפסק כל שעה.

ולפ"ז חידש מרן ז"ל דמה"ט א"צ לבדוק לענין לבושא דהא יותר סמכינן אחזקה לשעבר מלהבא כבגיטין כ"ח שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן ולפ"ז משום בטול מצות ציצית אין לבדוק שהרי אוקמא אחזקה ואי משום דאיכא לברורי ז"א דע"כ אפילו יברר שאינן נפסקין עתה כיון דבכל שעה עשוי ליפסק וע"כ חסמוך אחזקה דלהבא שלא נפסקו שהרי אינו בודק כל שעה ורגע שהולך בהם וכיון דע"כ צריך לסמוך אלהבא אחזקה כ"ש שאתה תוכל לסמוך אחזקה אלשעבר וא"צ לבדוק אבל כל זה לענין חשש דביטול מצות ציצית אבל לענין חשש ברכה לבטלה אם החוטים שלמים בשעה שלובשים ואז מברך עליהם הרי הבירור ברור דאפילו אם יפסקו אח"כ אין כאן ברכה לבטלה לעולם וא"כ אם מברר שהם שלמים תו א"צ אח"כ לסמוך על החזקה כלל לענין זה שפיר אמרינן דצריך לבדוק דהיכא דאיכא לברורי מבררינן והכא הבירור הוא מהני לענין ברכה לגמרי ע"ש וש"י.

ולפ"ז אומר אני בדידן נמי בשלמא אם הבדיקה היתה מבררת כל הספקות וכל הפסולים והמחלאות שנמצאים באיש או אשה זו ולא השאיר אחריו ספק אז עכ"פ לפי דעתם היה מקום לומר דכיון דאפשר לברר אין לנו לסמוך על החזקה היכא דאפשר לברר בבירור גמור מבררינן [הגם שצ"ע אי בירוד ע"י בדיקות אלו בירור גמור הוא בכלל] אבל כיון דלאחר שיבררו בענין פרט זה הטיי סעקס אכתי לא נתברר כל הספק ואדרבה עיקר חסר מהבדיקה ואם

צריכים לסמוך על הרוב או לבדוק בכל שאר פסולים דשכיחו וגם על להבא עכ"פ צריכין אנו לסמוך על הרוב על הבריאות ועל לידת הבנים ועל המשפחה וכיוצא בו א"כ אין על הבדיקה זו שום דין אפשר לברר ולא שייך בירור כה"ג וכיון דלא שייך בירור ולא צריך א"כ כבר יש בזה גם איסור וכמ"ש לעיל ובפרט לפמ"ש הש"ך הנ"ל דהיכא דאפשר לבדוק כגון שהוא לפנינו ואין הפסד בדבר יש לבדוק אבל בלאו הכי אין להחמיר ובדידן נמי הרי יש הפסד בדבר שכמה פעמים יתבטל השידוך מכח זה וכיוצא בזה גם למ"ש המג"א דבעבידי ליפסק ע"כ דסמכינן אחזקה כה"ג לא שייך אפשר לברר מברדינן ולכן לא צריך כלל לברר ע"י הבדיקות וכה"ג כ"ע מודי דאין צריך לברר.

נתיב י

שנית נלפענ"ד דידוע קושית הפמ"ג יו"ד סי' ל"ט ב"יח טריפות אמאי לא נבדוק ונסמוך ארוב שכתב הרשב"א חולין ד"ט אהא דמצרכינן לבדוק הריאה ז"ל ומיהו שאר טריפות אף דאיתא קמן א"צ לבדוק וראיה מדאמרינן ודלמא היכא דלא אפשר שאני אלמא לרבנן אפילו אפשר לא צריך בדיקה וע"כ משום דאזלינן בתר רובא והקשה הפמ"ג ז"ל ע"ש ומיהו נראה דאנן קיי"ל כהרשב"א דסמכינן ארובא אפילו היכא דאפשר לברורי כיון דברור דיש בהמות טריפות וודאות ואנן סמכינן ארוב בהמות כשרות הן וידוע דע"כ יש בהמות טרפות ביניהן וכתב הרשב"א כיון דטריחא מילתא לבדוק סמכינן ארוב ולא בודקין ועיינן מו"ק הל' ציצית הנ"ל ועיינן ב"ח ופר"ח א"ח הל' פסח סי' תל"ז דסמכינן ארוב בהמות כשרות הן ואפילו דאיכא לברורי סמכינן ארובא והרא"ש והרמב"ן והרא"ה כתבו הא דבעי רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן משום דאיכא חזקת איסור נגד הרוב היינו חזקת חיי ובהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אבל היכי דליכא חזקת איסור נגדן סמכינן ארוב ולא בעי בדיקה אפילו אפשר.

והרמ"א יו"ד סי' ל"ג כתב בנקיבת הושט ויותר היה טוב שלא לבדוק כלל מלבדוק ולהקל במקום דאיכא ריעותא ועיין חולין י"ב מנ"ל דאזלינן בתר רובא ועיין משנ"ה ח"א סי' ר' ובתשובה אחת הארכתי קצת במה שתקנו לבדוק אחר טריפת הראי' דמקרי מיעוט המצוי ומה הוא מיעוט המצוי והפמ"ג כתב דבמקום דהדקים נמצאים נקובות יש לבדוק אחריהם כיון דשכיח יותר מסרכת הריאה.

וראיתי בשו"ת משכנות יעקב יו"ד סי' ט"ז שכתב דכל שנמצא חלק אחד מעשרה הנשחטים טריפה נקרא מיעוט המצוי ואז כבר חייב לבדוק הכל פחות מכאן אינו נקרא מיעוט המצוי והנה השוחט למשל מאה עופות ובודק ומוצא ביניהם תשע עופות טריפות אין צריך לבדוק אחר האחרים דלא מקרי מיעוט המצוי הגם שודאי איכא שם טריפות והריב"ש בתש' סי' קצ"א כתב מיעוט המצוי ר"ל שהוא קרוב למחצה ורגיל להיות דומיא דמיעוט המצוי המוזכר במפרשים ז"ל לענין סרכות הריאה ע"ש משמע דכל שאינו קרוב למחצה ולמ"ש אחת מחמש נמי כבר אינו צריך לבדוק אחריו ואם שחט מאה בקר ומצא ח"י בקר טריפה בנקיבת הדקין ואפ"ה אין צריך לבדוק אחר השאר ע"ש ועיין פמ"ג יו"ד סי' ק"ט אות י"ג באווחות פטומות ששוחטין הרבה יחד אין צריך לבדוק אחר הבני מעים ואי בעי משליך כולן דרובן כשרות הן ע"ש.

והנה כל אלה סמכינן ארוב אפילו היכא דודאי איכא מיעוט טריפות מ"מ לא מטרחינן לבדוק אחריהם כיון שהוא מיעוט א"כ כ"ש בדידן שהוא אפילו לאו בגדר מיעוטא דמיעוטא ודאי דאין צריכין שוב לבדוק.

נתיב יא

ועתה אביא לו לדוגמא ומשל, כ"ע ואנן בתוכם שותין חלב בכל יום ואוכלין בשר וסמכינן ארוב בהמות כשרות הן ואמאי לא נימא כיון דודאי איכא בהמות טריפות מי"ח טריפות בכל

בהמות שבעולם לא מיבעיא בשתיית חלב בהמה בחייה שאפילו לא בדקו הראיה שודאי יש ביניהם מיעוט המצוי שלכן תקנו חז"ל לבדוק אחר טריפת הראיה ועיין ראש אפרים באריכות לא הי' לן לשתות עד שיבררו אם הריאה לא נקבה ואם נאמר דאין רוב הציבור יכולין לעמוד עכ"פ המחמירין לא ישתו ולהחמיר על עצמן כי ודאי דבר ברור הוא שהרבה בהמות טריפות יש שחולבין ומתערבין בשאר החלב ואפילו ששים ליכא, אלא אפילו בבשר לאתר שחיטה מ"מ רק הריאה בודקין ולא אחר שאר ח"י טריפות וסומכין על הרוב לאכול ולשתות, ועיין בכני יששכר (ח"ב דף צ"ה ע"א מאמרי חדש אדר מאמר ב' שקל הקדש הובא במשנ"ה ח"ז סי' ק"ה) דבזה"ז אנתנו רואים ותהי להיפוך מה שאמרו ז"ל רוב בהמות כשרות הן ואפילו רוב ליכא כשרות.

ולפי דרכם הרי יש בזה"ז מכונת עקסריי בלע"ז שאפשר לברר מחיים אם יש על הראיה איזה נקב או מחלה וכן בכל שאר אברי הבהמה וכיון דאפשר כהיום לבדוק ע"י מכונת עקסריי הבהמות אם אין בהם טרפות בראיה וגם שאר שמונה עשרה טרפות העקסריי יכול לברר למה לא יעברו כל בהמה תחת שבט הביקורת עקסריי בלע"ז ויבדקו כל בהמה בחייה ע"י עקסריי מאשין בלע"ז ולא יבא לאכול ולשתות חלב ובשר טריפה, וגם לא יברכו ברכה ראשונה ואתרונה קודם המאכל ואחר המאכל לבטלה דהאוכל טריפה אסור לו לברך ואפילו בחולה שיש בו סכנה נחלקו אי יברך וקי"ל דלא יברך והא ודאי ברור כשמש שאם יבדוק בעקסריי מאשין מאה בהמות ימצא הרבה בהמות ואולי עשרים או שלשים או אולי ארבעים בהמות טריפות ודאי, וכיון דאפשר לבדוק כהיום הבהמות ע"י העקסריי מאשין והוא קל יותר מלבדוק אחר בדיקות אלו למה ישתו ויאכלו מהרוב כיון שודאי שיש מיעוט טריפות ויסמכו על העקסריי ולא יאכלו רק כשרות וישתו חלב כשרות וגם לא יעשו ברכות לבטלות על חלב טריפה ברכה ראשונה ואחריתא וזה בכל יום ויום ופעמים ושלש פעמים וחייב

על כל זית וזית שאוכל איסור ח"ו ועל כל רביעית איסור ששותה וגם אם אכל איסור יטרפו הכלים ושוב אפילו הכשר טרף יטרף.

ואת"ל אהכ"נ אם אפשר לברר למה נסמוך ארוב פשוט שאם יבא אחד להחמיר ויאמר באמת שלא נשתה חלב ולא נאכל בשר ולא נברך על המאכלים והוא יעשה עקסריי על כל בהמה ועוף ואח"כ יאכל, וילך ויטרוף את כל העולם ויאמר עליהם שהם אוכלי נבילות וטריפות ומברכים ברכות לבטלות מפני שבירר ע"י העקסריי מאשין ומצא שלשים בהמות טריפות למאה וא"כ נתברר שיש כאן טריפה ודאי בכל מאה בהמות והיאך נסמוך ונאכל בלי בירור כיון שאפשר לברר ודאי לא נאבה ולא נשמע לו וא"כ מ"ש ברכת הנהנין שלא חוששין לבטלתה מברכת התורה ומ"ש איסור טריפות שעובר כל אחד ואחד איסור דאורייתא על כל כזית ורביעית ובכל יום ואין חוששין לה מפני שהתורה סמכה על הרוב ואין צריך לבדוק יותר ולא אצריכוהו בדיקה כלל לא בידי אדם וכ"ש במכונה עקסריי בלע"ז ואנן לא נתנה לנו תורה רק לעינינו ולמה ניחוש לכל הני דברים המתחדשים שכלל אותם מרן הח"ס ככלל חדש אסור מה"ת.

והנה לא מיבעיא למ"ד דטריפה מוליד אתי שפיר דיחלבו בהמות טריפות אלא אפילו למ"ד טרפה אינה מוליד מ"מ הרי פשוט שבהמות חולבות יש בהם אחוזי טריפה כמו בשאר בהמות וצ"ל או שנטרפו לאחר שנתעברו או באופן אחר עכ"פ פשוט מאד שמה ששותין חלב הוא משום דסומכין על הרוב.

ועיין מבי"ט ח"ב סי' מ"ט ובתפא"י בבועז מס' ע"ז פ"ב מ"ז אות ג' לענין קשקשין שרואין ע"י זכוכית מגדלת מיקראסקאפף בלע"ז והתורה נתנה במה שנראית לעינים ועיין דרכ"ת יו"ד סי' פ"ג סקכ"א ובספרי משנ"ה ח"ד סי' קכ"ח לענין נגיעה אי סמכין אמכונה והנה כל זה בבהמות וכ"ש בכני אדם שכבר כלל לן הש"ס דאדם חי אפילו במקום שאין הבהמה חי' דשאני אדם דאית ליה

מזלא עיין שבת נ"ג ע"ב ומי איכא מומחה לאדם ולא הוה מומחה לבהמה אין אדם דאית ליה מזלא מסייע ליה בהמה דל"ל מזלא וכו' ועיין רש"י מזליה מלאך שלו ומליץ עליו ועיין ריש ב"ק ב' ע"ב אדם אית ליה מזלא וצע"ק ועיין חולין מ"ג ניסא שאני ופר"ת בזה ועיין חולין נ"ד ע"א דאי בדרי ליה סמי ודו"ק כי קצרת.

נתיב יב

והנה בגמ' יבמות (ס"ד ע"ב) אמר רבא השתא דאמרת אחיות מחזקות לא ישא אדם אשה לא ממשפחת נכפין ולא ממשפחת מצורעים והוא דאתחזק תלתא זימני ומביא מעשה מאביי דעביד עובדא בנפשיה ומת ואמר רבא ומי איכא דעביד עובדא בנפשיה כי האי, פי' דנתלקו שם דלענין סכנא בתרי הוה חזקה ולא בתלתא ואביי סמך אעדוהו של ר' יצחק בריה דרבב"ח בשם ר' יוחנן דבג' הוה חזקה ונסבה לחומה ומת ובש"ע א"ע סי' ב' ס"ז לא ישא אשה לא ממשפחת מצורעין ולא ממשפחת נכפין והוא שהחזקו ג' פעמים שיבואו בניהם לידי כך. והנה דאפילו איכא ריעותא רק דלא אתחזק ג' פעמים ועכ"פ ב' פעמים לא מחזקינן ריעותא ואפילו חסידי עולם כאביי ורבא לא מחמירי אלא דרבא עכ"פ אמר דבכה"ג דאיתחזקה עכ"פ ב' פעמים לא היה ליה לסמוך כי האי אבל בלאו הכי לא וכ"ש בדין דליכא שום ספק וכ"ש לא חזקה היאך בשביל דברים כאלו נבטל שידוכין וכיוצא בזה.

ולסיומא דמילתא מראש צורים אראנו בגמ' נדרים (ל"ב ע"א) אמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו התהלך לפני והיה תמים אחזתו רעה אמר שמא יש בי דבר מגונה כיון שאמר לו ואתנה בריתי ביני ובינך נתקררה דעתו (בראשית ט"ו) ויוצא אותו החוצה אמר לפניו רבש"ע הסתכלתי במזל שלי ואיני ראוי להוליד בן א"ל צא מאיצטגנינות שלך אין מזל לישראל אמר רבי יצחק כל המתמים עצמו הקב"ה מתמים עמו שנאמר (שמואל ב' כ"ב) עם חסיד תתחסד עם גבר תמים תתמם א"ר הושעיא כל המתמים עצמו שעה עומדת לו

שנאמר התהלך לפני והיה תמים וכתוב והיית לאב המון גוים ע"ש
 אמר רבי כל המנחש לו נחש עיין ר"ן שהנחשים והקסמין רודפים
 אחריו שנזוק בכל דבר וכדאמרינן בפ' ערבי פסחים ק"י מאן
 דקפיד קפדינן ליה שנאמר כי לא נחש וגו' ע"ש ועכ"פ לפענ"ד
 פשוט שאין לנו רק לסמוך על ה' ועל תורתו כמו שעשו אבותינו
 ואבות אבותינו מיום שנתנה לנו תורה עד הדור הזה ובטחו
 באלקינו צורינו כי מה' אשה משכלת וגדלו והצליחו ועשו פרי
 ועינינו ראו וכן נעשה ונקיים בעצמנו תמים תהי' עם ה' אלקיך
 בס"ד עד ביאת משיח צדקינו.

אלו דברי אדם מיעוט לעולם המצפה לרחמי שמים מרובים
 ולברכת ה' וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה
 מקרבך ולא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך ונזכה לרוות רב נחת
 מבנינו צאצאינו בדורות ישרים מבורכים עדי יבא ינון ולו יקחת
 עמים כמים לים מכסים מחותנו דושכ"ג וכאש"ל וכל משפחתו
 בידידות נאמנה רצוף אהבה בלב ונפש,

מנשה הקטן

דיני אירוסין ותפלה לפני החופה

דיני ברכת אירוסין ונשואין

(א) נהגו שהתחן והכלה מתענים כיום חופתם (ויש להחמיר להשלים גם כן) ⁴חרץ מתוכה ופורים ואסרו תג וט"ו כאב וט"ו כשכט וראש חודש (תוך מראש חודש ניסן) ¹וכל חודש ניסן (סימן חקעג):

(ב) מותר לעשות חופת גדה (ותוכן ליהוד מלעשותה. ובטבילה ראשונה שקורם החופה לא תברך שהתיינו) ואסור להחיתר עמה קודם כיאה ראשונה. וצריך להודיעו שהיא גדה. ועיקר החופה הוי היחוד בחדר שאחר החופה אפילו אינו ראוי לכיאה (שהיא גדה. או בני אדם נכנסין ויוצאין שם) וצריך ליחד החדר להחתן והוי בהכניסה לכיחו וכוה קנאה:

(ג) נשא כתולה בערב שבת והכניסה לחדר מבעוד יום אפילו אינו ראוי לכיאה. מותר לכוא עליה כיאה ראשונה בשבת ולא הוי קונה בשבת. אבל כאלמנה צריך יחוד הראוי לכיאה מבעוד יום. ולכן יזהרו לעשות החופה בערב שבת בעוד היום גדול:

(ד) החתן וכלה יחקרו ויעשו חשוכה כיום החופה יופשפו כמעשיהם מיום היוחס. ויחזרו כחרטה גדולה כשברון לב על העבר. ובקבלה והסכמה חזקה על להבא. לעבוד ה' באמת וחמים. להיות קרושים וטהורים. ויבקשו מה' מחילה וסליחה וכפרה. ואז מותר להם כל עונותיהם:

תפלה לפני החופה מספר עבודת הקודש להתירא זצ"ל

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בְּדַחִילו וְרַחֲמֵי וְרַחֲמֵי וְדַחִילו.
 לִיְחָדָא שֵׁם י"ה בּוֹי"ה בִּיְחָדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרִינִי מוֹכֵן
 לִישָׂא אִשָּׁה בְּקִידוּשֵׁין. לְקַיִים מְצוֹת בּוֹרְאָנוּ יִתְבָּרַךְ לִיקַח אִשָּׁה בְּכַתּוּבָה
 וְקִדּוּשֵׁין. חֲזוּ הִכְנָה לְקַיִים מְצוֹת פְּרוּ וּרְבוּ. וְכָל מְצוֹת עֲשֵׂה וְלֹא
 תַעֲשֶׂה הַנְּלוּת וְנִמְשְׁכוֹת מִלְּקִיחַת אִשָּׁה. וְהִנֵּה עֲשִׂיתִי הַבָּא מִיָּדִי. וְאַתָּה
 בְּרוּךְ רַחֲמִיךָ. חֲטַע אֲהַבָּה וְאַחֲרָה שְׁלוֹם וְרַעוּת בֵּינֵינוּ. עַל דְּבַר כְּבוֹד
 שְׁמֶךָ. וְתוֹכְנֵנוּ לְקַיִים מְצוֹת פְּרִיָה וּרְבִיָה וְכָל הַמְצוֹת הַנִּמְשְׁכוֹת. וְתִכְרַכְנוּ
 מִבְּרַחוּתֶיךָ. וְתִקְיִים בְּנוֹ מִקְרָא שְׁכָתוּב. לֹא תֵאָנֶה אֲלֶיךָ רָעָה וְנִגַע לֹא יִקְרַב
 בְּאַהֲלֶיךָ. הֲרִינִי מוֹכֵן לְקִדְשָׁה בְּטַבְעַת זוֹ כְּדַת מִשָּׁה יִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹתֵנוּ
 מִתַּת חוּפָה בְּזִמְן שָׁבַע בְּרַחוּת. וְקוֹדֵם לָהֶן בְּרַכַּת אִירוּסִין. וְיִדְעֵנוּ כִּי כָל
 פֶּרֶט וּפְרֵט רָבוּ סוּדוּתֵיו וּרְמִזּוֹ. וּבִשְׁוֹר אֲנַחְנוּ וְלֹא בִּינַת אָדָם לָנוּ:
 וַיְהִי רֵצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתִּקְבַּל מַעֲשֵׂה הַמְצוֹת
 וְהַבְּרַחוּת הָאֵלוּ. כְּאֵלוּ כִּינּוּנוֹ כְּכָל הַכְּנֻנוֹת הָרְאוּיוֹת לְכוּיִן. וְדַרְךְ כָּל אֲנוּ
 מְקַנְיִים בְּפֶל. לְתַקֵּן אֶת שׁוֹרֵשׁ מְצוֹת אֵלוּ בְּמָקוֹם עֲלִיוֹן. לְשֵׁם יְחִיד
 קוֹדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתָּיָה. וּבְרוּךְ רַחֲמֶיךָ תִּשְׁמְרֵנוּ מִכָּל חַטָּא. וְיִהְיֶה כָּל

1. בסימן ט"ו סקריב וכתב-ל שם הביא פלוגתא כוה והכריע דימנע מלהרית בו אף שלא כוונן מצוה: 2. כן רעה המיכ שם סקריב: 3. כן הכריע המיכ סימן קט"ו סקריב: 4. ויש מקילין בכל הימים שא"א בהם חתנון (תקע"ג סקריב): 5. בסימן תקע"ג כרימא איחא דבחדש ניסן מתענים:

סדר ברכות אירוסין ונשואין

מעשינו לשם שמים. וכפרט בשבעת ימי המשחה. ולא יארע לנו שום תקלה ושום מקרה רע. ותצילנו מיצר הרע וחסד ה' מעולם יהי עלינו סתרה צנה וסוחרה: יהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

יהרו לעשות חופה גאה בפרוכת בית הכנסת ותחת השמים ובמילוי הלבנה. ובנשואי בתולה. חשוב העיר פורסין סדר על ראשה ומכרכים אותה ואומרים אחותי את ה' לאפי רבבה והשושבינים מלכישים החתן הקיטל (לזכור יום המיתה וישוב לה') והאבות וקרובים אנשי צורה. מברכים החתן והכלה ומתפללים שזיווגם יעלה יפה. ומוליכין החתן והשושבינות מוליכות הכלה אחריו. ופניה מכוסים) אל תחת החופה ועומד ופניו למזרח והשליח צבור מנגן והשושבינים ואנשים חשובים הולכים לקראת הכלה. וכשהם קרוב לה חוזרים לחופה. והשושבינות מביאין אותה ומסבין עמה את החתן ג' פעמים ויש נוהגין ז' פעמים) והשליח צבור מנגן גם כן. ומעמידין הכלה לימין החתן. והמסדר קדושין נוטל הכוס (של יין. וכשאין מצוי. יקח שכר או משקה אחר. וכשאין מצוי. אין מעכב) ומצורר עצמו ופניו למזרח ומברך. והחתן והכלה יכונו לצאת בברכת היין. וצריך עשרה. והחתן מהמנין. והוא הדין בשבע ברכות שחתח החופה ואחר ברכת המזון:

ברוך אתה יי אלהינו סלך העולם, בורא פרי הגפן:

ברוך אתה יי אלהינו סלך העולם, אשר קדשנו במצותיו, וצונו על הערות, ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות לנו, על ידי חפה וקדושין.
ברוך אתה יי, מקדש עמו ישראל על ידי חפה וקדושין:

החתן והכלה ישחו מהכוס. והמסדר יקח מיד כלי הפסק הטבעת (של החתן ממש. וכשהוא נער ואכיו שם ישאלנו אם נתנו להחתן כמתנה גמורה. ולא היא בטבעת אכן. ולא יקדש במטבע ובשעת הרחק שאין לו טבעת שהיא שלו לחלוטין. יש אומרים שטוב יותר לקדש במטבע) לירו. ויברך שני עדים (נולת החתומים בכחובה) כשרים (שאינן קרובים זה לזה ולא לחתן וכלה. או שאר פסול. ואומר לחתן וכלה שאלו לברי יהיו עדים) ומראה להם הטבעת שהיא שיה פרוטה. והחתן אומר. הגני באתי לקיים מצות קדושין כאשר צוהה התורה לשם יחור קורשא בריך הוא ושכינתיה על ירי ההוא סמיר ונעלם. ולוקח הטבעת בימין. והכלה פושטת האצבע שאצל אגודל בימין. ומשים הטבעת עליו ואומר. הרי את מקודשת לי כטבעת זו כרת משה ישראל. ועונים מול טוב (וילמדו החתן לומר כעצמו חיבת לי. וכשהוא עם הארץ. אומרו המסדר כשפה רפה). והחתן מסבך כוס זכוכית. (אפילו שלם זכר לחורבן). וקורא הכתובה ומוסרה לכלה. והמסדר נוטל כוס שני (של יין. וכשאין מצוי. יקח שכר או משקה אחר. וכשאין מצוי. אין מעכב) ומברך (החתן והכלה יכונו לצאת בברכת היין). ואחר ברכת המזון מתחיל שהכל ברא: בברכת נשואים אומרים כאן תחילה "בורא פרי הגפן".

ברוך אתה יי אלהינו סלך העולם, שהכל ברא לכבודו.

ברוך אתה יי אלהינו סלך העולם, יוצר האדם.

ברוך אתה יי אלהינו סלך העולם, אשר יצר את האדם בצלמו. בצלם דמות תבניתו. והתקין לו ספגו בגין עדי עד. ברוך אתה יי, יוצר האדם.

ברכת המשנה

קעמ

סדר ברכות אדומין ונשואין

שולש תשיש ותגל העקדה, בקבוץ בניה לתוכה בשמחה. ברוך אתה ה',
משמח ציון בבניה.

שומח תשמח רעים האהובים, בשמחך יצריך גנו ערו ספרים. ברוך אתה ה',
משמח חתן וכלה.

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה,
יללה רנה ריצה וחדוה, אהבה ואהבה ושלוש ורעות. מהרה ה' אלהינו ישמע
בקרי יהודה ובחוצות ירושלים, קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה,
קול מצהלות חתנים מחפתם ונגערים ממשחתם נגינתם. ברוך אתה ה', משמח
חתן עם הכלה.

עד כאן בברכת נשואין.

בסעודה "שבע ברכות" אומרים כסוף "ברכת הגפן".

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן.

(א) בברכת המזון כשמברך השבע ברכות מברך כאן ברכת בורא פרי הגפן:
(ב) הכלה לא תרליק נרות אחר החופה בברכה רק בערב שבת:

ריני ברכת המזון לנשואין

(א) בברכת המזון כבית חתן כל שבעה. אומר רוי הסר כו' וברכת המזון על כוס ראשון. ועל כוס
שני שש ברכות. שהכל ברא כו'. ואחר כך על כוס הראשון בורא פרי הגפן:

(ב) כיום הראשון מהנשואין ובסעודה הראשונה שאחר החופה וכן כחור נשא בתולה או אלמן
אלמנה או בתולה) אומר שבע ברכות:

(ג) בחור שנשא בתולה או אלמנה. או אלמן נשא בתולה. ולא אכלו סעודה הראשונה כיום הנשואין
רק כיום שאחריו אומר שבע ברכות אבל כשאוכלין סעודה שניה כאותו יום או כשאוכלין כל שבעה.
אי איכא פנים חרשות ככל סעודה אומר שבע ברכות. ואם לאו אומר רק ברכה אשר ברא
ששון (ואין צריך עשרה. ובשלשה סני. ואז אין אומרים רוי הסר. ואומר נודה לשמן וברכת
המזון על כוס ראשון. ועל כוס שני אשר ברא. ועל כוס הראשון בורא פרי הגפן) אם סועד שם איש
אחר. ואם סועד רק עם בני ביתו גם אשר ברא אין אומרים:

(ד) אלמן שנשא אלמנה ואכלו סעודה הראשונה כיום הראשון מהנשואין ואוכלין סעודה שניה באותו
יום. או לא אכלו כיום הראשון ואוכלין סעודה הראשונה כלילה שאחר יום הנשואין ונהיה כיום
יחוד הראוי לביאה. אבל כשהיחוד כלילה אומר שבע ברכות בסעודה שאחר היחוד. אין אומרים
שבע ברכות אפילו איכא פנים חרשות. אבל אומר נודה לשמן ושהשמחה כמעטו ואשר ברא כל
שלשה ימים הראשונים אפילו ליכא פנים חרשות ואין מנין רק שלשה ובהם איש אחר:
(ה) פנים חרשות מיקרי אפילו מי שאין אוכל עמהם רק מחמת שמחת מריעותו ובעלי החופה שסחים
בביאתו ורואין להרכות כשבילו:

(ו) שבת ריום טוב ראשון ושני כסעודה הלילה הרי כפנים חרשות. ובסעודה שחרית או סעודה
שלישית צריך פנים חרשות או שיאמר הדרשה:

(ז) אין אומרים שהשמחה כמעטו רק כשלשה ובהם איש אחר:

(ח) שבעת ימי המשתה ושלשה של אלמנה. מתחילין חתן אחר השבע ברכות שבעת החופה. אפילו
היתה החופה בכפר וחיכה נסעו לכיתם ולא נתיחרו עוד כחור אחר כל הדרך:

(ט) אם אחר מומין החתן והכלה לאכול אצלו. אם מיחר להם חור שיכולין להיות רק כחור
לשמח שם. אומר שבע ברכות אפילו דעתם לחזור אחר הסעודה לכיתם. ואם לאו אין אומרים
אפילו אשר ברא ושהשמחה כמעטו:

ברכת המשנה

עורה גדולה מנחה גדולה ודינה בית ליו

(י) כשאוכלין בסעודת נשואין כחדרים חלוקין אפילו אין פתוחין למקום שהחתן שם. צריך לומר שבע ברכות בכל חדר כיון שהתחילו לאכול בעת שהתחילו במקום החתן ואוכלין כולם מסעודה אחת וכל שכן כשהשמש מצרפן:

(יא) השמשים שאוכלים שם אחר הסעודה צריכין לכרך שבע ברכות:

(יב) כמחזיר גרושתו אין אומרים שהשמחה במעונו רק שבע ברכות תחת החופה ובסעודה הראשונה שכינס הנשואין:

המומן אומר רבותי ניר וועלין כענטשין ועונין המסוכין יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם **דרי הסר וגם חרוץ, ואז אלם בשיר ירון, נחנו במעגלי צדק, שעה ברפת בני ישורון, בני אהרן:**

ברשות מרנן ורבותי, נברך אלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו.
ועונים המסוכין: **ברוך אלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו.**

(א) כבל בעילת מצוה פורש מיד. ואסור אפילו ליגע בה כבגדה. אפילו לא הגיע זמנה לראות ולא ראתה ובדקה עצמה אחר הביאה ולא מצאה דם טמאה. (ובזה תלוקה משאר נדה. ובגדה אסור לו לשכב על גבי מטתה אף שאינה במטה אכל כזו מותר לו לשכב במטתה כשאינה במטה). ולכן יגיע מטה מיוחדת להחתן. ותתחיל למנות שבעה נקיים כיום חמישי לשימושה: (ב) המסדר קרושין יאמר לקרובי החתן וכלה שיברכו על לבם לבעול כאותו הלילה או לשכב במטה אחרת עד הלילה שרעתם לבעול שלא יבוא להוצאת ורע לכתלה רחמנא ליצלן. ועל פי הרוכ בניס הראשונים מתיס קטנים בעון זה:

סדר סעודה וברכותיה

קודם סעודה יסול ידיו ויברך

שאו ידיכם קודש וזכרו את יי. (ואשא כפי אל מצותיך אשר אהבתי ואשיחה כחפיד):

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר מדשנו כמצותיו, וצננו על נטילת ידים:

על הלחם

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, המוציא לחם מן הארץ:

סדר ברכת המזון

כשכח וירס וכינס שאין בו תחנון אומרים: **שיר המעלות, בשוכב יי את שיבת ציון, היינו כחלמים: אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה, אז יאמרו כנזים, הנריל יי לששות עם אלה: הנדיל יי לששות עמנו, היינו שמחים: שוכה יי את שכינתו, באמיקים כנגב: הזרעים נדמעה כרנה יקצרו: הלוף ילך וככה נשא משך הזרע, בא יבא כרנה, נשא אלמתי:**

כחול קודם ברכת המזון אומרים: **על נהרות קבל שם ישכנו גם כבינו, גזכרנו את ציון: על שרכים בתוקה, תלינו כנרותינו: כי שם שאלונו שוכינו דברי שיר ותולדינו שמחה שירו לנו משיר ציון: איך נשיר את שיר יי, על אדמת נגר: אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני: תדבק לשוני לחכי, אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי: זכר יי לבני אדום את יום ירושלים האמרים ערו ערו, עד היסוד קה: בת קבל השודרה אשרי שישלם לך, את גמולך שגמלת לנו: אשרי שיאחזו ונפץ את עלליה, אל השלע:**

היסוד קה: בת קבל השודרה אשרי שישלם לך, את גמולך שגמלת לנו: אשרי שיאחזו ונפץ את עלליה, אל השלע:

ברכת המשנה

מים אחרונים חובה קודם ברכת המזון, ואין להפסיק בין נטילה לברכת המזון אף בדברי חורה. וישים
מבנעטו על ראשו כשמברך ברכת המזון משום הכן לקראת אלהיך ישראל:

הנני מוכן ומזומן לפניך
וברכת את יי' אלהינו
קודם שיברך יאמר
עשה של ברכת המזון שנאמר, ואכלת ושבעת
י הטובה, אשר נתן לך:

שלושה שאכלו כאחד חייבין בדימו, וכך סומנין:

רבותי מיר וועלן בענטשן: (או רבותי נברך):

המזמן אומר

יהי שם יי' מברך מעתה ועד עולם: והמזמן חוזר יהי שם ובר

המסובים עונים

ברשות (ארח בעל הבית הזה), מרנו ורפנו ורבותי נברך

ומסיף עוד

(בעשרה או יותר אלהינו) שאכלנו משלך:

וענין המסובין

ברוך (בעשרה או יותר אלהינו) שאכלנו משלך וכתובו חיינו:

והמזמן חוזר

ברוך (בעשרה או יותר אלהינו) שאכלנו משלך וכתובו חיינו:

מי שלא אכל אומר

ברוך (בעשרה או יותר אלהינו) ומברך שמו תמיד לעולם ועד:

יחיד אינו אומר ברוך הוא וברוך שמו:

ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם, הן את העולם כלו בטובו, ברחמיך ברחמיך

ברכת המזון לברית מילה

נודה לשמך בתוך אמני, ברוכים
אתם ליי: ברשות אל איום
ונורא, משגב לעתות פצרה, אל
נאזר בגבורה, אדיר בקרום יי'. נודה
ברשות התורה הקדושה, טהורה
היא ונגם פרושה, צנה לנו מרשעה,
משה עבד יי'. נודה ברשות הנהנים
והלויים, אקרא לאלהי העברים,
אהודנו בקל איום, אברכה את יי'.
נודה ברשות מרנו ורפנו ורבותי,
אפתחה בשיר פי ושפתי, ותאמרנה
עצמותי, ברוך הקא בשם יי'. נודה
ברשות מרנו ורפנו ורבותי נברך
וכו' ומכרד כהמ'י:

ברכת המזון לנשואין

הני הסר וגם חרוץ, ואז אלם בשיר
ירון, נחננו כמעגלי צדק, שעה
ברכת בני ישורון, בני אהרן:
ברשות מרנו ורפנו ורבותי נברך
אלהינו שהשקחה כמעוננו, ושאכלנו
משלך:

וענין המסובין

ברוך אלהינו שהשקחה כמעוננו,
ושאכלנו משלך, וכתובו חיינו:

והמכרד חוזר

ברוך אלהינו שהשקחה כמעוננו,
ושאכלנו משלך, וכתובו חיינו.

ואחר ברכת המזון, מתחיל שהכל כרא
לכבודו ואומר כל הברכות, ומכרד על
הכוס:

סדר ברכת המזון

וּבְרַחֲמִים, הוּא נוֹתֵן לַחֵם לְכָל
 בְּשָׂר פִּי לְעוֹלָם חֶסֶדּוֹ. וּבְטוֹבוֹ
 הַגָּדוֹל, תִּמְיֵד לֹא חָסַר לָנוּ, וְאֵל
 יִחַסֵּר לָנוּ מִזֶּזֶן לְעוֹלָם וָעֵד,
 בְּעִבּוֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל, פִּי הוּא אֵל
 זֶן וּמַפְרִינֵם לְכָל וּמַטִּיב לְכָל,
 וּמַכִּיז מִזֶּזֶן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר
 בָּרָא: כְּאֲמֹר, פּוֹתַח אֶת יְדָה,
 וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: בְּרוּךְ
 אַתָּה יְיָ, הַזֵּן אֶת הַכֹּל:

נֹדֶה לָךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁנִּחַלְתָּ לָּאֲבוֹתֵינוּ, אֶרֶץ
 חֲמֻדָּה טוֹבָה וּרְחֻבָּה, וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ יְיָ
 אֱלֹהֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עַבְדִּים, וְעַל
 בְּרִיתְךָ שְׁחַתְמָתָהּ בְּבִשְׂרָנוּ, וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁלְּמַדְתָּנוּ,
 וְעַל חֻקֶּיךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ, וְעַל חַיִּים חַן וְחֶסֶד שֶׁחֻנַּנְתָּנוּ,
 וְעַל אֲכִילַת מִזֶּזֶן שֶׁאַתָּה זֶן וּמַפְרִינֵם אוֹתָנוּ תִּמְיֵד,
 בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה.

סדר ברכת המזון

כחנוכה ובפורים אומרים כאן ועל הנסים. ואם שכת, אזי כשמגיע להרחמן הוא יזכנו יאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו ששקעה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה: כימי זכר:

ועל הנסים, ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות, ועל הנחמות, ועל המלחמות, שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

כפורים

כחנוכה

בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה, כשעמד עליהם הקמן הרשע, בקוש להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים, ביום אחד, בשלשה עשר לחדש שנים עשר, הוא חדש אדר, ושללם לבז. ואתה ברחמיה הרבים, הפרת את עצתו, וקלקלת את מחשבתו, והשכות לו גמולו בראשו. ותלו אותו ואת בניו על העץ (ועשית עמהם גם ופלא ונודה לשמה הגדול).

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול, חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות יון הרשעה, על עמך ישראל, להשכיחם תורתך, ולהעבירם מחקי רצונך, ואתה ברחמיה הרבים, עמדת להם בעת צרתם. רבת את ריבם, רבת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך. ולה עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך

ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה. ואחר כך באו בניד לדביר ביתך, ופנו את היכלך, וטהרו את מקדשך, והדליכו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונת (ימים אלו כהלל ובהוראה ועשית עמהם גם ופלא ונודה לשמה הגדול סלה) ימי חנכה אלו, להודות ולהלל לשמה הגדול:

סדר ברכת המזון

ועל הכל יי אלהינו אנחנו מודים לך,
 ומברכים אותך, יתברך שמוך בפני כל חי
 תמיד לעולם ועד, בפתוב, ואכלת ושבעת,
 וברכת את יי אלהיך על הארץ הפכה אשר
 נתו לך: ברוך אתה יי, על הארץ ועל המזון.
 רחם נא יי אלהינו, על ישראל עמך, ועל ירושלים
 עירך, ועל ציון משכן כבודך, ועל מלכות
 בית דוד משיחך, ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא
 שמוך עליו. אלהינו, אבינו, רענו, זוננו, פרנסנו,
 וכלכלנו, והרויחנו, והרנח לנו יי אלהינו מהרה
 מכל צרותינו. ונא, אל תצריכנו יי אלהינו, לא
 לידי מתנת פשר ודם ולא לידי הלואתם. כי אם
 לידי המלאה, הפתוחה, הקדושה והרחבה, שלא
 נבוש ולא נכלם לעולם ועד.

כשבת אומרים:

רצה והחליצנו יי אלהינו במצותיך ובמצנת יום השביעי,
 השבת הגדול והקדוש הזה. כי יום זה גדול וקדוש הוא
 לפניה, לשבת בו ולנוח בו באהבה במצנת רצונה, וברצונה
 הניח לנו יי אלהינו, שלא תהא צרה ונגון ואנחה ביום
 מנוחתנו. והראנו יי אלהינו בנחמת ציון עירך, ובכנין
 ירושלים עיר קדשך, כי אתה הוא פעל הישועות ובעל
 הנחמות.

בראש חדש ומועדים אומרים כאן יעלה ויבא.

אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבא ויניע, ויראה וירצה וישמע, וישקד
 ויזכר וזכוננו וסקדוננו, וזכרון אבותינו, וזכרון משיח בן דוד

סדר ברכת המזון

עברו, וזכרו ירושלים עיר קדושה, וזכרו כל עמך בית ישראל לקנייה,
לפליטה לטובה, לחן ולחסד ולרחמים לחיים ולשלום ביום

כספות	כשכונות	כספות	כראש חודש
חג הסוכות	חג השבועות	חג המצות	ראש החדש
הנה.	הנה.	הנה.	הנה.
ילדים וחולים האוכלים ביום כסוף יאמרו	כראש השנה	כשמיני עצרת וכסופי חוה	
הקפורים הנה.	הזקרון הנה.	החג הנה.	

וזכרו יי אלהינו בו לטובה. ופקדנו בו לברכה. והושיענו בו לחיים טובים.
וברכר ישועה ורחמים, חוס וחסנו ורחם עלינו והושיענו, כי אליך עינינו, כי
אל מלך חנון ורחום אתה.

ברכות לשבח רצה או יעלה ויבא

שכח לומר בשבת רצה או יעלה ויבא כראש חודש ומעדים, ונזכר קודם שאמר ה' מברכת
בונה ירושלים ואמרו שם. אבל אם אמר ה', אם נזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב, אומר את
הברכה דלמטה. ואם נזכר רק אחרי שכבר אמר ה' בברכת האל הטוב והמטיב, אזי בשבת
יום טוב כסעודה הראשונה והשניה חזר לראש, אבל כראש השנה, ראש חודש, וחול
המועד אינו צריך לחזור:

בשבת קרוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן שבתות למנוחה לעמו
ישראל באהבה לאות ולברית: קרוך אתה יי מקדש השבת:

ביום טוב קרוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל
לששון ולשמחה את יום חג (פלוני) הנה: קרוך אתה יי מקדש ישראל והזמנים:
ביום טוב שחל בשבת קרוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן שבתות למנוחה
לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לששון ולשמחה את יום חג
(פלוני) הנה: קרוך אתה יי מקדש השבת וישראל והזמנים:

כראש השנה קרוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן ימים טובים לעמו
ישראל את יום הזקרון הנה: ואינו חתום

כראש השנה שחל בשבת קרוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן שבתות למנוחה
לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לישראל את יום הזקרון
הנה: קרוך אתה יי מקדש השבת וישראל ויום הזקרון:

כראש חודש קרוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן ראשי חדשים לעמו
ישראל לזקרון: ואינו חתום

כראש חודש שחל בשבת קרוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן שבתות למנוחה
לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וראשי חדשים לזקרון: קרוך אתה יי
מקדש השבת וישראל וראשי חדשים:

סדר כרכת המזון

**וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְיָמֵינוּ.
בָּרוּךְ אַתָּה יי, בּוֹנֵה בְרַחֲמָיו יְרוּשָׁלַיִם.
אָמֵן.**

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל אֲבִינוּ, מִלְּבָנוּ, אֲדִירָנוּ, בּוֹרְאָנוּ, גּוֹאֲלָנוּ, יוֹצֵרָנוּ, קְדוֹשְׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב, רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל. הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב, וְהַמְּטִיב לָכֵל, שֶׁבְּכֹל יוֹם יוֹם הוּא הַטִּיב, הוּא מְטִיב, הוּא יִטִּיב לָנוּ. הוּא גִמְלָנוּ, הוּא גּוֹמְלָנוּ, הוּא יִגְמְלָנוּ לְעַד לַחַן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים וְלִרְחוּם, הַצֵּלָה וְהַצִּלָּחָה, בְּרַכָּה וְיִשׁוּעָה, נַחְמָה, פְּרִנְסָה וְכִלְקָלָה, וְרַחֲמִים, וְחַיִּים וְשָׁלוֹם, וְכֹל טוֹב, וּמְכַל טוֹב לְעוֹלָם אֵל יִחְסְרָנוּ. אָמֵן.

הַרְחַמְנוּ, הוּא יִמְלוֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. הַרְחַמְנוּ, הוּא יִתְפָּרֵךְ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ. הַרְחַמְנוּ, הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דּוֹרִים, וְיִתְפָּאֵר בְּנוֹ לְעַד וְלִנְצַח נְצַחִים, וְיִתְהַדָּר בְּנוֹ לְעַד וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים. הַרְחַמְנוּ, הוּא יִפְרִנְסֵנוּ בְּכָבוֹד. הַרְחַמְנוּ, הוּא יִשְׁבֵּר עָלֵנוּ מַעַל צְוֹאֲרָנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ כּוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ. הַרְחַמְנוּ, הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרַכָּה מְרַבָּה בְּפִית הַיָּה וְעַל שְׁלַחַן זֶה שֶׁאֲכַלְנוּ עָלָיו. הַרְחַמְנוּ, הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּכִיָּא זְכוֹר לְטוֹב, וְיִבְשֵׁר לָנוּ בְּשׂוֹרֹת טוֹבוֹת יִשׁוּעוֹת וְנַחֲמוֹת.

יאמרו הי"ד ואפילו הסמוכים על שלחן אביהם. וגם האב הנסמך על שלחן בניו. גם אשתו תאמר כן. וגם הבנים יאמרו כן על אמם. וגם הבעל על אשתו. וברכות מ"ו ע"א ואו"ח סימן

ר"א סעיף א' :

לזכרה

לזכרה

יהי רצון שלא יבשל בעל הבית בעולם הזה, ולא יקבל לעולם הקא. ויצלח מאד בקל ונקטיו ויהיו נקטיה ונקטינו מוצלחים וקרובים לעיר ואל ישלום שקטן לא במעשי ידיו ולא במעשי ירינו ואל יודכה לא לקנייה ולא לקנינו שום דבר הרהור חסא ועברה ושון מעטה ועד עולם:

יהי רצון שלא יבשל בעל הבית בעולם הזה, ולא יקבל לעולם הקא. ויצלח מאד בקל ונקטיו ויהיו נקטיו ונקטינו מוצלחים וקרובים לעיר ואל ישלום שקטן לא במעשי ידיו ולא במעשי ירינו ואל יודכה לא לקנייה ולא לקנינו שום דבר הרהור חסא ועברה ושון מעטה ועד עולם:

הַרְחַמְנוּ, הוּא יִבְרַךְ אֶת (אָבִי מוֹרִי) בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וְאֶת (אָמִי

סדר ברכת המזון

מוֹרְתִי) בְּעֵלְת הַבַּיִת הַזֶּה. (כִּי שִׁישׁ לֹא אֵב וְאֵם וְאִינוּ אוֹכְלִים אֶלֶם יֵשׁ לוֹ לוֹמֵר הִרְחֵקְנוּ הוּא יִכְרֹךְ אֶת אֲבִי מוֹרֵי וְאֵת בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וְאֵת אִמִּי מוֹרְתִי וְאֵת בְּעֵלְת הַבַּיִת הַזֶּה).
 (וְאֵם הוּא נִשְׂוֵי אוֹמֵר נִי"ב אוֹתִי וְאֵת אִשְׁתִּי וְאֵם יֵשׁ לוֹ בָּנִים אוֹ בָּנוֹת יֹאמֵר נִי"ב [אֵת זְרַעֲוִי])
 אוֹתָם וְאֵת בֵּיתָם וְאֵת זְרַעָם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם. אוֹתָנוּ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ, כְּמוֹ שְׁנַת־קָרְבוֹ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, כְּכֹל מִכֹּל, כֹּל, כֹּן יִכְרֹךְ אוֹתָנוּ בְּלָנוּ יַחַד, בְּכִרְכָּה שְׁלָמָה, וְנֹאמֵר אָמֵן:
 בְּמָרוֹם יִלְמְדוּ עָלֵיהֶם וְעָלֵינוּ זְכוֹת, שֶׁתְּהֵא לְמִשְׁמֶרֶת שְׁלוֹם, וְנִשְׂא בְּרָכָה מֵאֵת יְיָ, וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעָנוּ, וְנִמְצָא חֵן וְשִׁכְל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם *):

הִרְחֵקְנוּ, הוּא יִנְחִילָנוּ יוֹם שְׂכָלוֹ שֶׁבַת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הַעוֹלָמִים:	בשבת
הִרְחֵקְנוּ, הוּא יַחְדֵּשׁ עָלֵינוּ אֵת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה, לְטוֹבָה וְלִכְרָכָה:	בראש חדש
הִרְחֵקְנוּ, הוּא יִנְחִילָנוּ יוֹם שְׂכָלוֹ טוֹב:	ביום טוב
הִרְחֵקְנוּ, הוּא יַחְדֵּשׁ עָלֵינוּ אֵת הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְלִכְרָכָה:	בראש השנה
הִרְחֵקְנוּ, הוּא יָכִים לָנוּ אֵת סִכַּת דְּוֵר הַנוֹסֶלֶת:	בסוכות

(*) לברית מילה אחר בעיני אלהים ואדם יאמר זה:

הִרְחֵקְנוּ, הוּא יִכְרֹךְ אֲבִי הַיֶּלֶד וְאִמּוֹ, וְיִזְכֶּה לְגִדְלוֹ וְלִחְנֻכוֹ וְלִחְכָמוֹ, מִיוֹם הַשְּׂמִינִי וְהַלְאָה יִרְצָה דָמוֹ, וְיִהְיֶי יְיָ אֱלֹהֵיו עִמּוֹ: אָמֵן
 הִרְחֵקְנוּ, הוּא יִכְרֹךְ בְּעַל בְּרִית הַמִּילָה, אֲשֶׁר שָׁשׁ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה בְּגִילָה, וְיִשְׁלַם סָעֻלוֹ וּמִשְׁכַּרְתּוֹ כְּסוּלָה, וְיִתְּנֵהוּ לְמַעַלְהָ לְמַעַלְהָ: אָמֵן
 הִרְחֵקְנוּ, הוּא יִכְרֹךְ רַב הַנְּמוּל לְשִׁמוּנָה, וְיִהְיֶי יְיָו וְלִבּוֹ לֹאֵל אֲמוּנָה, וְיִזְכֶּה לְרֹאוֹת סְנֵי הַשְּׂכִינָה, שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה: אָמֵן
 הִרְחֵקְנוּ, הוּא יִכְרֹךְ הַקָּל בְּשֶׁר הַעֲרֵלָה, וְיִכְרֹךְ וּמִצֵּץ דָּמֵי הַמִּילָה, אִישׁ הַיֶּרֶא וְרַב הַלֵּבָב עֹבְדֵתוֹ כְּסוּלָה, אִם שָׁלַשׁ אֱלֹהֵי לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ: אָמֵן
 הִרְחֵקְנוּ, הוּא יִשְׁלַח לָנוּ מִשִּׁיחוֹ הוֹלֵךְ תָּמִים, בְּזָכוֹת חֶתָן לְמוֹלוֹת דָּמִים, לְבִשְׂר כְּשׁוֹרוֹת טוֹבוֹת וְנַחוּמִים, לְעַם אֶחָד מְסֻנָּר וּמְפֻרָד בֵּין הָעַמִּים: אָמֵן
 הִרְחֵקְנוּ, הוּא יִשְׁלַח לָנוּ כְּהֵן צְדָקָה אֲשֶׁר לְפֶתַח לְעִילּוֹם, עַד הוֹכֵן כְּסָאוֹ בְּשִׁמְשׁ וְיִהְיֶה לָנוּ, וְנִלְטֵם סָגִיו בְּאֶדְרֵתוֹ וְיִגְלוֹם, בְּרִיתִי הִתְּה אֶתוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם:
 אָמֵן. הִרְחֵקְנוּ הוּא יִזְכֶּנוּ לִימֹת הַמְּשִׁיחַ וְכִר

סדר ברכת המזון

הַרְחֵמוּ, הוּא יִזְכְּנוּ לַיְמֹת הַמְּשִׁיחַ וְלַחַי הָעוֹלָם הַבָּא. כחול
מגדיל (כיום שמתפללים מוסף ונגם כסעורת מלוח מלכה) אומרים: **מגדיל**
ישועות מלכנו, ועשה חסד למשיחו, לדרדך ולזרעו עד עולם:
עשה שלום במרומיו, הוא יעשה שלום עלינו, ועל כל
ישראל, ואמרו אמן.

יראו את יי קדשיו, כי אין מחסור ליראיו: כפירים רשו ורעבו, ודרשי יי
לא יחסרו כל טוב: הודו ליי כי טוב, כי לעולם חסדו: פותח את ידו,
ומשביע לכל חי רצון: ברופ הנבר אשר יבטח ביי, והיה יי מבטחו: נער
הייתי, גם זמנתי ולא ראיתי צדיק נעזב, וזרעו מבקש לחם: יי עו לעמו יתן,
יי יברך את עמו בשלום:

ברכות הנהנין

ברכה ראשונה אין לה שיעור ואפילו על כל שהוא חייב לברך והנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו
מעל בקדשי ד' דבתיב לד' הארץ ומלואה וגו' ואחרי הברכה כתיב והארץ נתן לבני אדם:

על היין מברך:

ברופ אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן:

על תבשיל מחמשת מיני דגן ועל מאפה ממינים אלה (חוצ מן הלחם) מברך:
ברופ אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא מיני מזונות:

ברכה אחרונה, "מעין שלוש"

מי שאכל כוית ממיני דגן (חוצ מלחם), או שתה רביעית יין או אכל מפירות שנשתכחה בהם ארץ
ישראל (ענבים, תאנים, רימונים, ויתים ותמרים) מברך:

ברופ אתה יי אלהינו מלך העולם, על

על היין	על פירות משבעת המינים	על מונות	על מונות ויין ביחד
הגפן ועל פרי הגפן	העץ ועל פרי העץ	המחיה ועל הכלכלה	המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן

ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה,
שרצית והנחלת לאבותינו, לאכל מפריה ולשבע
מטובה. רחם (נא) יי אלהינו על ישראל עמך, ועל
ירושלים עירך, ועל ציון משכן כבודך, ועל מזבחתך

סדר ברכה אחרונה

וְעַל הַיְכָלָהּ. וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ, וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ, וְשִׂמְחָנוּ בְּבִנְיָנָהּ, וְנֹאכַל
 מִפְּרִיָּהּ, וְנִשְׂבַּע מִטּוֹבָהּ, וְנִבְרַכְךָ עָלֶיהָ בְּקֹדֶשׁ
 וּבְטָהָרָה:

כשכתב ורצה והחליצנו ביום השקת הזה:
 כראש חודש וזכרנו לטובה ביום ראש החודש הזה:
 כראש השנה וזכרנו לטובה ביום הזקרון הזה:
 כיום טוב ושמחנו ביום חג (פלוגי) הזה:

כִּי אַתָּה יי טוֹב וּמְטִיב לְכָל, וְנוֹרָה לָךְ עַל הָאָרֶץ

על היין	על הפירות	על מונות	על מונות ויין ביחד
ועל פרי הגפן.	ועל הפירות.	ועל המחיה.	ועל המחיה ועל פרי הגפן.
ברוך אתה יי	ברוך אתה יי	אתה יי על הארץ	ברוך אתה יי על הארץ ועל
על הארץ ועל	על הארץ ועל	ועל המחיה ועל	המחיה ועל הפלגלה ועל
פרי הגפן(*):	הפירות(*):	הפלגלה:	פרי הגפן(*):

על פירות העץ מברך:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא פרי העץ:

על פירות האדמה מברך:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא פרי האדמה:

על דבר שאין גידולו מן הארץ כגון בשר, דגים, ביצים, גבינה, פטריות וכדו' ועל כל המשקים (חוץ מן היין) מברך:
 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שהתבל נהיה בברכך:

על פירות האילן חוץ מן המינים ופירות האדמה ודבר שאין גידולו מן הארץ מברך אחר אכילתו:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא נקשות רבות וחסרוננו, על כל
 מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי, ברוך חי העולמים:

הלובש מלבוש חדש וכן האיכל פרי חדש הגדל בזמן קצוה כשנה וממחרש משנה לשנה מברך:
 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והניענו לזמן הזה:

על ריח בשמים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא מיני בשמים:

על ריח טוב שבבשרים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא עשבי בשמים:

על ריח טוב שבצצים ושיחים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא עצי בשמים:

(*) על פירות ויין שגדלו בארץ ישראל אומרים "ועל פרי נסקיה" "ועל פרותיה".

למען דעת

שאין לסמוך כלל כתיבת שנות חנשים ונשים בניטין על מה שהבאתי בספרי זה כי מעיקרא לא כתבתים רק לזורך כתיבת שאר שטרות:

בנוסח הכתובה שנס' נחלת שבעה אחר תיבות ונשימושא דערסא חסר תיבות הכל קבל עליו פדים חתן דין ה, ומנהגנו לכתוב כן וכן מובא בלבוש ס' ס' וכתשבות מהר"ם מינץ ס' ק"ט, ואל ישנה אדם מן המנהג, ע"כ מי שכותב נוסח הכתובה מס' נחלת שבעה יזהר בזה:

בנוסח כתובה דאירכסא שם אחר תיבות כי סהדי קמאי דחתימו תחות כתובתא קמייתא דאירכסא, חסר תיבת ליתנייהו:

בנוסח שטר בעמון חלינה שם אחר תיבות וארבעים ושלש חסר תיבות לבריאת עולם:

הן כל אלה הלא בספרי אנכי תקנתי הכל על נכון בס"ד:

ברכת המשנה

קיצור נחלת שבעה

בעניני

כתיבת שטרי כתובה ותנאים

והדינים המסתעפים

מאת הגאון

רבי אשר אנשיל גרינוואלד זצ"ל

שו"ב דק"ק אונגוואר יע"א

בעהמ"ס מטה אשר על שמ"ח

ה 6

בעזה"י

קיצור נחלת שבעה

סימן א. על מי מוטל חיוב שכר סופר.

- א שכר תנאים משלם החתן אם לא נכתב רק אחד ואם נכתבו שנים כל אחד משלם שלו. (סעיף א):
- ב החתן משלם שכר הכתובה וטעמא משום דהוי ב"ה דאשה והלוה משלם שכר סופר (סעיף ב):
- ג שכר חלי זכר מחוייב החותן ליתן להחתן וע"כ המחותן הוא הלוה ולריך לשלם שכר סופר, (סעיף י"ד):

סימן ב. כללים הנוגעים לדיעת העדים.

- א לריכין העדים להזהר שלא ירחיקו מחימתן מן הכתב רוחב ב' שיטין ואם הרחיקו ב' שיטין אפילו כתבו שריר וקיס ואפילו כייטוהו בדיו פסול גלא יאמרו חתמו על הטיוטא ולא על עיקר השטר ורוחב שני שיטין אלו לריכין להיות כפי כתב העדים שהיא גסה ולא כתב ידי הסופר, ובי שיטין אלו רולה לומר ב' שיטין וגי חוירים, (סעיף א'):
- ב אם השטר מסיים באמצע שיטה והניחו אותה שיטה ועוד אחרת והתחילו לחתום בשיטה שלישית פסול (סעיף ב):
- ג וכן אם השטר מסיים בסוף שיטה והרחיקו העדים שיטה שלישית והתחילו העדים באמצע שיטה שנייה פסול ודוקא

קיצור נחלת שבעה

- אס יחתמו זה אחר זה בלותה חלי שיטה אכל אס התמו זה תחת זה כשר, (סעיף ג'):
 ד אין לעדים לחתום אח"כ כתוב, (סעיף י'):
 ה יזהרו העדים שלא יחתמו עד שקראו השטר ואס אין יודעין לקרות או אין מזכירים יקראו שנים לפניהם ויתרגם לפניהם ואח"כ יחתמו, (סעיף ז'):
 ו בשאר שטרות חון מנט מותר לסופר לחתום עם עוד עד אחד, (סעיף י"א):
 ז לריך לכתוב יוסף בן יעקב עד ר"ל שמו ושס אכיו ומלת עד ואס כתב יוסף עד ג"כ כשר אכל כתב יוסף בן יעקב ולא כתב עד לפעמים יש לחוש שמא טעה בשס אכיו וא"כ הוי כאלו לא כתב רק יוסף לבד ואז הוי בפסיל אף בשעהד"ת, (סעיף י"ב):

סימן ג, בל"ים הנוגעים לדיעת הסופר.

- א לריך הסופר להזהר לכתוב כתב מיושר שזה שיהיו האותיות דומות זו לזו שלא ירחיק האותיות זו מזו יותר מדאי ואל יחוק הכתב יותר מדאי במקום אחד וירחיק במקום אחר מפני שבקל יכול להזדייף, (סעיף ב):
 ב לריך הסופר לזהר שיקרא השטר קודם שיכתוב שריר וקיס שאס יש מחקים או תלויות או תיבות שבבר עליהם הקולמוס שיקיימם קודם שיכתוב שריר וקיס שאס כתב השטר עד גמירא עם שריר וקיס וימלא אח"כ דבר שלריך לקיים ילטרך לכתוב עוד פעם שריר וקיס וזה אין לעשות לכתחלה, (סעיף ט):
 ג כשמקיים מחקים או תלויות וכו' ככיל א"ל לכתוב ודין קיומיהן ואס המנהג לכתוב יכתוב, (סעיף יא):
 ד בגליון שמניחין בשטרות למעלה לא ייח יותר מכדי שיוכל לכתוב למד זקופה וכשני לדין רוחב אלבע בלמנוס, אכל אין

קיצור נחלת שבעה

הסופרים נזהרים בזה ואדרבה מניחים גליונות רחבות ולמעלה
 ג"כ לנו השטר ושלא ימחר להפסד ויש ליישב מנהגם, (סעיף ט"ו):
 ה. אם דילג הסופר אות או תיבה והגיה בין השיטין יקיים קודם
 שריר וקיים ויכתוב אות פלוני דביני מימי ר"ל בין השיטין, (סעיף טו):
 ו. ואם כתב תיבה חוץ לשיטה יותר משאר שורות יכתוב תיבה
 פלוני דחוץ לשיטה ואם יש איזה תיבה על הגליון יכתוב תיבה
 פלוני דעל הגליון, וחילוק שבין חוץ לשיטה ובין על הגליון דחוץ
 לשיטה ר"ל תיבה השייך לשיטה בין בימין בין בשמאל רק שהוא
 יולא מגדר השורה ושאר השיטין וחוץ לגליון ר"ל אם חיסר באמצע
 שיטה וכתב החסרון על הגליון, (סעיף ט"ז):

ז. אם טעה הסופר בזמן השנה או בשבוע או בחדש או בשם
 התתן והכלה או בשמות האבות או בשם העיר אין תולין ביני
 מימי ולא מהני אם קיים בסוף ולריך לכתוב כתובה אחרת, (סעיף י"ז)
 ח. אם ימשוך אריכות ספור הקיום יותר משיטה שלימה אין
 בכך כלום וכתב אח"כ הכל שריר וקיים עד סוף השיטה,
 (סעיף כ"א):

ט. אם טעה הסופר בדברים המקוימים עלמס יהי מה שיהי
 אין לו תקנה כלל, (סעיף כ"ב):
 י. אם טעה ולריך לקיים יכתוב והכל שריר בריו ואם לא לריך
 לקיים יכתוב הכל, (סעיף כ"ד):

סימן ד, שמות החדשים.

ניסן מלא י"ד. אייר מלא שני יוד"ן. סיון מלא י"ד. תמוז
 מלא ו"ו. אב, אלול מלא ו"ו. תשרי מלא י"ד בין תי' לש"ן.
 מרחשון חד תיבה ונחד ו"ו. בשלו חסר י"ד. טבת, שבט,
 אדר, אם השנה מעוברת יכתוב בראשון אדר הראשון ובשני
 אדר השני, ואם כתב באדר ראשון סתם אדר כשר אבל אם

קיצור נחלת שבעה

כתב בשני סתם פסוק, ולכתחלה יש לזכר להזכיר אדר הראשון:

סימן ה, ימי השבוע.

באחד נשנת, בשני נשנת נשני נהד יו"ה, בשלישי ברביעי,
בחמישי כל מד נתי יודין בששי נהד יו"ד.

סימן ו, ימי החדש.

יום אחד לחדש, שני ימים לחדש, שלשה, ארבעה חמשה,
ששה, שבעה, שמנה, תשעה, עשרה ימים, מלאך ולינך
יכתוב יום אחד עשר יום, שנים עשר יום, שלשה עשר יום,
ארבעה עשר יום, חמשה עשר יום, ששה עשר יום, שבעה עשר
יום, שמנה עשר יום, תשעה עשר יום, עשרים יום, אחד
ועשרים יום, שנים ועשרים יום, שלשה ועשרים יום, ארבעה
ועשרים יום, חמשה ועשרים יום, ששה ועשרים יום, שבעה
ועשרים יום שמנה ועשרים יום, תשעה ועשרים יום.

אם ר"ח שני ימים יכתוב כיום אי דר"ח דרך משל דר"ח אייר
יכתוב יום שלשים לחדש ניסן שהוא ראש חדש אייר,
באדר של שנה מעוברת יכתוב יום שלשים לחדש אדר הראשון
שהוא ראש חדש אדר השני, כיום שני דר"ח יכתוב יום אחד
לחדש אייר או יום אחד לחדש אדר השני וכן כולם:
במנין הימים כותבים לשון זכר שני ולא שתי וכו' הכל כדלעיל

סימן ז, מנין השנים.

שנת חמשת אלפים ואחת, ושתיים, ושלוש, וארבע, וחמש,
ושש, ושבע, ושמנה, ותשע, הכל בלא סוף נכסוף דבמנין

קיצור נחלת שבעה ט 9

השנים כותבין בלשון נקבה חוץ משמנה דאין חילוק בין לשון זכר לנקבה דכולן כותבין כה"ל לבסוף וחסר וי"ו [מ"מ י"ס חילוק במנטעא שמנה הכו"ן בקמן לזכר שמנה הכו"ן בסגל לנקבה], אחת עשרה, ^י שתיים עשרה, שלשה ^י עשרה, ארבע עשרה, חמש עשרה, שש עשרה, שבע עשרה, שמנה עשרה, תשע עשרה, עשרים, ע"כ יכתוב גם כשנים מנין המועט קודם ומעשרים ואל"ך מנין המרובה קודם עשרים ואחת, עשרים ושתיים, עשרים ושלוש, עשרים וארבע, עשרים וחמש, עשרים ושש, עשרים ושבע, עשרים ושמנה, עשרים ותשע, שלשים וכו' ארבעים, חמשים, ששים, שבעים, שמנים, תשעים.

סימן ה, סדר תנאים

ב"ה

למזל טוב יעלה ויצמח בן הטוב והי הטוב יאמר לדבק טוב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה

המניד מראשית אחרית הוא יתן שם טוב ושארית לאלה דברי התנאים והברית שנדברו יהתנו בין הני תרי הצדדים מצד אחד היה (א) הרבני הנניד מיה חיים הכהן שסערן נ"י מקק פיעטברג יעא העומד מצד בנו החתן הבחור המיפלג כמר י"ספ הכהן שיחי מצד השני היה הרבני הנניד מיה יצחק הל"י לעיי נ"י מקק אינניאר יעא העומד מצד בתו הכלה הבתולה הבירה תח"י ראשית דבר היה החתן הנ"ל יעא למזל טוב את הכלה הבתולה הנ"ל בחופה וקידושין כדת משה וישראל ואל יבריחו ואל יעלימו לא זה מזו ולא זו מזה שום הברחת ממון בעולם

(ה) אם החתן עומד מלד עלמו כגון שאביו אינו שם לו שאין לו אז יכתוב שם החתן ככ"פ העומד מלד עלמו וכן בלד הכלה,

קיצור נחלת שבעה

10 י

רק ישלמו בנכסיהן שזה בשוה ודורו בשלום אהבה אחזה וריעות לאורך ימים טובים, ובשאלת פיה ואמרה הן.

היה הרבני הגדול מזה חיים הבין ליי מחייב את עצמו לסלק לבנו החתן כך (ב) המדובר ביניהם במוזמנים בגדים לשבת ליו"ט ולחול באחד הנגידים לפי כבודו ולפי ערך הגדן מתנות להכלה לפי כבודו ולפי ערך הגדן מוזנת להונג על שילחטו כפי המדובר ביניהם.

היה הרבני הגדול מזה יצחק הלוי ליי מחייב את עצמו לתת נדוניה לבתו הכלה כך המדובר ביניהם במוזמנים ובגדי כבוד לשבת ליו"ט ולחול באחד הנגידים לפי כבודו ולפי ערך הגדן מוזנת להונג על שילחטו כפי המדובר ביניהם סילוק הגדן יהי מתי שיתרצו הצדדים זמן ההתונה למול טוב וכשעה מוצלחת מתי שיתרצו הצדדים על הוצאות אבי הכלה רחיש וכיון לחצאין וכל הא דלעיל קבלו עליהם שני הצדדים לאשר ולקיים הצי נון קנס מצד העובר לצד המקיים והקנס לא יספור כיון ע"ק מצד החתן היה מיה יעקב קופסמן מקי נראסווארדיין יעא ומצד הכלה היה מיה יקוהאל ולמן נישלאם מישוב אראספאלו יעא והצדדים מחוייבים לפצות את הערבים שלא יגיע להם שום הזק חיו ומחמת קטט ועידור חיו יתנהנו כתקנות שר"מ (ג) וקנינא מן הצדדים זמן החתן והכלה והע"ק על כל הא דכתוב ומפירש לעיל במנא דכשר למקניא ביה דלא כאסמכתא

ולפי"ז ישתנה הנוסח נס להלן: (ב) חס ירלו לפרט סכום הגדן ישמטו תיבות אלו ויכתבו כך המעות כפי שנקרא במדינת סואת, וכן להלן בכל פרט ופרט: (ג) נוסחין לקבל קנין קודם שכותבין תיבת וקנינא דאי לאו הכי מיחזי כשיקרא, ואם כתב כל הנוסח קודם קבלת קנין אזי ישייר תיבת וקנינא ויכתבו אחר הקבלת קנין, וכן

קיצור נחלת שבעה יא 11

ודלא בטופסא דשטרי והכל שריר (י) וקיים.

נעשה פה קיק איינאר זום יוד מרחשין שנת תרמ"ב לפ"ק

נאום חיים בן מיה יעקב ז"ל עד

נאום יוסף יצחק בן כהן ישראל ה"י עד

וליתר שאת באו (י) הצדדים: החתן והכלה בעצמם על החתום

יוסף בן שטערן

נאום חיים בן שטערן

דבורה לע"י

נאום יצחק סניל לע"י

סימן ט, סדר כתובה
לכתילה

ב"ה

ברביעי בשבת חמשה עשר (א) יום (ב) לחדש אלול שנת

חמשת אלפים ישי מאית ושמנים ישי (ג) לבריאת עולם

(ד) למנין שאנו (ה) מנין כאן (ו) עיר איינאר אך שהבחור (ז)

בטופסי כתובות ובטופסי תנאים הגדפסין: (ד) תיבת וקיס

נריך לכתוב בסוף שיטה ולכן מאריכין בה אם נריך שלא ישאר

מקום חלק ואם יש מקום פנוי הרבה לכתוב יתחיל להאריך

בוהכל שריר: (ה) יש מקומות שאין חותמין רק העדים והחתן

והכלה ואז ישמע תיבה זאת:

(א) אם כתב ימים כשר וא"ל תיקון: (ב) חסר וי"ו: (ג) אם

דינג לבריאת עולם כשר: (ד) למנין כחד יוד: (ה) מנין בלא וי"ו:

(ו) ובכפר כותבין ככפר (בישוב) פלוני: (ז) כאן אין כותבין החתן

עד אחר ונבואת כיון דעדיין לא נתרנית האשה להיות לו לאשה:

קיצור נחלת שבעה

משה בן (ח) מיה אברהם (ט) הבן אמר לה להרא (י) בתולתא
 (יא) בילא בת ר' מאיר הלוי הוי לי (יב) לאנתו כדת משה
 וישראל ואנא אפלה ואוקיר ואיוון ואפרנס (יג) יתיכי ליכי (יד)
 כהלכות גוברין יהודאין דפלחין ומוקריף (טו) וזנין ומפרנסין
 לנשיהון בקושטא (טז) ויהיבנא ליכי מהר בתוליכי כסף וזוי
 מאתן רחוי ליכי מדאורייתא ומוניכי וכסותיכי וסיפוקיכי ומיעל
 לותיכי (יז) כאורח כל ארעא וצביאת (יח) מרת ביא (יט)
 בתולתא דא (כ) והות ליה לאנתו (כא) וזן נהניא דהנעלת
 ליה (כב) מבי אבוה (נשא) בין בכסף בין בזהב בין בתבשיטין
 במאני דלבושא בשימושי דירה ובשימושא דערסא הכל קבל
 עליו מיה משה (כג) הבן חתן דנן במאה זקוקים כסף צרוף
 וצבי מרה משה הבן חתן דנן והוסיף לה מן דידיה עוד מאה
 זקוקים כסף צרוף אחרים כנגדן סך הכל מאתים זקוקים כסף

(ח) אע"ג דנטט אין כותבין שום תאר בשאר שטרות נוכחין
 לכתוב: (ט) כתובת ארמלתא ומתרכתא וכו' כתובה להלן,
 ואס הוא לנוסס או מפותה עיין שם אות א' (י) הכסן או
 הלוי כותבין גבי שם אביו: (יא) בילא, כאן אין כותבין
 מרת עד לקמן אחר וצביאת, וכותבין בתולתא קודם בילא: (יב)
 לחנתו, חסר יוד: (יג) יתיכי בני יודין: (יד) כהלכות, בוי וחסר
 יוד (טו) וזנין בלא וי' אחר הוי'ן: (טז) ויהיבנא, יוד בין ה'י
 לצבי'ת: (יז) כאורח, מלא וי'': (יח) מרת, כאן כותבין מרת:
 (יט) כאן כותבין בתולתא אחר השם: (כ) והות, בלא יוד אחר
 הוי'ו משא"כ בכתובה דאירכסא דלקמן עיי"ש: (כא) וזין ביו"ד
 דיש כותבין בלא יוד: (כב) מבי ביו"ד לנסוף בלא ה'י, נשא, אס
 היל יתומה מאב כותבין מבי נשא (או נשי ביו"ד) ואס הוא
 שתוקית ריל שאין ידוע מי אביה כותבין סתם דהנעלת ל'י: (כג)
 הכסן, כותבין מתחלה הכסן או הלוי ואח"כ חתן דנן ואין מזכירין

קיצור נחלת שבעה י"ג 18

צדוף וכך אמר מיה משה הבה חתן דגן אחריות שטר כתובתא
 דא נדוניא (כד) דן ותוספתא דא (כה) קבלית עלי ועל ירתי
 בתראי להתפרע מכל שפר ארג נכסין (כו) וקנינין דאית לי
 תחות כל שמיא דקנאי ודעתיד אנא למקנא נכסין דאית להן
 אחריות ודלית להן אחריות (כז) בלהן יהון אחראין וערבאין
 לפרוע מנהון שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא מגאי
 ואפילו מן גלימא דעל כתפאי (כח) בחיים ובמות מן זמא
 דגן ולעלם ואחריות וחומר שטר כתובתא דא נדוניא דן
 ותוספתא דא קבל עלי מיה משה הבה חתן דגן כחומר כל
 שטרי כתובות ותוספתות (כט) דנהגין (5) בבנות ישראל העשוין
 כתיקון חזיר דלא כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרי (5א)
 וקנינא מן מיה משה (5ב) בן מיה אברם הבה חתן דגן למרת
 ביא בת ד' מאיר הוי בתולתא דא על כל מה דכתוב ומפורש
 לעיל במנא דכשר למקניא ביה (5ג) הכל שריר וקים.

נאום חיים יעקב בן שלמה ער
 נאום יצחק בן דוד מאיר ער

שם אכיו עד לבסוף כדלקמן אות ל"ב: (כד) דן, עי"ל אות כ"א:
 (כה) קבלית, חד יו"ד בין למ"ד לחי"ו (כו) וקנינין, בחד יו"ד
 בין כל נ"ן: (כז) בלהן, בחד וי"ו בחר ה"י: (כח) בחיים
 ובמות, יש סופרים כותבים בחיי ובמותי, בחיים ובמות לישנא
 מעליא כהדס המקלל ותולה קללתו באחרים אבל מ"מ ממילא
 נשמע על מי קאי דהא אמר תחלה אפילו מן גלימא דעל כתפאי:
 (כט) דנהגין בלא יו"ד בין ה"י לגימל: (5) בבנות, חסר וי"ו:
 (5א) וקנינא, במדינתנו נוהגין שהעדים מקבלין קנין וחותמין
 קודם החופה: (5ב) בן, כאן לריך להזכיר גם שם אכיו וכן בשם
 הכלה: (5ג) הכל שריר וקים, לריך לסיים בסוף שיטה ואם רואה
 שישאר מקום פנוי יארוך כדלעיל בכחוכת תנאים אות ד':

14 יד

קיצור נחלת שבעה

סימן י' סדר כתובה
לאלמנה, לגרושה, לחלוצה.

ב"ה

בחמישי בשבת עשרים יום לחדש כסלו שנת חמשת אלפים
ושש מאות ושמנים ושיש לבריאת עולם למנין שאנו
מנין כאן עיר אינגוואר אך שהיה כהו חיים בן מריה ישראל הלוי
אמר לה להרא (א) (לאלמנה ארמלתא) (לגרושה מתרכתא)
(חלוצה חלוצתא) מרת ביא בת כהו יצחק הוי לי לאנתו כרת
משה וישראל ואנא אפלה ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכי ליכי
כהלכות גוברין יהודאין דפלחין ומוקירין וזנין ומפרנסין לנשיהון
בקושטא ויהיבנא ליכי (ב) כסף (ארמלותיכי) (מתרכתיכי)
(חלוצותיכי) וזוי מאה דחוי ליכי מדרבנן ומוזניכי וכסותיכי
וסיפוקיכי ומיעל לותיכי כאורח כל ארעא וצביאת מרת ביא
(ארמלתא) (מתרכתא) (חלוצתא) (בעזרתא) דא הוות ליה

(ה) אשה שנתגרסה מרחשון ונשאת לשני ומת בעלה השני ורולס
להנשא לשלישי יכתוב בכתובה אמר לה להדא ארמלתא סביי
דהות מתרכתא מן קדמת דכא (ופשוט דהסי"ד ב"ש א"י שנירסה
והחזירה ומת) ואם לא כתב כן פסולת והטעם שמה ימות גם
בעלה השלישי ותינשא לכהן ואין אנו יודעין שגרושה היתה אבל
נתארמלה מבעלה הראשון ונתגרסה מן השני ורולס להנשא לשלישי
יכתוב מתרכתא ואל לכתוב דהות ארמלתא, ונפסקי מהר"א
סוכא בשו"ע דאין כותבין רק מתרכתא בין נתגרסה מראשון
או משני, (ודון מינה דה"ס בחלוטא דחד טעמא הוא דגי"כ שאורה
לכהן:) אנוסה או מפותה י"א כותבין סתם אמר לה להדא צילא
ולא כותבין להדא בעולתא צילא כי גנאי היא להזכיר זה וי"א
דותבין כדי לפרסם שאורה לכהן ולמאן דקפיד: (ב) כאנוסה

טו 15

קיצור נחלת שבעה

לאנתו ודן נדוניא דהגעלט ליה (ג) בין בכסף בין בזהב בין
 בתכשיטין במאי דלבושא בשימושי דירה ובשימושא דערסא
 הכל קבל עליו כהו חיים הלוי חתן דגן בחמשים וקוקים כסף
 צרוף וצבי כהו חיים הלוי חתן דגן וחוסף לה מן דיליה עוד
 חמשים וקוקים כסף צרוף אחרים כנגדן סך הכל מאה וקוקים
 כסף צרוף וכך אמר כהו חיים הלוי חתן דגן אחריות שטר
 כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא קבלית עלי ועל ירתי
 בתראי להתפרע מכל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחת
 כל שמיא דקנאי ודעתיד אנא למקנא נכסין דאית להון
 אחריות ודלית להון אחריות כלהון יהון אחראין וערבאין לפרוע
 מנהון שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא מנאי ואפילו
 מן גלימא דעל כתפאי בחיים וכמות מן יומא דגן ולעלם
 ואחריות וחומר שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא
 קבל עליו כהו חיים הלוי חתן דגן כחומר כל שטרי כתובות
 ותוספתות דנהגין בבנת ישראל העשויין כתיקון חזיל דלא
 כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרי וקנינא מן כהו חיים בן מיה
 ישראל הלוי חתן דגן למרת בילא בת כהו יצחק (ארמלתא)
 (מתרכתא) (חלוצתא) (בעילתא) דא על כל מה דכתוב
 ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה הכל שריר וקים.

נאום צבי יהודא בן חיים עד

נאום יוסף בן דוד עד

או נסותה נראה דל"ל לכתוב רק ויסיבנא ליכי זחי מנא: (ג)
 אם אביה קיים וסוף נותן כגדוליה יכתוב מני אביו:

קיצור נחלת שבעה

16 מז

סימן יא, סדר כתובה דאירכסא.

למי שהיה בתולה

ב"ה

מה (א) דהוה קדמנא באחד בשבת שמנה ועשרים יום לחודש
 טבת שנת חמשת אלפים ויש מאית ושמנים ויש לבריאת עולם
 למנין שאנו מנין כאן עיר אינואר איך שהיה כהו ישראל חיים
 בן מיה משה יהודה אתא לקדמנא ואמר לנא הדא מרת שפרה
 ריזל בת כהו דוד יצחק כד הוית בתולתא אנסיבת לי לאנתו מן
 קדמת דנא (ב) בעיר פרעשבורג כהלכת בנת ישראל דמתנסבין
 לנובריהון בחופה וקידושין ובכתובה וכדו אירכס לה שטר
 כתובתא דהוה כתב לה מנאי מיומא דאתנסבית לי. ואמרו
 רבנן דאסור לבר ישראל לשהויי עם אנתתיה בלא כתובה
 אפילו שעתא חדא וכען בעינא למכתב לה כתובתא אחריתי
 (ג) בחריקי דכתובתא קמייתא נרוניא ותוספתא דיליה ובכן
 אנחנו סהדי דחתימו לתחות קנינא מיניה השתא כי סהדי
 קמאי דחתימו תחות כתובתא קמייתא דאירכסא ליתנייהו זמן
 כתובתא קמייתא (ד) לא ידענא וכתבנו לה כתובתא דא חלופי
 כתובתא קמייתא מיומא דנן ובלישנא דאמר לנא (ה) דהוית
 בתיבה כתובתא קמייתא דאירכסא איך היה כהו ישראל חיים
 בן מיה משה יהודה אמר לה להדא אנתתיה מרת שפרה ריזל
 בת כהו דוד יצחק כד הוית בתולתא מן קדמת דנא הו לי לאנתו

(א) דהוה, בלא יו"ד, חבל לקמן כד הוית בתולתא יש לכתוב
 צו"ד שהוא לשון עברה: (ב) בעיר יש שאין כותבין כלל מקום
 כשואין הראשונים: (ג) בחריקי צר"ש: (ד) לא ידענא, ואם
 העדים הראשונים הם לפנינו ויודעים ונועדים זמן כותבתא
 קמייתא יש לכתוב הזמן: (ה) דהוית, כאן יכול לכתוב גם דהוה

זי 17

קיצור נחלת שבעה

כדת משה וישראל ואנא אפלה ואוקיר ואיוון ואפרנס יתיכי
 ליכי בהלכת גוברין יהודאין דפלחין ומוקרין חנין ומפרנסין
 לנשיהון בקושטא ויהיבנא ליכי מדר כתוליכי כסף וזוי מאתן
 דחזי ליכי מדאורייתא ומוזניכי וכסותיכי וסיפוקיכי ומיעל
 לותיכי כאורח כל ארעא וצביאת מרת שפרה ריוז דא דהוי
 בתולתא מן קדמת דנא והוית ליה לאנתו ודן נדוניא דהנעלת
 ליה מבי אביה (ו) (נשא) בין בכסף בין בזהב בין בתכשיטין
 כמאני דלכושא כשימושי דירה ובשימושא דערסא הכל קבל
 עליו כהוי ישראל חיים דנן כמאה זקוקים כסף צרוף וצכי כהוי
 ישראל חיים דנן והוסף לה מן דליה עוד מאה זקוקים כסף
 צרוף אחרים כנגדן כך הכל מאתים זקוקים כסף צרוף וכך
 אמר כהוי ישראל חיים דנן אחריות שטר בתוכתא דא נדוניא דן
 ותוספתא דא קבלית עלי ועל ירתי בתראי להפרע מכל שפר
 ארנ נכסין וקנינן דאית לי תחות כל שמיא דקנאי ודעתיד
 אנא למקני דאית להון אחריות ודלית להון אחריות
 כללהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון שטר בתוכתא דא
 נדוניא דן ותוספתא דא מנאי ואפילו מן גלימא דעל כתפאי כחיים
 ובמות מן יומא דנן ולעלם ואחריות וחומר שטר בתוכתא דא
 נדוניא דן ותוספתא דא קבל עלי כהוי ישראל חיים דנן באחריות
 וחומר כל שטרי בתוכות ותוספתות דנהגין בבנת ישראל
 העשוין בתיקון חזיר דלא באסמכתא ודלא בטופסי דשטרי

(ו) וקנינא מן כהוי ישראל חיים בן מיה משה יהודא דנן למרת שפרה
 ריוז בת כהוי יצחק דא דהוי בתולתא בד אתנסבית ליה
 בקדמתא על כל מה דכתוב ומפורש לעיל כמנא

בלא יוד: (ו) נשא, חס חכיה לל סי קיים נשעת נשואין
 ראשונים יכתוב מני נשא: (י) וקנינא זו אינו העדאה על קבלת
 קנין דעכשו רק קנינא דלעיל, וקבלת קנין יחי"ג נ"כ קודם שיכתבו
 קנינא דלעיל ועיין לעיל עמוד י' בהג"ה אות ג'

18 יח

קיצור נחלת שבעה

דכשר למקניא ביה הכל שריר וקים.
 נאום חיים יעקב בן שלמה עד
 נאום יצחק בן דוד מאיר עד

סימן יב סדר כתובה דאירכסא.
 למי שהיתה אלמנה או גרושה או חלוצה

מה דהוה קדמנא באחד בשבת שמנה ועשרים יום לחדש טבת
 שנת חמשת אלפים ושלש מאות ושמנים ושלש לבריאת עולם
 למנין שאנו מנין כאן עיר אינטיאר אך שהיה כהו ישראל חיים
 בן משה משה יהודה הלוי אתא לקדמנא ואמר לנא הדא מרת שפיה
 ריוף בת כהו דוד יצחק כד הוית (לאמנה ארמלתא) (גרושה
 מתרכתא) (חלוצה חלוצתא) אנסיבת לי לאנתו מן קדמת
 דנא (א) בעיר פרעשבורג כהלכת בנת ישראל דמהנסבין
 לגובריהון בחופה וקידושין ובכתובה וכדו אירכס לה שטר
 כתובתא דהוה כתב לה מנאי מיומא דאתנסבית לי. ואמרו
 רבנן דאכור לבר ישראל לשהוי עם אנתתיה בלא כתובה
 אפילו שעתא חדא וכען בעינא למכתב לה כתובתא אחריתי
 בחריקי דכתובתא קמייתא נדוניא ותוספתא דילה ובכח אנתו
 סהדי דחתימו לתחות (ב) קנינא מיניה השתא כי סהדי
 קמאי דחתימו תחות כתובתא קמייתא דאירכסא ליתנייהו זומן
 כתובתא קמייתא (ג) לא ידענא וכתבנו לה כתובתא דא חלופי
 כתובתא קמייתא מיומא דגן ובלישנא דאמר לנא (ד) דהוית
 כתיבה כתובתא קמייתא דאירכסא אך היה כהו ישראל חיים
 בן משה משה יהודה אמר לה להדא אנתתיה מרת שפיה ריוף
 בת כהו דוד יצחק כד הוית (ארמלתא) (מתרכתא) (חלוצתא)
 מן קדמת דנא הוי לי לאנתו בדת משה ישראל ואנא אפלה

(ה) עיין לעיל עמוד ט"ז כסג"ס אות ז': (ז) קודם שיכתוב
 קנינא יקבלו הסעדים קנין ועיין לעיל עמוד ט"ז כסג"ס אות ז':
 (ג) עיין לעיל עמוד ט"ז כסג"ס אות ז':

יש 19

קיצור נחלת שבעה

ואוקיר ואזון ואפרנס יתיכי ליכי כהלכות נוכרין יהודאין דפלחין
 ומוקרין וזנין ומפרנסין לנשיהון בקושטא ויהיבנא ליכי כסף
 (ארמלותיכי) (מתרכותיכי) (חלוצותיכי) זוזי מאה דחוי ליכי
 מדרבנן ומוזניכי וכסותיכי וסיפוקיכי ומיעל לותיכי כאורח כל
 ארעא וצביאת מרת שפרה ריוז דא דהוי (ארמלתא)
 (מתרכתא) (חלוצתא) מן קדמת דנא והוית ליה לאנתו
 ודן נדוניא דהנעלת ליה בין בכסף בין כוזהב בין
 בתכשיטין כמאני דלבושא בשימושי דירה ובשימושא דערסא
 הכל קבל עליו כהו ישראל חיים הלוי דנן בחמשים זקוקים כסף
 צרוף וצבי כהו ישראל חיים הלוי דנן והוסיף לה מן דיציה עוד
 חמשים זקוקים כסף צרוף אחרים כנגדן סך הכל מאה זקוקים
 כסף צרוף וכך אמר כהו ישראל חיים הלוי דנן אחריות שטר
 כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא קבלית עלי ועל ירתי
 בתראי להתפרע מכל שפר ארג נכסין וקנינן דאית לי תחות
 כל שמיא דקנאי ודעתיד אנא למקנא נכסין דאית להון
 אחריות ודלית להון אחריות כלהון יהון אחראין וערכאין לפרוע
 מנהון שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא מנאי ואפילו
 מן גלימא דעל כתפאי בחיים וכמות מן יומא דנן ולעלם
 ואחריות חומר שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא
 קבל עליו כהו ישראל חיים הלוי דנן כחומר כל שטרי כתובות
 ותוספתות דנהגין בבנת ישראל העשוין כתיקון חוץ דלא
 כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרי וקנינא מן כהו ישראל חיים
 בן מיה משה יהודה הלוי דנן למרת שפרה ריוז בת כהו דוד יצחק
 דא דהוי (ארמלתא) (מתרכתא) (חלוצתא) כד אתנסבת ליה
 בקדמיתא על כל מה דכתוב ומפורש לעיל כמנא
 דכשר למקניא ביה הכל שריר וקים.
 נאום צבי יהודא בן חיים עד
 נאום יוסף בן דוד עד

קיצור נחלת שבעה

20 כ

סימן יג. נוסח כתובה דאשתכח בה טעותא

כ"ה

מה דהוה קדמנא באחד בשבת עשרים יום לאחר כספו
 שנת חמשת אלפים ושש מאות ושמונים ושש לבריאת עולם
 למנין שאנו מנין כאן עיר אונוואר אך שהיה מיה חיים בן מיה
 שראל הלוי אתא לקדמנא ואמר לנא הרא מרת שפרינצא בת
 כהן יצחק כד הוית (לבתולה בתולתא) (לאלמנה ארמלתא)
 (לנרושה מתרכתא) (לחליצה חלוצתא) אנסיבת לי לאנתו
 בעיר פרעשבורג מן קדמת דנא כהלכות בנת ישראל דמתנסבין
 לנובריהון בחופה וקרושין ובכתובה וכדו אשתכח טעותא
 בשטר כתובה דאתידויבת לה מנאי מיומא דאיתנסבית לי
 שהיה ברביעי בשבת ארבעה עשר יום לחודש אדר שנת חמשת
 אלפים ושש מאות ושמונים וחמש לבריאת עולם ואמרו רבנן דאסור
 לבר ישראל לשהויי עם אנתתיה כלל כתובה אפילו שעתא דנא
 ובען בעינא למכתב לה כתובתא אחריתא בחריקא דכתובתא
 קמייתא נדוניא ותוספתא דילה ובכך אנחנו כהדי דחתימו
 לתחות (א) קנינא מיניה השתא כי כהדי קמאי דחתימו תחות
 כתובתא קמייתא ליתניהו וכתבנו לה כתובתא דא חלופי
 כתובתא קמייתא מיומא דנן ובלישנא דהוית כתיבה כתובתא
 קמייתא דאשתכח בה טעותא אך שהיה מיה חיים בן מיה ישראל
 הלוי אמר לה להרא אנתתיה מרת שפרינצא כד הוית (בתולתא)
 (ארמלתא) (מתרכתא) (חלוצתא) מן קדמת דנא הוי לי
 לאנתו כדת משה וישראל ואנא אפלח ואוקיר ואיוון ואפרנס
 יתיבי ליכי כהלכות גוברין יהודאין דפלחין ומוקרין חנין ומפרנסין
 לנשיהון בקושטא ויהובנא ליכי (לבתולה מהר בתוליכי כסף
 וזון מאתן דחוי ליכי מדאורייתא) (לאלמנה נרושה חלוצה כסף

(ה) עיין לעיל עמוד י"ה בהג"ה לוח ז'

קיצור נחלת שבעה כא 21

(ארמלותוכי) (חלוצותיכי) (מתרכותיכי) וזוי מאה דחוי ליכי
 מדרבנן) ומוזניכי וכסותיכי וסיפוקיכי ומיעל לותיכי כאורח כל
 ארעא וצכיאת מרת שפרינצא דא דהוי (כתולתא) (ארמלתא)
 (מתרכתא) (חלוצתא) מן קדמת דנא והות ליה לאנתו דן
 נדוניא דהנעלת ליה מבי אבוי (נשא) כין בכסף כין כזהב
 כין בתכשיטין במאני דלכושא כשימושי דירה ובשימושא
 דערסא הכל קבל עליו מרה חיים הלוי דנן (צבתולה במאה
 זקוקים כסף צרוף) (לאמנה נרושה וחלוצה כחמשים זקוקים
 כסף צרוף) וצבי מרה חיים הלוי דנן והוסיף לה מן
 דייליה עוד (צבתולה מאה זקוקים) (לאמנה כחמשים זקוקים)
 כסף צרוף אחרים כנגדן סך הכל (מאתים) (מאה) זקוקים כסף
 צרוף וכך אמר מרה חיים הלוי דנן אחריות שטר כתובתא
 דא נדוניא דן ותוספתא דא קבלית עלי ועל ירתי בתראי
 להתפרע מכל שפר ארג נכסין וקנינן דאית לי תחות כל
 שמיא דקנאי ודעתיד אנא למקנא נכסין דאית להון אחריות
 ודלית להון אחריות כלהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון
 שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא מנאי ואפילו מן
 גלימא דעל כתפאי בחיים ובמות מן יומא דנן ולעלם ואחריות
 שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא קבל עליו מרה
 חיים הלוי דנן כחומר כל שטרי כתובות ותוספתות דנהגין
 כבנות ישראל העשוין כתיקון חוץ דלא כאסמכתא ודלא
 כטופסא דשטרי וקנינא מן מרה חיים בן מרה ישראל הלוי
 דנן למרת שפרינצא בת כהו יצחק דא דהוי (כתולתא)
 (ארמלתא) (מתרכתא) (חלוצתא) כד אתנסכית ליה
 כקדמיתא ככל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא
 דכשר למקניא ביה הכל שריר וקים.

נאום חיים יעקב בן שלמה עד
 נאום יצחק בן דוד מאיר עד

22 כב

קיצור נהלת שבעה

סימן יד, כתובת מחזיר גרושתו

ב"ה

ברביעי בשבת חמשה עשר יום לחדש אלול שנת חמשת אלפים ושש מאות ושמונים ושש לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן עיר אינוואר אך שה"ה מיה משה בן מיה אברהם אהרן מתברכתא דידיה מרת ביילא בת ר' מאיר הלוי ברלא נסיבת לגבר אחרון וכך אמר לה הדרי גבאי ותהוי לי לאנתו כדת משה וישראל כד הוית מן קדמת דנא ואנא אפלה וכו' הכל כמו בכתובת גרושה דלעיל סימן י"ז:

סימן טו, נוסח שמר חליצה

ב"ה

זכרון עדות שהיתה בפנינו עדים ח"מ עשרים יום לחדש שבט חמשת אלפים וחמש מאות וארבעים ושש לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן ק"ק פיורד אך שבאו לפנינו האחים היה כהן אברהם וכהן יעקב בני של ר' שמעון סניל ואמרנו לנו הווי עלינו עדים כשרים ונאמנים וקנו ממנו בקנין אגים מעבשיו אף חתמו ותנו ליד גיסתינו מרת דבורה בת מיה שמעון שהיא אשת אחינו מיה סענדר סניל להיות בידה וכיד באי כחה לעדות לזכות ולראיה מחמת שרצינו מרצון נפשינו הטוב שלא באונס והכרח כלל כיא בלכבות שלמות ובנפשות חפצות וכדעות שלמות ומיושבות והגנו מדיים בפניכם היום כמודים בכדיח וראוי בהודאה גמורה שרירא וקיימא דלא בהשטאה והשנאה והשבעה ודלא למהדרר ביה מיומא דנן ולעולם אך שאנו מקבלים עלינו כחיה וכשדיא כפ"ם עדיר שלא היה לנו התרה והפרה כלל כיא עיד אשת אחינו מרת דבורה

קיצור נחלת שבעה כנ 28

בעלת השטר וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח ככא"ח ואף חתמו ותנו ליד האשה מרת דבורה בת מיה שמעון שהיא אשת אחינו מויה סענר גניל להיות בידה לעדות לזכות ולראיה מחמת שרצינו כרצון נפשנו הטוב שלא באנום והכרח כלל כיא בלכבות שלמות ובנפ"ח ובד"ש ומישבת כו' עד מיומא דגן ולעלם שאם ח"ו יעדר רימית אחינו מיה סענר בעלה של מרת דבורה הנ"ל בלי זרע קיימא ותהי אשתו מרת דבורה וקוקה לחלוץ אוי איזה אח מאתנו אחים שתתבע אותו לחלוץ לה מחייב הוא לפיטרה בחליצה כשרה כחנם שלא יקח ממנה או מכל בית אפילו שיפ כעולם תיקף ומיד אחר כלות ג' חדשים להעדרו של אחינו בעלה הנ"ל ח"ו כשתהיה ראוי לחלוץ ובלבד שהיבמה תילך אחר היבם וכל זמן שלא יפטרנה בחליצה כשרה כניל תהא היבמה ניונית מנכסי מיתנא ומחזוקת בהן כל הא דלעיל קבלו עליהם האחים הנ"ל בח"ח ושד"א כפיטול כל מודעות וכפיטול כל עדי מודעות בעולם בכל לישנא דאמרי רבנן דמבטלי בהון מודעות ושטר חליצה זה לא יפסל ולא יוגרע כחו בטום ריעותא וגריעותא בעולם מכל מה שהפה יוכל לדבר חלב לחשוב ולהרהר ויהא הכל נידון וגרדש לטובת לזכות וליפוי כח בעלת השטר וידה על העליונה ויד המערער על התחתונה ויהא כח לשטר זה כאלו נעשה בבית דין חשוב דלא כאסמכתא ודלא כמופסי דשטרי וקנינא מראחים ר' אברהם ור' יעקב בני ר' שמעון גניל לניבתם מרת דבורה בת מיה שמעון שהיא אשת אחיהם ר' סענר גניל הנ"ל בכל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה ה כ ל ש ר י ר ו ק י ם

נאום צבי יהודא בן חיים עד
נאום יוסף בן דוד עד

קיצור נחלת שבעה

סימן מז שטר (א) בטחון חליצה.

ביה

זכרון עדות שהיתה בפנינו עדים ח"מ כשלישי בשבת שלשים יום
 אחדש אדר הראשון שהוא ראש חדש אדר השני שנת חמשת
 אלפים והמש מאות וארבעים ושש לבריאת עולם למנין שאנו
 מונין כאן קק פיורר איך שבא לפנינו ר' שמעון בן ר' יעקב גניץ
 ואמר לנו הווי עלי עדים כשרים ונאמנים וקנו ממני בק"ג אגים
 מעכשיו ואף חתמו ותנו ליד האשה מרת שפיה שהוא אשת
 בני כמר יוסף להיות בידה וביד ב"כ לעדות ולזכות ולראיה מחמת
 שרציתי מרצון נפשי הטוב שלא באונס והכרח כלל כיא
 בלב שלם ובנפש הפצה ובדעת שלמה ומיושבת והגני מודה
 בפניכם היום כמודה בכר"ח וראוי בהודאה גמורה שרירא
 וקימא דלא בהשטאה והשנאה והשבעה דלא למהדר ביה
 מיומא דנן ולעלם איך שאני חייב להאשה מרת שפיה
 הנ"ל סך כך וכך שהלויית לי מידה לידי במזומנים והרי הם
 עלי ברשות ובהלואה גמורה ובחוב גמור ואמתי ומחוייב אני
 או ב"כ ויורשי אחרי לשלם סך הנ"ל לאשת בני הנ"ל או
 להבא מכחה דוקא ואין לבעלה או ליורשי בעלה שום זכות
 בממן הנ"ל ורק לאשת בני ולהבאים מכחה על פי תנאים

(ה) שטר בטחון ר"ל אם יש להמתן אח קטן שאינו בר מלוה
 וא"א שיתן שט"ח גם אצלו לא יוכל לשעבד את עלמו בקנס
 שיסתדל ממנו שט"ח כמ"ש וכו' ולריך לכתוב בדרך הודאה
 שחייב לכלתו סך ידוע לשלם לה בתנאי כך וכך, וי"ל שיש לעשות
 הסטחון עד כדי חלי כתובה ותוספת וכו': וי"ל דגם בחמים
 שהם בני מלוה יכולין לשעבד עלמן בדרך זה חס יותר נכון
 ממה שנהגו העולם לכתוב שיתנו חליצה בחנם:

קיצור נחלת שבעה כה 25

המבוארים בשטר זה וכך התנתי עם כלתי אשת בני הנ"ל שאם יגדל בני יהודה ארי' ויגיע לבן י"ג שנה ויום אחד ואשתדל מבני הנ"ל או שיתן לה שטר חליצה כחנם באופן שאם ח"ו יעדר בני כמר יוסף בעלה של מרת שפרה הנ"ל בלי ז"ק ממנה שמחוייב בני יהודה ארי' לפטור את יבמתו אשת אחיו הנ"ל בחליצה כשרה והגונה כחנם שלא יקח ממנה או מכ"כ שום פרוטה או שיפ בעולם ואז אם יתן לה בני יהודה ארי' הנ"ל שיח כנ"ל כשיהי' בר מצוה כנ"ל או אם ח"ו יעדר בני הקטן קודם העדר אחיו כמר יוסף בעל האשה הנ"ל או אם אשתדל מבני הנ"ל שיח כנ"ל לזמן הנ"ל או שבני כמר יוסף בעל האשה הנ"ל יניח אחריו ז"ק או אני פטור ומנוקה ומסולק לגמרי מחוב הנ"ל ויהיו מעות ההלוואה הנ"ל בידי וביד יוריא מתנה גמורה שלא לתבוע לעולם לא היא ולא יורשיה ובי"כ כי ע"מ כן נמסרו המעות לידי מעיקרא אבל אם לא יתקיים התנאי הנ"ל או יעמוד כל שח"ו בתקפו שמחוייב אני או יוריא ובי"כ לשלם לה ולבי"כ כל סך הנ"ל עד גמירא ואין שום אדם בעולם נאמן אפילו בשיח לטעון שום טענה בעולם הגורעת שט"ח זה רק אדרבה בעלת השטר ובי"כ יהיו נאמנים בדיבור הקל בלי שום אלה ושבועה וק"ח לומר שטר זה אינו פרוע ולא נמחל שעבודו לא כולו ולא מקצתו וגם על ההוצאות והחזקות על הכל יהיו נאמנים ככל אופן גוף החוב וכל זמן שהשטר זה יוצא קיים בדלא קרוע קרע ב"ד או בדלא נכתב עליו תכרא אין אנו נאמנים לומר נתקיים התנאי וכל נכסין וקנינין ראית לי תחות כל שמיא דקניתי ודאקני נכסין ראית ודלית להון אחריות כלהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון שחיו אפילו מן גלימא דעל כתפאי בחיים ובמות מיזמא דנן ולעולם וכל התנאים התנו בתי"כ ובהן קודם ללאו ובתנאי קודם למעשה בתנאי כי'ג ובי"ד לכל הלבותיהן ושחיו לא

קיצור נחלת שבעה

יופסל ולא יוגרע כחו מחמת שום ריעותא וגרועותא בעולם
 מכל מה שהפה יוכל לדבר והלכ לחשוב ולהרהר רק הכל
 הא נידון. ונדרש לטובה לזכות וליפוי כח בעלת השטר
 ולעולם ידה על העליונה ויד המעריצים על התחתונה כל הנ"ל
 קבל ר' שמעון הנ"ל עליו ועל יוריא בקסיג ובתיכ בפ"ם ע"ד
 בח"ח וס"דא ובביטול כל המודעות ובפיסול כל עדי המודעות
 בכל לישנא דארז"ל דמבטלין בהן מודעות בניטין דלא
 כאסמכתא ודא כטיד וקנינא מן ר' שמעון בן ר' יעקב מניל להאסה
 מרת ספריה שהוא אשת בנו כמר יוסף מניל ככל מה דכתוב
 ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה והכל שריר וקים.

נאום צבי יהודא בן חיים עד

נאום יוסף בן דוד עד

סימן יז שטר היתר עיסקא *

חתימת די דלמטה תעיד עלי בשני עדים כשרים ונאמנים
 אך שקבלתי מר' יהודא ל"ב ראוענצווייג נ"י סך 1795 Kč
 כזה אלף שבע מאות חשעים וחמשה קראנען טשעכיש בתורת עיסקא
 והנני משעבד כל המסחרים ועסקים שאעסוק בהם מהיום
 דלמטה למעות העיסקא הנ"ל כל זמן שיהי המעות הנ"ל תי
 הח"מ שיהי לחצי ריוח וחצי הפסד ח"ו ובפירוש הותנה שעל
 סכום הקרן הנ"ל לא אהי נאמן לטעון הפסדתי או פרעתי
 כלו או מקצתו או אמנה ולא שום עניני מענות כי אם בבירור
 שני עדים כשרים ומחוקקים לנאמנים ור' יהודא ל"ב ראוענצווייג
 הנ"ל ובי"ב וידא יהיו נאמנים ננדי ונגד יורשי אחרי בכל עניני
 מענות על הקרן כדיבורם הקל והנני פוטרם משום שבועה
 וקב"ח ות"כ והיצ אף ע"י גלגול לעולם בין קודם הפרעון בין

* עפ"י נוסח הרב הגאון וכו' הר' חיים אר"י כהנא ז"ל בעל דברי נאונים.

קיצור נחלת שבעה כו 27

לאחר הפרעון ועל הריוח אני נאמן ע"פ שבועה, אולם הותנה
 בינינו שהברירה בידי הח"מ ליתן לר"י יהודא ל"ב ראוענצווין
 הנ"ל בעד חלקו ריוח סך Kē 192 מאה תשעים ושני קראנען משעביש
 בכל הודש וחו"ש ואהיה פטור משבועה, ושכר עמלי קבלתי
 והנני מחייב א"ע שמתו שיתבע ממני בעהשיט הזה הקרן והריוח
 שמגיע לי ואני מחויב לשלם לי תיכף ומיד בלי שום עיכוב ודחיה
 והרחבת זמן כלל, וכי שיתעכב המעות הנ"ל ת"י אף אחר
 התביעה או הנבלת וי"פ כל הסכום הנ"ל או מקצתו אני מחויב
 לשלם העיסקא ל"פ חשבון הנ"ל לבעל השטר הזה ולירשיו
 אחריו וכן יורשי אחריו כל זמן שלא אשבע על הריוח והנני
 פטור את בעל השטר הזה וירשיו אחריו מקב"ח קודם
 שבועה, גם שלא אוכל להפוך עליו ועל י"א שבועתי לומר
 השבע לי ולא על קבלת הרם וה"כ וחי' ונאמנות, רק כל
 זמן שלא אשבע אני מחויב וי"א לשלם העיסקא הנ"ל כל
 זמן שיהי המעות ת"י או ת"י י"א והנני מחייב א"ע לעמוד
 לדית במקום התובע כשיומין אותי ע"י הרב אביד או דיין שבגליץ
 בעהשיט ליום המגבל בהזמנה בלי שום איחור וכאם לאו
 אהיה נדון כמסרב והנני מודה בהודאה גמורה שעל כל
 הנכתב בשטר הזה התחייבתי א"ע לר"י יהודא ל"ב ראוענצווין
 הנ"ל וי"א בק"ג אג"ס בבד"ח ובחזוב מעבשיו ובאופן דלית
 ביה אסמכתא ובכל אופן המועיל ע"פ דתה"ק וזולת השטר
 הזה נתתי על סכום הקרן וועקסעל.

ע"ז כאתי ע"ה"ח יום ט"ו לחודש אב שנת תרפ"ו לפ"ק,
 ולמספרם א"מ 26 טען י"ר 1926

נאום היק חיים יעקב נראסמאן

בפנינו עדים ח"מ נעשה כל הענין הנ"ל ובפנינו חתם א"ע
 ר"י חיים יעקב נראסמאן הנ"ל כח"י ממש.

נאום היק ארי' לעבאוויטש

ונאום היק שלמה ווייסבערנער

28 כח קיצור נחלת שבעה

סימן יח שטר מכירת חמץ * ע"י הרשאה

כה הרשאה

חתימת ידי דלממה תעיד עלי כמאה עדים כשרים ונאמנים
 אך שנתתי לרי יצחק רייזמאוויטש ד' אמות קרקע
 אנכון ואנכ קנים הרשתי ומניתי אותו להיות מורשא כחריקאי
 שהיו לו כח ורשות להשכיר בשמי לכל נכרי שירצה את
 עליות בתו מרתק קעללער, חרר וכי אשר בכיתי העומד ברחיב
 ראקויצי נוממער 26 כער.....קר.....העלי ולמכור לו אנכן
 בשמי את דברים החמוצים דלקמן דהיינו (כאן יפרט כל דברים
 חמוצים כמה קילאנראם וכמה ליטער לפי הערך, וגם המחר פר. קני
 פר. ליטער וכלים חמוצים בכמה שהם שוים) אם היא יותר מסכום
 הגיל או פחות הכל נחשב עפי' מחיר הגיל ועפי' מדה וכיכ
 הכלים אשר דברים החמוצים הגיל מונחים כתוכן יש לו
 רשות למכור בכלל הסכום הגיל ואם אולי יש ברשותי איזה
 חמץ ששכחתי להוכיר או שאינו ידוע לי יש לו רשות למכור
 או ליתן כמתנה גם את זה ויש לו רשות להשכיר ולמכור
 דברים הגיל ככל מיני קנינים המועילים הן עפי' דתהיק והן
 עפי' דיני ערכאות שיג וליקח ממנו אננאכע ולנכות דמי
 המכירה ומעתה תהא ידו כידי ופיו כפי ועשייתו כעשייתי וגם
 יהי לו כח ורשות לירד עם הלוקח לדון בין בדיי בין בדיני
 ערכאות שיג ולפשר עמו ולהרחיב זמן וליתן פישורים ולהתנות
 תנאים, וכל מה שיעשה רי יצחק הגיל כענן השכירות והמכירה

* נתקן בעירו עי הרב הגאון המפורסם מרה אברהם יוסף
 גרינוואלד שליטא אברפ"ה אונגוואר יע"א. ומי שמוכר חמצו בעצמו
 יכתוב השטר מכירה כבר ויתקן הלשון כמדבר בעדו גם יכתוב מקום
 שמינה החמץ ויפרט כל דברים חמוצים שיש לו.

כט 29 קיצור נחלת שבעה

הג"ר עשוי כאילו עשיתי כעצמי ולא אוכל לומר לתקוני שדרתיך ולא לעותי.

כ"ז נעשה בקאנים ואניק בני"ל הרשאה זו לא יופסל ולא יוגרע כחה בשום ריעותא בעולם וגריעותא בעולם רק תמיד תהי' בתוקפה כתוקף כל שטרי הרשאות דנהינן בישראל העשויין כתיקון חז"ל ולא כאסמכתא ודלא כמופסי דשמרי.

ולראי"י בעה"ח פה ק"ק אונגוואר י"ג ניסן תרפ"ו ולמספרם דען 28 טען מערץ 1926

ה"ק משה שמואל בערקאוויטש

שטר מכירה

א"ך אונטערפערטיגטער האבע פערפאכטעט אין פאלדמאכט דעם העררן ר' משה שמואל בערקאוויטש אן העררן יאהאן דיענעש דאס אין אָבינער פאלדמאכט ערוועהנטע לאַקאל פֿיר דען דאָרט ועלכסט ערוועהנטען פאכט צינו פאם יעצמינען דאטום אנגעפאנגען ביז 7 טאג, אפריס מאנאט 1926 יאהר אין קראפט דיעוער פערפאכטונג (אנב שכירות קרקע הג"ל.) האבע אן געאנטען פעכטער פערקויפט זאממליכע אין אָבינער אן מיר פאן העררן ר' משה שמואל בערקאוויטש ערטהייטען פאלדמאכט ערוועהנטען חמץ ארטיקלען ועלכע ויך אין זיינעם בעזיטצע בעפינדען, זאזיא דיא כלים אין ועלכע דער פערקויפטער חמץ ויך בעפינדעט. אלס עם ויך ציינען זאלר דאס דיא חמץ ארטיקעל מעהר אדער וועניגער וינר אלס דאס אָבען אנגעבענע קוואנטום זא איזט אללעס לויט אָבען אנגעבענען פרייז צו ערזעטצען רעשפ. אין אכצונ צו ברינגען. עם וואורדע אבער אויסדרוקליך כעדינגען דאס דיא איבערנאהמע דעם חמץ זא דיא פעכטשטעללונג דעם קוואנטום ביז אם 29 טע

קיצור נחלת שבעה

30 ל

דעם מאַנאטעס אפרייל 9 אודר פרייה געשעהען מוסם—ווידינגען
פֿאַר מוסם דער קייפער אָהנע ווייטערעם דען פרייז לויט
אַבען אַנגעגעבענעם קוואַנטום בעצאהלען
דער פֿערקויף איזט דירעקט פֿאַם הייטיגען דאָמום
אָהנע ווייטערעם רעכטקראַפֿטיג.

פֿאַכט אונד קויפֿסכעמראַג אַנגעלד ערהיעלמע היימע
פֿאַם קייפער.....קר.....העל, אונד דען רעכט בעמראַג
בעקעננע אידן זא אַלס דער קייפער זאָלמע שאָהן בעצאהלע
האַבען נור האַכע איהם עם וויעדער ענטלעיעהען אונד ער מיר
ביז אַם 29 אפרייל 1926 צו בעצאהלען האַט.

צו פֿאַלנע דיעזעם וינד דיא אַבען גענאָמען חמץ
אַרטיקלען דען קייפערס אייגענטהום זא עפיהית אַלס לויט
לֵאָדעסגריכט, אינדעם גענאָמטער קייפער זעלבע מיט געמאָ
קאַססא בעצאהלע האַטמע וויא אויך קראַפֿט דורך
אַבינער פֿערפֿאַכטונג וויא אויך מיינע אַנערקענונג דאַצו
אַבינע חמץ געגענטשאַטאַנדע אין בעזיק אונד אייגענטהום גענאָממען
האַט אונד קאַן איבער זעלבע פֿערפֿינגען נאָך וויינען וואַונש
קאַן אויך זעלבע איבערטראַנספֿאַרטיערען, געשיעט אין שאַדען
אַן דיא פֿערקויפֿמע חמץ ארטיקלען זא איזט מעהר ניכט
אויף מיר דיא פֿעראַנטוואַרטונג, אונד מוס טראַצדעם דער
קייפער מיר דען קויפֿספרייז בעצאהלען.

דיא שליסעלען דער געפֿאַכטעמען ציממער, קעללער
אונד געשעפֿטסלאַקאַלען וואַודע דען קייפער איבערגעבען
איבער דער פֿאַכטונגסצייט צו ענדע דער צייט האַט קייפער
דיא געגענטשטענדע וועק צו לעפֿערען פֿאַן היער, דער פֿערנלייך
איזט אויך דאַס אַבעגענאָמטער אונד פֿאַמיליע האַבען אין
דיא פֿערפֿאַכטעמען לֵאָקאַלען פֿרייא אייטריט וועס־האַלב דיא
שליסעלען אים הויזע בלייבען.

קיזור נחלת שבעה לא 31

פֿאַלס אױס פֿערנעססענהייט האַבע חמץ ארטיקלען
ניכט פֿערקױפֿט אדער פֿאַן װעלכע אײך קײנע קענטניס האַבע
דאַם שענקע אײך פֿיר דען קײפֿער קראַפֿט דורך אָבינער
פֿערפֿאַכטונג.

דער קאַנטראַקט זאָ עפֿי"הת אַלס לױט לאַנדעס
געריכט גילטיג געשלאָסען װאָרדע אונד װירד אײגענהאַנדיג
אונטערפֿערטיגט.

בחדש ניסן יום י"ד תרפ"ו לפ"ק אב 29 טען מערץ 1926

פה ק"ק אוניוואר יע"א

ה"ק יצחק רייזמאייזש

סימן יט כללים לדיני שמות אנשים .

כתבו הפוסקים ומונח נחלת זכנה סי' מ"ג
סעיף י"ז דיש לדקדק בזכונה בכל דבר שמדקדקים
בגט כדי שאם יקרה ח"ו שיבא לידי גט ויסתפק
בכתיבת השמות יהי ללמד מספר כתובה, ולפי זה
הי' לדקדק לכתוב בשמות המכונה או דמתקרי ולי"ע
כי לא ראיתי נוהגין להזהר בזה עכ"ל, ויש מקומות
מחמירין וכותבין השמות בכל הדקדוקים כמו בגט,
ועכ"פ נהוג לכותב הכתובה לדעת אלו הכללים ודיני
כתיבת השמות הלקוחים מדברי הפוסקים ורובן
מסי אהלי שם,

א מי שיש לו שם עיקר כגון ראובן ועוד שם עפל כגון שמעון
כותבין ראובן דמתקרי שמעון, מריס דמתקרי ברה, ב אחיה
שם העיקר השם שקורין אותו צו לעלות לתורה והואם צו כתביו
אעפ"י שצפי העולם נקרא בשם האחר, ג אם לא נודע רק בשם

32 לב קיצור נחלת שבעה

עלייתו ושם חתימתו לא נודע וכן להיפך, גם זה השם הוא העיקר וכן באשה שרגילה לחתום, ד' אם שניהם לא נודעו אזי השם שקורין אותו הרוז הוא העיקר, ה' אם שם העלי' והחתימה קותרין אהדדי אזי השם שקורין אותו הרוז מכריע להיותו העיקר, ו' מי שיש לו ב' שמות אחד עברי שבו עולה לתורה והשני בלשון שנקרא בפי העולם כותבין העברי בעיקר והשני במכונה ואפילו אין הכווי יולא מלשון הקודש כגון יקותיאל זלמן, ואם קורין אותו בשם לעו כותבין בדמותקרי, קיצור השם ח"ל לכתוב זולת אם יש לקיצור השם זה שם קודש אחר כגון יחזק אייזק דיש לאיזק שם קודש אחר שאלתיאל אהרן, וכן אם יש לשם הקודש שלו כינויים אחרים, ז' מי שיש לו ב' שמות ובי' כינויים כותבין העברי ביחד והכינויים ביחד כגון לבי דוב המכונה הירש בער, ח' יש כינויים שאין להם שום שייכות לעיקר השם כגון אלטער באבא מאהר שנקראין בהם לריך לכותבן וכותבן בהמכונה, ט' מי שכשתנה שמו מהמת חולי כגון שהי' שמו ראובן ובחליו נשתנה להיות נקרא חיים, אם שם העלי' והחתימה ידועים הרי הוא עיקר בדלעיל אות ב' ואם אינם ידועים וקלת קורין אותו ראובן וקלתן חיים, אזי השם שניתן לו בחליו שעל ידו נקרט גזר דינו הרי הוא עיקר ומקדימין אותו ואפילו רק המיעוט קורין אותו בשם זה וכותבין חיים דמתקרי ראובן, ואפילו שם החולי הוא לעו, י' אם אינו נקרא כלל בשם החולי אין כותבין אותו, ואם אינו נקרא רק בשם החולי אין כותבין רק אותו, י"א אם קורין אותו בשני השמות הן חיים ראובן הן ראובן חיים וחתימתו ועלייתו כמו שהוא נקרא או שאינו ידוע החתימתו ועלייתו כותבים כמו שנקרא, י"ב במקומות שאין עוקרין לחולי שם ראשון רק מוסיפין לו שם נעשו שניהם עיקרים ומקדימין שם הנוסף ואין כותבין דמתקרי ביניהם, י"ג לא כתב שם אביו או שם אביה בנט י"א דכשר ולכן בשע"ד גדול כגון בשתוקי ואהוסי או שהן מארץ רחוקה

קיצור נחלת שבעה לנ 88

וא"ח בשום אופן ידע שמות אבותיהן כותבין שמוטיהן לכה. י"ד חין כותבין פלוני בר פלוני אלא בן פלוני ואם כתב כשר, מן כותבין פד"פ הכהן ולא פלוני הכהן בן פלוני, מן נר כותבין פלוני בן אברהם אבינו או פלוני הגר בן אברהם וכן בגיורת, י"ז שם של לה"ק שיכולים לכותבו מלא או חסר ולא תשתנה הקריאה כותבין כמו שהוא או בני משפחתו חותמין עלמן ואם אינו ידוע כותבין כמו שכתוב במקרא רוב פעמים ובדיעבד אם כתב החסר מלא כשר, י"ח שם עברי אם התנועה אחרונה הוא בקמן נכה נסתר כותבין ה' בסוף ואם חותם באלף כותבין כן, י"ט בשמות וכינויים שהם בלשון לעז בהיות שלא נמלאו במקרא לריך לרקדק בהן ביותר לכתבן באופן שלא תשתנה הקריאה וכוהגין במדינות אלו לכתוב עפ"י כללים אלו, במקום ב' רפוי' כותבין ב' ווין, במקום ח' כותבין כ' רפוי', במקום ח' דגושה כותבין ט', כף דגושה ק', שין שמאלית ס', יש בלשון לעז הברה שמרגלין כמו ז' זש' מחוברין כמו בלשון אונגארן זש' יש לכתוב זש, פ' רפוי' בראש התיבה כותבין פ' בלא קו שעליה פ' דגושה בסוף תיבה כגון יחפ יש כותבין ח' אחר הפ' יחפח ויש כותבין פ' פשוטה יחף ולא חיישינן שיקרא רפה, בענין הנקודות נהגו שאלף משמשת לקמן גדול לקמן חטף ולפתח, הי"ד לחירק וללירי, ב' יודין נזרין לפתח שמרגשין לאחריו י"ד, וי"ו עם י"ד מורין לחולם שאחריו י"ד, עיי"ן משמשת לסגול, ב' יש הברה בקלת לשון לעז שמרגשין בה כמו י"ד ואינה י"ד ממש כגון זס"ח העי"ח עטי"ח לריכין לכתוב בי"ד, בא' שם של לעז שהתנועה האחרונה היא קמן נכה נסתר כותבין אלף לבסוף וכן שם של כנוי ואם הוא כינוי היול"א משם הקודש כותבין ה' בסוף, בב' כל כינוי משמשת מכה לשון המדינות כגון וואלפא וואלצללין מענדל מנדיל זנביל זנוויל פייבש ווייבש הולכין אחר לשון בני אדם במקום שכותבין ואם חין ידוע לשון המדינות כותבין כמיש בדברי הקדמונים:

קיצור נחלת שבעה

סימן כ, שמות אנשים.

א אברהם, אברם עפ"י הרוז אינו חלל קינור השם מאברהם ואין לריך לכתבו כדלעיל בכללים אות ו' וזלת אם מזה לש"ך לקרות אותו כן לס"ת או שהיא רגיל לחתום כן: אב"י אבוש (וא"ו אחר הבית) אברוש אברמקא כל חלו קנורי השם מאברהם וא"ל לכתבן: אבא זאלף זסוף הוא שם זפ"ע ויש שהוא כנוי לאברהם: אביגדור חד תיבה, אביעור חס מסופקים אביעורי או אזי העורי כותמים אביעור, אביש"ום חד תיבה מלא יוד, אביש"ום, ארניה, ארניהו שניהם חסר ויו, ארימ"ך, אהרן לפעמים מכונה ארון או ארון ואין לריכין לכתבן כדלעיל, אירשרגא חד תיבה אורי שרגא זי תיבות, אי"וק אעפ"י שהוא קינור השם מיזחק נ"מ י"ב לכתוב יזחק המכונה אי"וק ולפעמים הוא כינוי לשאלתיאל ולאחריו, וזמדינתו לריך לכתוב אי"וק זיו"ד איצק היא קינור השם מיזחק וא"ל לכתבו: איב"ל הוא כינוי ליחיא"ל, איסר"ל איסר הוא כינוי לישראל, אריהו זיו"ו, ארי"ש זנירי הוי קינור השם מאליו, אריעור אריעור זי שמות הן, אריקים, אריבסגדרי וזמדינות חלו אריבסגדרי, אריקנה, אשר, אנשי"ל הוא כנוי לאשר מסתמא כותבין זיו"ד חס לא כשחותם בלא יוד וכן חס חותם אנטי"ל כותבין כן, אריעור עיין לעיל בכללים אות ה', איתמר, אריה:

ב בנימין זשני יוד"ין ואם חותם בנימין י"ב לכתוב כן, בונם בונמא בזמ"י קינורי השם מזמיתין ולריכין לכתבן מפני שהם כנויים גם לשמחה, בונם היא כינוי גם לשמואל עיין בכללים אות ז', בניש בניש חס קורין ה"י זנירי" לריך לכותבן, בענדיט בענדיט בענדיד בינדיט כינויין לזרוך ליום טוב, בן ציון זי תיבות, ברכיה, ברכיהו, ברוך, ברוך ה"י זנירי" והריש זפת"ח כינוי לזרכיה ולפעמים הוא שם זפ"ע ואם חותם ברוך זיו"ד כותבין כן, בער בער"ל בערש בערש בערמן כינויין לדוב ולישכר ולישכר:

קיצור נחלת שבעה לה 36

ג גרדיה גרדיה גר גרדיה גר גרדיה כנוי לגר וא"ל לכתבו גרשם
 כמיס חסר ו"ו ואס כתבו מלא כשר גרשון כנו"ן מלא ו"ו ושני
 שמות סן גאטליב תיבה אחת כינוי לידידיה געץ כינוי לאליקים וכן
 געציל גימפל גומפל צי"ד או צו"ו תלוי כחתימתו גומפריכט
 גומפרעכט גומפריכט תלוי כנוננטא וכחתימה וכלס כינויים למדכי:

ד דוד חסר יו"ד ואס כתב מלא כשר ואס חותם צו"ד יש
 לכתוב כן דן דוב דניאל יו"ד אחר הנו"ן:

ה ה"ר חסר יו"ד ואס כתב מלא כשר ואס חותם צו"ד יש
 לכתוב כן ה"שע שס צפ"ע העש"י כינוי ליהושע או להושע
 ולריך לכתוב לזה ולזה ולריך לחקור אחר שס המוכהק לפעמים
 העשל הוא כינוי לשס יחזקאל הי"מן הי"מן כנוי לשמואל הי"ן
 הי"צ"ל הי"צקא סס כינו"ן לנפתלי וכמדינתו מסתמא כותבין
 כולס צע"ן אס לא כשהוא חותם צו"ד הי"ש כינוי לנבי
 ולנפתלי וכותבין צו"ד חף במקום שקורן כ"ש הענך הענך
 הענך כנוי לחנוך ולפעמים לשס חנן ולריך לכתבו וכותבין כחתימתו
 הענדר האנדר כינו"ן למנוח ולשכתי:

ו ואלק ואלק עי"ן אות פ"י וכן כל השמות שהתחלתן צפ"א
 רפויה וואלף כינוי לואב ולבנימין:

ז זבולן כן יש לכתוב כסתמא ואס חותם זבולן או זבולן יש
 לכתוב כן זרח זרחיה שני שמות סן זכריה בלא וי"ו זולת
 כשיס לו בקבלה ששמו זכריה זוגרל כינוי לחנוך ליוסף וליהודה
 ויו"ד שלאחר סדל"ת תליא כמנטא וכחתימה ז"א ז"א ואס
 קורין כחירק כותבין ז"א ז"א ו"ש כותבין ז"א ז"א ואס כינוי
 ליואל ליקותיאל לאליעזר לעזריה לאלכסנדר ליהושע לירחמיאל
 לישראל למשל ולשניאור ז"א ז"א כ"ל וכו"ל כינוי לנב"לס
 וכו"ל ג"כ שס א"ב ז"א ז"א או ז"א ז"א כינוי ליואל ליקותיאל

קיצור נחלת שבעה

לאזיעזר לעזריאל למשלם ולעמנואל. זיסקינד וזסקינד כינוי לשינאור
לאזכסנדר למרדכי ליקותיאל לירחמיאל ולישראל. זימל כינוי
למשלם לפתלי לשמעון ולשמואל. זעקל ועקיל והוא כינוי לינחק.
זעליג ועליק והוא כינוי לינחק ליעקב לראובן ליהודה לאשר לפנחס
לישוע ליקותיאל לגרשון לחיים לעזריאל לאזיעזר לאזי העזרי לנתן
ונחמן. זעלקא זאלקא זלמן כנוי לאלעזר לאפרים ליקותיאל
לנחלם לשלמה לאליקים לשמריה לשינאור ונוזיל בשני וזין והוא
כינוי לשמואל ולנתן:

חזקיה בלא ויז לבסוף זולת אם ידוע ששמו חזקיהו חז
חזקיהו וכן חלקיה חלקיהו חיים בני יודין חייקא חליל
דכוי קילור השם, חייא, חיאל היא קילור השם מיחילל, חנוך,
חנניאל, חנינה כה"ח ואם חותם חנינא יש לכתוב כן חנניה,
חנניהו אם חותם בו"ח חנן חנה לפעמים שמות כפ"ע ולפעמים
קילורים מן אלחנן חננאל חנניה יחנן, חגי:

טוביה, טוביהו כשידוע ששמו כן, טודרום, טרייטל, טרייטיל
כינוי ליהודה ולחושעיה, מעבל מעביל כינוי לדוד:

י יעקב ואם כתב יעקוב בו"ח כשר יאקב יקוב יעקל חין
לריך לכתוב דכוי קלה"ש, יהודה כה"ח לבסוף ואם חותם
יהודא יש לכתוב כן, יודה, יודל קילורי השם מיהודה וחליל
יישר יששכר תלוי בחתימתו, ינתן בלא כה"ח אם לא שידוע
ששמו יהונתן וכן יוסף ויהוסף, יוסל יאסל יאסקא יאסיא
יוזפא כל אלו קלה"ש מיוסף וח"ל לכתבן, יוסי יהושע
ואף שמותם ישע מי"ל יהושע, יאשיה, יאשיהו,
יישועה, ירמיה בלא ויז זולת כשדוע ששמו ירמיהו כותבין כן,
חזקיהו עיין לעיל חות ח, ישראל, יצחק, יחזקאל, יונה, יואב,
יואל, יואש, יהואש, יחנן, יהוחנן, יעקן, יקר ואם חין מרגישין
המריק כותבין יקר, ירחם, ירחמיאל, ירחמאל, יאיר, יאר

קיצור נחלת שבעה

כשזוע ששמו כן בלא י"ד ידדיה, יום טוב, יחאל, יקותיאל :

ב כהנא בלב, כתרילא ויש חותם כשרילא ויש קשרילא וכותבין כחתימתו:

ג דו אם מכוונ לזיא אין לריכין לכתבו, לפדות, ל"ב ליברש לעבר לזיוא הן כינוין ליהודה לאריה לאליקים ולמשה, ל"א לזימא כינוין ליהודה, ליבקינד ליפקנד ליבר ליברמאן כינוין לאליעזר ליהודה ולמתתיה, ליפמאן ליפא כינוין לאורי לאליעזר לאליעזר וליום טוב, לעמל כינוי לאשר, לאור לזיר הם קילורי השם:

ד מאיר, מהרם כינוי למאיר מתתיה מתתיהו הם שני שמות וזמדינתו הנקראים מחת שם המזכה שלהם מתתיהו בוי"ו וזלת אם נקרא צפי העולם מתתיה, משלם חסר וי"ו ואם כתב משולם חסר ואם חותם בוי"ו כותבין כן, מני, מלך הוא קילור השם מן אלימלך ואין לריכין לכתבו. מיכל כנוי למיכאל וליחיאל, מיקל כינוי ליחיאל, מן מעלי מענקי מענקא כולם כנויים למנחם מאניש מנים כנויים למנחם ולגרשון וזמדינתו זמאניש (ר"ל האלף בקמין) דוחקין הנון בחיר"ק אבל בשם מאניש לא לכן יש לכתוב מנחם אם לא כשהוא חותם בוי"ד, מענד ואם קורין הני בסג"ל כותבין מענדר וכלא י"ד לאחר הדלית כינוי למנחם לגרשון לזכריי ולמנוח, מערקל מערקל מורקל (ר"ל אם קורין בסג"ל או בפת"ח או בחול"ס) מארדוש מודל מאטר כנויים למרדכי, מונא מישר מעשל כינוין למשה

ה ניסן, נסים, נחום, נחמיה בלא וי"ו בסוף, נחמן, נפתלי, נתן, נשע, צפין כינוי לנתן ואם אין יודעין אם שמו נתן כותבין נפע לחוד:

ו סעדיה בלא וי"ו בסוף, סיני, סנדר סענדר קילורי השם מאלכסנדר ואין לריך לכותבין:

ז עקיבה היא בסוף ואם כתבו עקיבא באלוף כשר ואם

קיצור גדלת שבעה

חותם באלף כותבין כן לכתחלה, עקביא אליף בסוף, עבדיה חסר וי"ו ואם כתב עובדיה כשר ואם חותם בו"ו כותבין כן, עזר, עזרא אליף בסוף, עזריה ה"א בסוף, עזיה, עזיהו, עזיאל, בלא וי"ו לאחר העי"ן ואם חותם עזיאל יש לכתוב כן, עזריאל, עמינדב, עמנואל, עבר עברמן כנוי לאברהם, עני"ר כנוי לאשר:

פ פינחס מלא וי"ד ואם כתב פינחס חסר וי"ד כשר אפילו רגיל לחסוס מלא, ואם חותם חסר כותבין כן לכתחלה, פחה, פתחה בלא וי"ו אחר ה"א, פלטיאל, פאלק כן יש לכתוב במדינות אלו ויש מקומות שכותבין ואלק, ולריך לכתוב באלף אם לא שיש לו בקבלה לחתום בלא אליף והוא כנוי ליהושע לאורשרגא ליהונתן ולשלמה, פי"ב פ"בש כן יש לכתוב במדינות אלו ויש כותבין בו"ו, הכל כמנהג המדינה וכחתימתו והם כינויין לשרגא לאורי לאלעזר לנחמיה לאליקום לשמואל לשינאור לשמעון ליואל ליחזקאל, פי"ש ויש כותבין וישל כנוי לאפרים למשה לירוהם לשמואל, פרידמן ויש ורידמאן כנוי לשלום, פי"ט"ר כנוי לנתן, פי"ש כנוי למשלם לשרגא:

צ צדוק, צדקה, צמח שם לאיש ולאשה, צבי עי"ן לעיל אות ה:

ק קלונימוס לאחר הלמד וי"ו ולאחר הנו"ן וי"ד ולאחר המ"ם וי"ו, קרמן כינוי לקלונימוס, קים מסתמא בחד וי"ד ואם כתב קיים בשני יודין כשר ואם חותם בני יודין כותבין כן לכתחלה, קדי"ש מסתמא בי"ד ואם חותם בלא וי"ד כותבין כן, קנה ה"ח בסוף עפ"י רוב הוא קילה"ש מאלקנה ואם אין ידוע ששמו אלקנה כותבין קנה לחוד, קופמן ויש כותבין קויפמאן הכל כפי חתימתו והם כינויים ליקותיאל ולמשלם, קאפל קאפלמן בלא יודין לאחר ה"א אם לא כשהוא חותם כן והם כינויים ליעקב, קרפ"ר בי"ד לאחר ה"א אם לא כשהוא חותם בלא וי"ד והוא כנוי לאפרים ולנתן:

קיצור נחלת שבעה למ 39

ר ראובן מנח וי"ו רחביה רחמיה בלח יודין אחר הס"ח :

ש שאיל מנח וי"ו אס נקרא שוחל ח"ל לכתבו דהוי קילור
השס שארתיאל בל"ף ואס נקרא בלתיחל בלי הכרת חלף
הולכין אחר חתימתו, שבנא, שבנא לפעמים הוא כנוי לשלום,
שבת' אס נקרא שבתאי כותבין כן, שעפטל ויס כותבין שעפטיל
ביו"ד ותליח במנעטל ובהתימה והוא כנוי ליעקב לדוד ולשבת
שליש השין בקמץ ויס בלום השין בפתח ושיהס מנלחיס וי"ו
והקורא ידקדק לקרות כרלוי, שר שליח שמי תיבות, שולמן
כנוי ליועץ ולשלמה, שבה, שמעון, שמשון, שישון, שמריה בלח
וי"ו בסוף אס לא כשחוטס בוי"ו, שמערל קילור השס משמרי
וא"ל לכותבו, שמעיה בלח וי"ו בסוף אס לא שגדע ששמו שמעיהו,
שימה השין בלריי כינוי לשמע"י ויס לכתבו בל"ח בסוף, שמאי,
שניאיר, שם טוב שמי תיבות, שמואל, שמעלקא קילור השס
משמואל וא"ל לכתבו :

ת תחליפא, תנחום, תודרום עיין לעיל אות ט :

סימן כא שמות נשים

א אביגיל אדל אס קורין הלנף בקמץ או בפתח ואס קורין
בלריי כותבין אדל ושיהס בלח יוד' אחר הדליית זולת
אס חותמת ביו"ד, איבא ויס קורין יוטל עיין לקמן אות י', אסנת,
אסתר, אלטע עיין בסוף עיין כללים אות ח' אל'שבע :

ב ברבה, ברונא בריינא בריינא הכל תליח במנעטל, בריינדל
ב' יודין ובלח יוד' אחר הדליית, בת שבע ב' תיבות ואס
נקראת שבע יבואר בלות ש' בשא כינוי לבת שבע, בתיה כינוי
לבת שבע וגם הוא שס בפני עלמו, בונא בונה כמו שסיה
רנילה לחתום, בילא בל"ף, בלימא, באבא עיין כללים אות ח' :

קיצור נחלת שבעה

ג נאלץ אם קורין ה' בקמן גלא אם קורין ה' פתח געלא
 אם קורין ה' בסגיל, גילה, גאלדא אם קורין ה' בקמן
 ובמקומות שקורין ה' בחולס או בשורק כותבין גלדא, גיטל
 יו"ד לאחר הטיית תליא במכטא ובחתימה ויש קורין גוטא,
 גוטי, גנענדיץ ויש קורין גנאנדל הנו"ן ראשונה פתח ויודי"ן
 של אחר הדלתין תליא במכטא ובחתימה, גליקל, גוציא יו"ד
 לאחר הלדיק ואם קורין עלי הרגש יו"ד כותבין גוצא:

ד רבורה, רבורץ קיצור השם מדבורה וא"ל לכתוב זולת אם
 הוא שם העריסה כותבין אותו לכה, דאברא, דאברוש,
 דבירץ הכי רפוי, וזלירי כוויים לדבורה אם ידוע ששם העריסה
 דבורה, ואם אינו ידוע כותבין אותם לכה, דוואסא, דוואסיא,
 דינה, דרעוץ דראו"ל בלא יו"ד אם לא כשחוממת כירה, דישנא
 ויש נקראות טושנא עי"ל אות ט':

ה הרסה, הרם, הארם, הארץ, האדיא אם מרנישין יו"ד
 לאחר הדלת, הינדא, הינדל, הענא, העניא, הענמשא, היסא,
 העסא, היצץ:

ו וויכנא, וויטא ואם מרנישין יו"ד לאחר הטיית כותבין וויטיא
 ויש נקראות וויטוש, וויטשא, וויטץ, וויטיץ:

ז ועלדא, ועמלא, זיסל אם מרנישין יו"ד בחיריק וא"ל כותבין
 זוסל, זוסלי, זוסלא, זולקא או סולקא תליא במכטא עי"ן
 לקמן אות ס, זלטא בלא חלק ואם כתב זלאטא כשר ויש
 נקראות זלטקא:

ח חוה, חווקא אם ידוע ששם העריסה היי חוה כותבין חוה
 לחוד ואם לאו כותבין כמו שהוא נקראת, חנה אם קורין
 אותה חנלה חנוש חנמשא דינס כמו חווקא דלעיל, חסא אם
 שם העריסה חנה לריך לכתוב כה"ל בסוף חסה ואם שם

קיצור נהלת שבעה מא 41

העריסה, וינו ידוע כותבין חסא ואם מרנישין יי'ד לאחר הסמך
כותבין חסיא ואם מרנישין חסי במלחפוס כותבין חוסיא, חיה,
חייקא חייטשא אם ידוע ששם העריסה חיי חיל לכתוב רק חיה:

ב שרינא אם קורין את הריש בחיריק או בלירי ואם קורין
הריש בפתח חריף ר"ל בהרנג יודין לאחריה כותבין שרינא
ובמדינתנו קורין הריש בפתח וכותבין שרנא ואם כתב שרנא
כשר, מוקל שאקל תלי במנטא, ששרנא ויכול לכתוב ששארנא
ואם קורין בסגול כותבין ששערנא, שיסלוא ואם קורין הלמ"ד
בקמן כותבין שיסלאווא, מויבא ואם קורין הט"ית בקמ"ן לחוד
כותבין טאבא ואם בחול"ס לחוד טובא, טירא, טאלצא אם
קורין הט"ית בקמ"ן ואם קורין בפת"יה טלצא ואם קורין בחול"ס
או במלחפוס טולצא, טאנא אם קורין הט"ית בקמ"ן ואם קורין
הנ"ן בחיריק כותבין טאני ואם קורין בשבא ולירי כותבין
תאנה ע"ש הפרי, טושנא טי"ל אות ד', טעמא, טעמרל הם
שני שמות, אבל טעמלא או טעמליא חיל דהם קילרה"ש מטעמא,
טשינא, טשיפא טי"ל אות נ':

י יוכבר, יושא ויין לאחר הוי"ד וחליף בסוף וכן יוטלא יוטל
כלהון צווי"ן, יודית לח יהודית ואם הוח חותמת יהודית או
שהאז הי ידוע ומבין ומלוה להחזן לקרותה יהודית בה"ח
כותבין יהודית, ינשא ובמדינות אלו קורין בסגול"ל וכותבין
יענשא וכן יענשל, ירתא, יבש ויש מקומות שכותבין יחש או
יחד ויש שקורין במלחפוס וכותבין יבוט, יחוש וכן יבנט יחנט,
יחנא, יכנא, יאכל, יאכא, יארא, יערל, יולי צויו:

כ בעוד כ' ויין ודל"ת לפעמים ה"ח כנוי לזככד:

ל לאה, לאנא, ליבא, ליבצא, ליפשא, ליבשא ואם קורין
כ'י רפוי' כותבין כ'י ויין ליושא, לופקא ואם דוחקין
כלמד בחיריק כותבין ליפקא וכן כשמה כ'י לובקא ליבקא

קיצור נחלת שבעה

ואם אין ידוע אם שמה צבי או צפי כותבין צב"ת, לביאה היא
אחר האליף זולת אם מנהג המקום וחתימתה בלא ה' לייצא
ואם קורין הלמ"ד נפתח חריף ר"ל בהגש יוד"ן לאחריה
כותבין לייצא:

מ מרגלית, מרגלא ויש מקומות שקורין בהגש יוד ויל
מרגליא, מיכל הוא שם הקודש, מינא כנוי למיכל אם יודעין
ששם העריסה מיכל וא"ל כותבין מינא לחוד, מרים, כינויו
מידא מירש ואם קורין הר"ש בחול"ם או במלאפ"ס מירוש
ודוקא כשידוע שם העריסה וכ"ל, משא מסא בסיא לפעמים כנוין
למרים ודוקא אם עדיין קצת קורין אותה מרים וא"ל ח"ל לכתבו
כלל, מטא, מטל ואם דוחקין הט' בחירק מט"ל ואם קורין
המ"ס צירי כותבין מיטא מיט"ל, מי"ל צבי יוד"ן (פתח חריף)
ויש נקראות מליא וכותבין כן, מינצא מינציא, מינששא, מינששיא
הכל תלוי במצטא, מינרל ואם דוחקין הדל"ת בחירק מינריל
ויש נקראות מיניא מעניא מינרושא והכל תלוי במצטא, מחלה,
מעלא, מלבה, אף שנקרא בחירק המ"ס כותבין בלא יוד,
מנחה, מושקוט:

נ נחמה ואם נקראת נחמה צבי כותבין כן, נעבא נעביל נעבלא
נישקא כינוין לנחמה נחה שם לה"ק וכותבין אותן צחי וה' עיין
לעיל בכללים אות כ"ח ניסל נוביל צי שמות הן, נענלא, נענרל,

ס סירקא במדינות אלו קורין בסג"ל וכותבין סירקא, סערל
סעריל עיין לקמן באות ש' סירקא סירקא עיין אות ז' סאייה
ה"ח בסוף דיואל משם שרה והוא כנוי לשרה ואם אין ידוע שם
העריסה כותבין סאייה לחוד, סימא, שאשא, שאשא סאי"א
סאסל סאסקיא תליין במצטא ויש שקורין שמות אלו בש"ן בראש
ועיין לקמן אות ש', סארווא הסמך בקמן ובמדינתנו קורין ס'
בש"ח וה"ל בקמ"ן וכותבין סלאווא ויש קורין בלד"ק עייל
אות ז', סלשקא:

מג 48 קיצור נחלת שבעה

ע עטרה עכסה הס"ן נסוף עלא עלקא זי שנות הן עלקעל
עלקיל עלקלא קילה"ש מעלקא וח"ל לכתבו עטא עטיא עטל
עטיל תלוי נמנעא וכוון שס אחד וכותבין השס שקורין אותה:

פ פרידא פרידל ואס קורין הרי"ש נפתח חריף ר"ל בהרנש
יודין לאחריה כותבין פרידא פרידל ואס קורין נפתח פשוט
פראדא פראדל, פרומט, פינא נחד יו"ד ואס כתב זי יוד"ן
יש להכסירה, פינל פינלא פוגל פינלא אין כותבין אותן חלל
אס קורין אותה כן בפניה וח"ל כותבין פינאל, פערל, פערלא
אס נקראת כן בפניה כדלעיל, אס שס העריסה היי מרגלית
ואח"כ נקראת פערל כותבין רק כמו שקורין אותה, פעסל פעסיל,
פעסא ויש נקראות פעסיל, פיילא:

צ צפורה מלא וי"ו ואס כתב חסר כשר, צפרה הס"ח נשכ"ח
אס כתב זוי"ו פסול, ציפה יש לכתוב נה"ח משח"כ טשיפא
דלעיל אות טי' כותבין בחליף נסוף, צימפא כנוי לשמחה, צביה
או צביה ס"ח נסוף נשתיהן, צארטל צארטיל, צירל, צביה
ציריל צוריל כלסון תליין נמנעא, צימל, צמח, צלאווא:

ק קרינדל, קרינצא ואס מרגיטין הכרת יו"ד אחר הלדיק
כותבין קרינציא, קראסא, קראסנא, קרסל קרעסל קרסיל
קרעסיל תלוי נמנעא, קלארא ואס הלמיד בחול"ס קלורא,
קלערל, קענדל, קעניא, קילא ולא כלי:

ר רבקה, ריבה ריבלה ריבטשה ריבצה ריבציה כנויים
לרבקה אס ידוע ששמש רבקה מעריסה ואס אינו ידוע
כותבין כמו שס"ח נקראת רחל, ראחטשא ראחטשיא ראחציא
ח"ל דהוי קילה"ש מרחל ואס אין ידוע שס העריסה כותבין כמו
שנקראת, רעכל, רייכל, רבל ונוסגין לכתוב ראכל, רעלא, רחא
רחלא, רחל, רחא, רחיא, ריזשא תלוי נמנעא, רוסא, רוסיא,

קיצור נחלת שבעה

44 מד

ראסא, ראסיא, רסיא, ריסה אס יודעין ששמה העלם סוף רבקה
 כותבין ה"ל כסוף, רשא, רשא, רשא, רשא, רשא, רשא, רשא, רשא, רשא,
 רייצא, רייצל, ראניא, ראנא, רינא, ראדא, ראדיא, ראדל,
 ראדש, ראדיש, רודא, רומא, רעדל, רחמה בלא וי"ו ואס
 חותמת נוי"ו יש לכתוב כן ואס נקראת רחמה או רחמה אין
 לכתוב נוי"ו:

ש שרה, שירקה, שערקה, שערל כלסון נשיין שמאלית והס
 כינויין לשרה ודוקא אס ידוע ששמה מעריסה שרה אכל אס
 נקראת מעריסה באחד משמות הללו כותבין כלסון בסמ"ך וכל"ף
 כסוף, שינדל, שינדיל, שינא, שינציא, שינמשא, שפרינציא,
 שערציא, שרענציא, שמחה אס קורין אותה אח"כ פרידל עי"ל
 בשם פערל שיטל, שאמל, שלומית שולמית כי שמות סן,
 שבע, שאשא שאסא שאסיא עי"ל אות ס':

ת תמנע, תרצה, תמר אס קורין אותה תמרל נקמן א"ל
 לכתוב, ואס שמה טעמלל כותבין נטי, תאנה עי"ל אות ט':

אגרת דרמב"ן

שמע בני מוסר אביך ואל תמוש תורה אמך. תתנהג תמיד
 לדבר כל דברך בנחת לכל אדם ובכל עת, וכוה תנצל מן
 הכעס שדוא מדה רעה להחטיא בני אדם וכן אמרו רבותינו
 ד"ל כל הכועס כל מיני ניהגם שולמין בו שנאמר ה"י כעס
 מלבך והעבר רעה מכשודך. ואין רעה אלא ניהגם ש:אמר ונב
 רשע ליום רעה, וכאשר תנצל מן הכעס תעלה על לבך מדת
 הענה שהיא מדה טובה מכל המדות טובות שנאמר עקב
 ענה יראת ה' ובעבור הענה תעלה על לבך מדת היראה כי
 תתן אל לבך תמיד, מאן באת ולאן אתה הולך ושאתה רמה
 ותולעה, בדיך ואף כי במותך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין
 וחשבון לפני מלך הכבוד, שנאמר השמים ושמי השמים לא
 יכלכלוך אף כי לבות בני אדם ונאמר הלא את השמים ואת
 הארץ אני מלא נאם ה', וכאשר תחשוב את כל אלה תירא
 מבוראך ותשמור מן החטא ובמדות האלה תהיה שמח בחלקך.

וכאשר תתנהג כמדת הענוה להתבושת מכל אדם ולהתסחד
 ממנו ומן החמא או תשרה עליך רוח השכינה וזו כבודה
 וחיי עולם הבא: ועתה בני דע וראה כי המתנאה בלבו על
 הבריות מורד הוא במלכות שמים כי מתפאר הוא בלבוש
 מלכות שמים שנאמר ה' מלך נאות לבש וגו' ובמה יתנאה
 לב האדם, אם בעושר, ה' מוריש ומעשיר, ואם בכבוד, הלא
 לאלהים הוא, שנאמר והעושר והכבוד מלפניך ואך מתפאר
 בכבוד קונו, ואם מתפאר בחכמה, מסיר שפה לנאמנים ומעם
 זקנים יקח, נמצא הכל שוה לפני המקום. כי באפו משפיל
 נאים וברצונו מנביה שפלים, לכן השפל עצמך וינשאך המקום.
 ע"כ אפרש לך אך תתנהג כמדת הענוה ללכת בה תמיד.
 כל דברך יהיו בנחת וראשך כסוף ועיניך יביטו למטה לארץ
 ולכן למעלה, ואל תבט בפני אדם בדברך עמו, וכל אדם
 יהיה גדול ממך בעיניך, ואם חכם או עשיר הוא עליך לכבודו,
 ואם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו חשוב בלבוך כי אתה
 חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שונג ואתה
 מזיד, בכל דברך ומעשיך ומחשבותיך ובכל עת חשוב בלבוך
 כאלו אתה עומד לפני הקב"ה ושכינתו עליך כי כבודו מלא
 העולם, ודברך יהיו באימה וכיראה כעבד לפני רבו, ותתבייש
 בכל אדם ואם יקראך איש אל תענו בקול רם רק בנחת
 כעומד לפני רבו: והיו דויר לקרות בחזרה המיד איש הובל
 לקיימה. וכאשר תקום מן הספר תחמוש באיטר למה אם יש
 בו דבר אשר תוכל לקיימו ותפשפש כמעשיך כבקר יבעיר,
 ובה יהיו כל ימך בחשוכה, והסר כל דברי העולם בלבוך
 בעת ההפלה והכן ללבך לפני המקום ב"ה וטהר רעיוניך והשוב
 הדיבור קודם שהוציאני מפיך. וכן תעשה כל ימי ה"י הבלך
 בכל דבר ודבר ולא תחמא. ובה יהיו דברך ומעשיך
 ומחשבותיך ישרים ותפלתך תהיה זכה וברה ונקיה ומכוונת
 ומקובלת לפני המקום ב"ה שנאמר תכן לכם תקשוב אונך.
 תקרא האגרת הזאת פעם אחת בשבוע ולא תפחות לקיימה
 וללכת בה תמיד אתה השם יתברך למען תצליח בכל דרכיך
 והוכה לעולם הבא הצפון לצדיקים. ובכל יום שתקראנה
 יענך מן השמים כאשר יעלה על לבך לטאול עד עולם אמן סלה: